

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

PROMOCIJAS DARBS

**Bērna tiesību uz identitāti ģenēze Latvijā un to apdraudējums adopcijas tiesiskā
regulējuma kontekstā**

Juridiskās zinātnes
doktora studiju programmas
doktorante Anastasija Jumakova
am12254

Promocijas darba vadītāja:
Dr. iur., profesore Sanita Osipova

Rīga 2019

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads	5
Tēmas aktualitāte	5
Mērķis un uzdevumi	8
Zinātniskā novitāte.....	9
Izmantotās pētniecības metodes	10
Izmantoto avotu bibliogrāfisks raksturojums	12
Darba struktūra	19
1. Personas identitātes būtība: vēsture, izpratne un pamatojums	21
1.1. Jēdziena “personas identitāte” rašanās būtiskākie aspekti	22
1.1.1. <i>Vēsturiskie priekšnosacījumi personas identitātes jēdziena izveidei Rietumu filozofijā</i>	24
1.1.2. <i>Cilvēka cieņa kā personas identitātes tiesiskās aizsardzības garants</i>	32
1.2. Personas identitātes jēdziens sociālajās zinātnēs	35
1.3. Personas identitātes juridiskais saturs: ārvalstu un Latvijas tiesību zinātnieku skatījums ..	39
1.4. Personas identitātes tiesiskās aizsardzības elementi	46
1.4.1. <i>Personas veselība</i>	47
1.4.2. <i>Asinsgrēka jeb incesta iespējamība</i>	48
1.4.3. <i>Psiholoģiskais kaitējums</i>	50
1.4.4. <i>Adopcijas un bērna reģistrācijas publiskais raksturs</i>	51
1.4.5. <i>Mantiskie apsvērumi</i>	54
2. Personas tiesību uz identitāti jaunāko laiku ģenēze, attīstības salīdzinošā analīze un tiesiskā regulējuma analīze	55
2.1. Personas tiesību uz identitāti veidošanās XX gadsimta pēdējā ceturksnī	55
2.2. Personas tiesību uz identitāti attīstība atsevišķās Eiropas valstīs un to salīdzinošā analīze	58
2.3. Personas tiesības uz identitāti starptautiskā un Latvijas tiesiskā regulējuma vērtējumā.....	72
2.3.1. <i>Bērna tiesību uz identitāti starptautiskā regulējuma tvēruma</i>	73
2.3.2. <i>Latvijas vispārīgā un ar adopciju saistītā tiesiskā regulējuma analīze bērna tiesību uz identitāti jautājumos</i>	81
2.3.2.1. <i>Bērna tiesību uz identitāti vispārīgais regulējums</i>	81
2.3.2.2. <i>Adopcijas normatīvais regulējums bērna tiesību uz identitāti tvērumā</i>	85
3. Bērna intereses kā bērna tiesību uz identitāti vērtēšanas kritērijs	91
3.1. Ieskats tiesiskajā regulējumā	91
3.2. Bērna interešu būtība un saturs	95

3.3.	Bērna interešu absolūtā pārākuma realizācijas problēmas	101
4.	Personas identitāte kā juridiska vērtība ECT un Latvijas tiesu praksē.....	109
4.1.	Personas identitāte ECT vērtējumā	109
4.1.1.	<i>Personas tiesiskā noteiktība un izcelšanās kā personas identitāti veidojošie elementi</i>	109
4.1.2.	<i>Personas identitātes jēdzienā papildus iekļaujamie elementi</i>	114
4.1.3.	<i>Personas tiesību uz identitāti papildus veidojošo elementu attīstības ierobežojumi</i>	120
4.2.	Personas identitāte Latvijas tiesu vērtējumā	122
4.2.1.	<i>Latvijas konstitucionālās tiesas izpratne par personas identitāti.....</i>	123
4.2.2.	<i>Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu prakses analīze bērna identitātes jautājumos</i>	126
4.2.2.1.	<i>Bērna vārds, uzvārds un pilsonība</i>	127
4.2.2.2.	<i>Bērna dzimšanas reģistrācija un tiesības zināt savus vecākus</i>	138
4.2.2.3.	<i>Bērna identitāte lietās, kas izriet no vecāku un bērna savstarpējām attiecībām</i>	147
4.2.2.4.	<i>Bērna identitātes saglabāšana adoptācijas gadījumā.....</i>	150
5.	Bērna tiesību uz identitāti un adoptācijas mijiedarbība mūsdienu Latvijā	159
5.1.	Adoptācijas tendences un dinamika	160
5.2.	Adoptētās personas izcelsmes noskaidrošana: Latvijas tiesiskā realitāte.....	163
5.3.	Adoptācijas noslēpuma principa un adoptētāju atsevišķu tiesību kolīzija ar bērna tiesībām uz identitāti	166
5.3.1.	<i>Būtiska piezīme adoptācijas un bērna tiesību uz identitāti konflikta risinājumā .....</i>	167
5.3.2.	<i>Adoptācijas un bērna tiesību uz identitāti konflikta alternatīvais risinājums .....</i>	169
5.3.3.	<i>Bērna identitātes saglabāšana: adoptētāju atsevišķu tiesību un bērna tiesību uz identitāti konflikta risinājums .....</i>	171
5.3.4.	<i>Adoptācijas fakta atklāšana: adoptācijas noslēpuma principa un bērna tiesību uz identitāti konflikta risinājums .....</i>	174
	Kopsavilkums.....	179
	Anotācija	183
	Annotation.....	184
	Annotation.....	185
	Izmantotās literatūras, normatīvo aktu un juridiskās prakses saraksts.....	187
	Izmantotā literatūra	187
	Normatīvie akti	202
	Juridiskās prakses materiāli.....	207

Arhīva materiāli.....	213
Pielikums Nr.1.....	214
Pielikums Nr.2.....	215
Pielikums Nr.3.....	216
Pielikums Nr.4.....	217

IEVADS

Izzini pagātņi, lai zinātu nākotni.

Konfūcijs¹

Tēmas aktualitāte

Jautājums par bērna tiesībām ir bijis aktuāls vienmēr. Vien šķiet, ka tikai smagi bērnu tiesību pārkāpumi (Dobeles traģēdija,² kriminālprocess pret VSIA “Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca “Ainaži””,³ Liepājā pazudušais Ivans⁴ un daudzi citi) sabiedrībā aktuālo diskusiju par bērnu tiesībām transformēja likumdevēja un tiesas dialogā, tostarp zinātniskā diskusijā.

Bērnu tiesību pilnvērtīgas ievērošanas tiesiskās realitātes problēmas nav atstājušas vienaldzīgu arī autori – praktizējošu bērnu tiesību speciālisti –, kura šai jomā saskata vēl daudz neatrisinātu problēmu, bet, pirms risināt pieteiktās apjomīgās problēmsituācijas, autore aicina jomas sakārtošanu sākt ar situācijas izvērtējumu bērna tiesību pamatos, konkrēti, ar paša bērna identitātes kā juridiskās vērtības aizsardzību.

Kā zināms, identitāte jeb piederības izjūta sniedz personai stabilitāti un līdz ar to arī iespēju attīstīties un pilnveidoties. Mūsdienu izpratne par to, ko nozīmē apzināties savu “es” vai līdzilvēka “tu”, tiek raksturota kā elastīga un trausla. Sevis izjūtas trūkums var novest pie zināma rīcībspējas ierobežojuma. Tāpēc jautājums par personas būtību un nozīmi ir ierosināts un analizēts vairāku zinātņu nozarēs un dažādos laikmetos arī pagātnē. Zināmā mērā arī cilvēktiesības regulē atsevišķus ar personas izpausmēm, tostarp ar personas identitāti, saistītus aspektus.⁵

Personas identitāte sāk veidoties jau bērnībā. Bērns pats izveido un pārveido savu identitāti, patstāvīgi izvēloties starp dažādiem sevis redzējumiem un vērtībām, kamēr tā, iespējams, izkristalizēsies brieduma gados. Bērna pašradītā identitāte ir viņa paša pieredzes produkts, nevis pieaugušo pieņēmumi par bērna pieredzi, vēlmēm un jūtām. Bērns saprot, *kas viņš ir*, tikai ģimenes un sabiedrības kontekstā visā savas dzīves gaitā. Līdz ar aprūpi un pamatvajadzību apmierināšanu bērnam ir nepieciešama arī ģimeniska un sabiedriska vide, kuru viņš uztver kā savu un kas palīdz

---

¹ Autore's tulkojums no angļu valodas.

Angl. “Study the past if you would define the future”.

See: Confucius Analects: With Selections from Traditional Commentaries. Indianapolis, Cambridge : Hackett Publishing Company, 2003, p. 16.

² Dzīvoklī Dobelē atrod divus mirušus vecākus un badā nomirušu zīdaiņi. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/criminal/dzivokli-dobele-atrod-divus-mirusus-vecakus-un-bada-nomirusu-zidaini.d?id=48374681> (aplūkots 12.06.2019.).

³ Bērnu psihoneiroloģiskajā slimnīcā “Ainaži” konstatē pārkāpumus; atstādina tās vadītāju. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/bernu-psihoneirologiskaja-slimnica-ainazi-konstate-parkapumus-atstadina-tas-vaditaju.a265977/> (aplūkots 12.06.2019.).

⁴ Aizvadītā gada skaļākais notikums – Ivana traģēdija. Pieejams: <https://www.liepajniekiem.lv/zinas/sabiedriba/aizvadita-gada-skalakais-notikums-ivana-tragedija-213314> (aplūkots 12.06.2019.).

⁵ Marshall J. Personal freedom throughout Human Rights Law: Autonomy, Identity and Integrity under the European Convention on Human rights. International Studies in Human Rights. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, p. 1.

viņam izprast savu būtību un līdz ar to arī piešķir dzīvei jēgu. Ideālā gadījumā šo vidi veido izcelsmes ģimene un kopiena – tā ir vide, kurā bērns dabiski izveido viņam svarīgas saites, kā arī savu identitāti, kura laika gaitā attīstās.⁶

Tomēr no bērna neatkarīgi ārējie procesi var ne tikai apdraudēt viņa sākotnējās vai patiesās identitātes pastāvēšanu un harmonisku attīstību, bet arī neatgriezeniski to sagrozīt. Bērna identitāti var ietekmēt bezgala daudz situāciju – mākslīga ieņemšana⁷, atstāšanas glābējsilītē, ja bērns piedzimst sievietei no vīrieša, kas nav viņas vīrs, ja sieviete viena pati audzina bērnu, ja bērns tiesiski pārceļas no vienas valsts uz otru tikai ar vienu no vecākiem vai ja bērna pārvietošana uz citu valsti notiek prettiesiski, piemēram, nolaušanās vai cilvēktirdzniecības gadījumā, ja bērns tiek iesaistīts militāros konfliktos, kā arī ja bērns tiek nodots ārvalstī dzīvojošu radnieku aprūpē vai tiek izņemts no vecāku – emigrantu – aprūpes, kuri šajā valstī atrodas peļņas nolūkos. Proti, šādu apdraudējumu saraksts ir visai garš, turklāt tas nav izsmeļošs un var tikt papildināts ar visdažādākajām situācijām. Potenciālo apdraudējumu sarakstā īpaša vieta piešķirama bērna adopcijai.

“Bērniem ir sapnis, un šis sapnis ir vecāki. Jūs šo sapni varat piepildīt!”⁸ Ar šādiem vārdiem Labklājības ministrija – vadošā Latvijas valsts pārvaldes iestāde bērnu un ģimenes tiesību jomā – aicina Latvijas sabiedrību izvērtēt iespēju adoptēt bez vecāku gādības palikušu bērnu, tādējādi piepildot bērna sapni. Bet vai Latvijā kā tiesiskā valstī ar adopciju tiek ievērotas bērna tiesības uz identitātes aizsardzību? Identitāte adoptētajai personai nozīmē vairāk nekā tikai bioloģisko vecāku vārdus. Būtībā situācija, kad adoptēto personu piekļuve informācijai par saviem dzimšanas datiem ir ierobežota, ir diskriminējoša, jo šāda informācija ir pieejama citām personām.⁹

Lai cik arī Labklājības ministrijas sauklis nebūtu uzrunājošs, lai cik augstu vērtējami adopcijas cēlie un altruistiskie mērķi – sniegt bērnam ģimenisku vidi –, adopcija gan Latvijā, gan citur pasaulē rada virkni juridisku, ētisku, filozofisku u. tml. jautājumu, kas nereti noved pie diskusijām par adopcijas institūta saturu, būtību un nepieciešamību, jo tas, ka bērna labklājība ir primārais adopcijas nosacījums, ir relatīvi nesens sabiedrības tiesiskās apziņas produkts.¹⁰

Daudzi no tiem, kuri zina savus vecākus, savas izcelsmes apzināšanos uzskata par pašsaprotamu un nepievērš tai uzmanību, taču tiem, kuri nezina savus vecākus, šis jautājums ir ļoti būtisks. Personas interesi par savu izcelsmi, ģimenes vēsturi, dzimšanas apstākļiem, iespējamiem radniekiem tikai relatīvi nesens sāka aplūkot kā juridisku vērtību, attīstot šo interesi līdz personas

⁶ Ronen Y. Redefining the Child's Right to Identity. International Journal of Law and the Family, Vol.18, 2004, p. 150 – 151, 154.

⁷ Ar terminu “mākslīgi ieņemti bērni” šī pētījuma ietvaros tiks apzīmēti visi gadījumi, kad bērni tikuši ieņemti surogācijas rezultātā, vai izmantojot donora olšūnas vai spermu.

⁸ Labklājības ministrijas apraksts par adopciju: <http://www.lm.gov.lv/text/1550> (aplūkots 12.06.2019.).

⁹ Heimerle N. International Law and Identity Rights for Adopted Children. Adoption Quarterly, Vol. 7 (2), 2003, p. 86.

¹⁰ Child Adoption: Trends and Policies. United Nations Publications, New York, 2009, p. 21.

tiesībām zināt jeb tā saucamajām personas tiesībām uz identitāti. Tas ir izskaidrojams ar jautājuma īpaši komplicēto raksturu un tā saikni ar daudziem citiem juridiskiem, ētiskiem, psiholoģiskiem, sociāliem un tehnoloģiskiem apsvērumiem,¹¹ kas padara minēto jautājumu par starpdisciplināru pētījumu objektu.

Turklāt, autore ieskatā, Latvijā ir vērojama zināma tiesību normu kolīzija, konkrēti, starp Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Ģenerālās asamblejas Konvencijā par bērna tiesībām (turpmāk – 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām) 8. pantā¹² un Latvijas nacionālajā tiesību aktā, proti, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. pantā¹³ nostiprinātajām bērna tiesībām uz identitāti, no vienas puses, un Latvijas Republikas Civillikuma¹⁴ (turpmāk – Civillikums) 171. pantā nostiprināto adopcijas noslēpumu. Civillikuma normā noteikts, ka bez adoptētāja piekrišanas ziņas par adopciju līdz bērna pilngadībai nav izpaužamas. Rodas jautājums: *kam* šīs ziņas nav izpaužamas, vai arī pašam bērnam – noteicošam adopcijas dalībniekam? Turklāt, *kāds* bija likumdevēja mērķis – pasargāt (no kā) visus adopcijas dalībniekus vai tikai adoptētāju? Rezumējot minēto, autore izvirza **hipotēzi**, ka Latvijas Republikas spēkā esošais adopcijas tiesiskais regulējums varētu apdraudēt bērna tiesības uz identitāti.

Rast atbildes uz iepriekš minētajiem jautājumiem ir īpaši būtiski, jo Latvijā katru gadu pieaug adoptēto bērnu skaits. Vidēji ik gadu tiek adoptēti 118 bērni (2012. gadā – 110; 2013. gadā – 112; 2014. gada – 122; 2015. gadā – 132; 2016. gadā – 127, 2017. gadā – 127, 2018. gadā – 102),¹⁵ taču, ja Latvijas tiesību aktos nav pilnvērtīgi noteiktas vai vismaz juridiski novērtētas bērna tiesības, tad katru gadu ar katra bērna adopciju tiek būtiski apdraudētas arī adoptētā bērna tiesības.

Par tēmas aktualitāti liecina arī tas apstāklis, ka diskusijas par šo jautājumu ir izraisījušas ne tikai plašu rezonansi sabiedrībā, uz ko norāda aizvien biežāk sastopamie raksti plašsaziņas līdzekļos (piemēram, “Adopcijas noslēpums – bērnu un adoptētāju aizsardzībai”, “Vai bērnam atklāt adopcijas noslēpumu” utt.), bet arī jau 2012. gadā Saeimā apspriestie iespējamie grozījumi Civillikuma Ģimenes tiesību daļā, kas īpašu uzmanību pievērša adopcijas jautājumiem, tostarp saistībā ar adoptētā bērna vārda maiņas aizliegumu.¹⁶ Tomēr attiecīgie grozījumi netika atbalstīti

---

¹¹ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 138.

¹² Bērna tiesību konvencija. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. 26. septembris, Nr. 37.

¹³ Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. *Latvijas Vēstnesis*, 1998. 19. jūlijs, Nr. 199/200.

¹⁴ Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. *Valdības Vēstnesis*, 1937. 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

¹⁵ Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: www.lps.lv/uploads/docs_module/Adopcija.pdf (aplūkots 17.06.2019.) un Centrālās statistikas pārvaldes dati: Adoptēto bērnu skaits no ārpusģimenes aprūpes (no audžuģimēnēm, aizbildnības un aprūpes iestādēm). Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_socdr_aprupe/SDG100.px/ (aplūkots 17.06.2019.)

¹⁶ Likumprojekts “Grozījumi Civillikumā (Nr.53/Lp11)”, kurā iekļauts likumprojekts Nr.65/Lp11 un priekšlikumu tabula. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/9C8E549181F9F755C2257A1D004CAF93?OpenDocument> (aplūkots 12.06.2019.).

Saeimas trešajā lasījumā, savukārt citi ar adopciju saistītie pieņemtie grozījumi nav atrisinājuši iepriekš minēto problēmu. Tāpēc šis jautājums joprojām ir izpētes vērts ne tikai, lai sniegtu atbildes uz tiesību teorijas jautājumiem, bet arī lai kalpotu par pamatu attiecīgu izmaiņu veikšanai gan normatīvajā regulējumā, gan arī sabiedrības tiesiskajā apziņā.

Novērojumi praksē aizvien biežāk norāda uz to, ka adopcija Latvijā drīzāk ir risinājums bezbērnu pāriem pēcteču nodrošināšanai. Autores ieskatā, minētā tendence ne tikai būtiski apdraud bērna tiesības, bet arī sagroza adopcijas institūta būtību, padarot to līdzīgu seno romiešu izpratnei par adopciju, proti, institūtu, kura primārais mērķis bija nodrošināt drošu īpašuma pēctecību (mantošanu), izvairoties no dzimtas izmiršanas.¹⁷

Mērķis un uzdevumi

Diskusija par bērna tiesībām uz identitāti aptver arī diskusiju par citu personu tiesību ievērošanu, jo, ievērojot bērna tiesības, vienlaikus ir jādomā arī par bērna bioloģisko vai ģenētisko vecāku interesi neatklāt savu identitāti, par adoptētāju vēlmi pasargāt savu ģimeni no jebkādas iejaukšanās un par virkni citu būtisku aspektu. Tādējādi atsevišķi tiesību zinātnieki aicina jautājumu par bērna tiesībām uz savas identitātes saglabāšanu vērtēt īpaši piesardzīgi, nepieļaujot jautājuma pārvēršanos Pandoras lādē.¹⁸

Tomēr, neskatoties uz pieteikto brīdinājumu, promocijas darba problēmjautājuma dziļums neizbēgami noved pie diskusijas par tiesību normu iespējamo kolīziju, proti, starp bērna tiesībām uz identitāti un adopcijas noslēpumu, kā arī kolidējošo interešu, proti, bērna un adoptētāja interešu līdzsvarošanu, kas, autoresprāt, visefektīvāk ir nosakāma tiesību teorijas, vēstures un juridisko metožu mācību kontekstā.

Ievērojot minēto, autore izvirza **mērķi** – izvērtēt bērna tiesību uz identitāti un adopcijas mijiedarbību Latvijā, proti, kāda ir adopcijas institūta kapacitāte, lai Latvijas tiesību sistēmā nodrošinātu bērna tiesības, konkrēti, bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu.

Mērķa sasniegšanai nepieciešams veikt šādus **uzdevumus**:

Pirmkārt, problemātikas pilnai izpratnei un atskaites punktu iezīmēšanai nepieciešams definēt promocijas darba atslēgvārdus, t. i., persona, personība, identitāte, personas identitāte, kā arī personas identitātei radniecīgus jēdzienus, t. i., personas autonomija, individualitāte un cilvēka cieņa. Turklāt, lai izvērtētu personas identitātes jēdziena būtību un nozīmi, nepieciešams noteikt personas identitātes skaidrojumu sociālajās zinātnēs, kā arī sniegt tai juridisko vērtējumu.

Otrkārt, apzinoties, ka jēdziens “personas identitāte” mūsdienu un promocijas darba

---

¹⁷ Huard L.A. The Law of Adoption: Ancient and Modern. The Vanderbilt Law Review, Vol. 9, 1956, p. 749.

¹⁸ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. International Studies in Human Rights, Vol. 35. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1995, p. 37.

izpratnē tiek precizēts tikai XX gadsimtā, lai noskaidrotu attiecīgā jēdziena saturu un būtību, nepieciešams veikt saistīto jēdzienu, proti, “personas autonomija”, “individualitāte” un “cilvēka cieņa”, ģenēzes analīzi, šādi izvērtējot arī jēdziena izveidošanās priekšnosacījumus.

Treškārt, promocijas darba mērķis sasniedzams, aplūkojot personas identitāti pamattiesību kontekstā, izskaidrojot tās tiesisko aspektu pamatfunkciju. Veicot šo uzdevumu, nepieciešams sniegt personas tiesību uz identitāti definīciju gan ārvalstu, gan Latvijas tiesību zinātnieku redzējumā. Proti, ir analizējamas vairāku valstu (ne tikai Eiropas, bet arī ASV, Dienvidamerikas, Āzijas un Austrālijas) tiesību doktrīnu un tiesību zinātnieku sniegtās minētā jēdziena definīcijas. Turklāt jāapkopo arī to skaidrojumi, jo tiesību zinātnieki pauž gan atšķirīgus, gan līdzīgus viedokļus.

Ceturtkārt, mērķa sasniegšanai nepieciešams aplūkot jēdziena vēsturisko attīstību gan tiesību filozofijā, gan jaunāko laiku kontekstā, kā arī salīdzināt personas tiesību uz identitāti attīstību atsevišķās Eiropas valstīs.

Piektkārt, ir veicama juridiskā analīze, proti, jāanalizē starptautiskais un nacionālais tiesiskais regulējums kontekstā ar personas, konkrēti, ar bērna, tiesībām uz identitāti. Šī uzdevuma ietvaros noskaidrojams, kādās tiesību normās jēdziens minēts tieši un kādās – netieši, kāds ir minēto tiesību normu saturs.

Lai sniegtu personas identitātes juridisko vērtējumu, nepieciešams analizēt arī atsevišķu judikatūru, tostarp Eiropas Cilvēktiesību tiesas, Latvijas Republikas Satversmes tiesas un Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu spriedumus un lēmumus, proti, kā minētās tiesas ir interpretējušas personas tiesības uz identitāti un kādas ir galvenās tiesu prakses atziņas par jēdziena saturu, to veidojošajiem elementiem, kā ar bērnu tiesībām uz identitāti saistītie jautājumi tiek risināti tiesās.

Veicot attiecīgo analīzi, atsevišķa uzmanība jāvelta bērna interešu aspektam, kas, pēc autores ieskatiem, ir noteicošais kritērijs, izskatot jebkuru ar bērna tiesību aizsardzību saistīto jautājumu.

Visbeidzot, izpildot minētos uzdevumus, tiek sagatavota argumentēta zinātniska augsne apkopojamam uzdevumam, proti, konstatēt, kāda ir Latvijas tiesiskā realitāte saistībā ar bērna tiesībām uz identitāti adoptācijas gadījumā, tostarp ieskicējot adoptācijas tendences, kā arī sniedzot adoptācijas un bērna tiesību uz identitāti normu kolīzijas risinājumu.

Zinātniskā novitāte

Bērnu tiesību joma ir uzskatāma par maz pētītu, vēl jo vairāk kontekstā ar adoptācijas tiesisko regulējumu. Neskatoties uz iepriekš argumentēto problēmjautājuma nozīmīgumu un aktualitāti, pētījumu trūkums drīzāk ir izskaidrojams ar problēmjautājuma īpaši komplicēto starpdisciplināro

raksturu. Ne vien Latvijas, bet arī ārvalstu tiesību pētnieku zinātnisko darbu skaits nav pietiekams. Turklāt, kā tas tiks paskaidrots turpmāk, pat esošajos pētījumos ir novērojama problēmjautājuma fragmentāra analīze.

Tāpēc promocijas darbs zināmā mērā ir pirmais visaptverošais pētījums par personas tiesībām uz identitāti tieši bērna tiesību un adopcijas kontekstā. Proti, promocijas darba novitāte izpaužas apstākļi, ka autore apvieno Latvijas likumdevēja un tiesu prakses diskusijas par bērna tiesībām uz identitāti vienā apjomīgā un daudzpusīgā tiesību zinātniskajā diskusijā, atbildot uz šādiem jautājumiem:

1) tiek argumentēts, ka cilvēka cieņa kā cilvēktiesību faktiskais pamatojums attaisno un pamato personas, tostarp, bērna, tiesību uz identitāti eksistences nepieciešamību;

2) promocijas darba gaitā veiktais apjomīgais pētījums par bērna tiesībām uz identitāti adopcijas tiesiskā regulējuma ietvaros attiecīgi izskaidro Latvijas aktuālo tiesisko situāciju salīdzinājumā ar Eiropas valstīm;

3) tiek noteikti bērna vislabāko interešu vērtēšanas kritēriji un metodoloģija;

4) tiek izvērsti aplūkots, kā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) nolēmumi liek valstīm pārskatīt līdzšinējo praksi, lai nodrošinātu bērna tiesības uz identitāti, vienlaikus atspoguļojot, kā veidojies personas tiesību uz identitāti saturs ECT praksē;

5) promocijas darbs strukturē Latvijas tiesu praksi, izskaidrojot, kā Latvijas tiesu skatījumā veidojusies izpratne par bērna tiesībām uz identitāti;

6) konstatējot, ka likumdevēja darbība, mēģinot sakārtot jautājumu par bērna tiesībām uz identitāti, ir apstājusies 2012. gadā ar nepilnīgu grozījumu veikšanu Civillikuma Ģimenes tiesību daļā, adopciju regulējušās normas attiecīgi izvērtētas, piedāvājot atsevišķu noteikumu iespējamus grozījumus;

7) tiesību normu apjomīgas interpretācijas rezultātā tiek konstatēta un konstruēta tiesība, proti, pilngadīgas adoptētās personas tiesība būt informētai par adopcijas faktu, kas palīdz novērst pirmšķietamu kolīziju starp adopcijas noslēpuma principu un bērna tiesībām uz identitāti.

Izmantotās pētniecības metodes

Lai sasniegtu iecerēto mērķi un izvirzītos uzdevumus, autore strādājusi gan ar teorētiskām, gan empīriskām metodēm, veicot kvantitatīvo un kvalitatīvo pētījumu. Tika izmantotas šādas zinātniski pētnieciskās metodes: deskriptīvā, vēsturiskā, salīdzinošā, sistēmiskā, analītiskā un vairākas tiesību socioloģijas metodes.

Pamatjautājuma analīze tiek uzsākta ar deskriptīvo metodi, iezīmējot un raksturojot atslēgvārdu “personas identitāte” un ar to saistītos jēdzienus: personas autonomija, cilvēka cieņa,

personība, personības individualitāte u. c. Minētā metode tiek izmantota, definējot arī turpmāk pētāmos jēdzienus, piemēram, bērna identitāte, personas un bērna tiesības uz identitāti, tiesības zināt savu izcelsmi, bērna intereses un adopcija. Šī promocijas darba ietvaros līdztekus deskriptīvajai metodei pētījumu nepieciešams uzsākt arī ar vēsturisko metodi.

Vēsturiskā metode tiek izmantota problēmjautājuma ieskicēšanai, izskaidrojot pamatjēdzienu būtību un saturu un norādot uz jautājuma priekšvēsturi, rašanos un veidošanos, ņemot vērā, ka personas identitāte pēc savas būtības ir mūsdienu apziņas produkts, lai gan tās priekšvēstneši atrodami jau antīkajā senatnē, bet attīstību sekmējusi kristīgā filozofija.

Minētā metode ir būtiska, izskaidrojot ne vien jēdziena “personas identitāte” saturu un nozīmi, bet arī tā attīstību un pārveidošanos juridiskā vērtībā, veicinot jēdziena “personas (arī bērna) tiesības uz identitāti” veidošanos gan starptautiskā mērogā, gan Latvijas un atsevišķu Eiropas valstu kontekstā.

Promocijas darba ietvaros vēsturiskajai metodei loģiski seko salīdzinošā metode, kas vietām caurvij arī ar vēsturisko metodi izdarītos secinājumus, aplūkojot tos vairākās dimensijās, t. i., starptautiskā, Eiropas Savienības un nacionālā kontekstā. Salīdzinošajai metodei ir būtiska nozīme pamatjautājuma apzināšanā, jo, lai raksturotu tieši Latvijas tiesisko situāciju un atrastu piemērotāko risinājumu, ir jāizprot pamatjautājuma kopējais priekšstats, kas gan iespējams tikai, salīdzinot ar globālo situāciju, Latvijas kaimiņvalstīm un lielākajām Eiropas valstīm. Salīdzinošā metode tiek izmantota, aplūkojot gan jēdziena “personas tiesības uz identitāti” definīciju, gan analizējot attiecīgās tiesību normas, noskaidrojot arī minēto tiesību attīstību, būtiskās tendences, kā arī tiesību doktrīnā paustos viedokļus un citus darbam noderīgus aspektus.

Salīdzinošā metode mijiedarbībā ar sistēmisko metodi ļāvusi autorei izprast Latvijas tiesisko situāciju un atbilstoši ierindot to citu valstu starpā jautājumā par personas tiesībām un iespējām noskaidrot un zināt savu patieso izcelsmi. Proti, palīdzējusi saprast Latvijas vietu un zināmā mērā arī lomu un ieguldījumu personas tiesību uz identitāti kopējā problemātikā.

Līdztekus minētajām metodēm tiek izmantota arī analītiskā metode, kas jo īpaši nepieciešama, lai analizētu izpētīto materiālu, kas aptver gan tiesību normas, gan tiesu praksi un judikatūru, kā arī pētnieciskos darbus un zinātnieku viedokļus. Tieši analītiskā metode ļāvusi autorei veikt loģiskus, pamatotus un argumentētus secinājumus.

Ņemot vērā, ka promocijas darba mērķis tostarp ir konstatēt Latvijas tiesisko realitāti un noskaidrot, kā tiek ievērotas bērna tiesības uz identitāti adopcijas gadījumā, pētījumā tiek analizēti arī statistikas dati, tādējādi izmantojot vienu no tiesību socioloģijā būtiskajām metodēm, proti, statistikas datu analīzi.¹⁹ Minētā metode bija nepieciešama, lai saprastu adopcijas dinamiku un tendences, analizējot ne vien ar adopciju saistītos datus, bet arī datus par ārpusģimenes aprūpē esošo

---

¹⁹ Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga : Tiesu nama aģentūra, 2010, 129. lpp.

bērnu kopējo situāciju.

Lai pēc iespējas vispusīgi izprastu gan adopcijas tendences, gan arī citus būtiskus praktiska rakstura jautājumus, papildus tika izmantota tāda tiesību socioloģijas metode kā intervēšana, aptaujājot attiecīgo jomu speciālistus un noskaidrojot viņu viedokļus un argumentus, kā arī sekmējot pamatjautājuma dziļāku izpratni.

Lai noskaidrotu reālās tiesiskās attiecības, kas pastāv sabiedrībā, jeb tā saucamās “dzīvās tiesības”, līdz ar jau nosauktajām metodēm bija nepieciešams izmantot arī tiesu prakses analīzi,²⁰ tādēļ pētījumam tika atlasīti nepieciešamie tiesu nolēmumi pēc kontentanalīzes metodes (formalizēta, kvantitatīva avota satura analīze)²¹, ECT nolēmumi tika atlasīti atbilstoši norādēm par personas identitāti, autonomiju, privāto dzīvi veidojošiem elementiem u. c. radnieciskām norādēm. Līdzīgi tika atlasīti un izmantoti Latvijas Republikas Satversmes tiesas un vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumi, proti, atbilstoši norādēm par personas tiesībām uz identitāti un bērna tiesībām uz identitāti visdažādākajos kontekstos.

Izmantoto avotu bibliogrāfisks raksturojums

Izmantotie avoti un juridiskie akti tika atlasīti atbilstoši promocijas darba mērķim un apzināto uzdevumu risināšanai. Darbam nepieciešamā informācija tika apkopota no 430 avotiem, kas ietver gan Latvijas, gan citu valstu tiesību zinātnieku pētījumus latviešu, angļu, krievu, vācu, spāņu, franču un itāļu valodā (jo īpaši, pētot jēdziena “personas tiesības uz identitāti” skaidrojumu un veicot salīdzinošo analīzi), starptautiskos, Eiropas Savienības, Latvijas un citu valstu tiesību aktus, kā arī tiesu praksi un judikatūru. Darba gaitā tika izmantoti arī citi juridiskās prakses materiāli, piemēram, tiesu prakses apkopojumi, likumprojekti, kā arī intervijas ar attiecīgo jomu ekspertiem.

Raksturojot izmantoto literatūru, kopumā jāatzīmē, ka pamatjēdzienā analīzē galvenais uzsvars tika likts uz ārzemju literatūru un atsevišķiem zinātniskajiem rakstiem. Tas saistīts ar to, ka attiecīgajā jomā latviešu valodā ir pieejams samērā mazs pētījumu skaits. Jāpiebilst, ka arī ārvalstu tiesību pētnieku monogrāfiju un zinātnisko darbu skaits nav pārāk liels. Veicot literatūras studijas, autore secinājusi, ka jautājumā par personas tiesībām uz identitāti ir vērojama visai fragmentāra zinātniskā pieeja. Atsevišķos gadījumos šāda pieeja ir saprotama un attaisnojama, ņemot vērā jautājuma saikni ar virkni citu būtisku aspektu.

Promocijas darba pirmajā daļā, pētot jēdziena “personas identitāte” saturu, autore, izmantojot skaidrojošās vārdnīcas, reflektē saistīto terminu, t. i., “persona” un “personība” atskaites punktus. Turklāt, atsaucoties uz vācu tiesību filozofa un zinātnieka Jirgena Hābermāsa (*Jürgen*

²⁰ Карбонье Ж. Юридическая социология. Москва : Прогресс, 1986, 210 стр.

²¹ Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga : Tiesu nama aģentūra, 2010, 139. lpp.

Habermas) darbiem, piemēram, “Cilvēka cieņas koncepts un cilvēktiesību reālistiskā utopija”²² un “Sašķeltie rietumi”²³, kā arī uz ECT praksi²⁴, tiek izskaidrota autores pozīcija saistībā ar tādiem ar personas identitāti saistītajiem jēdzieniem kā cilvēka cieņa un personas autonomija.

Apgalvojot, ka tieši cilvēka cieņas, personas individualitātes un autonomijas simbioze veido personas identitātes mūsdienu konceptuālo izpratni, kas promocijas darba pieteiktajā problemātikā tiek precizēts tikai XX gadsimtā, autore sāk attiecīgu ekskursu ne vien jēdziena rašanās vēsturē un jo īpaši tā izveidošanās priekšnosacījumos, bet gan saistīto jēdzienu ģenēzes analīzē.

Attiecīgās analīzes ietvaros tiek secināts, ka būtiskus pamatus un īpašu ieguldījumu jēdzienu izveidošanā devuši Rietumu filozofi un domātāji, kuru vidū hronoloģiskā secībā būtu minami Akvīnas Toms, Hugo Grocijs, Džons Loks, Žans Žaks Ruso, Imanuels Kants, kā arī Georgs Vilhelms Frīdrihs Hēgelis un daudzi citi.

Secinot, ka promocijas darba pamatjautājums nesaraucami saistīts ar cilvēka cieņas izpratni, autore, nenoliedzot zināmu cilvēka cieņas ģenēzes aizsākumu jau antīkajā pasaulē, tomēr par jēdziena konceptuālās izpratnes pirmavotu uzskata tieši Bībeli, Vecās Derības normas.²⁵ Turpinājumā cilvēka cieņas izpratne tiek pētīta caur teologa un filozofa Akvīnas Toma mācību.

Taču vienlaikus jāatzīst, ka cilvēka cieņas ideja netiek skatīta izolēti. Atskatoties vēsturē, tā ne vienmēr tiek definēta kā cilvēka cieņa, bet gan paralēli skatīta vai saistīta ar tādiem jēdzieniem kā personas individualitāte, cilvēka būtība, pašidentificēšanās un personība.

Tāpēc promocijas darbā tiek aplūkoti vairāki filozofu un domātāju oriģināldarbi, piemēram, Džovanni Piko della Mirandolas (*Giovanni Pico della Mirandola*) darbs “Runa par cilvēka cieņu”,²⁶ Dž. Loka eseja “Par cilvēka sapratni”²⁷, Ž. Ž. Ruso “Sabiedriskais līgums”,²⁸ I. Kanta “Sacerējumu krājums astoņos sējumos”,²⁹ V. F. Hēgeļa “Tiesību filozofija”,³⁰ Frīdriha Šillera “Sacerējumu

---

²² Habermas J. The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human rights. Book: *Философия в диалоге культур. Всемирный день философии. Материалы*. Москва: Прогресс-Традиция, 2010.

²³ Хабермас Ю. Расколотый Запад. [Пер. с нем.] Москва: Весь мир, 2008.

²⁴ ECT spriedums lietā 2346/02 Pretty v. United Kingdom.

²⁵ Katoliskās baznīcas katehisms. Pieejams: http://www.vatican.va/archive/catechism_lv/Katehisms/index.html (aplūkots 12.06.2019.).

²⁶ Mirandola P. On The Dignity of Man. [Translated by Ch.G. Wallis, P.J.W. Miller]. Indianapolis/ Cambridge: Hackett Publishing Company, 1998.

²⁷ Locke J. An Essay Concerning Human Understanding, Book II. Toronto : Penguin Classic, 1998.

²⁸ Rousseau, J. J. The Social Contract and The First and Second Discourses. [Edited by Susan Dunn]. New York: Yale University Press, 2002.

²⁹ Кант И. Собрание сочинений в восьми томах, том 4. [Под общ. ред. А.В.Гулыги]. ЧОРО, 1994.

³⁰ Гегель Г. В. Ф. Философия права. [Автор вступительной статьи и примечаний В.С. Нерсисянц]. Москва : Мысль, 1990.

krājums septiņos sējumos”,³¹ Johana Gotlība Fihtes “Par cilvēka cieņu”,³² Džeremija Bentama esejas “Utilitārisms” un “Par brīvību”³³ u.c.

Šo jēdzienu izpratnē autorei palīdzējusi arī mācību literatūra, piemēram, “Tiesību filozofija”³⁴, “Filosofija”³⁵, “Politisko un tiesību mācību vēsture”³⁶, “Viduslaiku ētikas vēsture”³⁷, “Tiesību antropoloģija”³⁸ utt., kā arī vairāku mūsdienu vēsturnieku un filozofu (tostarp tiesību monogrāfijas, t. sk. “Cilvēka cieņas izpratne tiesību-politiskajās doktrīnās”³⁹, “Apgaismības laikmeta civilizācija”⁴⁰, “Rietumu filozofija no pirmsākumiem līdz mūsdienām”⁴¹, “Juridiskā antropoloģija”⁴² un cita noderīga literatūra, piemēram, vairākas enciklopēdijas – “Domu enciklopēdija”⁴³, “Apgaismības laikmeta kultūra: enciklopēdija divos sējumos”⁴⁴.

Secinot, ka personas identitāte zināmā mērā uzskatāma par vienu no cilvēka cieņas izpausmēm, lai izskaidrotu cilvēka cieņas tiesisko aspektu pamatfunkciju, autore turpmāk pievērsusies Vācijas konstitucionālo tiesību ekspertu sniegtajiem skaidrojumiem, piemēram, jau minētajam J. Hābermāsa darbam “Cilvēka cieņas koncepts un cilvēktiesību reālistiskā utopija”, Kristofa Endersa (*Christoph Enders*) darbiem “Tiesības uz tiesībām: cilvēka cieņas koncepts Vācijas Pamatlikumā”⁴⁵ un “Cilvēka cieņa konstitucionālajā kārtībā: Vācijas pamatlikuma 1. panta dogmatika”⁴⁶, Franka Šēfera (*Frank Schäfer*) darbam “Cilvēka cieņa: Vācijas konstitūcijas atslēgvārds?”⁴⁷, kā arī P. Kirhofa un J. Izenzees “Vācijas valststiesībām”⁴⁸.

³¹ Шиллер Ф. Собрание сочинений в семи томах. Том 6. Статьи по эстетике. Москва : Гослитиздат, 1957.

³² Фихте И. Г. О достоинстве человека. Сочинения в двух томах. Том 1. Сост. и примеч. В. Волжского. Санкт – Петербург, Мифрил, 1993.

³³ Utilitarianism. On Liberty. Essay on Bentham together with selected writings of Jeremy Bentham and John Austin. [Edited with an Introduction by Mary Warnock]. Cornwall : Blackwell: Publishing.

³⁴ Нерсесянц В. Философия права. Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 1998.

³⁵ Kūle M., Kūlis R. Filosofija. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998, kā arī: Спиркин А. Философия: Учебник для технических вузов. Москва: Гардарики, 2000.

³⁶ История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003.

³⁷ Иванов В.Г. История этики средних веков. Лань, 2002.

³⁸ Ковлер И. Антропология права. Москва : НОРМА, 2002.

³⁹ Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск: ИПК СФУ, 2009.

⁴⁰ Эльфонд И. Цивилизация Возрождения. Серия: Великие цивилизации. [Перевод с фран.; отв. ред. Харитонов, В.]. Екатеринбург : У-Фактория, 2006.

⁴¹ Антисери Д., Реале, Дж. Западная философия от истоков до наших дней. Том 2. Средневековье. [Пер. с итал. С. Мальцевой; Науч. ред. Э. Соколов]. Петрополис, 1994.

⁴² Рулан Н. Юридическая антропология. Москва : Норма, 2000.

⁴³ Энциклопедия мысли: сборник мыслей, изречений, афоризмов, максимов, парадоксов, эпиграмм. [Сост. Н. Хоромин]. Харьков : Прапор, 2001.

⁴⁴ Культура Возрождения. Энциклопедия в двух томах. Том 1. [Отв. ред. Ревякина, Н.]. Москва : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007.

⁴⁵ Enders C. The Right to have Rights: The concept of human dignity in German Basic Law. *Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito (RECHTD)*, Vol. 2, №. 1, 2010.

⁴⁶ Enders C. Die Menschenwürde in der Verfassungsordnung: Zur Dogmatik des Art 1 GG. Tübingen : Mohr Siebeck, 1997.

⁴⁷ Schäfer, F. Human Dignity: Key Principle of the German Constitution? *Constitutional Values in Contemporary Legal Space II*. Riga : University of Latvia Press, 2016.

⁴⁸ Изензее Й., Кирххоф П. Государственное право Германии. Том 1 . Москва : Институт государства и права (РАН), 1994.

Apzinoties, ka cilvēka cieņa ir personas tiesību uz identitāti faktiskais pamatojums, jēdziena pamatnostādņu precizēšanai autore turpmāk noskaidro personas identitātes jēdzienu sociālajās zinātnēs, attiecīgu pētījumu sākot ar jēdziena aplūkošanu psiholoģijas zinātnē, konkrēti, psihologa Ērika Ēriksona zinātniskajos darbos, starp kuriem būtu īpaši atzīmējami “Identitāte un dzīves cikls”⁴⁹ un “Identitāte: jaunība un krīze”⁵⁰. Turpinājumā jēdziens tiek aplūkots socioloģijas zinātnes kontekstā, iepazīstot tādas dažādu valstu sociologu monogrāfijas kā “Sociālā identitāte”,⁵¹ “Identitāte kā ideoloģija: izprotot etniskumu un nacionalitāti”⁵², “Rokasgrāmata par patību un identitāti”⁵³, kā arī Latvijas sociologu monogrāfijas, piemēram, Ineses Šūpules promocijas darbu “Etniskās un nacionālās identitātes sociālā konstruēšana mijiedarbībā: Latvijas gadījuma izpēte”⁵⁴. Apskatot personas identitātes jēdzienu sociālajās zinātnēs, konkrēti, antropoloģijā, tiek konstatēts, ka antropologi integrē Ē. Ēriksona pieeju termina precizēšanai, tas, piemēram, ir aplūkojums šādos darbos “Stāsts un identitāte: autobiogrāfijas pētījums”⁵⁵ un “Aiz “identitātes””⁵⁶.

Lai juridiski definētu personas tiesības uz identitāti, vienlaikus veicot jēdziena definīcijas salīdzinošo izpēti, autore apskatījusi un analizējusi vairāku valstu un teju vispasaules tiesību pētnieku viedokļus, klasificējot pēc šāda autora konstatētā dalījuma, proti, daļa tiesību zinātnieku uzskata, ka personas tiesības uz identitāti ir patstāvīgas tiesības, par ko, piemēram, lasāms spāņu⁵⁷ un itāļu⁵⁸ juridiskajā literatūrā, bet daļa apgalvo, ka personas tiesības uz identitāti attīstījušās no indivīda tiesībām uz privāto dzīvi. Minēto zinātnieku vidū ir atzīmējami tādi ārvalstu pētnieki kā Džila Māršala “Personiskā brīvība cilvēktiesību regulējumā: Autonomija, identitāte un integritāte Eiropas konvencijā par cilvēktiesībām”⁵⁹ un Džeraldīne Vanbūrena “Bērnu tiesību starptautiskais regulējums”⁶⁰ (Lielbritānija), Norberto Nuno Gomess de Andrade “Cilvēka ģenētiskās

⁴⁹ Erikson E. H. Identity and the life cycle: Selected papers. Psychological Issues, 1, 1959.

⁵⁰ Erikson E. H. Identity: Youth and Crisis. New York : Norton, 1968.

⁵¹ Jenkins R. Social Identity, Third Edition. London and New York: Routledge, 2008.

⁵² Maleševic S. Identity as Ideology. Understanding Ethnicity and Nationalism. New York: Palgrave Macmillian, 2006.

⁵³ Leary M. R., Tangney, J. P. Handbook of self and identity. New York: Guilford Press, 2003.

⁵⁴ Šūpule I. Etniskās un nacionālās identitātes sociālā konstruēšana mijiedarbībā: Latvijas gadījuma izpēte: promocijas darbs. Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, 2012. Pieejams: https://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/promocijas_darbi/Inese_Supule_Promocijas%20darbs_aizsargats.pdf (aplūkots 12.06.2019.).

⁵⁵ Brockmeier J., Carbaugh D. Narrative and Identity: Studies in Autobiography, Self and Culture. Vol, 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2001.

⁵⁶ Brubaker R., Cooper F. Beyond "Identity". Theory and Society, Vol. 29, No.1, 2000.

⁵⁷ Piemēram: Lucena R.M.S. Derecho a una identidad. Available from: <https://www.humanium.org/es/derecho-identidad/> (accessed 16.09.2019.).

⁵⁸ Piemēram: Rossolillo G. Personal Identity at a Crossroad Between Private International Law, International Protection of Human Rights and EU Law. Yearbook of Private International Law, Volume 11. Germany : European law publishers & Swiss Institute of Comparative Law, 2009, kā arī: Pino G. The Right to Personal Identity in Italian Private Law: Constitutional Interpretation and Judge-Made Rights. The Harmonization of Private Law in Europe. Edited by Van Hoecke M. and Ost F. Oxford : Hart Publishing, 2000.

⁵⁹ Marshall J. Personal freedom throughout Human Rights Law: Autonomy, Identity and Integrity under the European Convention on Human rights. International Studies in Human Rights. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

⁶⁰ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. International Studies in Human Rights, Vol.35. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1995.

manipulācijas un tiesības uz identitāti: Cilvēktiesību regulējuma pretrunas cilvēka genoma regulēšanā”⁶¹ (Portugāle), Pauls de Herts “Tiesības uz identitāti, saskaroties ar internetu”⁶² (Beļģija), Samanta Besona “Īstenojot bērna tiesības zināt savu izcelsmi: kontrastējošās pieejas starp Bērnu tiesību konvenciju un Eiropas konvenciju par cilvēktiesībām”⁶³ (Šveice).

Lai izstrādātu savu definīciju personas tiesībām uz identitāti, autore iepazīsinies arī ar Latvijas tiesību zinātnieku pētījumiem, secinot, ka Latvijas tiesību zinātniskajā vidē attiecībā uz identitātes jautājumiem vairāk tiek runāts par valsts konstitucionālo identitāti.⁶⁴ Taču, neskatoties uz minēto, arī personas tiesības uz identitāti tiek skatītas vairākos tvērumos, piemēram, diskusijā par nacionālo identitāti (Sanita Osipova), par personas datu aizsardzību (Māris Ruķers), personvārda atveidi latviešu rakstu valodā (Artūrs Kučs), personas tiesībām uz savu attēlu (Anita Kovaļevska), personas identitāte tiek aplūkota arī kontekstā ar privātās dzīves neaizskaramību (Edvīns Danovskis, Inese Lībiņa-Egnere) u. c.

Pirmā nodaļa noslēdzas ar secinājumu, ka cilvēka cieņa pati par sevi ir pietiekams pamats nepieciešamībai zināt savu patieso identitāti, tomēr, analizējot virkni ārvalstu tiesību zinātnieku monogrāfijas, kas attiecas tieši uz bērna tiesībām uz identitāti, tika secināts, ka vienlaikus pastāv arī tādi apstākļi, kas ir būtiski personas un arī bērna pilnīgas un patiesas identitātes noteikšanas pamatojumā, proti, personas veselība, asinsgrēka iespējamība, psiholoģiskais kaitējums, valstiskā elementa klātesamība bērna reģistrācijas un adopcijas procesā, kā arī mantiskie apsvērumi un citu tiesību un privilēģiju noteikšana. Tālab promocijas darbs satur arī strukturētu un klasificētu pētījumu par šīm monogrāfijām,⁶⁵ kas vienlaikus būtu ieteicamas izlasīšanai pieteiktās problemātikas detalizētākai izpētei.

---

⁶¹ De Andrade N. N. G. Human Genetic Manipulation and the Right to Identity: the Contradictions of Human Rights Law in Regulating the Human Genome. SCRIPT-ed, Volume 7, No. 3: December, 2010.

⁶² De Hert P. A Right to Identity to Face the Internet of Things? UNESCO, Tilburg : Tilburg University, 2008. Available from: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/a-right-to-identity-to-face-the-internet-of-things> (accessed 12.06.2019.).

⁶³ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007.

⁶⁴ Konstitucionālās tiesību komisijas viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2017/03/17092012_Viedoklis_2.pdf (aplūkots 12.06.2019.).

⁶⁵ See: Dennison M. Revealing Your Sources: the Case for Non-Anonymous gamete donation. Journal of Law and Health, Vol.21, 2007; Wellisch E. Children Without Genealogy – A Problem of Adoption. Mental Health, Vol. 13, 1952 Sants H.J. Genealogical Bewilderment in Children with Substitute Parents. British Journal of Medical Psychology, Vol.37, 1964; Carp E.W. Adoption, Blood Kinship, Stigma, and the Adoption Reform Movement: A Historical Perspective. Law & Society Review, Vol.36, No.2, 2002; Brodzinsky D.M., Schechter, M.D., Hening R.M. Being Adopted: The Lifelong Search for Self. New York: Doubleday, 1992; Turner A.J., Coyle A. What does it mean to be a donor offspring? The identity experiences of adults conceived by donor insemination and the implications for counselling and therapy. Human Reproduction, Vol.15, 2002; Caballero R., Open Records Adoption: Finding the Missing Piece. Southern Illinois University Law Journal, Vol.30 Winter, 2006; McGillivray A. Childhood in the Shadow of Parens Patriae. Book: Multiple Lenses, Multiple Images: Perspectives on the child across time, space, and disciplines. Edited by H. Goelman, S. Marshall and S. Ross. Toronto : University of Toronto Press, 2004; Besson S. Das Grundrecht auf Kenntnis der eigenen Abstammung. Zeitschrift für Schweizerisches Recht, 2005; Blauwhoff R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children's right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009. Available also from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>; Kothari J. The Child's Right to

Promocijas darba otrā nodaļa aptver jēdziena “personas tiesības uz identitāti” vēsturisko attīstību, sākot ar XX gadsimtu, vienlaikus veicot salīdzinošo pētījumu par jēdziena vēsturisko attīstību atsevišķās valstīs un pārejot uz starptautiskā, Eiropas Savienības un Latvijas tiesiskā regulējuma analīzi. Tālab starp izmantotajiem avotiem ir apjomīgs pašu tiesisko regulējumu skaits, kā arī pieejamas skaidrojošās rokasgrāmatas, monogrāfijas, komentāri, stenogrammas un citi avoti normatīvo aktu satura labākai izpratnei. Otrā nodaļa satur arī apjomīgus pārskatus par citu valstu tiesisko regulējumu un tiesu praksi.

Jāpiebilst, ka tiesiskais regulējums aptver gan vispārīgu, gan ar adopciju saistīto tiesību normu analīzi bērna tiesību uz identitāti tvērumā. Ņemot vērā, ka viens no promocijas darba uzdevumiem ir pētīt bērna tiesību uz identitāti ģenēzi, visu dimensiju tiesiskais regulējums tika izvēlēts un atspoguļots hronoloģiskā secībā.

Ņemot vērā, ka promocijas darba gaitā tiek risināti ar personas tiesībām uz identitāti, vispārīgām bērna tiesībām un bērna interesēm saistītie tiesību teorētiskie jautājumi, promocijas darba trešajā nodaļā līdztekus bērna interešu problemātikai veltītiem ārvalstu zinātniskajiem rakstiem un monogrāfijām⁶⁶ attiecīgajam pētījumam un analīzei tika izmantoti arī tādu Latvijas tiesību pētnieku kā Edgara Melķiša⁶⁷, Egila Levita⁶⁸, Kārļa Baloža⁶⁹ un atsevišķu ārvalstu pētnieku zinātniskie materiāli, jo īpaši jautājumā par nenoteiktajām tiesību normām. Tiesību teorētiskie un juridisko metožu jautājumi aptver arī diskusiju par tiesību normu kolīziju un kolidējošo interešu

---

Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf; Lampont A.J. The Genetics of Secrecy in Adoption, Artificial Insemination and In Vitro Fertilisation. American Journal of Law and Medicine, Vol.14, 1988; Ravelingien A., Pennings G. The Right to Know Your Genetic Parents: From Open-Identity Gamete Donation to Routine Paternity Testing. American Journal of Bioethics, Vol.13 (5), 2013; Cowden M. “No Harm, No Foul”: A Child’s right to know their Genetic Parents. International Journal of Law, Policy and the Family, Vol.26 (1), 2012.

⁶⁶ See: Zermatten J. The Best Interest of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation. Institut International Des Droits des L’enfant: 2010. Available from: https://www.researchgate.net/publication/268041329_The_Best_Interests_of_the_Child_From_the_Literal_Analysis_to_the_Philosophical_Scope (accessed 12.06.2019.); Van Bueren G. Child Rights in Europe: Convergence and Divergence in Judicial Protection. Council of Europe, 2007; Cantwell N. The Best Interest of the Child. Conference on Separated Children in Europe. Copenhagen: Save the Children Denmark, 2002; Burman E. Local, Global or Globalized? Child Development and International Child Rights Legislation. Childhood: A Global Journal of Child Research 3, 1996; Snow R., Covell, K. Adoption and the Best interests of the Child: the Dilemma of Cultural Interpretations. The International Journal of Children’s Rights, Vol.14, 2006; Thomas N., O’Kane C. When Children’s Wishes and feelings clash with their “best interests”. The International Journal of Children’s Rights, Vol.6, 1998; Mabry R.C. Guardians ad Litem: Should the Child’s Best Interests Advocate Give More Credence to the Child’s Best Wishes in Custody Cases. American Journal of Family Law, Vol.27, 2013; Miller G.H. The Psychological Best Interest of the Child is not the Legal Best Interest. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 2002, Volume 30, No. 2; Kohm L.M. Tracing the Foundations of the Best Interests of the Child Standard in American Jurisprudence. Journal of Law & Family Studies, Volume 10; Archard D., Skivenes M. Balancing a Child’s Best interests and a Child’s Views. The International Journal of Children’s Rights, Vol.17, 2009; Williams M. Mediators and Their Language: Best Interests of Children? ADR Bulletin, 2005, Volume 7, No. 9; Heidt-Forsythe E., McGowan M. Whose Right to Know? The Subjectivity of Mothers in Mandatory Paternity Testing. The American Journal of Bioethics, Vol.13 (5), 2013.

⁶⁷ Piemēram: Melķis E. Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: TNA, 1999, kā arī: Melķis E. Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. Rīga: Latvijas Universitāte, 2000.

⁶⁸ Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I). Likums un Tiesības, 2003, 6. sēj., Nr. 46.

⁶⁹ Balodis K. Labas ticības principa loma mūsdienu Latvijas civiltiesībās. Likums un Tiesības, 2002, 4. sēj., Nr. 37.

līdzsvarošanu, par pamatu izmantojot Latvijas tiesību pētnieces Daigas Rezevskas⁷⁰ un ārvalstu tiesību zinātnieku, piemēram, Jirgena Hābermasa,⁷¹ Roberta Aleksī⁷² un Stīvena Grīra⁷³ monogrāfijas.

Promocijas darba ceturtās nodaļas un kopumā izmantoto avotu trešdaļu veido vairāku dimensiju tiesu nolēmumi, ietverot ECT spriedumus un lēmumus, kā arī atsevišķus ārvalstu tiesu spriedumus, starp kuriem īpaši atzīmējami Vācijas Federālās konstitucionālās tiesas spriedumi. Ņemot vērā, ka minētie nolēmumi ir publiski pieejami, tie tika sameklēti attiecīgās interneta vietnēs. ECT prakse kopumā aptver laika periodu no 1980. līdz 2017. gadam (ieskaitot), jo, autores skatījumā, tieši XX gadsimta astoņdesmitajos gados kļuva aktuāls jautājums par personas tiesību uz identitāti aizstāvēšanu.

Attiecībā uz Latvijas tiesu nolēmumiem atzīmējams, ka Latvijas Republikas Satversmes tiesas un Latvijas vispārējās jurisdikcijas visu instanču tiesu nolēmumi tika analizēti visdažādākajos rakursos. Latvijas tiesu nolēmumi pēc kontentanalīzes metodes tika atlasīti, izmantojot Latvijas tiesu e-pakalpojumu portālā (<https://manas.tiesas.lv/eTiesas/>) pieejamo anonimizēto nolēmumu datu bāzi, kā arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas publiski pieejamo juridikatūras nolēmumu arhīvu. Atsevišķie spriedumi tika atlasīti, izmantojot Tiesu informācijas sistēmu (<https://tis.ta.gov.lv/>). Analizētie nolēmumi aptver laika posmu no 2001. līdz 2017. gada beigām un šāda laika perioda izvēle ir izskaidrojama ar to, ka tieši šis posms aptver promocijas darba pamatjautājuma mūsdienu tiesiskā regulējuma izvērtējumu.

Ņemot vērā, ka promocijas darba piektās nodaļas uzdevums ir noskaidrot adopcijas tendences un dinamiku, kā arī konstatēt Latvijas mūsdienu adopcijas modeli, starp izmantotajiem avotiem jāmin Latvijas tiesību akti un skaidrojoši pētījumi, kā arī Labklājības ministrijas un tās padotībā esošās Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas publiski pieejami adopcijas statistikas dati par laikposmu no 2012. līdz 2016. gadam.

Piektās nodaļas noslēgumā tiek īpaši aplūkots konflikts starp bērna tiesībām uz identitāti un adoptētāja tiesībām un šī konflikta risinājumam veltītie raksti,⁷⁴ kas iekļauj gan adopcijas

---

⁷⁰ Piemēram: Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005, kā arī: Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. Likums un Tiesības, 2002, 2. sēj., Nr. 8 (12).

⁷¹ Habermass J. Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy, trans. Rehg, W. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

⁷² Alexy R. Discourse Theory and Fundamental Rights. Book: Arguing Fundamental Rights. Edited by: A. J. Menéndez and E. O. Eriksen. The Netherlands: Springer, 2006.

⁷³ Piemēram: Greer S. The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, kā arī: Greer S. 'Balancing' and the European Court of Human Rights: A Contribution to the Habermas – Alexy Debate. Cambridge Law Journal, Vol. 63, 2004, un: Greer S. Constitutionalizing Adjudication under the European Convention on Human Rights. Oxford Journal of Legal Studies, 23 (3), 2003.

⁷⁴ Piemēram: Turkmendag I. The Donor-Conceived Child's "Right to Personal Identity": The Public Debate on Donor Anonymity in the United Kingdom. Journal of Law and Society, Vol.39, No.1, March, 2012; Cohen, I.G. Response: Rethinking sperm-donor anonymity: Of changed selves, non-identity, and one-night stands. Georgetown Law Journal, Vol.100 (2), 2012; Freeman M. The New Birth Right? Identity and the Child of the Reproduction Revolution. The

noslēpumu atbalstošus rakstus,⁷⁵ gan – tieši otrādi – noraidošus,⁷⁶ tomēr īpašu vietu starp tiem ieņem britu zinātnieces Lūsijas Frītas (*Lucy Frith*) zinātniskie darbi, kas izskaidro kolidējošo interešu konflikta būtību.⁷⁷

Darba struktūra

Iepriekš norādītie uzdevumi tiek apskatīti un risināti piecās savstarpēji saistītās nodaļās. Lai gan nodaļas ir loģiski un organiski izveidotas, saturot gan vispārīgu ievadu pieteiktajā problemātikā, iztirzājumu, kā arī secinājumus, un tādējādi ir aplūkojamas arī kā neatkarīgas un patstāvīgas, tās harmoniski pāriet viena otrā, apvienojas loģiskā ķēdē un sniedz arvien dziļāku izpratni par problēmu, noslēdzoties ar piedāvātajiem risinājumiem.

Pirmās nodaļas sākumā tiek izskaidrota personas identitātes kā patstāvīga jēdziena rašanās, norādot gan uz tā priekšvēstnešiem Rietumu filozofijā, gan arī situāciju mūsdienās. Šādi autore ievirza personas identitātes būtībā, reflektējot visa pētījuma atskaites punktus. Izskaidrojot termina rašanos un analizējot personas identitāti veidojošos elementus, autore izveido arī loģisku pāreju uz personas identitātes juridiskajiem aspektiem. Nodaļas nobeigumā tiek ieskicētas ar personas identitātes tiesisko aizsardzību saistītās problēmas, konkrēti, īstenošanas riski.

Otrajā nodaļā tiek uzsvērts, ka, runājot par jēdziena “personas tiesības uz identitāti” vēsturisko attīstību, tas ir analizējams tikai, sākot ar XX gadsimtu, jo minētais termins ir jaunāko laiku produkts. Tiek piedāvāta jēdziena vēsturiskā analīze, kā arī veikts salīdzinošais pētījums par personas tiesību uz identitāti vēsturisko attīstību atsevišķās valstīs, kas pēctecīgi pāriet starptautiskā, Eiropas Savienības un Latvijas tiesiskā regulējuma analīzē.

Trešā nodaļa, kas aplūko bērna interešu nozīmīgumu, risinot jautājumus par bērna tiesībām uz identitāti, salīdzinājumā ar pārējām nodaļām ir kvantitatīvi īsāka, taču tās apjoms ir ierobežots apzināti, ņemot vērā jautājuma īpašo nozīmi, kā arī autores secinājumu, ka bērna intereses kā abstrakta tiesību norma izolēti apskatāma tikai doktrināli. Bērna interešu saturs būtībā ir noskaidrojams un precizējams, risinot individuālus gadījumus. Tāpēc bērna interešu aspekti izvērsti

---

International Journal of Children's Rights, Vol. 4, 1996; kā arī: Šķerberga O. Bērna tiesības zināt savu izcelsmi: tiesību apjoms un aktuālie problēmjaudājumi. Socrates: Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls. Rīga, RSU, 2015., Nr. 1 (1).

⁷⁵ Ramiņa I., Švāgere L. Par adoptējamā bērna vārdu maiņu. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/ieva-ramina-lelde-svagere-par-adoptejama-bernavarda-mainu.d?id=43445839> (aplūkots 12.06.2019.).

⁷⁶ Norrie K. McK. Adoption and the Child's Right to Identity. 4th World Congress on Family Law and Children's Rights. Cape Town, 20-23 March, 2005. Available from: https://www.childjustice.org/index.php?option=com_edocman&view=document&id=186&Itemid=&lang=en (accessed 12.06.2019.).

⁷⁷ See: Frith L. Donor Conception and Mandatory Paternity Testing: The Right to Know and the Right to be Told. The American Journal of Bioethics, Vol. 13 (5), 2013, and: Frith L. Beneath the rhetoric: The role of rights in the practice of non-anonymous gamete donation. Bioethics, Vol. 15, No. 5/6, 2001.

atspoguļoti turpmākajā nodaļā jau konkrētas tiesu prakses analīzes gaitā. Kopumā nodaļa sniedz vispārīgu ieskatu attiecīgajā tiesiskajā regulējumā, kā arī tiesību teorētiskajos aspektos. Nodaļā īpaša uzmanība veltīta bērna interešu prioritātes īstenošanas problemātikai adopcijas gadījumā, norādot un izskaidrojot gan savstarpēji kolidējošas intereses, gan sniedzot problēmas iespējamus risinājumus.

Ievērojot iepriekšējās nodaļās izdarītos doktrinālos secinājumus, ceturtajā nodaļā autore pievēršas tiesu prakses analīzei. Minētā nodaļa ir apjomīga, jo satur 120 tiesu nolēmumu analīzi vairākās dimensijās. Ņemot vērā, ka vienā no iepriekšējām nodaļām autore jau veikusi gan starptautisko, gan Eiropas Savienības un Latvijas tiesību normu analīzi, šajā nodaļā attiecīgi tiek analizēta no minētajām tiesību normām izrietošā tiesu prakse. Attiecīgs jautājums tiek apskatīts ne vien adopcijas, bet arī vairākos citos kontekstos, sākot ar aizgādības tiesībām, līdz pat vārda, uzvārda, pilsonības un dzimšanas fakta reģistrācijai un citiem būtiskiem aspektiem. Kopumā jāpiebilst, ka nodaļa satur tiesu prakses analīzi par lielākoties visiem personas identitāti veidojošajiem elementiem, iekļaujot arī atrunu par zināmajiem ierobežojumiem minētā jēdziena attīstībā.

Piektā nodaļa pēc savas būtības ir noslēdzoša un apkopojoša, īpašu uzmanību veltot pieteikto jautājumu risinājumiem. Ņemot vērā, ka darbs pamatā koncentrēts uz bērna tiesībām uz identitāti, jāatgādina, ka tā tvērums ir reducēts līdz adopcijas jautājumam un tās iespējamam apdraudējumam. Tāpēc, lai konstatētu faktisko situāciju, nodaļas sākumā tiek ieskicēta adopcijas būtība, kā arī sniegtas norādes par adopcijas dinamiku un tendencēm, pamatojoties uz statistikas datu analīzi un intervijām ar ekspertiem. Pirms piedāvāt atbilstošus risinājumus, autore apskata alternatīvas iespējas, kā arī atrunā būtiskus aspektus adopcijas un bērnu tiesību uz identitāti kolīzijas risinājumā.

Līdztekus pieteiktajām nodaļām ir izstrādāti arī četri pielikumi ar rezultatīvajiem radītājiem par adopcijas un ārpusģimenes aprūpē esošajiem bērniem. Tie saturiski izskaidroti darba piektajā nodaļā. Attiecīgos pārskatus autore izstrādājusi patstāvīgi, balstoties uz Labklājības ministrijas, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas un Centrālās statistikas pārvaldes publiski pieejamajiem statistikas datiem, tādā veidā sniedzot pilnīgāku priekšstatu par Latvijas adopcijas tendencēm un dinamiku. Jāpiebilst, ka sagatavotie statistikas pārskati pārsvārā aptver laika periodu no 2012. līdz 2017. gadam (atsevišķas pozīcijas līdz 2018. gadam vai arī tikai līdz 2016. gadam vai 2017. gada augustam), jo, lai gan promocijas darbs pilnībā tika pabeigts 2019. gada jūnijā, Labklājības ministrija adopcijas detalizētus statistikas datus pēc 2016. gada nav publicējusi oficiālajā mājaslapā; atsevišķās pozīcijās pieejami dati uz 2017. gada augustu vai 2018. gada 31. janvāri.

1. Personas identitātes būtība: vēsture, izpratne un pamatojums

Pirms runāt par personas tiesībām uz identitāti, ir jāsaprot, ko patiesībā nozīmē personas identitāte, kāpēc tā ir svarīga, kādas ir tās funkcijas un kā to varētu definēt. Atbildot uz minētajiem jautājumiem, tiks noskaidrota pētījuma objekta – personas identitātes – būtība. Turklāt šāda analīze visupirms jāsāk ar personas identitātes jēdziena vēsturi, jo īpaši ar rašanās apstākļu apzināšanu, kas ir būtiski mūsdienu jēdziena pilnvērtīgai izpratnei.

Jau tā komplicēto jēdzienu “personas identitāte” veido divi jēdzieni – “persona” un tam radniecisks jēdziens “personība”, kā arī “identitāte”. Turklāt katrs no pieteiktajiem jēdzieniem ir aplūkojams ievērojamā pētījumā, kas nav šī promocijas darba mērķis, tālab autores pozīcijas precizējumam tie tiks tikai ieskicēti atbilstoši darba pamatjautājumam.

Proti, ar jēdzienu “persona” būtu apzīmējama būtne, kurai ir noteiktas spējas vai īpašības, piemēram, apziņa vai pašapziņa, morāle, un kas ir daļa no kādas sociāli saistītas kultūras formas. Personību definējošās iezīmes un līdz ar to apstākļi, kas liek uzskatīt sociālu būtni par personu, dažādās kultūrās un kontekstos ļoti atšķiras.⁷⁸

Jēdziens “personība” turpretī atspoguļo personas īpašību sistēmu un veido cilvēka struktūru, tā tiek uzskatīta par indivīda kvalitāti, kuru tā iegūst objektīvā darbībā un kas raksturo tās dzīves sociālos aspektus.⁷⁹

Savukārt pats jēdziens “identitāte” promocijas darbā pieteiktajā problemātikā ir nosacīti mūsdienu apziņas produkts, proti, pirmo reizi tas tika definēts tikai XX gadsimta trīsdesmitajos gados psihoanalīzes ietvaros, kad psihologs Ēriks Ēriksons (*Erik Homburger Erikson*) (1902–1994), pētot indivīda kā personības attīstību un iekļaušanos sabiedrībā, radīja identitātes teoriju.⁸⁰

Vienlaikus jāņem vērā, ka personas identitātes saturs un definīcija ir komplicēta un ar atšķirīgām nozīmēm dažādās zinātnēs. Tāpēc šī pētījuma ietvaros, ņemot vērā pētījuma starpdisciplināro raksturu, svarīgi izvērtēt personas identitātes jēdzienu tieši sociālajās zinātnēs.

Apzinoties personas identitātes būtību, ir noskaidrojami apstākļi, kas pamato personas tiesības zināt savu identitāti, un iespējamie riski, kas saistīti ar minēto tiesību tiesisko aizsardzību. Apkopojot minētā izvērtējuma secinājumus, noskaidrojams, kāds ir personas identitātes juridiskais vērtējums pasaules un Latvijas mērogā.

Jāpiebilst, ka, ievērojot pētījuma specifiku, proti, izvērtēt bērna tiesību uz identitāti un adopcijas mijiedarbību, noskaidrojot personas identitātes būtību, vietām tā tiks sašaurināta līdz bērna identitātes nozīmībai adopcijas gadījumā.

---

⁷⁸ Carrithers M., Collins S., Lukes S. The category of the person: Anthropology, philosophy, history. Cambridge : Cambridge University Press, 1985, p. 15.

⁷⁹ Terminu un svešvārdu skaidrojošā vārdnīca. Autoru kolektīvs Valentīnas Skujiņas vadībā: [I. Beļickis, D. Blūma u.c]. Zvaigzne ABC, 2000.

⁸⁰ Erikson E. H. Identity: Youth and Crisis. New York : Norton, 1968, p. 225.

1.1. Jēdziena “personas identitāte” rašanās būtiskākie aspekti

Kā jau vairākkārt norādīts, jēdziens “personas identitāte” tika precizēts tikai XX gadsimtā, tomēr tas kaut vai idejas līmenī ir saskatāms gandrīz visā cilvēces vēsturē. Turklāt autore aizstāv viedokli, ka personas identitātes jēdziena kā patstāvīga jēdziena izveidē būtiska nozīme ir saistīto jēdzienu, t. i., cilvēka cieņas, personas individualitātes, personības, kā arī personas autonomijas ģenēzei. Tāpēc ekskurss jēdziena “personas identitāte” veidošanās procesā būtu jāsāk ar autores pozīcijas precizējumu attiecībā uz jēdzieniem “cilvēka cieņa” un “personas autonomija”, kas vienlaikus kalpo par promocijas darbā lietoto terminu atskaites punktu.

Runājot par jēdzienu “cilvēka cieņa”, atzīmējams, ka juridiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ka tam ir divi aspekti. No vienas puses, tas tiek aplūkots kā viens no pamattiesības pamatojošiem apstākļiem, no otras – kā subjektīvās tiesības. Cilvēka atzīšana par vērtību ir mūsdienu demokrātiskās tiesību izpratnes pamats.⁸¹

Cilvēka cieņa kā tiesību kategorija apvieno personības sociālos un bioloģiskos elementus. Tieši cieņa nosaka cilvēka eksistenci un nošķir viņu no citiem indivīdiem. Cieņa – tā ir kategorija, kas nosaka valsts darbības, paša cilvēka un citu indivīdu kopīgas darbošanās jēgu.⁸²

Cilvēka cieņai kā kritērijam, kas pamato cilvēktiesības kopumā, ir ļoti sena vēsture. Interesanti, ka cilvēka cieņas filozofiskā izpratne, kas daļēji saskatāma jau antīkajā pasaulē un Rietumu filozofijā ienāk kopā ar kristietību, līdz mūsdienu izpratnei tiek pilnveidota, pateicoties vācu filozofam Imanuelam Kantam (*Immanuel Kant*) (1724–1804), bet starptautiskajos tiesību aktos un nacionālajās konstitūcijās tiek atspoguļota tikai pēc Otrā pasaules kara beigām.⁸³ Tikai relatīvi nesen cilvēka cieņai sāka atvēlēt centrālo lomu starptautiskajās tiesībās. Cilvēka cieņas koncepts vēl nefigurē kā tiesību jēdziens ne klasiskajās XVIII gadsimta cilvēktiesību deklarācijās, ne XIX gadsimta kodifikācijās.⁸⁴ Galvenais ANO dokuments,⁸⁵ kas izteiksmīgi norādīja uz cilvēktiesību saikni ar cilvēka cieņu, nepārprotami bija skaidra atbilde uz nacistu masu

---

⁸¹ Никитяева В. Достоинство личности – основополагающий признак социального государства. Доступно: <https://cyberleninka.ru/article/n/dostoinstvo-lichnosti-osnovopolagayuschiy-priznak-sotsialnogo-gosudarstva.pdf> (смотрено: 12.06.2019).

⁸² Плетенёв Д., Стаханова Е. Достоинство личности. Доступно: www.law.bsu.by/pub/26/Pletenev_9.pdf (смотрено: 12.06.2019).

⁸³ Habermas J. The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human rights. Book: Философия в диалоге культур. Всемирный день философии. Материалы. Москва: Прогресс-Традиция, 2010, p. 31.

⁸⁴ McCrudden Chr. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. The European Journal of International Law, Vol. 19, 2008, p. 655 – 724.

⁸⁵ ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas preambulā un 1. pantā noteikts, ka Apvienoto Nāciju tautas, apliecinot savu ticību cilvēka pamattiesībām, cilvēka personības pašcieņai un vērtībai, pasludina, ka visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi savā cieņā un tiesībās. Skat.: Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf (aplūkots 12.06.2019.).

noziegumiem un slepkavībām.⁸⁶ Bet vai tas vienlaikus nenozīmē, ka cilvēka cieņa papildina cilvēktiesību ideju ar morālu slodzi tikai vēsturiskās saiknes ar holokaustu dēļ?⁸⁷

Atbildot uz šo jautājumu, izcilais vācu tiesību filozofs un zinātnieks Jirgens Hābermāss apgalvo, ka pretstatā idejai par diezgan vēlu cilvēktiesību papildināšanu ar cilvēka cieņas jēdzienu cieša saikne starp šiem jēdzieniem pastāvēja jau no pirmsākumiem, kaut arī netieši – cilvēka cieņa nav klasificējošs izteiciens, bet gan pamattiesību (vāc.: *Grundrechte*) morālais sākums.⁸⁸

Tāpat jēdziens “personas identitāte” ir aplūkojams saistībā ar jēdzienu “personas autonomija”, proti, ar cilvēka brīvo gribu, kas kopš Apgaismības laikmeta ir Rietumu filozofijas pamataksioma, uz kuras balstās arī modernā tiesību un valsts izpratne.⁸⁹

Pēc autores domām, visefektīvākā personas autonomijas definīcija ir atrodama vienā no nesenajiem ECT nolēmumiem. Kā atzīst ECT, personas autonomija ir saistīta ar cilvēka cieņu un brīvību, turklāt tai ir divējāds raksturs. No vienas puses, tā ir uzskatāma par pamatprincipu līdztekus cilvēka cieņai un brīvībai, un tā ir nepieciešama, lai identificētu specifisku tiesību katalogu.⁹⁰ Par minēto, piemēram, liecina ECT atziņa lietā *Pretty v. United Kingdom*: “jēdziens “personas autonomija” ir būtisks princips, kas būtu ņemams vērā, interpretējot aizsargājamās vērtības”.⁹¹ No otras puses, ECT mēdz klasificēt personas autonomiju kā patstāvīgu tiesību, kas izriet no paplašinātas cilvēka cieņas un brīvības interpretācijas.⁹²

Rezumējot ECT atziņas, secināms, ka, lai gan jēdziens “indivīda pašnoteikšanās” pēc būtības ir līdzīgs personas autonomijas jēdzienam, starp tiem nevar likt vienādības zīmi. Ar personas autonomiju būtu jāsaprot personas spēja noteikt vai pat dzīvot savu dzīvi atbilstoši savām vēlmēm un izvēlei.⁹³

Terminu skaidrojumi, kas būtu skatāmi kopsakarā ar personas identitāti, ir savstarpēji saistīti un nav skatāmi izolēti. Taču minēto jēdzienu saistība nav tikai mūsdienu tiesību pazīme vai blakusparādība. Būtībā cilvēka cieņas, personas individualitātes, autonomijas un identitātes simbioze ir vēsturisks fenomens. Tāpēc turpinājumā būtu nepieciešams apskatīt visu nosaukto vērtību un to simbiozes rašanās vēsturi.

---

⁸⁶ Хабермас Ю. Расколотый Запад. [Пер. с нем.] Москва: Весь мир, 2008, 148 стр.

⁸⁷ Habermas J. The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human rights. Book: Философия в диалоге культур. Всемирный день философии. Материалы. Москва: Прогресс-Традиция, 2010, p. 31.

⁸⁸ Ibid., p. 32.

⁸⁹ Levits E. Cilvēktiesības un valsts drošība: aktuālās problēmas privātās dzīves aizsardzības jomā Eiropā tiesu spriedumu gaismā: Eiropas Savienība un tiesiska valsts: Latvijas pieredze. Rīga: Rīgas Juridiskā augstskola, 2009.17. lpp.

⁹⁰ McCrudden C. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. The European Journal of International Law, Vol. 19, No, 4, 2008, p. 681.

⁹¹ ECT spriedums lietā 2346/02 *Pretty v. United Kingdom*, para. 61.

⁹² Koffeman N.R. (The right to) personal autonomy in the case law of the European Court of Human Rights. Leiden, 2010, p. 55.

⁹³ ECT spriedums lietā 2346/02 *Pretty v. United Kingdom*, para. 62.

1.1.1. Vēsturiskie priekšnosacījumi personas identitātes jēdziena izveidei Rietumu filozofijā

Ievadā jāmin, ka sākotnēji būtu jārunā tikai par cilvēka cieņas ideju, kas gan saturiski, gan laika ziņā ir iepriekš nosaukto vērtību pirmsākumā. Proti, ideja par cilvēka cieņu radās ar brīdi, kad cilvēks sāka apzināties savu esību dabā un mijiedarbībā ar pārējiem sabiedrības indivīdiem. Atsevišķi tiesību filozofi un vēsturnieki mēdz saistīt cilvēka cieņas ģenēzes sākumu ar antīko pasauli, konkrēti, ar Senās Grieķijas un Senās Romas tiesību filozofijas izpratni (VII gs. p.m.ē. – V gs.).⁹⁴

---

⁹⁴ Piemēram, skat.: McCrudden C. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. The European Journal of International Law, Vol. 19, No. 4, 2008, p. 656, kā arī: Кокотов А. Достоинство человека в ретроспективе философско-правовой мысли. Книга: Конституционное право России [отв. ред. А.Н. Кокотов и М.И. Кукушкин]. Москва: Норма, 2003, 115 стр.

Jāatzīmē, ka antīkajā pasaulē pārsvarā pētīja goda jēdzienu, proti, goda izpratne un gods kā morāles un ētikas jēdziens izveidojās agrāk nekā izpratne par cilvēka cieņu. Viens no pirmajiem, kas runā par godu, ir Homērs, norādot, ka katram (dievam vai cilvēkam) piemīt *timē* (sengrieķu: *τιμή* – gods) un līdz ar to arī individuālā tiesību aizsardzība.

Skat.: Preus A. Historical Dictionary of Ancient Greek Philosophy. United States of America: Scarecrow Press, 2007, p. 292, kā arī: История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 42 стр.

Cilvēka cieņas ideju vai drīzāk goda zināmu aprakstu var saskatīt Hēsioda poēmā “Darbi un dienas”, konkrēti, tikumiskās dzīves noteikumos politiski organizētajā sabiedrībā. Piemēram, viena no godāta cilvēka pazīmēm ir viņa tieksme uz darbu. Poēmā tāpat ir saskatāms acinājums cienīt cittautieti, kā arī norādīta saikne starp valdnieka necienīgu rīcību vai zaudētu cieņu un to, kādas sekas tas atstāj uz tautu.

Skat.: Дробышевский С., Протопопова, Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск: ИПК СФУ, 2009, 9 стр.

Senajā Grieķijā jēdzienu “gods” saistīja ar morāli un tiesībām, cilvēka cieņu – ar taisnīgumu. Piemēram, Platons uzskatīja, ka gods ir nesaraujami saistīts ar tiesībām, tādējādi goda zaudējums nozīmēja arī tiesību zaudējumu; gods nozīmēja tiekšanos pie ideāla, proti, “sekot labākajam un uzlabot sliktāko”.

Skat.: Платон. Диалоги. Москва: Мысль, 1986, 75 стр.

Politikas zinātnieks Aristotelis definēja godu kā zinātni par cilvēka un valsts augstāko labumu; tās mērķis ir cilvēka un polisas labklājība. Savos darbos, jo īpaši “Nikomaha ētikā”, Aristotelis uzskatīja godu par augstāko labumu, vienlaikus viņa izpratnē par godātu cilvēku būtu uzskatāms tikumīgs cilvēks, kas spēj mēreni pieņemt visu – nabadzību vai bagātību, veiksmi vai neveiksmi utt. Tādējādi tiek īpaši uzsvērtā goda un negoda loma katra cilvēka dzīvē.

Skat.: Aristotelis. Nikomaha ētika. Rīga: Zvaigzne, 1985, 56. lpp.

Dažādi sengrieķu formulētā goda un cieņas izpratni uztvēra arī romieši, tas visspilgtāk atspoguļojas Senās Romas divos pamata politiskajos virzienos: stoicismsā un epikūrismsā. To vienoja kopīga teorētiskā izpratne, ka cienīgu dzīvi veido rīcība atbilstoši dabai, tomēr cilvēka uzvedību saskaņā ar to stoīķi un epikūrieši izprata atšķirīgi. Romiešu stoīķu ieskatā, cienīga dzīve nozīmē kalpot valstij, kas ir indivīdu kopiena. Cilvēkam jāapgūst profesija, jānodibina ģimene un jāmēģina visādi palīdzēt saviem tuviniekiem, tādējādi iespējami labākajā veidā apmierinot viņu vajadzības. Kā rakstīja Seneka, ja cilvēks palīdzējis savam tuviniekiem, viņš ir palīdzējis arī pats sev, jo gan atsevišķas personas, gan valsts intereses galu galā sakrīt.

Skat.: История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 71 -73 стр., kā arī: Дробышевский, С., Протопопова, Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск: ИПК СФУ, 2009, 18 стр.

Pēc epikūriešu domām, cienīga dzīve izpaužas, nodarbojoties ar privātām lietām, nevis piedaloties valsts darbā. Indivīdam nevajadzētu cīnīties ar citiem par materiālajiem labumiem, bet gan jāpārtiek no mazuma: nedaudz ēdiena, vienkārša apģērba un mājokļa, kā arī jādraudzējas ar līdzcilvēkiem.

Skat.: Нерсесянц В. Философия права. Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 1998, 421 стр.

Senās Romas Republikas valstsvīrs un jurists Marks Tullijs Cicerons (*Marcus Tullius Cicero*) (106. g. p.m.ē. – 43. g. p.m.ē.), apkopojot priekšteču uzskatus, definēja cilvēka cieņu (*dignitās*), skaidrojot cilvēka kā dabas sastāvdaļas un sociālas būtnes īpašības. Proti, cieņa, kas pārsvarā piemita pilntiesīgajiem un brīvajiem Romas iedzīvotājiem, ir jebkura cilvēka neatņemama īpašība, kas nošķir viņu no citām dzīvajām būtnēm; raksturo cilvēku tikai atbilstoši viņa stāvoklim sabiedrībā, kas izpaužas cienīšanā, autoritātē, sociālajā statusā un nozīmē. Tāpat Cicerons uzskatīja, ka nav neviena tik nozīmīga apvainojuma kā cilvēka cieņas aizskārums; nav nekā pazemojošāka kā verdzība. Cilvēka cieņa un cilvēka brīvība ir raksturīga cilvēkiem (domāts pilntiesīgajiem un brīvajiem Romas iedzīvotājiem), tādēļ tās jāievēro vai jāmirst ar cieņu.

Tomēr, autoresprāt, par cilvēka cieņas konceptuālo atskaites punktu būtu uzskatāma Bībele, kurā atspoguļots cilvēka cieņas pieņēmums, t. i., ka cilvēka cieņa izriet no cilvēka līdzības ar Dievu. Lai gan jēdziens “cieņa” Vecajā Derībā nav tieši definēts, tas, ka cieņa piemīt katram cilvēkam, un to, kas ir ietverts šajā jēdzienā, var izsecināt no vairākām Vecās Derības normām. Piemēram, Pirmās Mozus grāmatas 1. nodaļas 26. pantā minēts: “Tad Dievs sacīja: “Darīsim cilvēku pēc mūsu tēla un pēc mūsu līdzības [..].”⁹⁵ 5. nodaļas 1. pants: “Šie ir Ādama ciltsraksti. Tai dienā, kad Dievs radīja cilvēku, Viņš to radīja Dieva līdzībā.” Tādējādi cieņa pret cilvēku kā personu nozīmē cienīt cilvēku kā Dieva radību. Visi cilvēki ir radīti pēc vienīgā Dieva attēla un ir apveltīti ar saprātīgu dvēseli, visiem cilvēkiem ir viena daba un viena izcelsme. Kristus upura izpirkti, visi tiek aicināti piedalīties dievišķajā svētlaimē: tāvad visiem cilvēkiem pienākas vienlīdzīga cieņa.⁹⁶

Tieši kristietība kā pasaules reliģija, izplatot ideju par cilvēka cieņu, kas piemīt visiem bez izņēmuma, veicināja cilvēka cieņas izpratnes turpmāko attīstību.⁹⁷ Kristīgā ideoloģija veicināja ticīgā cilvēka interesi par sevi, pašcieņas izjūtu un domu, ka “es esmu cilvēks”.⁹⁸ Cilvēka cieņas kristīgā izpratne būtiski ietekmēja mūsdienu izpratni, un tās centrā ir jautājums, kā līdzsvarot cilvēka brīvību un cieņu. Atziņa, ka pats cilvēks ir vērtība, jo ir Dieva pirmtēls, ir kristīgās kultūras pamatpriekšstats.⁹⁹

Viduslaikos cilvēka cieņas jēdzienu saista ar cilvēka prātu, kurā atspoguļojas tā saucamais mūžīgais likums jeb Dievišķā prāta principi. Proti, viduslaikos īpašu vietu ieņem teologa un filozofa Akvīnas Toma (*Sanctus Thomas Aquinas*) (ap 1225–1274) mācība, kas paredz, ka cilvēka tiesības un cieņa, kas izriet no Dieva, ir noteicošie jeb augstākie labumi.¹⁰⁰ Atbilstoši Akvīnas Toma likumu teorijai visi cilvēka likumi (*ius humanum*) ir savstarpēji saistīti. Visu likumu pamatā ir mūžīgais likums, kas izriet no Dieva (*ius divinum*). Mūžīgais likums atspoguļojas cilvēka prātā kā dabiskais

---

Skat.: Энциклопедия мысли: сборник мыслей, изречений, афоризмов, максимов, парадоксов, эпиграмм. [Сост. Н. Хоромин]. Харьков : Прапор, 2001, 129 стр., kā arī: Кокотов, А. Достоинство человека в ретроспективе философско-правовой мысли. Книга: Конституционное право России [отв. ред. А.Н. Кокотов и М.И. Кукушкин]. Москва: Норма, 2003, 116 стр.

Tajā pašā laikā Senās Romas klasiskajā periodā attīstījās arī izpratne, ka cilvēka cieņa piemīt katram neatkarīgi no viņa privātā vai sociālā statusa (Seneka, Ulpiāns, Modestīns). Klasiskajās romiešu tiesībās pārsvarā atspoguļojās stoīķu idejas par cilvēka cienīgu dzīvi, piemēram, Ulpiāns, raksturojot romiešu tiesības, norādīja, ka tas nozīmē dzīvot cienīgu dzīvi, nekaitēt citam un dot katram to, kas viņam pienākas.

Skat.: История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 102 стр.

⁹⁵ Šeit un turpmāk tiks izmantots Bībeles teksts, kas pieejams “Bībele un tās izpētes materiāli” mājas lapā: <http://www.bible.lv/index.php> (aplūkots 12.06.2019.).

⁹⁶ Katoliskās baznīcas katehisms. Pieejams: http://www.vatican.va/archive/catechism_lv/Katehisms/index.html (aplūkots 12.06.2019.).

⁹⁷ Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск: ИПК СФУ, 2009, 23, 28 – 29 стр.

⁹⁸ Ренан Э. Жизнь Иисуса. Москва: Амрита-Русь, 2004, 107, 131 стр.

⁹⁹ Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва: 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981> (смотрено: 12.06.2019).

¹⁰⁰ Тамже, 32 стр.

likums (*ius gentium*).¹⁰¹ Traktējot dabisko likumu, Akvīnas Toms tostarp piemin cilvēka cieņu. Dabiskais likums uzliek cilvēkam pienākumu meklēt taisnību (Dievu) un ievērot cilvēka cieņu.¹⁰²

Akvīnas Toma uzskati sekmēja arī cilvēka personības pašapzināšanos, kas attiecīgi veicināja cilvēka cieņas un autonomijas izjūtas attīstību.¹⁰³ Viņš uzskatīja, ka individualitāte ir cilvēka dvēseles un ķermeņa harmonisks savienojums, tā ir Dieva dāvana, tāpēc tā pati par sevi ir neatkārtojama vērtība. Šāda Akvīnas Toma interpretācija reabilitē miesu, kā arī sekmē Rietumu kultūrai raksturīgo personas izpratnes veidošanos, personas autonomijas un individualitātes apziņu.¹⁰⁴

Būtisks ieguldījums cilvēka cieņas koncepcijas turpmākajā attīstībā ir vērojams tā saucamajā Atdzimšanas laikmetā.¹⁰⁵ Renesanses domātāji saista cilvēka cieņu ar daudzveidīgajiem cilvēka talantiem un dotībām, vienlaikus atzīstot, ka cilvēkam nevajadzētu justies pazēmotam vai grēcīgam, bet gan lepoties ar saviem sasniegumiem zinātnē un mākslā, ar iekarojumiem un atklājumiem.¹⁰⁶

Cilvēka cieņas jautājums kā patstāvīgs pētījuma priekšmets radās tieši Eiropas humānisma filozofijā XIV–XVI gadsimtā.¹⁰⁷ Atdzimšanas laikmeta politisko un tiesību doktrīnu pamatideja bija nostiprināt cilvēka cieņas vērtību sabiedrības apziņā, atzīt katra indivīda autonomiju, nodrošināt apstākļus brīvai cilvēka attīstībai, kā arī nodrošināt katram iespēju paša spēkiem sasniegt laimi. Lielākā daļa domātāju uzskatīja, ka cilvēka likteni vajadzētu noteikt nevis atbilstoši viņa dižciltībai, izcelsmei, titulam vai konfesijai, bet gan viņa drošsirdībai, aktivitātei, cēlsirdīgumam. Aktuāla tēze

---

¹⁰¹ Нерсесянц В. Философия права. Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 1998, 442 стр.

¹⁰² Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва: 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981> (см.отрено: 12.06.2019).

¹⁰³ Иванов В.Г. История этики средних веков. Лань, 2002, 420 стр.

¹⁰⁴ Kūle M., Kūlis R. Filosofija. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998, 231. lpp.

¹⁰⁵ Starp humānisma filozofiem īpaši atzīmējams itāļu filozofa Džanoco Maneti (*Giannozzo Manetti*) (1396–1459) darbs “Par cilvēka cieņu un pārkāpumu”, kurā tiek apgalvots, ka pastāv tā saucamais cilvēka augstākās misijas princips. Cilvēks ir sava paša veidola radītājs. No viņa gribas un vēlmes ir atkarīgs, vai viņš būs augstākā radība, kas būtu pārāka par pārējām, vai arī viņš deģenerēsies zemākā radījumā. Cilvēks nebalstās ne uz Dieva, ne uz savu izcelšanos, bet vienīgi uz sevi, uz savu cieņu.

Skat.: Культура Возрождения. Энциклопедия в двух томах. Том 1. [Отв. ред. Ревякина, Н.]. Москва : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007, 480 стр.

Analizējamo laikmetu raksturojošs un īpaši populārs bija arī Džovanni Piko della Mirandolas (*Giovanni Pico della Mirandola*) (1462–1494) darbs “Runa par cilvēka cieņu”, kurā viņš uzskatīja, ka cilvēka cieņu pamato cilvēka prāta spējas radoši izziņāt dabu un pasauli. Raksturojot cilvēka cieņu, filozofs rakstīja: “Ne debešķīgs, ne laicīgs, ne mirstīgs, ne nemirstīgs esi tu, cilvēks, radīts. Jo tev pašam atbilstoši tavai gribai un tavam godam jābūt savam māksliniekam un tiesnesim un radīt sevi no tev raksturīga materiāla. Tu esi brīvs, lai pazemotos līdz pašai zemākajai radībai, kas ir dzīvnieciska. Bet tu arī var pacelties pie augstākajām radībām, kas ir dievišķas. [...] Tu vari būt tas, par ko vien vēlies būt”.

Skat.: Гулиев, В., Рудинский Ф. Демократия и достоинство личности. Москва: Наука, 1983, 41 стр., kā arī: Mirandola, P. On The Dignity of Man. [Translated by Ch.G. Wallis, P.J.W. Miller]. Indianapolis/ Cambridge : Hackett Publishing Company, 1998, p. 5.

¹⁰⁶ Дробышевский С., Протопопова, Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 42 стр.

¹⁰⁷ Эльфонд И. Цивилизация Возрождения. Серия: Великие цивилизации. [Перевод с фран.; отв. ред. Харитонов, В.]. Екатеринбург : У-Фактория, 2006, 400 стр.

bija, ka viena no indivīda cieņas sastāvdaļām ir pilsonība – nesavtīga un aktīva kalpošana kopējam labumam.¹⁰⁸

Atdzimšanas un reformācijas¹⁰⁹ laikmetā cilvēka cieņas izpratne atbrīvojās no reliģiozām dogmām. No šī brīža aizvien vairāk tiek nostiprināts priekšstats par cilvēku formālu vienlīdzību likuma priekšā kā cilvēka cieņas nodrošināšanas veidu. Daudzi tiesību teorētiķi uzskata, ka minētajā laikmetā pastāvošā koncepcija par dabisko tiesību dievišķo sākumu sekmē cilvēku vienlīdzības garantijas.¹¹⁰ Līdztekus tiek risināti praktiski jautājumi par dabisko tiesību iemiesošanu pozitīvajās tiesībās, kā arī par valsti kā dabisko tiesību īstenošanas garantu.¹¹¹

Lai izprastu turpmāko cilvēka cieņas jēdziena attīstību, būtu jāanalizē jauno laiku (XVII–XVIII gadsimts) pasaules uzskata agrīnā veidotāja holandiešu jurista Hugo Grocija (*Hugo Grotius*) (1583–1645) darbi un atziņas.¹¹² H. Grocijs, viens no jauno laiku dabisko un starptautisko tiesību pamatlicējiem, par dabiskajām tiesībām atzīmējis, ka tās veido cilvēka dzīvība un cilvēka cieņa.¹¹³

Tostarp būtu jāpiebilst, ka vienlaikus jaunajos laikos, vismaz formāli, tika atzītas indivīda tiesības būt cilvēkam un cienīt sevi kā tādu.¹¹⁴

Tāpat minētais laikmets ir zīmīgs arī ar to, ka, definējot indivīdā notiekošos procesus, XVII gadsimta angļu domātājs Dž. Loks radīja personas identitātes doktrīnu, proti, pirmo reizi

---

¹⁰⁸ История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 169 стр.

¹⁰⁹ Reformācijas kustības līderis un traktāta "Kristīgās reliģijas institūcijas" (*Institutio Christianae religionis*) autors Žans Kalvins (*Johannes Calvinus*) (1509–1564) uzskatīja, ka Dievs jau sākotnēji sadalīja cilvēkus divās kategorijās atbilstoši viņu cieņai, paredzot, ka viena daļa ir glābšanas un svētlaimes vērtā, savukārt otra – nolemta bojāejai. Cilvēki nav spējīgi mainīt Dieva gribu, bet var to noprast, vadoties no tā, kā veidojas viņu dzīve uz zemes. Ja cilvēka profesionālā darbība (to nosaka Dievs) ir sekmīga, ja viņš ir ticīgs un tikumīgs, čakls un pakļaujas valstij (ko nosaka Dievs), tad Dievs ir labvēlīgs pret cilvēku. Ja cilvēks pilnībā veltī sevi savai profesijai un ir maksimāli taupīgs, ienīst baudu un izšķērdību, tikai šādi viņš var cerēt uz Dieva glābšanu; viņa izcelšanās un kārtu privilēģijām nav nozīmes.

Skat.: История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 181 стр.

Jāpiebilst, ka vairāki mūsdienu tiesību zinātnieki uzskata, ka Eiropas tiesiskās tradīcijas pamatā esošā izpratne par cilvēka cieņu kā gandrīz sakrālo vērtību ir tieši Ž. Kalvina formulētā protestantu ētika ar tās individuālismu un racionālismu.

Skat.: Panikkar R. Is the notion of Human Rights a Western Concept? in Alston, P (ed) Human Rights Law. New York : New York University Press, 1995, p. 76-77.

¹¹⁰ Дробышевский, С., Протопопова, Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 44 стр.

¹¹¹ Turpat.

¹¹² Нерсесянц В. Философия права. Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 1998, 448 стр.

¹¹³ Антисери Д., Реале, Дж. Западная философия от истоков до наших дней. Том 2. Средневековье. [Пер. с итал. С. Мальцевой; Науч. ред. Э. Соколов]. Петрополис, 1994, 321 стр.

¹¹⁴ Piemēram, holandiešu domātājs un filozofs Benedikts Spinoza (*Benedictus de Spinoza*) (1632–1677) aizstāvēja tā saucamo laicīgo cilvēka cieņas iztulkojumu. B. Spinoza atspoguļoja savu izpratni par cilvēka cieņu viņa formulētajā demokrātiskās valdīšanas iztulkojumā, jo uzskatīja, ka tieši tāda valdīšanas forma vislabāk ievēro cilvēka cieņu. Pēc viņa domām, demokrātijā pilsoņiem ir tiesības darboties valsts labā, tomēr cittautieši, sievietes, vergi un nepilngadīgie, kā arī tie, kuri notiesāti par noziegumu vai amorālu dzīvesveidu, nav iesaistāmi valsts darbā; respektīvi, gods tiek uzskatīts par cilvēka cieņu veidojošu sastāvdaļu.

Skat.: Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 47 стр.

konceptualizēja personas pašidentificēšanās apziņu personas identitātē.¹¹⁵ Tātad tiesību filozofijas un vēstures tvērumā tikai kopš šī brīža varētu runāt par personas identitāti kā atsevišķu parādību.

Turpinājumā atsevišķi jāpiemin Apgaismības laikmeta ievērojamo domātāju darbos¹¹⁶ atrodamās atziņas, ka ar cilvēka cieņu saprotams cilvēka morālo un tikumisko īpašību kopums, kas nošķir vienu indivīdu no citiem un padara viņu pārāku par bezpersonisko dabu, cilvēka cieņa simbolizē cilvēku brīvību un vienlīdzību.¹¹⁷ Tādējādi politisko un tiesību doktrīnu pārstāvji centās nostiprināt tautas tiesiskajā apziņā vērtības, kas balstās uz cilvēka cieņas ievērošanu, uzskatot, ka tā nav atdalāma no cilvēka.¹¹⁸

Šai laikmetā jārunā arī par personas individualitātes jēdziena izpratnes attīstību, kas, pēc autores domām, individuālisma un kolektīvisma mācību ietekmēts, sasniedza savu kulmināciju sociālistiskās tiesību skolas ideoloģijā. Lai gan sociālistiskā tiesību skola nesniedz izsmelošu individualitātes definīciju, tā ir izsecināma no minētās tiesību skolas koncepcijas un vadošajiem uzskatiem. Tātad individualitāte ir kaut kas tāds, kas būtu noliedzams, jo tas ir pretrunā kolektīvismam, komūnai, solidaritātei vai, kā atzīmējis franču komunistu utopists Grakhs Babeŕs (*Gracchus Babeuf*), īstajā vārdā Fransuā Nojels Babeŕs (*François-Noël Babeuf*) (1760–1797), “cilvēka individualitāte ir traucēklis demokrātiskai republikai, [jo] republikā valda kolektīvisma gars”.¹¹⁹

Turpmākie filozofi, jo īpaši tā saucamie vācu klasiskās filozofijas pārstāvji, sintezējot jauno laiku un Apgaismības laikmeta filozofiju, pētot cilvēka cieņas izpratni, mainīja akcentus no cilvēka pretstatīšanas dabai (saprātīgais – nesaprātīgais) uz esamības universālās kategorijas dalīšanu uz patieso un nepatieso.¹²⁰

---

¹¹⁵ Locke J. An Essay Concerning Human Understanding, Book II. Toronto : Penguin Classic, 1998, 434 – 440 p.

¹¹⁶ Piemēram, pēc franču domātāja Žana Žaka Ruso (*Jean Jacques Rousseau*) (1712–1778) ieskatiem, atteikties no savas brīvības nozīmē atteikties no savas augstākās cieņas, cilvēka tiesībām un pat pienākumiem. Proti, neeksistē tāda atlīdzība, kas var aizstāt atteikšanos no uzskaitītajām vērtībām, jo šāda atteikšanās nav savienojama ar cilvēka dabu. Skat.: Rousseau, J. J. The Social Contract and The First and Second Discourses. [Edited by Susan Dunn]. New York: Yale University Press, 2002, p. 168.

Francija XVIII gadsimta beigās pārdzīvoja smagas jakobiņu kustības veicinātas revolūcijas, kas vienlaikus ietekmēja turpmāko cilvēktiesību aktu saturu. Tomēr visas tolaik politiskās ideoloģijas izrietēja no uzskata, ka cilvēkam piemīt cieņa. Viens no jakobiņu kustības vadītājiem Žans Pols Marats (*Jean-Paul Marat*) (1743–1793) uzskatīja, ka cilvēka tiesības, kas izriet no viņa cieņas, ir sakrālas. To, pēc Maksimiliana Fransuā Marī Izidora de Robespjēra (*Maximilien François Marie Isidore de Robespierre*) (1758–1794) domām, varētu sasniegt, ja tas, kas ir pie varas, ir tikumīgs, tostarp godīgs un “tīrs”, un, lai nodrošinātu šīs sakrālās tiesības, ir attaisnojami soda vai piespiedu līdzekļi.

Skat.: Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 50 стр., kā arī: История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 394 стр.

¹¹⁷ Кокотов А. Достоинство человека в ретроспективе философско-правовой мысли. Книга: Конституционное право России [отв. ред. А.Н. Кокотов и М.И. Кукушкин]. Москва: Норма, 2003, 116 стр.

¹¹⁸ История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 340 стр.

¹¹⁹ Нерсесянц В.С. История политических и правовых учений. Москва: НОРМА–ИНФРА, 2003, 403 стр.

¹²⁰ Спиркин А. Философия: Учебник для технических вузов. Москва: Гардарики, 2000, 171 стр.

Cilvēka cieņas ideja kā katra cilvēka vērtība visiedarbīgāk ir aplūkota vācu filozofa I. Kanta (1724–1804) darbos. Turklāt tā tika aplūkota dabisko tiesību skatījumā.¹²¹ Viņa mācībā cilvēka cieņa ir uzskatāma par absolūto vērtību, pateicoties kurai cilvēks liek arī pārējiem cienīt sevi, vienlaikus salīdzinot sevi ar pārējiem un novērtējot sevi. Cilvēka cieņas esamība piešķir cilvēkam tiesības pieprasīt, lai pārējie to ievērotu, tiesības uz pašvērtējumu, vienlaikus uzliekot arī pienākumu cienīt pārējos cilvēkus. I. Kants uzskatīja, ka personība atspoguļo visas cilvēces cieņu. Rīkoties ar sevi kā ar līdzekli mērķa sasniegšanai nozīmē pazemot cilvēces cieņu.¹²² Proti, filozofs rakstīja: “Rīkojies tā, lai tev cilvēce gan tavā personā, gan ikviena cita personā vienmēr vienlaikus būtu vajadzīga arī kā mērķis, ne tikai kā līdzeklis.”¹²³

Turklāt “mērķu valstībā visam ir vai nu cena, vai nu cieņa. Tas, kam ir cena, var būt aizstāts ar kaut ko citu kā ekvivalentu; tas, kas ir pārāks par jebkuru cenu, attiecīgi nav aizstājams ar ekvivalentu, tam piemīt cieņa, [un tikai] cilvēcei [...] piemīt cieņa”.¹²⁴ Ņemot vērā minēto, filozofs attīstīja ideju par to, ka nepieciešams iznīcināt personības atkarību no sabiedrības locekļiem, veicināt personīgu brīvību un cilvēku vienlīdzību likuma priekšā, kā arī likvidēt visas tiesiskās privilēģijas.¹²⁵

Tāpat I. Kants atšķirībā no saviem priekštečiem, nenoraidot personības kopīgo sākumu, pauda viedokli, ka kopīgais cilvēkā neatvirza viņa dabīgo individualitāti, viņa personīgās intereses. Autonomija ir cilvēka un jebkuras saprātīgas dabas cieņas pamats. Valstij nav jāiejaucas šajā personības sfērā, kamēr cilvēks nav pārkāpis likumu.¹²⁶

I. Kanta mācībā cilvēka cieņai nav sistēmiski novērtētas un noteiktas vietas; tās pamatojums balstās uz autonomijas morāli filozofisko skaidrojumu,¹²⁷ proti, “autonomija līdz ar to ir cilvēka cieņas pamatojums, kā arī jebkādas saprātīgas dabas pamatojums”.¹²⁸

Tieši I. Kants attīstīja cilvēka cieņas ētisko koncepciju, atbilstoši kurai tās realizācija nav iespējama bez tiesību un brīvību piešķiršanas indivīdam, vienlaikus kalpojot par pasaulē atzītu

---

¹²¹ Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 56 стр.

¹²² Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва : 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981> (смотрено: 12.06.2019).

¹²³ Кант И. Собрание сочинений в восьми томах, том 4. [Под общ. ред. А.В.Гулыги]. ЧОРО, 1994, 205 стр.

¹²⁴ Тамже, 212 стр.

¹²⁵ Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 56 стр.

¹²⁶ Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва : 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981> (смотрено: 12.06.2019).

¹²⁷ Habermas J. The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human rights. Book: Философия в диалоге культур. Всемирный день философии. Материалы. Москва: Прогресс-Традиция, 2010, р. 42.

¹²⁸ Кант И. Собрание сочинений в восьми томах, том 4. [Под общ. ред. А.В.Гулыги]. ЧОРО, 1994, 205 стр.

cilvēktiesību jēdziena pamatojumu un veicinot turpmāku tiesiskas valsts doktrīnas attīstību.¹²⁹ Kā redzams, filozofs, līdzīgi kā franču Apgaismības laikmeta domātājs Ž. Ž. Ruso, cilvēka cieņas atzīšanu saista ar tiesību un brīvību piešķiršanu indivīdam, proti, brīvība ir uzskatāma par cilvēka cieņas pastāvēšanai nepieciešamu apstākli.

No minētā izriet jautājums – ja jau brīvība ir cilvēka cieņas neatņemama sastāvdaļa, vai, ierobežojot cilvēka brīvību, piemēram, kā tas paredzēts krimināllikumā, persona vienlaikus nezaudē savu cieņu.¹³⁰ Atbildi uz šo jautājumu var rast vācu filozofa Georga Vilhelma Frīdriha Hēgeļa (*Georg Wilhelm Friedrich Hegel*) (1770–1831) mācībā, kurš pauda viedokli, ka “cilvēks ir mērķis pats sevī, tikai pateicoties kaut kam dabiskam, kas ir viņā”.¹³¹ Šis nozīmīgais “dabiskais sākums” ļauj katram cilvēkam saprast, kas ir slikts un kas ir labs, kā arī piešķir brīvu gribu izvēlēties pirmo vai otro. Tādējādi noziedznieks pats atbilstoši savai brīvajai gribai ir izvēlēties pārkāpt tiesības, respektīvi, sods kā tiesību atjaunošanas līdzeklis ir paša noziedznieka tiesības, tas ir viņa brīvas gribas akts.¹³² Šādi G. V. F. Hēgeļa ideja par noziedznieka vai likumpārkāpēja cilvēka cieņas ievērošanu atspoguļojas vienā no mūsdienu krimināltiesību principiem, proti, soda mērķis nav pazemot cilvēka cieņu.¹³³

G. V. F. Hēgelis uzskatīja, ka vislielākā cilvēka cieņa ir saistīta ar brīvību un valsts cieņa ir atkarīga no to veidojošo personu cieņas.¹³⁴ Kā rakstīja filozofs: “Esi persona un cieni citus kā personas.”¹³⁵

Aplūkojamā laikmeta vācu filozofi izpratni par cilvēka cieņu saistīja ar brīvības problēmu arī citādi – tā tika definēta kā gara brīvība.¹³⁶ Piemēram, Frīdrihs Šillers (*Friedrich von Schiller*) (1759–1805) rakstīja: “Morāles spēka virsvaldība par instinktiem ir gara brīvība, un tās izpausmi dēvē par [...] cieņu.”¹³⁷ Savukārt Johans Gotlībs Fihte (*Johann Gottlieb Fichte*) (1762–1814) uzskatīja, ka cilvēka cieņa izpaužas tad, kad tam tiek piešķirta brīvība.¹³⁸

---

¹²⁹ Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва : 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981> (смотрено: 12.06.2019).

¹³⁰ Turpat.

¹³¹ Гегель Г. В. Ф. Философия права. [Автор вступительной статьи и примечаний В.С. Нерсесянц]. Москва : Мысль, 1990, 13 стр.

¹³² Там же, 19 стр.

¹³³ Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва : 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981> (смотрено: 12.06.2019).

¹³⁴ Дробышевский С., Протопопова, Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 57 стр.

¹³⁵ Гегель Г. В. Ф. Философия права. [Автор вступительной статьи и примечаний В.С. Нерсесянц]. Москва : Мысль, 1990, 98 стр.

¹³⁶ Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 57 стр.

¹³⁷ Шиллер Ф. Собрание сочинений в семи томах. Том 6. Статьи по эстетике. Москва : Гослитиздат, 1957, 156 стр.

¹³⁸ Фихте И. Г. О достоинстве человека. Сочинения в двух томах. Том 1. Сост. и примеч. В. Волжского. Санкт – Петербург, Мифрил, 1993, 437 – 441 стр.

XIX gadsimta pirmajā pusē Rietumeiropā izplatījās liberālā tiesiski politiskā ideoloģija, kura tostarp postulēja cilvēka cieņas aizsardzību.¹³⁹ Par minētās ideoloģijas galveno secinājumu uzskatāma atziņa, ka brīvība vai tās apspiešana ir cilvēka cieņas ievērošanas kritērijs sabiedrībā. Jo lielāks ir cilvēka brīvības ierobežojums, jo lielāks ir cilvēka cieņas aizskārums. Tomēr pilnīga personas autonomija un brīvība sabiedrībā nav iespējama, respektīvi, jautājums ir, kā atrast taisnīgu līdzsvaru starp brīvību un personības apspiešanu.¹⁴⁰

Līdztekus būtu domājams, ka tieši XVIII gadsimtā aizsāktais un XIX gadsimtā uzplaukušais zinātniskais progress uzskatāms par atskaites punktu, kad jēdziens “personas identitāte” tā mūsdienu izpratnē parādās ne tikai filozofu darbos, bet kļūst par tiesisku vienību, kuru atzīst un aizsargā valsts. Par minēto liecina vairāki apstākļi. Pirmkārt, piemēram, kā atzīst antropologi, tikai sākot ar XVIII gadsimtu, var runāt par pirmajiem ticamajiem vispusīgiem un valstiskā līmenī atzīstamiem tautas skaitīšanas rādītājiem.¹⁴¹ Otrkārt, XIX gadsimtā aizvien vairāk izplatās ideja, ka cilvēka personības fizioloģisko īpatnību aprakstīšanas metode (antropometriskā cilvēka identifikācijas sistēma jeb Bertiljona sistēma), vēlāk arī zinātnieku atklājumi par personas pirkstu nospiedumiem var tikt izmantoti, lai reģistrētu noziedzniekus un apkarotu noziedzību.¹⁴²

Tādējādi šajā laikposmā personību sāk vērtēt ne tikai kā indivīda pašidentificēšanās procesu vai personas izpausmi, bet arī kā patstāvīgu tiesisku fenomenu. Proti, valsts sāk atzīt, ka personība ir vērtība, turklāt aizsargājama vērtība pati par sevi.

Jāatzīst, ka cilvēka cieņas, personas autonomijas un identitātes izpratne turpina attīstīties arī mūsdienās un joprojām nodarbina dažādu zinātņu pārstāvju prātus. Turklāt pēdējās dekādēs

---

¹³⁹ Piemēram, minētās ideoloģijas pamatlicējs Džeremijss Bentams (*Jeremy Bentham*) (1748–1832), aizstāvot cilvēka cieņu, uzskatīja, ka šajā diskusijā drīzāk jāpievēršas nevis cilvēka brīvībai, bet gan viņa interesēm un personības drošībai, proti, cilvēkam pašam jārupējas par sevi, par savu labklājību un nav jāpaļaujas uz ārējo palīdzību; tikai viņš pats var noteikt, kas ir viņa intereses un kas veido to lietderību. Tāpat Dž. Bentams daudz uzmanības veltīja pamatojumam, ka valsts pilsoņa īpašuma respektēšana ir viņa cilvēka cieņas garants.

Skat.: Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск : ИПК СФУ, 2009, 58 стр.

Turpretī angļu domātājs Džons Stjuarts Mills (*John Stuart Mill*) (1806–1873) uzskatīja, ka cilvēka cieņa visvairāk tiek respektēta demokrātiskā valstī, tomēr demokrātijā cilvēka cieņai vienlaikus draud sabiedrības domas despotisms, kas apspiež cilvēka individualitāti.

Skat.: Utilitarianism. On Liberty. Essay on Bentham together with selected writings of Jeremy Bentham and John Austin. [Edited with an Introduction by Mary Warnock]. Cornwall : Blackwell: Publishing, p. 79.

Līdzīgi arī franču politiķis Bendžamins Konstāns (*Benjamin Constant*) (1767–1830) puda viedokli, ka eiropieša brīvība, proti, viņa neatkarība, patstāvība, drošība, tiesības ietekmēt valsts pārvadi, sekmē cilvēka cieņas garantēšanu. Valsts iekārtai un mērķim jābūt pakārtotiem šīm vērtībām.

Skat.: История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсесянца. Москва : НОРМА, 2003, 656 – 657 стр.

¹⁴⁰ Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва : 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981> (смoтpeнo: 12.06.2019).

¹⁴¹ Russell J.C. Population in Europe. Book: The Fontana Economic History of Europe, Vol. I: The Middle Ages, edited by Carlo M. Cipolla. Glasgow : Collins/Fontana, 1972, p. 25.

¹⁴² Arājs O. [u.c.]. Daktiloskopija [zin. red., priekšv. aut. A. Kavalieris]. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2005.

tiesību zinātnē minētos jēdzienus sāka aplūkot arī no cita skatpunkta, piemēram, cilvēka dabisko īpašību saglabāšana kontekstā ar tehnoloģisko progresu, cilvēka cieņa un bioētika.¹⁴³

Nosakot cilvēka lomu un mērķi dabā, sabiedrībā un valstī, cilvēces vadošie prāti vairāku gadsimtu garumā atgriežas pie idejas par cilvēka īpašo dabu un vērtību, kas izpaudās, gadsimtiem izstrādājot cilvēka cieņas izpratni. Būtībā cilvēka cieņa no filozofijas un kristīgā jēdziena attīstījās līdz vairāku valstu konstitūciju pamatprincipam.¹⁴⁴ Kā atzīst J. Hābermāss, cilvēka cieņa veido portālu, caur kuru morāles egalitāri universālais saturs tiek importēts tiesībās; cilvēka cieņas ideja ir kā jēdzienu vira, kas apvieno morāli vienlīdzīgi cienīt katru, turklāt apvieno tā, ka labvēlīgos vēsturiskos apstākļos var izveidoties politiska kārtība, kas balstās uz cilvēktiesībām.¹⁴⁵ Respektīvi, mainīgie vēsturiskie apstākļi likuši tematizēt un novest līdz zināmai izpratnei kaut ko, kas jau no pirmsākumiem, lai gan arī netieši, tika ierakstīts cilvēktiesībās, un konkrēti, cilvēku vienlīdzīgas cieņas normatīvo substanci.¹⁴⁶

Apkopojot minēto, pirmkārt, secināms, ka cilvēka cieņa pamato cilvēktiesības un neizbēgami ir saistīta ar cilvēku brīvību, kas ir cilvēka cieņas pastāvēšanas nepieciešamais apstāklis. Otrkārt, ievērojot to, ka cilvēka cieņa ir uzskatāma par universālu aizsargājamu vērtību, ar to būtu saprotams, ka cilvēka cieņas izpausmes – personas autonomija un identitāte – arī ir uzskatāmas par aizsargājamām vērtībām.

Tāpat no veiktās tiesību filozofiskās un vēsturiskās analīzes secināms, ka jēdziena “personas identitāte” rašanās vēsture pārklājas ar cilvēka cieņas, individualitātes, personības, kā arī personas autonomijas jēdzienu rašanos. Būtībā šo jēdzienu mijiedarbība, kā arī vairāku tiesību filozofu ieguldījums to attīstībā veicināja personas identitātes kā patstāvīga termina veidošanos. Autores ieskatā, tie vienlaikus kalpo par personas identitāti vērtējošām mērauklām. Tāpēc jebkurai diskusijai par personas identitāti būtu jāaptver cilvēka cieņas, viņa individualitātes un autonomijas nozīme cilvēka dzīvē.

1.1.2. Cilvēka cieņa kā personas identitātes tiesiskās aizsardzības garants

Turpinot noskaidrot personas identitātes nozīmi un būtību, īpaši jāatspoguļo ne vien tās pastāvēšanas, bet arī tiesiskās aizsardzības nepieciešamība. Jautājuma dziļākai izpratnei vispirms jāatkārto, ka tiesību filozofiskās un vēsturiskās analīzes gaitā tika secināts, ka personas identitāte zināmā mērā uzskatāma par vienu no cilvēka cieņas izpausmēm. Turklāt būtiski uzsvērt, ka tiesību

---

¹⁴³ Piemēram, skat.: Bayertz, K. Human Dignity: Philosophical Origin and Scientific Erosion of an Idea. *Philosophy and Medicine*, Vol. 52, 1996, p. 73-90.

¹⁴⁴ Кокотов А. Достоинство человека в ретроспективе философско-правовой мысли. Книга: Конституционное право России. [Отв. ред. А.Н. Кокотов и М.И. Кукушкин]. Москва: Норма, 2003, 118 стр.

¹⁴⁵ Habermas J. The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human rights. Book: *Философия в диалоге культуры. Всемирный день философии. Материалы*. Москва: Прогресс-Традиция, 2010, p. 36.

¹⁴⁶ Ibid., p. 33.

doktrīnā¹⁴⁷ un juridiskajā literatūrā pamatoti valda viedoklis, ka cilvēka cieņa pati par sevi veido cilvēka pamattiesību faktisko pamatu.¹⁴⁸

Tāpēc cilvēka cieņas aizsardzības un nodrošināšanas nozīmīgums uzsvērts vairākos dažādu līmeņu tiesību aktos, sākot ar ANO Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju¹⁴⁹ un Eiropas Savienības Pamattiesību hartu¹⁵⁰ līdz Latvijas Republikas Satversmes VIII nodaļas “Cilvēka pamattiesības” 95. pantam,¹⁵¹ paredzot imperatīvu pavēli aizsargāt cilvēka cieņu un godu.¹⁵² Interesanti, ka uz cilvēka cieņu kā aktuālās diskusijas par Satversmes kodolu noteicošo apstākli norāda pat Rīgas katoļu arhibīskaps metropolīts Zbignevs Stankevičs: “Visas sociālās vērtības ir saistītas ar cilvēka personas cieņu, jo veicina tās autentisku attīstību. Tāpēc [Latvijas Republikas Satversmes] preambulā vajadzētu pievienot arī personas cieņu, kas ietver sevī arī cieņu pret katra cilvēka dzīvību.”¹⁵³

Jāpiebilst, ka, lai izskaidrotu cilvēka cieņas tiesisko aspektu pamatfunkciju, būtu jāpievēršas Vācijas konstitucionālo tiesību ekspertu sniegtajiem skaidrojumiem, izmantojot Vācijas konstitūcijas, konkrēti, Pamatlikuma 1. panta pirmajā daļā (*Art. 1 Abs. 1 Grundgesetz*) nostiprināto cilvēka cieņas koncepciju kā paraugu.¹⁵⁴

Vācu tiesību doktrīnā ir atzīts, ka cilvēka cieņas princips ir valsts iekārtas pamatnorma, tā veido konstituējoši organizētās sabiedrības pamatu, vienlaikus izveidojot daudzdimensiju telpu, kas nodrošina sabiedrības konstitucionāli tiesisku aizsardzību. Citiem vārdiem sakot, konstitucionālā sabiedrība (valsts) īsteno cilvēka cieņas principu, pārveidojot pilsoņus no iedarbības objekta aktīvi funkcionējošos subjektos.¹⁵⁵

Vācijas Parlamentārā padome (*Parlamentarischer Rat*), 1949. gadā izstrādājot Vācijas Pamatlikumu, bija iecerējusi, ka 1. pants savā ziņā kalpos par preambulu, raksturojot cilvēka

---

¹⁴⁷ Habermas J. The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human rights. Book: Философия в диалоге культур. Всемирный день философии. Материалы. Москва: Прогресс-Традиция, 2010, p. 33.

¹⁴⁸ Paskaidrojumi attiecībā uz Pamattiesību hartu. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 303, 14.12.2007, 17.–35. lpp.

¹⁴⁹ ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas preambulā un 1. pantā noteikts, ka Apvienoto Nāciju tautas, apliecinot savu ticību cilvēka pamattiesībām, cilvēka personības pašcieņai un vērtībai, pasludina, ka visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi savā cieņā un tiesībās.

Skat.: Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf (aplūkots 12.06.2019.).

¹⁵⁰ Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 1.pants paredz, ka cilvēka cieņa ir neaizskarama; tā ir jārespektē un jāaizsargā. Eiropas Savienības Pamattiesību harta.

Skat.: Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 326, 26.10.2012, 391.–407. lpp.

¹⁵¹ Latvijas Republikas Satversme : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, Nr. 43.

¹⁵² Vildbergs H.J., Messeršmits K., Niedre L. Pilsonis tiesiskā valstī. Vācijas konstitucionālo un administratīvo tiesību pamati. Rīga : LU, 2004, 251. lpp.

¹⁵³ Intervija ar Rīgas arhibīskapu metropolītu Zbignevu Stankeviču. Satversmes preambulas teksts nedrīkst būt akadēmisks un sarežģīts. Jurista Vārds, Nr. 43 (794), 2013. gada 22. oktobris. Pieejams arī elektroniski: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=261079>.

¹⁵⁴ Unruh P. Die Menschenwürde als Grundlage des freiheitlich-demokratischen Verfassungsstaats. Göttingen/Kiel, 08.06.2007. Verfügar: <http://home.lu.lv/~tshmit1/Downloads/BDHK-Themenabend-Menschenwuerde-Unruh.pdf> (gesehen: 12.06.2019.).

¹⁵⁵ Изензее Й., Кирххоф П. Государственное право Германии. Том 1 . Москва : Институт государства и права (РАН), 1994, 15-16 стр.

pamattiesību nodaļas būtību un garu. Padomes mērķis nebija radīt jaunu pamattiesību, bet gan izveidot *klasiskas* pamattiesības, kuras būtu tieši piemērojamas un saistošas.¹⁵⁶

Lai gan Vācijas Konstitucionālā tiesa (*Bundesverfassungsgericht*) raksturo cilvēka cieņu kā konstitūcijas augstāko principu¹⁵⁷ un atsevišķos gadījumos arī kā pamattiesību,¹⁵⁸ vācu konstitucionālo tiesību eksperti norāda, ka cilvēka cieņas konstitucionālā nozīme neietver tiesisku garantiju, jo indivīdu vienlīdzība ir *apriori* konstitucionāla un līdz ar to nevar kalpot par tiesiskā regulējuma subjektu. Tāpēc nekādas *pārākās* pamattiesības nemaz nevar būt atvasinātas no Vācijas Pamatlikuma 1. panta – cilvēka cieņas pilnvērtīgu aizsardzību jau nodrošina Vācijas Pamatlikuma turpmākās konkrētās pamattiesības. Turklāt, kā atzīst Vācijas konstitucionālā tiesa, šīs turpmākās pamattiesības izriet no Pamatlikuma 1. pantā atzītajām indivīda vispārīgajām tiesībām būt uztvertam kā personai (*to be treated as a person*).¹⁵⁹

Citi Vācijas konstitucionālo tiesību eksperti, piemēram, Freiburgas profesors Franks Šēfers (*Frank Schäfer*) pat uzskata, ka tiesības uz cilvēka cieņu nemaz nepastāv, turklāt cilvēka cieņas klauzula patiesībā ir racionalitātes pēdējā cerība.¹⁶⁰

Minētajiem viedokļiem zināmā mērā varētu pievienoties, argumentējot, ka cilvēka cieņu pašu par sevi nevar uzskatīt par standarta vai pārāku pamattiesību, taču, autores ieskatā, minētais saistīts ar to, ka cilvēka cieņa ir kaut kas vairāk nekā tikai pamattiesības, tā nenoliedzami ir katras cilvēka pamattiesības neatņemama sastāvdaļa. Šajā kontekstā cilvēka cieņa nemaz nav vērtējama vienā līmenī ar citām konkrētajām pamattiesībām, jo cilvēka cieņa jau ir klātesoša katrā no tām.

Turklāt norādes, ka cilvēka cieņa būtu uzskatāma par augstāko pamattiesību principu vai arī par vispārējo tiesību principu, ir atrodamas ne vien Vācijas konstitucionālajās tiesībās, bet arī Eiropas Savienības tiesas (turpmāk – EST) praksē. Attiecīgo nolēmumu ir salīdzinoši maz, taču viens no tiem – EST 2004. gada 14. oktobra spriedums lietā C-36/02 *Omega Spielhallen und Automatenaufstellungen – GmbH* pret *Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn* – ir īpaši ņemams vērā. Šajā lietā prejudiciālo jautājumu radīja situācija saistībā ar Vācijas Bonnas pilsētas policijas aizliegumu komercsabiedrībai “Omega” atļaut tās teritorijā spēles, kuru nolūks bija šaut uz dzīvīm mērķiem ar lāzerstaru vai citu tehnisku iekārtu palīdzību, norādot, ka šādas spēles stimulē cilvēku slepkavošanu un tādējādi tiktu aizskarta Vācijas konstitucionālas nozīmes likumā nostiprinātā

---

¹⁵⁶ Enders C. Die Menschenwürde in der Verfassungsordnung: Zur Dogmatik des Art 1 GG. Tübingen : Mohr Siebeck, 1997, p. 532.

¹⁵⁷ Zum Beispiel: BVerfGE 6, 32, 36 vom 16.01.1957 und BVerfGE 115, 118, 152 vom 15.02.2006.

¹⁵⁸ BVerfGE 2 BvR 2029/01, 109, 133, vom 05.02.2004.

¹⁵⁹ Enders C. The Right to have Rights: The concept of human dignity in German Basic Law. Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito (RECHTD), Vol. 2, N°. 1, 2010, p. 3. Available from: <http://revistas.unisinos.br/index.php/RECHTD/article/view/4770/2023> (accessed 12.06.2019.).

¹⁶⁰ Schäfer, F. Human Dignity: Key Principle of the German Constitution? Constitutional Values in Contemporary Legal Space II. Riga : University of Latvia Press, 2016, p. 24.

vērtība – cilvēka cieņa.¹⁶¹ EST, izvērtējot radušos situāciju, tostarp secināja, ka “pienākums ievērot cilvēka cieņu ir saistošs gan Kopienai, gan tās dalībvalstīm, [...] cilvēka cieņas aizsardzība veido leģitīmu interesi [...]. Kopienas tiesiskās kārtības mērķis nenoliedzami ir nodrošināt cilvēka cieņas kā vispārējā tiesību principa ievērošanu”.¹⁶²

Minētie secinājumi liek autorei atgriezties pie apgalvojuma, ka cilvēka cieņa patiešām veido pamattiesību pamatu, taču tā pati par sevi nav uzskatāma par patstāvīgu pamattiesību, tāpēc rodas jautājums, vai personas identitātes saistīšana ar cilvēka cieņu kā vienu no tās izpausmēm ir pietiekama, lai nodrošinātu personas identitātes automātisku tiesisko aizsardzību. Iepriekš sniegtais ieskats cilvēka cieņas tiesisko aspektu problemātikā liek domāt, ka tas nebūtu pietiekams, jo cilvēka cieņas vispārīgo aizsardzību jau nodrošina esošais pamattiesību kopums.

Tādējādi autore secina, ka personas identitātes cieša saikne ar cilvēka cieņu veido nepieciešamību paredzēt arī pašas personas identitātes tiesisko aizsardzību, ko varētu nodrošināt, izveidojot personas tiesības uz identitāti un piešķirot tām pamattiesību rangs. Šis secinājums acīmredzot paver iespējas turpmākai diskusijai, vai pamattiesību katalogā līdz ar to būtu iekļaujamas patstāvīgas personas tiesības uz identitāti, vai arī šīs tiesības jau ir kādas plašākas pamattiesības sastāvdaļa. Taču, ņemot vērā jautājuma sarežģītību un papildu aspektu noskaidrošanas nepieciešamību pirms attiecīgās diskusijas, autore piedāvā šo jautājumu pagaidām atstāt atklātu.

Apkopojot minēto, jāsecina, ka cilvēka pamattiesību veidojošais vienotājaspēks, proti, cilvēka cieņa, ir personas tiesību uz identitāti faktiskais pamatojums, tāpēc turpmāk būtu jānoskaidro, kāda ir personas tiesību uz identitāti juridiskā daba, sniedzot jēdziena legāldefinīciju un skaidrojumu. Turklāt, pirms pāriet pie attiecīgās analīzes, pamatnostādņu precizēšanai nepieciešams vispārīgi izprast personas identitātes jēdzienu sociālajās zinātnēs. Savukārt minētās analīzes un līdz ar to arī nodaļas noslēgumā papildus jāapskata, kādi vēl aspekti ir saistīti ar personas identitātes tiesisko aizsardzību.

1.2. Personas identitātes jēdziens sociālajās zinātnēs

Personas identitāte ir komplicēts fenomens, un pirms tā juridiskā vērtējuma sniegšanas nepieciešams apzināt personas identitātes skaidrojumu sociālajās zinātnēs, jo jēdziens “identitāte” kā tāds galvenokārt ir tieši sociālo zinātņu centrālais jautājums. Psiholoģijas, socioloģijas, antropoloģijas, filozofijas, kā arī jurisprudences pētnieku prātus nodarbināja un arī turpina nodarbināt indivīda un grupas identitātes būtība un nozīme. Visas nosauktās zinātnes apvieno tas, ka ar personas identitāti tiek saprasts personas priekšstats par sevi un sevis izpausme. Tomēr, lai

---

¹⁶¹ EST spriedums, 2004. gada 14. oktobris, Omega, C-36/02, EU:C:2004:614.

¹⁶² Turpat, 33.–34. punkts.

vispusīgi izprastu šī jēdziena būtību, būtu detalizētāk jāapskata minēto zinātņu sniegtās atziņas un definīcijas, pievēršot īpašu uzmanību jēdziena izpratnei juridiskajā zinātnē, kas attiecīgi tiks analizēta turpmākajā nodaļā.

Ekskurss identitātes raksturojumā sociālajās zinātnēs būtu jāuzsāk ar jau minēto psihologu Ē. Ēriksonu, vienu no pirmajiem psihologiem, kas lika pamatus identitātes izpratnei psiholoģiskā diskursā. Identitātes jēdziens sākotnēji tika izmantots šauri, lai raksturotu indivīdu, tikai pēdējās desmitgades ir mainījušas identitātes jēdziena saturu no privātā uz publisko lauku.¹⁶³

Ē. Ēriksona sistēma balstās uz atšķirību starp psiholoģisko izjūtu nepārtrauktību (ego, identitāte vai patība (*self*), proti, identitātes reprezentācija), personiskajām īpatnībām (personālo identitāti (*personal identity*)) un sociālo lomu kopumu (sociālā identitāte vai kultūras identitāte).¹⁶⁴ Psihologs uzskatīja, ka identitāte nozīmē “[..] justies savā ķermenī kā savās mājās; zināt, kur es eju; un tā ir iekšējā pārliecība, ka man nozīmīgi cilvēki mani atzīst”.¹⁶⁵ Ē. Ēriksons un arī citi psihologi izmanto terminu “identitāte”, lai raksturotu personību jeb personas identitāti, proti, īpatnības, kas padara personu par unikālu.

Tāpat psiholoģijā personas identitāti attiecina uz pašvērtējumu (personas garīgs jeb mentāls priekšstats par sevi), pašcieņu un individualitāti. Personas identitāte tiek definēta kā personas sevis veidošanas kopums ilgtermiņā, proti, kā persona veido sevi tagadnē, ievērojot sevis redzējumu pagātnē un tiecoties uz nākotni.¹⁶⁶ Līdz ar to secināms, ka identitāte ir tas, ko mēs zinām un jūtam, tas ir ietvars, kas apvieno mūsu pagātņi un tagadni, kā arī satur norādes par vēlamo nākotni.

Socioloģijā atšķirībā no psiholoģijas biežāk lieto terminu “sociālā identitāte”, nevis “personas identitāte”. Sociologi jēdzienu “identitāte” bieži kritizē, norādot, ka tas ir pārāk plašs un neskaidrs, lai būtu izmantojams socioloģijā.¹⁶⁷ Neskatoties uz minēto, tiek atzīts, ka tieši identitāte ir tas jēdziens, kas apzīmē un raksturo identificēšanas procesu kā fundamentālu un cilvēci raksturojošu fenomenu.¹⁶⁸

---

¹⁶³ Kļave E., Zepa B. Modernisma un postmodernisma nacionālisma diskursi nacionālās identitātes skaidrojumā. Grām: Identitātes kopienas diskursi. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 10. lpp.

¹⁶⁴ Cote J. E., Levine Ch. G. Identity, Formation, Agency, and Culture: A Social Psychological Synthesis. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2002, p. 15.

¹⁶⁵ Autores tulkojums no angļu valodas:

Angl.: “[..] a feeling of being at home in one's body, a sense of knowing where one is going, and an inner assuredness of anticipated recognition from those who count.”

See: Erikson E. H. Identity and the life cycle: Selected papers. Psychological Issues, 1, 1959, p. 165.

¹⁶⁶ Autores tulkojums no angļu valodas:

Angl.: “A person's identity is defined as the totality of one's self-construal, in which how one construes oneself in the present expresses the continuity between how one construes oneself as one was in the past and how one construes oneself as one aspires to be in the future”.

See: Weinreich P. The operationalisation of identity theory in racial and ethnic relations, in J.Rex and D.Mason (eds). Theories of Race and Ethnic Relations. Cambridge: Cambridge University Press, 1986, p. 299.

¹⁶⁷ Maleševic S. Identity as Ideology. Understanding Ethnicity and Nationalism. New York: Palgrave Macmillian, 2006, p. 18.

¹⁶⁸ Jenkins R. Social Identity, Third Edition. London and New York: Routledge, 2008, p. 14 – 15.

Socioloģijā ar identitāti apzīmē diskursīvu sociālo konstrukciju, kas nav noslēgta vienība, bet gan process, kura gaitā veidojas priekšstats par sevi; tā ir situatīva identificēšanās ar kādu subjekta pozīciju, kas vienlīdz saistīta gan ar indivīda pašidentificēšanos, gan ar citu kategorizēšanu.¹⁶⁹

Tāpat ar personas identitāti tiek apzīmēta personas koncepcija, kā arī personas individualitātes izpausme vai saskarsme ar grupu (piemēram, nacionālā identitāte un kulturālā identitāte).¹⁷⁰ Identitāti varētu raksturot kā zīmīgu īpašību kopumu, kas pieder noteiktam indivīdam vai noteiktai sociālai kategorijai – grupai. Jēdzienam ir īpaša salīdzinoša nozīme, jo tas aptver līdzības (*sameness*) vai unikalitātes (*oneness*) salīdzināmo pakāpi.¹⁷¹

Sociologi atzīst, ka personas identitātes nozīmi veido trīs būtiski aspekti: pašnoteikšanās, personības saskaņotība un nepārtrauktības sajūta laika gaitā. Tāpēc personas identitāte ir uzskatāma par patību kontekstā (*self-in-context*). Tas nozīmē, ka bieži personas identitāti nosaka sociālās izmaiņas un personas izpratni par sevi pašu ietekmē tas, kā attiecības ar citiem cilvēkiem tiek aplūkotas sociālajā kontekstā.¹⁷²

Antropoloģijā jēdzienam “identitāte” tiek piešķirta līdzīga nozīmē kā psiholoģijā, norādot, ka identitāte balstās uz unikalitātes un individualitātes īpašībām, kas nošķir vienu personu no citām.¹⁷³ Proti, antropologi jēdzienā “identitāte” zināmā mērā integrē Ē. Ēriksona izpratni par patību. Jāpiebilst, ka antropologi sāk pievērsties identitātes būtības izpētei lielākoties mūsdienu notikumu rezultātā, piemēram, līdztekus dažādām etniskām un sociālām kustībām XX gadsimta septiņdesmitajos gados.¹⁷⁴

Kopumā no antropoloģiskā skatupunkta izdalāmi divi identitātes problemātikas izpētes paņēmieni. No vienas puses, identitāte, ar to apzīmējot sevis izjūtu un piederību kādai grupai, tiek aplūkota kā nemainīga parādība, kuru nosaka pēc tādiem objektīviem kritērijiem kā kopīgs sencis vai kopīgas raksturīgas pazīmes utt. No otras puses, vadoties no sociālā konstruktīvisma teorijas, tiek uzskatīts, ka identitāti galvenokārt veido apzināta noteiktu raksturīgu pazīmju izvēle. Abi nosauktie paņēmieni uzsver identitātes definēšanas sarežģītību, un, ņemot vērā to, ka identitāte pēc

---

¹⁶⁹ Šūpule I. Etniskās un nacionālās identitātes sociālā konstruēšana mijiedarbībā: Latvijas gadījuma izpēte: promocijas darbs. Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, 2012, 23-25. lpp. Pieejams: https://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/promocijas_darbi/Inese_Supule_Promocijas%20darbs_aizsargats.pdf (aplūkots 12.06.2019.).

¹⁷⁰ Leary M. R., Tangney, J. P. Handbook of self and identity. New York: Guilford Press, 2003, p. 12.

¹⁷¹ Rummens J. Personal Identity and Social Structure in Sint Maartin/Saint Martin: A Plural Identities Approach. Unpublished Thesis/ Dissertation. York University: 1993.

¹⁷² Grotevant H.D., Dunbar N., Kohler J.K., Lash Esau A.M. Adoptive Identity: How Contexts within and beyond the Family Shape Developmental Pathways. Family Relations, Vol.49 (4), October, 2000, p. 379 – 387.

¹⁷³ Brockmeier J., Carbaugh D. Narrative and Identity: Studies in Autobiography, Self and Culture. Vol, 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2001, p. 22.

¹⁷⁴ Ibid., p. 4.

savas būtības ir virtuāla parādība, tiek pausts viedoklis, ka identitāti nemaz nav iespējams definēt empīriski.¹⁷⁵

Diskusijā par identitātes saikni ar tiesībām antropologi pauž viedokli, ka rakstītās tiesības jāaplūko ne tikai kā līdzeklis, kas atspoguļo sociālās normas, bet kā veids, kas var konstruēt sociālās normas, fiksējot tiesību normas un nodrošinot to izpildi. Tādējādi likums var ietekmēt gan indivīda, gan sabiedrības identitāti, tāpēc likums būtu jāsaprot arī kā līdzeklis, kas var veicināt sociālās izmaiņas, kaut arī likumdevējs mēdz ignorēt identitātes sociālo nozīmi.¹⁷⁶

Rezumējot sniegtās sociālo zinātņu atziņas par identitāti un konstatējot to daudzveidību, būtu precizējama autores pozīcija par personas identitātes izpratni, kas kalpos par turpmākā vērtējuma atskaites punktu. Vienlaikus piebilstams, ka, ieskicējot personas tiesību uz identitāti problemātiku, tika norādīts, ka jautājumam ir starpdisciplinārs raksturs tā saiknes dēļ ar ētiskiem, psiholoģiskiem, sociāliem un tehnoloģiskiem apsvērumiem. Tādēļ, autores ieskatā, arī personas identitātes izpratnes pozīcijai būtu jāveidojas starpdisciplināri, šādi sekmējot promocijas darba specifikai atbilstošāko personas identitātes definīciju.

Ņemot vērā minēto, autores ieskatā, diskusijā par personas tiesībām uz identitāti ar personas identitāti būtu saprotams personā nepārtraukti notiekošs process, kas balstās tikai uz personīgo pieredzi, savu sajūtu uztveri un saskarsmi ar citiem un kura gaitā notiek personas pašidentificēšanās, savas individualitātes un unikalitātes apzināšanās, kā arī process, kurā veidojas indivīda izpratne par savu pagātņi, priekšstats par sevi tagadnē un vēlamā nākotni.

Tādējādi no šādas definīcijas vienlaikus izriet, ka personas identitāte nav skatāma ārpus konteksta vai izolēti, bet gan vienmēr mijiedarbībā un saskarsmē ar citiem – ar personām, kuras ir īpaši svarīgas indivīdam viņa identitātes veidošanas procesā.

Tāpat ir secināms, ka tieši personas identitāte ir tas, kas pārveido indivīdu kā bioloģisko vienību sociālajā un pat tiesiskajā vienībā, proti, kā atzīst atsevišķi tiesību zinātnieki, tieši personas identitāte apliecina specifiskā tiesību subjekta pastāvēšanu ar visām tā tiesībām un pienākumiem.¹⁷⁷ Tātad personas identitātes pamatfunkcija ir personas pastāvēšanas atzīšanas apliecinājums.

Ņemot vērā no sociālo zinātņu atziņām apkopoto personas identitātes raksturojumu, turpinājumā būtu noskaidrojama arī personas identitātes juridiskā daba, definējot personas tiesības uz identitāti.

---

¹⁷⁵ Brubaker R., Cooper F. Beyond "Identity". Theory and Society, Vol. 29, No.1, 2000, p. 5.

¹⁷⁶ Ronen Y. Redefining the Child's Right to Identity. International Journal of Law and the Family, Vol.18, 2004, p. 149.

¹⁷⁷ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 117.

1.3. Personas identitātes juridiskais saturs: ārvalstu un Latvijas tiesību zinātnieku skatījums

Lai definētu personas tiesības uz identitāti, vispirms jāprecizē, ka, autores skatījumā, par laiku, kad tiesības sāk aizstāvēt personas identitāti, drīzāk būtu uzskatāmi XX gadsimta astoņdesmitie gadi. Par to liecina vairāki apstākļi, proti, par tiesībām zināt savu izcelsmi var runāt saistībā ar zinātnes apvērsumu DNS analīžu veikšanā, kas ir svarīgas paternitātes noteikšanai. Šajā laikā tiek parakstīta arī Konvencija par bērna tiesībām (1989. gads), kurā pirmo reizi lietots termins “tiesības uz savu identitāti”. Turklāt XX gadsimta astoņdesmitajos gados ECT praksē parādās pirmie spriedumi, kas personas identitāti atzīst arī par juridisku vērtību.

Dažādu valstu mūsdienu tiesību zinātnieki, sniedzot minētā jēdziena legāldefinīciju, paūgan atšķirīgu, gan līdzīgu skaidrojumu. Turklāt šo institūtu apzīmē ar atšķirīgiem jēdzieniem. Piemēram, Ziemeļamerikā un Dienvidamerikā tās tā arī dēvē – “tiesības uz identitāti” (*the right to identity; el derecho a la identidad*).¹⁷⁸ Savukārt Eiropas tiesību zinātnieki (itāļu, franču, beļģu, holandiešu utt.) pārsvarā lieto terminu “tiesības uz personisko identitāti” (*the right to personal identity*).¹⁷⁹ Turpretī krievu tiesību zinātnieki lieto terminu “tiesības uz individualitāti” (*право на индивидуальность*).¹⁸⁰ Apkopojot un pielāgojot latviešu valodai, latviešu juridiskajā literatūrā būtu ieviešams jēdziens “personas tiesības uz identitāti”, tādējādi saglabājot arī norādi uz personības elementu šajās tiesībās.

Runājot par tiesību zinātnieku sniegtajām atšķirīgajām definīcijām, analīze būtu jāsāk ar Eiropas valstu un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas¹⁸¹ (turpmāk – Eiropas Cilvēktiesību konvencija) dalībvalstu pētnieku diskusijām minētajā jautājumā, un konkrēti, ar spāņu tiesību ekspertu pausto viedokli, ka personas tiesības uz identitāti salīdzinājumā ar citām tiesībām ir ne tikai neatkarīgas un autonomas tiesības, t. i., pamattiesības, kas izriet no cilvēka cieņas, bet arī nav apspriežamas.¹⁸² Tiek uzsvērts, ka identitāte ir tik sarežģīta, jo ietver sevī zināšanas, ticību, mākslu, tikumību, paražas un visus citus ieradumus un spējas, ko persona

---

¹⁷⁸ For example, see: McCombs T., Gonzalez J. S. Right to Identity. International Human Rights Law Clinic, University of California, Berkeley School of Law: November, 2007. Available from: <http://scm.oas.org/pdfs/2007/CP19277.PDF> (accessed 12.06.2019.), or Lucena R.M.S. Derecho a una identidad. Available from: <https://www.humanium.org/es/derecho-identidad/> (accessed 16.09.2019.).

¹⁷⁹ For example, see: Rossolillo, G. Personal Identity at a Crossroad Between Private International Law, International Protection of Human Rights and EU Law. Yearbook of Private International Law, Volume 11. Germany : European law publishers & Swiss Institute of Comparative Law, 2009, p. 143, or De Anrade, N. N. G. Right to Personal Identity: The Challenges of Ambient Intelligence and the Need for a New Legal Conceptualization. Computers, Privacy and Data Protection: An Element of Choice. Edited by Gutwirth, S., Pouillet, Y. and others. Dordrecht : Springer, 2011, p. 65.

¹⁸⁰ Бегенц Д. С. Право на индивидуальность – естественное право человека. II Общероссийская студенческая электронная научная конференция, "Студенческий научный форум": 15 – 20 февраля 2010 года. Доступно: <http://www.rae.ru/forum2010/51/753> (смотрено 12.06.2019.).

¹⁸¹ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 1997. 13. jūnijs, Nr. 143/144.

¹⁸² Lucena R.M.S. Derecho a una identidad. Available from: <https://www.humanium.org/es/derecho-identidad/> (accessed 16.09.2019.).

ieguvusi kā sabiedrības loceklis, līdz ar to tiesības uz identitāti ir būtiskas cilvēktiesības. “Katras personas eksistenciālā interese ir neredzēt savas personības ārējo vai sociālo tēlu sajauktu, neracionālu vai noliegtu. [...] Tas nozīmē, ka indivīda būtisko kultūras mantojumu, ko veido virkne dažādu aspektu, proti, izcelšanās identitāte, ģimenes identitāte, kā arī katras personas intelektuālā, politiskā, reliģiskā, sociālā un profesionālā identitāte, [ko] nedrīkst apšaubīt, izkropļot, noniecināt vai noliegt. [...]”¹⁸³

Uz personas identitātes saistību ar cilvēka cieņu norāda arī Izraēlas tiesību zinātnieki, pirmkārt, nosaucot šīs tiesības par tiesībām uz pašradītu identitāti (*right to self-constructed identity*) un definējot tās kā tiesības uz bērnam nozīmīgu saišu valstisko aizsardzību. Proti, “personas (bērna) tiesības uz identitāti izriet no cilvēka cieņas, un līdz ar to tām vajadzētu aizsargāt indivīda autentisku sevis realizācijas attīstību, kas iekļauj psiholoģiskās saites un savstarpējās saites ar citām indivīdam svarīgām personām”.¹⁸⁴ Tāpat tiek norādīts, ka, lai aizsargātu autentiskā indivīda attīstību, nepieciešams noskaidrot viņa viedokli un attieksmi pret šīm saitēm.¹⁸⁵

Cilvēka cieņa kā personas tiesību uz identitāti pastāvēšanas kritērijs konstatējams arī Vācijas tiesību doktrīnā. Tomēr jāatzīmē, ka Vācijas tiesību zinātnieki nerunā par personas tiesību uz identitāti jēdzienu kā tādu, jo Vācijai ir raksturīga tā saucamā personības tiesību (*Persönlichkeitsrecht*) doktrīna.¹⁸⁶ Personas tiesību uz identitāti vietā Vācijas kontekstā tiek runāts par personas tiesībām zināt savu izcelsmi, kas ir personības tiesību sastāvdaļa. Precīzu minēto tiesību definējumu sniedz Vācijas konstitucionālā tiesa 1989. gada spriedumā, kas tiek uzskatīts par personas tiesību zinātnes atskaites punktu minēto tiesību attīstībā. “Savu vecāku zināšana ir viens no izšķirošajiem elementiem personības attīstībā. Saikne ar saviem priekštečiem var kalpot par būtisku atslēgu indivīda pašapziņā un sabiedrībā ieņemamajā lomā. Savas izcelsmes zināšanai var būt īpaša nozīme ģimenes attiecību izprašanā un savas personības veidošanā. Nespēja noskaidrot savu izcelsmi var veicināt nopietnu indivīda slogu un izraisīt dziļu nedrošību. Šo iemeslu dēļ

---

¹⁸³ Autores tulkojums no angļu valodas:

Angl.: “[...] [Therefore,] the right to an identity is an essential human right. It is the "existential interest of each person in not seeing the external or social projection of his or her personality upset, denaturalized, or denied. (...) It means that the essential cultural patrimony of the individual, made up by a multiplicity of varied aspects – such as, inter alia, identity of origin, family identity, and intellectual, political, religious, social and professional identity of each person – is not to be argued, distorted, cut short, or denied....”

See: Apfelbaum L., Bracciaforte S., Boye C. El Derecho a la Identidad: Un Derecho inalienable. Derecho Familiar, Unidad y Acción para el siglo XXI. 9th World Congress on Family Law. The Republic of Panama: September, 1996.

¹⁸⁴ Autores tulkojums no angļu valodas:

Angl.: “The child’s right to identity as a right to state protection of ties meaningful to the child. The child’s right to identity derivative of their human dignity should protect the development of an authentic self-actualizing individual which maintains psychological ties, primarily ties of interdependence to significant others. The state should protect a right to an individualized identity by seeking the child’s wishes and feelings concerning their ties.”

See: Ronen Y. Redefining the Child’s Right to Identity. International Journal of Law and the Family, Vol.18, 2004, p. 147.

¹⁸⁵ Ibid., p. 148.

¹⁸⁶ Blauwhoff R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children’s right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009, p. 110-111. Available also from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>.

vispārīgas personības tiesības ietver arī tiesības zināt savus vecākus.”¹⁸⁷

Interesantu pienesumu diskusijā par personas tiesībām uz identitāti ir devuši itāļu tiesību zinātnieki. No vienas puses, analizējot Eiropas valstu tiesību sistēmas, viņi atzinuši, ka personas tiesības uz identitāti ir indivīda fundamentālās tiesības jeb pamattiesības.¹⁸⁸ Tomēr, no otras puses, tiesību zinātnieks Džordžo Pino (*Giorgio Pino*) uzsver, ka itāļu tiesību kultūrā tiek izplatīts viedoklis, ka tiesības uz personisko identitāti varētu raksturot kā “ikviena tiesības izpausties un būt reprezentētam sociālajā dzīvē tādā veidā, kas vislabāk atbilst vai vismaz nevilto un neizkropļo viņa personisko vēsturi”.¹⁸⁹ Jāatzīmē, ka itāļu tiesību debatēs tiesības uz personisko identitāti uzskata par jaunām, būtībā tiesnešu izveidotām personiskajām tiesībām, daudzveidīgām un pielāgojamām, kā arī par interesantu piemēru tam, kā anglosakšu tiesību (*common-law*) tehnika tiek iestrādāta civiltiesību sistēmā (*civil-law system*). Tiesības uz personisko identitāti, pirmkārt, nozīmē, ka “tās ir tiesības, kas piemīt indivīdam¹⁹⁰ – cilvēkam kā konstitūcijas subjektam, otrkārt, šīs tiesības tikai pēdējās trīs desmitgadēs sāka atzīt tiesneši, tiesību teorētiķi un (beidzot arī) likumdevējs”.¹⁹¹

Tomēr jāatzīmē, ka atsevišķu Eiropas valstu tiesību eksperti kritiski vērtē itāļu tiesību doktrīnas attīstību un norāda, ka tiesību uz personisko identitāti saturs ir noskaidrojams ECT praksē. Piemēram, Lielbritānijas tiesību zinātni profesore Džila Māršala (*Jill Marshall*),¹⁹² kas specializējas

---

¹⁸⁷ Autores tulk. no angļu valodas.

Angl. “Knowledge of one’s parentage is one of the elements which has a decisive significance for the development of the personality. The connection to one’s ancestors can provide a vital key to the individual’s self-awareness and position in society. The knowledge of one’s origins can provide an important point of reference for comprehension of family links and for the development of one’s personality. The inability to discover one’s parentage can constitute a serious burden to the individual and cause profound uncertainty. For these reasons the general right of personality encompasses the right to know one’s parentage”.

See: Forder C. Legal Establishment of the Parent-child Relationship: Constitutional Principles in Dutch, English and German Law, Having Regard to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Other Applicable International Instruments. Rijksuniversiteit Limburg, 1995, p. 100.

¹⁸⁸ Rossolillo G. Personal Identity at a Crossroad Between Private International Law, International Protection of Human Rights and EU Law. Yearbook of Private International Law, Volume 11. Germany : European law publishers & Swiss Institute of Comparative Law, 2009, p. 143.

¹⁸⁹ Autores tulkojums no angļu valodas:

Angl.: “The right to personal identity can be described as the right everybody has to appear and to be represented in social life in a way that fits with, or at least does not falsify or distort, his or her personal history”.

See: Pino G. The Right to Personal Identity in Italian Private Law: Constitutional Interpretation and Judge-Made Rights. The Harmonization of Private Law in Europe. Edited by Van Hoecke M. and Ost F. Oxford : Hart Publishing, 2000, p. 225.

¹⁹⁰ Autores komentārs: Itāļu tiesību doktrīnā pastāv domstarpības, vai šādas tiesības ir attiecināmas arī uz juridiskām personām.

¹⁹¹ Autores tulkojums no angļu valodas:

Angl.: “The right that belongs to the person, in the sense that it is an entitlement or claim of human beings as constitutional subjects [...] it is a somewhat “new” right, in the sense that it has only recently been recognised by judges, legal theorists, and (finally) by the legislator, in a period that can be restricted to the last two decades”.

See: Pino G. The Right to Personal Identity in Italian Private Law: Constitutional Interpretation and Judge-Made Rights. The Harmonization of Private Law in Europe. Edited by Van Hoecke, M. and Ost, F. Oxford : Hart Publishing, 2000, p. 233, 237.

¹⁹² Apraksts par Dž. Māršalas zinātniski akadēmisku darbību. Pieejams: <http://www2.le.ac.uk/departments/law/people/jill-marshall> (aplūkots 12.06.2019.).

minētajos jautājumos, uzskata, ka ECT konsekventi interpretē Eiropas Cilvēktiesību konvencijas¹⁹³ 8. pantā nostiprinātās aizsargājamās vērtības paplašināti, savukārt ierobežojumus – sašaurināti. Tādēļ šobrīd ir arī tādas tiesības kā tiesības uz personisko autonomiju, identitāti un integritāti. Lai arī šīs tiesības nav precīzi noteiktas Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, tās ir atvasinātas, interpretējot jēdzienu “tiesības uz privāto dzīvi”.¹⁹⁴

Šādam viedoklim pievienojas arī portugāļu tiesību zinātnieks Norberto Nuno Gomess de Andrade, uzsverot, ka šīs tiesības relatīvi nesen tika atzītas un iestrādātas starptautiskajās tiesībās. Izņemot 1989. gada Konvencijā par bērna tiesībām noteiktās bērna tiesības uz identitātes saglabāšanu¹⁹⁵, ECT ir atvasinājusi šīs tiesības no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta, periodiski interpretējot minēto pantu.¹⁹⁶ Tāpat N.N.G. de Andrade, attīstot personas identitātes tiesību koncepciju un piedāvājot personas identitātes aktualizēto juridisko vērtējumu, pauž viedokli, ka šajās tiesībās ir ietveramas arī tādas no tām izrietošas tiesības kā tiesības būt aizmirstam (*to be forgotten*) un tiesības uz vairākām identitātēm (*multiple identities*).¹⁹⁷

Līdzīgi arī beļģu tiesību eksperts Pauls de Hert (Paul de Hert) uzskata, ka šīs tiesības attīstījās no ECT prakses, tomēr diskusijā par to, kādi aspekti un tiesības būtu vēl iekļaujamas personas tiesībās uz identitāti, P. de Hert atzīmē, ka līdztekus tiesībām būt aizmirstam (*droit à l'oubli*) šeit var runāt arī par tiesībām uz kultūras identitāti, dubultpilsonību, biomedicīniskiem implantiem, bērna ieņemšanu ārpus ķermeņa utt. Vienlaikus P. de Hert uzsver, ka, pirms izvērst diskusiju par papildu aspektiem, kas ir ietverami šajās tiesībās, vispirms ir jāatzīst, ka personas tiesības uz identitāti izriet no cilvēka tiesībām uz cieņu, un tās ir pamattiesības.¹⁹⁸

Attīstot diskusiju par personas tiesībām uz identitāti, Šveices starptautisko publisko un Eiropas tiesību profesore Samanta Besona (*Samantha Besson*) norāda, ka to būtiskāko sastāvdaļu veido tiesības zināt savu izcelsmi. Savukārt pašas tiesības uz izcelsmi veidojas no tiesībām zināt savus vecākus, bioloģisko ģimeni un priekštečus, kā arī savus dzimšanas apstākļus. S. Besona

---

¹⁹³ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 1997. 13. jūnijs, Nr. 143/144.

¹⁹⁴ Marshall J. Personal freedom throughout Human Rights Law: Autonomy, Identity and Integrity under the European Convention on Human rights. International Studies in Human Rights. Leiden : Martinus Nijhoff Publishers, 2009, p. 31.

¹⁹⁵ 8. pants:

1. Dalībvalstis apņemas respektēt bērna tiesības uz savas individualitātes saglabāšanu, ieskaitot pilsonību, vārdu un ģimenes saites, kā tas paredzēts likumā, nepieļaujot pretlikumisku iejaukšanos.

2. Ja bērnam nelikumīgi tiek atņemta daļa vai visi viņa individualitātes elementi, dalībvalstis nodrošina viņam nepieciešamo palīdzību un aizstāvību viņa individualitātes drīzākai atjaunošanai.

Skat.: Bērnu tiesību konvencija. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. 26. septembris, Nr. 37.

¹⁹⁶ De Andrade N. N. G. Human Genetic Manipulation and the Right to Identity: the Contradictions of Human Rights Law in Regulating the Human Genome. SCRIPT-ed, Volume 7, No. 3: December, 2010, p. 431. Available also from: <http://ssrn.com/abstract=1726130> (accessed 12.06.2019.).

¹⁹⁷ De Andrade N. N. G. Right to Personal Identity: The Challenges of Ambient Intelligence and the Need for a New Legal Conceptualization. Computers, Privacy and Data Protection: An Element of Choice. Edited by Gutwirth, S., Pouillet, Y. and others. Dordrecht : Springer, 2011, p. 65.

¹⁹⁸ De Hert P. A Right to Identity to Face the Internet of Things? UNESCO, Tilburg : Tilburg University, 2008, p. 1, 11 – 13. Available from: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/a-right-to-identity-to-face-the-internet-of-things> (accessed 12.06.2019.).

atzīmē, ka katram ir tiesības zināt patiesību, līdz ar to katram ir tiesības zināt arī patiesību par savu izcelsmi, kas ir būtiskākais elements personas psiholoģiskajā līdzsvarotībā.¹⁹⁹

Papildus atzīmējams, ka, piemēram, krievu akadēmiskajā literatūrā, izņemot jau minētās bērna tiesības uz identitātes saglabāšanu, pārsvarā netiek analizētas personas tiesības uz identitāti (individualitāti), uzmanība tiek pievērsta cilvēka pamatbrīvībām kā tādām, tomēr kopumā personas tiesību uz identitāti (individualitāti) definīcija tulkojumā no krievu valodas varētu skanēt šādi: “[Personas] tiesības uz individualitāti ir dabiskas tiesības, savukārt individualitāte ir vienādības antipods: vienādība nav raksturīga visām dzīvajām būtnēm un vēl jo vairāk cilvēkam; vienādībā var izaudzināt tikai garīgo vergu.”²⁰⁰

Diskusijas turpinājumā par pētāmā objekta legāļdefinīciju un pētījuma padziļinātai un vispusīgai analīzei jāapskata arī personas identitātes juridiskais tvērums globālā dimensijā. Pētot personas identitātes juridiskās definīcijas interpretāciju citās valstīs, autore secinājusi, ka tiesību zinātnieki mēdz sašaurināt personas tiesības uz identitāti, galveno uzmanību pievēršot personas tiesībām uz veselo saprātu un ķermeni (*right to sound mind and body*),²⁰¹ tiesībām uz savu personīgo dzīvesgājumu (*right to one's own lifestory*),²⁰² kā arī tiesībām zināt savu izcelšanos (*right to know one's parentage*) jeb tiesībām zināt savus ģenētiskos vecākus (*right to know one's genetic parents*). Piemēram, Indijas juridiskajā literatūrā nepastāv tiesību normas, kurās personas tiesības zināt savu izcelsmi būtu tieši noteiktas, bet minētās tiesības tika izsecinātas, analizējot Indijas konstitūciju un attiecīgu tiesu praksi kontekstā ar starptautiskajiem instrumentiem.²⁰³

Tāpat arī Austrālijas juridiskajā literatūrā ir sastopams jēdziens “tiesības zināt savus ģenētiskos vecākus”, turklāt no šīm tiesībām tiek atvasinātas tiesības zināt savas ieņemšanas dabu vai veidu (dzimšanas apstākļus) (*right to know the nature of one's conception*).²⁰⁴

Savukārt atbilstoši Amerikas Savienoto Valstu juridiskajā literatūrā atrodamajam viedoklim personas tiesības uz identitāti ir neatkarīgas autonomas tiesības, proti, “tiesības uz identitāti aizsargā

---

¹⁹⁹ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 140.

²⁰⁰ Autores tulkojums no krievu valodas:

Kriev.: “Индивидуальность – это антипод одинаковости, которая неестественна для всего живого и тем более для человека. В условиях одинаковости может быть воспитан лишь духовный раб. Естественным же правом человека является его право на индивидуальность.”

См.: Багенц Д. С. Право на индивидуальность – естественное право человека. II Общероссийская студенческая электронная научная конференция, “Студенческий научный форум”: 15 – 20 февраля 2010 года. Доступно: <http://www.rae.ru/forum2010/51/753> (смотрено 12.06.2019.).

²⁰¹ Sabatello M. The Politics of the Child's Right to Identity in a Disability-Free Society. *International Journal of Children's Rights*, Vol.17, 2009, p. 177.

²⁰² O'Donovan, K. “Real” mothers for Abandoned Children. *Law and Society Review*, Vol. 36, No.2, 2002, p. 353.

²⁰³ Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

²⁰⁴ Cowden M. “No Harm, No Foul”: A Child's right to know their Genetic Parents. *International Journal of Law, Policy and the Family*, Vol.26 (1), 2012, p. 102.

būtiskas un zināmas (*knowable*) indivīda personiskās īpašības un sociālās attiecības. Turklāt tās ir atšķirīgas un autonomas pamattiesības, kuras neapšaubāmi un precīzi izriet no cilvēka cieņas, [kā arī] tiek aizsargātas starptautiskajās tiesībās”.²⁰⁵

Apkopojot minēto, secināms, ka, sniedzot personas identitātes juridisko vērtējumu, gan Eiropas valstu, gan arī pārejas pasaules tiesību eksperti pauž vienlaikus līdzīgu un atšķirīgu skaidrojumu. Līdzība izpaužas tajā, ka, no vienas puses, visi tiesību zinātnieki atzīst, ka personas tiesības uz identitāti ir saistītas ar cilvēku cieņu, proti, šīs tiesības izriet no cilvēka dabas un līdz ar to tās ir uzskatāmas par cilvēktiesībām. Tomēr, no otras puses, vieni tiesību eksperti tās uzskata par pilnīgi autonomām un no citām tiesībām neatkarīgām, savukārt otri pauž viedokli, ka, lai gan šīs tiesības ir fundamentālas, tomēr tās attīstījušās no indivīda tiesībām uz privāto dzīvi. Turklāt to saturu pārsvarā nosaka ECT un nacionālo tiesu judikatūra.

Autore pievienojas viedoklim, ka personas tiesības uz identitāti ir uzskatāmas par fundamentālām tiesībām, cilvēktiesībām, tomēr jautājumu par to, vai šīs tiesības ir patiešām autonomas vai radušās interpretācijas rezultātā, pagaidām aicina atstāt atklātu.

Turpinot jautājumu par personas identitātes jēdziena juridisko definīciju Latvijas tiesību pētnieku skatījumā, vispirms jāatzīmē, ka jēdziens “identitāte” kā tāds īpaši nodarbina Latvijas tiesību zinātniekus kontekstā ar pēdējā laikā aktuālo diskusiju par Latvijas valsts pamatvērtībām, tai skaitā par Satversmes kodolu un Latvijas Republikas Satversmes papildināšanu ar preambulu.²⁰⁶ Tātad Latvijas tiesību zinātnieki nošķir vairākas šī jēdziena juridiskās dimensijas. Proti, tiek runāts gan par konstitucionālo identitāti,²⁰⁷ gan nacionālo identitāti,²⁰⁸ gan zināmā mērā arī par personas tiesībām uz identitāti.

Veicot literatūras izpēti, autore konstatēja, ka vairāki Latvijas tiesību pētnieki runā par atsevišķiem ar personas tiesībām uz identitāti saistītiem aspektiem, piemēram, par personas datu aizsardzību,²⁰⁹ personvārda atveidi,²¹⁰ personas tiesībām uz savu attēlu²¹¹ utt., kā arī personas

---

²⁰⁵ Autore tulkojums no angļu valodas:

Angl.: “The right to identity protects and individual's significant and knowable personal attributes and social relationships. [...] Right to identity is not only independent and autonomous from other rights, but fundamental, non-derogable, and rooted in human dignity, [as well as] protected by international law”.

See: McCombs T., Gonzalez J. S. Right to Identity. International Human Rights Law Clinic, University of California, Berkeley School of Law: November, 2007. Available from: <http://scm.oas.org/pdfs/2007/CP19277.PDF> (accessed 12.06.2019.).

²⁰⁶ Balodis R. Par likumprojektu “Grozījums Latvijas Republikas Satversmē”. Jurista Vārds, Nr.11 (813), 2014. gada 18. marts. Pieejams arī elektroniski: <http://www.juristavards.lv/doc.php?id=263999>.

²⁰⁷ Piemēram, skat.: Osipova S. Tautas gars, pamatnorma un konstitucionālā identitāte. Grām.: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Latvijas Universitātes 71.zinātniskās konferences rakstu krājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 303.–309. lpp. Kā arī: Intervija ar Dr. iur. h.c. Egilu Levitu. Konstitucionālā identitāte atšķir valsti no valsts. Jurista Vārds, Nr. 40 (739), 2012. gada 2. oktobris. Pieejams arī elektroniski: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=251758>.

²⁰⁸ Osipova S. Vēsture, tiesību vēsture un nacionālā identitāte Latvijā XX gadsimtā. Jurista Vārds, Nr. 46 (589), 2009. gada 17. novembris, 5.–9. lpp.

²⁰⁹ Piemēram, skat.: Ruķers M. Fizisko personu datu aizsardzības likuma komentāri. Rīga : SIA "E-Sabiedrības risinājumi", 2008.

identitāte nosacīti tiek aplūkota, izvērtējot Latvijas Republikas Satversmē nostiprinātās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.²¹²

Zināma līdzība ar autores pētījumu par adopcijas mijiedarbību ar bērna tiesībām uz identitāti ir vērojama Ineses Lībiņas-Egneres 2007. gadā aizstāvētajā promocijas darbā “Personības tiesību aizsardzība un civiltiesiskā atbildība to aizskāruma gadījumā”.²¹³ Līdzība izpaužas lietoto terminu “personības tiesības” un “personas tiesības uz identitāti” saturā.

Lai gan kopumā I. Lībiņas-Egneres promocijas darba secinājumi ir atbalstāmi, autores ieskatā, lietojot terminu “personības tiesības” Latvijas tiesību doktrīnā, būtiski atcerēties, ka šāds termins ir raksturīgs tikai Vācijas tiesību doktrīnai. Kaut gan tieši Vācijas juridiskās debates par personības tiesību konstitucionālo pamatojumu bija par pamatu tiesību zināt savu izcelsmi attīstībai citās valstīs, piemēram, Nīderlandē un Portugālē (minētais apstāklis tiks izvērtēts turpmākajās nodaļās), apkopojot personas tiesību uz identitāti juridiskās definīcijas, secināms, ka minētais jēdziens pastāv neatkarīgi no citiem jēdzieniem, piemēram, personas tiesībām uz privāto dzīvi vai personības tiesībām. Zināmā mērā šīs tiesības ir savstarpēji saistītas, tomēr personas tiesības uz identitāti eksistē arī patstāvīgi, proti, tās ir aplūkojamas gan izolēti, gan kontekstā ar citām saistītajām tiesībām.

Līdz ar to, autoresprāt, precīzāk būtu lietot terminu “personas tiesības uz identitāti”, jo tas ir pasaules vadošo jurisprudences zinātnieku atzīts jēdziens, par kura saturu tiesību zinātniekiem ir vairāk vai mazāk vienota izpratne. Tādējādi autore aicina latviešu tiesību zinātnieku diskusijās lietot terminu “personas tiesības uz identitāti”.

Turklāt, apkopojot ārvalstu un Latvijas tiesību zinātnieku sniegtās definīcijas par personas tiesībām uz identitāti, kā arī ievērojot iepriekš sniegtās atziņas par personas identitātes nozīmi un sociālo izpausmi, autore piedāvā šādu personas tiesību uz identitāti legāldefinīciju: “Personas tiesības uz identitāti ir no cilvēka cieņas izrietošās indivīda pamattiesības pastāvēt, izpausties un

---

²¹⁰ Piemēram, skat.: Kučs A. Tiesības ierobežot citvalodu personvārdu atveidi ANO Cilvēktiesību komitejas un ECT praksē. Jurista Vārds, Nr.31 (782), 2013. gada 30. jūlijs. Pieejams arī elektroniski: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=258547

²¹¹ Kovaļevska A. Personas tiesības uz savu attēlu. Valsts Cilvēktiesību birojs, 2005. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1583/original/attel_tiesib.pdf?1332251075 (aplūkots 12.06.2019.).

²¹² Danovskis E., Ruķers M., Lībiņa-Egner I. 96.Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām.: Balodis R., Endziņš A., Jundzis T. u.c. Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 237.–266. lpp.

²¹³ Minētajā promocijas darbā personības tiesības tiek definētas kā “katrai personai piemītošas tiesības uz savas personības attīstību, tai skaitā tiesības noteikt sava privātuma robežas, uz sava attēla ierobežošanu un tiesības nepieļaut aizskarošu nepatiesību izplatīšanu par savu personību. Personas tiesības katrai personai izpaužas kā tiesības brīvi lemt par savu un par sava personības atspoguļojuma izmantošanas iespējām trešajām personām, atļaujot vai liedzot plašākai sabiedrībai ielūkoties noteiktās personības izpausmēs”. Skat.: Lībiņa I. Personības tiesību aizsardzība un civiltiesiskā atbildība to aizskāruma gadījumā: promocijas darba kopsavilkums. Latvijas Universitāte, Juridiskā fakultāte, 2006, 24. lpp.

līdzdarboties sociālajā dzīvē atbilstoši savam priekšstatam par savu personību un ievērojot savas individualitātes īpašības.”²¹⁴

Tomēr, lai runātu par personas identitātes juridisko dabu, nepietiek noskaidrot tikai tās saturu un sniegt jēdziena juridiski terminoloģisko skaidrojumu. Līdztekus minētajiem aspektiem būtu jāaptver arī citi apsvērumi, kas ir saistīti ar personas identitātes tiesiskās aizsardzības nodrošināšanas nepieciešamību.

1.4. Personas identitātes tiesiskās aizsardzības elementi

Diskusijā par personas patieso identitāti vienmēr pastāvēs viedoklis, ka personai reizēm nemaz nav jāzina sava īstā identitāte, lai izvairītos no iespējamām problēmām, kas varētu rasties, uzzinot patiesību par savu izcelsmi, piederību, dzimšanas apstākļiem. Piemēram, iespējams neērts, bet aktuāls jautājums – vai bērnam būtu jāzina, ka viņš ir ieņemts izvarošanas rezultātā vai ka viņa vecāki ir sabiedrībā nevēlamās personas, kas pieder aizliegtām reliģiskām apvienībām, teroristu grupām vai ir pastrādājuši masu slepkavības vai pat genocīdu utt.

Tomēr personas identitāte, tās veidojošie elementi un saikne ar cilvēka cieņu ir pārāk būtiska un pietiekama, lai personas patiesā identitāte netiktu slēpta, noklusēta vai nepamatoti mainīta. Proti, definējot personas tiesības uz identitāti, autore jau iepriekš argumentējusi un reflektējusi viedokli, ka šīs tiesības izriet no cilvēka cieņas. Līdz ar to atklāt patiesību par bērna īsto identitāti, tostarp arī izcelsmi, nozīmē izrādīt cieņpilnu attieksmi pret bērnu, pret viņa autonomiju. Ja bērns viņa interesēm neatbilstošā veidā uzzina, ka ir adoptēts, viņš izjūt vilšanos un cieņas trūkumu. Cieņa ir personas statusa zīme, tāpēc mainīt bērna identitāti un neatklāt patiesību par viņa izcelsmi pēc savas būtības ir morāli nepieļaujama rīcība, kas tikai norāda uz to, ka bērns netiek atzīts par subjektu ar savu unikālu identitāti.

Kā jau iepriekš tika secināts, cilvēka cieņa pati par sevi veido pietiekamu pamatojumu nepieciešamībai zināt savu patieso identitāti, tomēr vienlaikus pastāv arī citi apstākļi, kas būtiski pamato personas un arī bērna pilnīgas un patiesas identitātes noteikšanu.

Par tādiem galvenokārt uzskatāma personas veselība, asinsgrēka iespējamība, psiholoģiskais kaitējums, valstiskā elementa klātesamība bērna reģistrācijas un adopcijas procesā, kā arī mantiskie labumi un citas tiesības un privilēģijas. Lai gan minētie aspekti varētu būt nepietiekami un dažkārt pat aizstājami ar citiem tiesiskiem līdzekļiem, autores ieskatā, tie ir apsverami kā personas tiesības uz identitāti pamatojoši papildu aspekti.

---

²¹⁴ Mihailova A. Personas identitāte pamattiesību skatījumā. Grām.: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Latvijas Universitātes 71.zinātniskās konferences rakstu krājums, Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 338. lpp.

1.4.1. Personas veselība

Nepieciešamība zināt savu patieso identitāti izriet arī no apstākļa, ka, noslēpjot informāciju par to, ka persona savulaik tikusi adoptēta, būtībā tiek apdraudēta personas veselība un pat dzīvība. Tas ir tikai pašsaprotami, ka personai jāzina pilnīga un vispusīga informācija par savu veselības stāvokli, sākot ar alerģiskām saslimšanām, iedzimtām veselības problēmām, līdz pat informācijai, kas nepieciešama, lai sameklētu asins vai orgānu donoru.²¹⁵ Tāpat būtu jāzina personas ģimenes slimību vēsture, lai precīzi diagnosticētu un ārstētu iespējamās veselības problēmas, tas ir īpaši būtiski, plānojot bērna ieņemšanu utt. Maldinošs priekšstats par slimības vēsturi var novest pie nepareizām diagnozēm, atteikšanās no dzīvībai svarīgiem medicīniskiem preparātiem vai tieši otrādi – pie nevajadzīgas ārstēšanas.²¹⁶

Piemēram, Bērnu slimnīcas ārste ģenētiķe Dr. Zita Krūmiņa intervijā par Hantera sindromu un Fabrī slimību uzsvērusi, ka, ņemot vērā to, ka jaundzimušajiem netiek veikts ģenētikas skrīnings, atklāt un konstatēt retas, bet nopietnas un smagas slimības būtībā nav iespējams, kamēr netiek novērotas kādas klīniskās pazīmes. Turklāt jāatzīmē, ka reto slimību vairumu veido tieši ģenētiski determinētas saslimšanas.²¹⁷ Tāpēc, ja vien nav pieejama informācija par bērna radnieka ģenētiskām saslimšanām, savlaicīgi diagnosticēt un līdz ar to arī veikt nepieciešamos preventīvos pasākumus praktiski nav iespējams.

Tādējādi personas ģenētiskā vēsture ir atslēgas vārds, izvērtējot iespējamās personas veselības riskus.²¹⁸ Turklāt šādi apsvērumi vien attaisno patiesās identitātes atklāšanu ne tikai adoptētajām personām, bet arī mākslīgi ieņemtajiem bērniem un tiem, kuru sociālie vecāki nav bioloģiskie vecāki (piemēram, bērns, kas sievietei piedzimis no cita vīrieša, nevis viņas vīra utt.).

Taču medicīniskās un ģenētiskās vēstures apsvērums nav pietiekams, lai persona varētu prasīt atklāt identificējošu informāciju par saviem bioloģiskajiem (ģenētiskajiem) vecākiem, jo iespējamās veselības un dzīvības riskus varētu novērst, sniedzot vispārīgu informāciju par attiecīgās personas veselības stāvokli, neatklājot tās identitāti. Tādējādi šis apsvērums neveido patstāvīgu pamatojumu pilnīgas un patiesas identitātes noskaidrošanai.²¹⁹

---

²¹⁵ Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

²¹⁶ Lamport A.J. The Genetics of Secrecy in Adoption, Artificial Insemination and In Vitro Fertilisation. American Journal of Law and Medicine, Vol.14, 1988, p. 109 – 112.

²¹⁷ Intervija ar Bērnu slimnīcas ārsti ģenētiķi Dr. Z. Krūmiņa par Hantera sindromu un Fabrī slimību. Biedrības "Saknes" videoarhīvu materiāli. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=cqZSmiF67LE&t=184s> (aplūkots 12.06.2019.).

²¹⁸ Ravelingien A., Pennings G. The Right to Know Your Genetic Parents: From Open-Identity Gamete Donation to Routine Paternity Testing. American Journal of Bioethics, Vol.13 (5), 2013, p. 33.

²¹⁹ Cowden M. "No Harm, No Foul": A Child's right to know their Genetic Parents. International Journal of Law, Policy and the Family, Vol.26 (1), 2012, p. 108.

1.4.2. Asinsgrēka jeb incesta iespējamība

Nepieciešamību zināt savu izcelsmi pamato arī asinsgrēka jeb incesta (lat.: *incestus* – “nešķīsts”) iespējamība, kas atbilstoši svešvārdu vārdnīcai nozīmē dzimumattiecības starp tuviem asinsradiniekiem.²²⁰ Asinsgrēks ir uzskatāms par *tabu*, proti, par kādas rīcības aizliegumu, uzskatot, ka tā ir pārāk svēta vai grēcīga, lai cilvēks to atļautos darīt, un par šādu rīcību cilvēks ir nolemts pārdabiskam sodam.²²¹ Lai gan vārds “tabu” drīzāk izcēlies no aizliegumiem, kas balstīti reliģiskos uzskatos, mūsdienās tas tiek lietots sociālajās zinātnēs, lai raksturotu jebkādu cilvēka aktivitāšu aizliegumus.²²² Turklāt, kā atzina psihologs Zigmunds Freids (*Sigmund Freud*), incests, t. i., dzimumattiecības ģimenes locekļu starpā, ir universāls tabu, kas ir raksturīgs visai civilizācijai.²²³ Kā atzīst juridiskās antropoloģijas ievērojamākais pārstāvis Norbērs Rulāns (*Norbert Rouland*), šādi aizliegumi un tabu ir īpaši būtiski, jo tie garantē sociālās struktūras pamatu.²²⁴ Minēto tabu vidū īpašu vietu ieņem incesta tabu – asinsgrēka aizliegums, kas balstījās uz pieņēmumu, ka asinsradinieku intīmo attiecību rezultātā rodas defektīvi pēcteči.²²⁵

Runājot par asinsgrēka juridisko vērtējumu, jānorāda, ka pastāv dažādi tiesiskie regulējumi, taču lielākajā daļā Eiropas valstu, izņemot Spāniju, Portugāli, Franciju un Beniluksa valstis, par to paredzēta arī kriminālatbildība.²²⁶ Turklāt arī Latvijā asinsgrēka aizliegums ielasāms no Civillikuma normām, konkrēti, no 35. un 37. panta, paredzot, ka laulība aizliegta ne vien starp “radiniekiem taisnā līnijā, brāļiem ar māsām un pusbrāļiem ar pusbāsām”, bet arī “starp adoptētāju un adoptēto”.²²⁷

Asinsgrēka un personas patiesas identitātes problemātikas labākai izprašanai var minēt plašsaziņas līdzekļos plašu rezonansi izraisījušo Vācijas konstitucionālās tiesas 2008. gada 26. februāra spriedumu, ar kuru tika noraidīts brāļa un māsas lūgums atcelt likumu, kas atzīst asinsgrēku par krimināli sodāmu. Proti, abi bērni auguši dažādās ģimenēs. Trīs gadu vecumā brāli ievietoja bērnu aprūpes iestādē un vēlāk audžuvecāku aprūpē, kuri adoptēja bērnu, kad viņam bija septiņi gadi. Puisim tika piešķirts adoptētāju uzvārds, un kopš minētā laika viņam nebija kontakta ar savu izcelsmes ģimeni. Sasniedzot 24 gadu vecumu, viņš nolēma atrast savus bioloģiskos vecākus un iepazīnās ar māsu, kurai tobrīd bija 16 gadi. Pēc bērnu bioloģiskās mātes nāves brālis un māsa

²²⁰ Svešvārdu vārdnīca. Trešais izdevums, [red.: Juris Baldunčiks un Kornēlija Pokrotniece]. Jumava, 2007, 300. lpp.

²²¹ Encyclopaedia Britannica Online. Available at: <https://www.britannica.com/topic/taboo-sociology> (accessed 12.06.2019.).

²²² Merriam-Webster's Online Dictionary, 11th Edition. Available at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/taboo> (accessed 12.06.2019.).

²²³ Freud S. Totem and Taboo: Some Points of Agreement Between the Mental Lives of Savages and Neurotics. Psychology Press, 1999, p. 9.

²²⁴ Рулан Н. Юридическая антропология. Москва : Норма, 2000, с. 255.

²²⁵ Ковлер И. Антропология права. Москва : Норма, 2002, с. 106.

²²⁶ Roffee J. A. Lifting the Veil on Incest: The Historical Development of the Offence. The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences, Vol. 5(10), 2011, p. 297-312.

²²⁷ Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

uzsāka kopdzīvi, t. sk. stājoties seksuālās attiecībās. Laikposmā no 2001. gada līdz 2006. gadam viņiem piedzima četri bērni, divi no viņiem – bērni ar īpašām vajadzībām. Tiesas spriedums tika pamatots ar valsts pienākumu sargāt ģimeniskas vērtības un novērst nopietnas ģenētiskas slimības, kas varētu rasties no intīmām attiecībām starp tuviem radniekiem.²²⁸ Turklāt attiecībā uz minēto tiesas spriedumu ECT, vērtējot iespējamo indivīdu tiesību uz privātās dzīves pārkāpumu, secināja, ka Vācijā esošais incesta aizliegums nepārkāpj tiesības uz privātās dzīves aizsardzību.²²⁹

Neiedziļinoties šī sprieduma analīzē, atzīmējams, ka minētais piemērs, autores ieskatā, ilustrē, kā savlaicīga patiesās identitātes noskaidrošana ietekmē personu izpratni, t. sk. attiecības ar citām personām. Iespējams, ja šīm personām (bērniem) tiktu sniegta informācija par otra esamību vai dota iespēja uzturēt kontaktus, viņos, esot vēl maziem, tiktu nostiprināta apziņa, ka viņu starpā nevar būt intīmu attiecību, jo viņi ir brālis un māsa. Lai gan, būdami nobriedušas personības, teorētiski viņi varēja apzināties, ka ir brālis un māsa un ka attiecības starp viņiem nebūtu pieļaujamas, viņi visdrīzāk neuztvēra un nepozicionēja sevi kā tuvi radnieki, bet gan kā vīrietis un sieviete, kas arī noveda pie asinsgrēka.

Turpinot diskusiju par asinsgrēka un personas patiesās identitātes problemātiku, norādāms, ka pat tad, ja personai ir atklāts adopcijas vai mākslīgās ieņemšanas fakts utt., viņai tik un tā varētu būt psiholoģisks diskomforts. Proti, persona, apzinoties, ka tai nav pieejama pilnīga informācija par pašas izcelsmi un līdz ar to arī iespējamiem radniekiem, katru reizi, iepazīstoties ar jauniem cilvēkiem, varētu uztraukties, vai jaunais partneris nav tās radnieks. Lai gan statistiski tas varētu būt diezgan neiespējami, veicot attiecīgus pētījumus, tika secināts, ka hipotētiskā iespēja satikt nepazīstamu radnieku rada psiholoģisku diskomfortu, piemēram, mākslīgi ieņemtajiem bērniem.²³⁰ Tādēļ, piemēram, Austrālijā ir izstrādāts attiecīgs regulējums, kas paredz noteiktu ģimeņu skaitu katrā reģionā, kas var izmantot ģenētisko materiālu no viena donora.²³¹

Jāatzīst, ka apsvērumi par asinsgrēka iespējamību arī neveido patstāvīgu pamatojumu pilnīgas patiesās identitātes noskaidrošanai, jo, lai novērstu iespējamo asinsgrēku, nav obligāti jāzina pilnīga izcelsme, var veikt ģenētisko diagnostiku, lai noskaidrotu, vai potenciālais partneris nav radnieks.²³²

---

²²⁸ BVerfG, 2 BvR 392/07 vom 26.2.2008, Absatz-Nr. (1 - 128). Verfügbar: https://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/%20rs20080226_2bvr039207.html (gesehen 12.06.2019.).

²²⁹ ECT spriedums lietā 43547/08 Stübing v. Germany.

²³⁰ Dennison M. Revealing Your Sources: the Case for Non-Anonymous gamete donation. *Journal of Law and Health*, Vol.21, 2007, p. 15.

²³¹ Cowden M. "No Harm, No Foul": A Child's right to know their Genetic Parents. *International Journal of Law, Policy and the Family*, Vol.26 (1), 2012, p. 109.

²³² Ibid.

1.4.3. Psiholoģiskais kaitējums

Reālāku pamatojumu nepieciešamībai zināt savu patieso identitāti veido iespējamais psiholoģiskais kaitējums, ko var izraisīt informācijas trūkums par savu izcelsmi. Veicot virkni pētījumu par adoptēto, mākslīgi ieņemto utt. personu psiholoģisko labsajūtu, konstatēts, ka minētās personas norāda uz sajūtām par pazaudētu vai pat nozagtu identitāti – viņām ir problēmas ar savas identitātes veidošanu, kas pirmo reizi atklājas jaunībā un sasniedz kritisko punktu brieduma gados.²³³ Tāpēc secināms, ka šāda informācija nepieciešama, lai dotu iespēju personai pilnīgāk iekļauties sabiedrībā, veidojot vispusīgas sociālās saites.

Adoptētās personas mēdz izjust ģenealoģisku apjukumu (*genealogical bewilderment*).²³⁴ Turklāt minētās personas ne tik ļoti pārdzīvo slimības vēstures trūkumu vai iespējamo asinsgrēku, kā pilnīgu savas esamības neizpratni. Adoptēto personu centieni saprast savas personības vēsturi ir saistīti ar viņu psiholoģiskajām vajadzībām, kuras neapmierinot adoptētajām personām liekas, ka ar viņām psiholoģiski kaut kas nav kārtībā.²³⁵ Savas bioloģiskās izcelsmes nezināšana lielā daļā gadījumu novedusi pie sevis izjūtas trūkuma, zema pašnovērtējuma un pat pie savas identitātes apdraudējuma.²³⁶ Turklāt mākslīgi ieņemtās personas norāda uz “ģenētisko pārtraukumu”, šoku, maldiem, neuzticību ģimenei un vilšanos. Savukārt, kad minētajām personām tika sniegta informācija, kā arī piedāvāta iespēja satikt savu ģenētisko vecāku (donoru), mākslīgi ieņemtās personas atzīmēja psiholoģisku apmierinātību, sevis īstenošanas izjūtu un pat jaunu ģimenes

---

²³³ Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

²³⁴ Ar terminu “ģenealoģiskais apjukums” apzīmē ar identitāti saistītās problēmas, kuras parasti piedzīvo adoptētie vai ārpusģimenes aprūpē esoši bērni, kā arī bērni, kas tikuši mākslīgi ieņemti (piemēram, surogācijas rezultātā vai izmantojot donora spermu).

Terminu pirmo reizi lietoja psihiatrs E. Vellišs (*E. Wellisch*), nosūtot vēstuli žurnālam “Mental Health”, ar šādu tekstu (autore tulkojums latviešu valodā): “Zināt un skaidri noteikt saistību ar savu ģenealoģiju ir [...] nepieciešams, lai bērns izveidotu pilnīgu sava ķermeņa skatījumu un pasaules ainu. Tā ir neatņemama un pamatota katra cilvēka tiesība. Katram ir iekšējais dzinējs, kas mudina sekot un ievērot savas ģimenes, rases, nācijas un reliģiskās kopienas, kurā viņš dzimis, tradīcijas. Šīs tradīcijas trūkums ir zaudējums, kas var kavēt emocionālo attīstību.”

Angl.: “Knowledge of and definite relationship to his genealogy is [...] necessary for a child to build up his complete body image and world picture. It is an inalienable and entitled right of every person. There is an urge, a call, in everybody to follow and fulfill the tradition of his family, race, nation, and the religious community into which he was born. The loss of this tradition is a deprivation which may result in the stunting of emotional development”.

Pašu terminu ieviesa E. Velliša kolēģis psihologs H. J. Sants 1964. gadā, ar to apzīmējot to bērnu bēdīgo stāvokli, kuriem ir ļoti maz vai vispār nav informācijas par viņu īstajiem vecākiem. H. J. Sants apgalvoja, ka ģenealoģiskais apjukums rada būtisku stresu adoptētiem bērniem – stresu, kuru nepiedzīvo bērni, kurus audzina viņu īstie vecāki.

See: Wellisch E. Children Without Genealogy – A Problem of Adoption. *Mental Health*, Vol. 13, 1952, p. 41- 42, also: Sants H.J. Genealogical Bewilderment in Children with Substitute Parents. *British Journal of Medical Psychology*, Vol.37, 1964, p. 133 – 141.

²³⁵ Carp E.W. Adoption, Blood Kinship, Stigma, and the Adoption Reform Movement: A Historical Perspective. *Law & Society Review*, Vol.36, No.2, 2002, p. 445 – 447.

²³⁶ Brodzinsky D.M., Schechter, M.D., Hening R.M. *Being Adopted: The Lifelong Search for Self*. New York: Doubleday, 1992.

attiecību izveidošanu.²³⁷ Tādējādi savas izcelsmes vēstures pieejamība ir nepieciešama sastāvdaļa, lai panāktu adoptētas vai mākslīgi ieņemtas personas psiholoģisko labsajūtu, kā arī pilnvērtīgu ģimenes attiecību izveidošanu.²³⁸

Atšķirībā no medicīniskās un ģenētiskās vēstures, kā arī potenciālā asinsgrēka iespējamo psiholoģisko kaitējumu nevar novērst ar citiem līdzekļiem, tādējādi psiholoģiskā kaitējuma risks varētu veidot patstāvīgu pamatojumu pilnīgas patiesas identitātes noskaidrošanai. Autore apzināti izcēlusi vārdu “varētu”, jo minētais apsvērumš nav absolūts, kamēr pastāvēs mazākā ļaunuma princips, proti, izvēloties mazāko starp diviem ļaunumiem – saglabāt psiholoģisko stabilitāti un mieru, bet nezināt patiesību par savu izcelsmi, vai zināt patiesību par savu izcelsmi, bet izjust dziļu psiholoģisku satricinājumu.²³⁹

Salīdzinot bērna interesi būt pasargātam no iespējamā psiholoģiskā kaitējuma ar citām interesēm laikā, kamēr bērns vēl nezina patiesību par savas dzimšanas apstākļiem, šī interese ierindosies vienā no augstākajām vietām. Atklājot patiesību, šī interese noteikti ieņems vienu no pēdējām vietām, turpretī patiesības noklusēšana ļautu šai interesei turpināties. Līdz ar to, ja bērna tiesības zināt savus bioloģiskos vecākus pamatojas tikai uz bērna interesi būt pasargātam no iespējamā psiholoģiskā kaitējuma, iespēja neatklāt informāciju par adopcijas faktu padara šīs tiesības par nederīgām. Turklāt, lai gan ir virkne gadījumu, kad bērns uzzina, ka nav saviem vecākiem īstais bērns (piemēram, radnieki, draugi vai kaimiņi nejauši atklāj šo faktu, bērns pats to secina, jo fizioloģiski atšķiras no vecākiem, vai veic kādu medicīnisko diagnostiku utt.), adoptētāji paša bērna labad izvēlas neatklāt informāciju par bērna dzimšanas apstākļiem.²⁴⁰ Tāpēc bērna psiholoģiskā stabilitāte arī neveido pašpietiekamu pamatojumu pilnīgai savas identitātes noskaidrošanai.

1.4.4. Adopcijas un bērna reģistrācijas publiskais raksturs

Kā vienu no tiesību uz identitāti pamatojošiem argumentiem ir vērts izvērtēt apstākli, ka adopcija nav privāttiesisks darījums – tā nav vienošanās starp bērnu un adoptētāju par turpmāko personisko un mantisko attiecību noteikšanu. Adopcija pēc savas būtības ir publisks akts, kurā valsts un pašvaldības iestādēm ir atvēlēta stingri ar likumu reglamentēta loma.

Latvijas tiesību aktos nav sniegta tieša adopcijas legāldefinīcija, tomēr tā ir izsecināma no adopciju reglamentējošajiem normatīvajiem aktiem, proti, autores apkopojumā adopcija ir veids, kā

---

²³⁷ Turner A.J., Coyle A. What does it mean to be a donor offspring? The identity experiences of adults conceived by donor insemination and the implications for counselling and therapy. *Human Reproduction*, Vol.15, 2002, p. 2041-2051.

²³⁸ Ravelingien A., Pennings G. The Right to Know Your Genetic Parents: From Open-Identity Gamete Donation to Routine Paternity Testing. *American Journal of Bioethics*, Vol.13 (5), 2013, p. 33.

²³⁹ Cowden M. “No Harm, No Foul”: A Child’s right to know their Genetic Parents. *International Journal of Law, Policy and the Family*, Vol.26 (1), 2012, p. 111.

²⁴⁰ *Ibid.*, p. 113–115.

bez vecāku gādības palikušajiem bērniem tiek radīti apstākļi audzināšanai ģimenē, t. i., ģimeniska vide, nodrošinot bērna attīstību, kā arī stabilu un harmonisku dzīves vidi.²⁴¹ Adopcija ir ģimenes tiesību akts, kas tiesiskā ziņā rada pilnvērtīgas vecāku un bērnu attiecības, radot tādas pašas personiskās un mantiskās tiesības un pienākumus kā dabiskā (miesīgā, bioloģiskā) radniecība.²⁴²

Jāatzīmē, ka valsts un pašvaldības iestādes, pirmkārt, ir atbildīgas par bērna labklājību²⁴³ un līdz ar to arī par bērna izņemšanu no viņa bioloģiskās ģimenes, ja tas ir nepieciešams.²⁴⁴ Otrkārt, bērna adopciju apstiprina tiesa²⁴⁵ un, pirms tiek atzīts, ka adopcija ir bērna interesēs,²⁴⁶ pašvaldības iestādēm ir jāveic skrupulozs darbs potenciālā adoptētāja izvērtēšanā,²⁴⁷ kā arī jāizvērtē labākais risinājums bērna turpmākās aprūpes nodrošināšanai.²⁴⁸ Tāpat jāņem vērā, ka Latvijā adopcija tiek īpaši veicināta kā viens no labākajiem veidiem, kā nodrošināt ģimenisku vidi ārpusģimenes aprūpē esošam bērnam. Par minēto liecina gan nozares ministrijas, proti, Labklājības ministrijas, aktivitātes adopcijas popularizēšanā un atbalstīšanā,²⁴⁹ gan arī tas, ka adoptētāju ģimenēm noteikts valsts sociālais atbalsts un palīdzība.²⁵⁰ Turklāt adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesai ir pienākums divus gadus pēc adopcijas apstiprināšanas uzraudzīt bērna aprūpi ģimenē.²⁵¹

---

²⁴¹ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 31. panta pirmā daļa:

Lai bērna attīstībai nodrošinātu ģimenisku vidi, tiek atbalstīta adopcija.

Skat.: Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 19. jūlijs, Nr. 199/200.

Adopcijas kārtības 2.1. apakšpunkts:

Adopcijas uzdevums ir radīt bez vecāku gādības palikušajiem bērniem apstākļus audzināšanai ģimenē, nodrošinot stabilu un harmonisku dzīves vidi.

Skat.: Adopcijas kārtība : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. 21. marts, Nr. 45.

²⁴² Vēbers J. Ģimenes tiesības Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga : Mans īpašums, 2000, 89., 124. lpp.

²⁴³ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 2. panta trešā daļa:

Bērna tiesību aizsardzība ir valsts politikas sastāvdaļa. Valsts un pašvaldības organizē un kontrolē bērna tiesību aizsardzību visā valsts teritorijā.

Skat.: Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 19. jūlijs, Nr.199/200.

²⁴⁴ Piemēram, skat. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27. pantu un Latvijas Republikas Civillikuma (turpmāk – Civillikums) 200. un 203. pantu.

²⁴⁵ Civillikuma 171. panta pirmā daļa:

Adopcija uzskatāma par notikušu, tiklīdz tiesa to apstiprina.

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

²⁴⁶ Bāriņtiesu likuma 57. panta pirmās daļas 1. punkts:

Ja bērnu adoptē Latvijas pilsonis, nepilsonis vai ārzemnieks, kam ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja Latvijā, bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta adoptētāja dzīvesvieta, lemj par adopcijas atbilstību bērna interesēm.

Skat.: Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10.augusts, Nr. 15.

²⁴⁷ Piemēram, skat. Adopcijas kārtības 13.–18. punktu.

Skat.: Adopcijas kārtība : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. 21. marts, Nr. 45.

²⁴⁸ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 31. panta pirmā daļa:

Lai bērna attīstībai nodrošinātu ģimenisku vidi, tiek atbalstīta adopcija.

Skat. Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 19. jūlijs, Nr.199/200.

²⁴⁹ “Adopcija – soli pa solim”. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/adopcija/adopcija_2013.pdf (aplūkots 12.06.2019.).

²⁵⁰ Piemēram, izvilks no Valsts sociālo pabalstu likuma 3. panta:

(1)Regulāri izmaksājami valsts sociālie pabalsti ir šādi:

[..]

8) atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi;

[..]

(2) Vienreiz izmaksājami valsts sociālie pabalsti ir šādi:

Papildus minētajam daži tiesību pētnieki pat atzīst, ka viena no valsts interesēm ir nodrošināt, lai valstī būtu ģimenes vai tā saucamā sabiedrības atražošana, un adopcija ir viens no veidiem, kā valsts šo interesi varētu īstenot mākslīgi ar tiesisku līdzekļu palīdzību.²⁵² Turklāt bērnu labklājība ir viens no valsts mērķiem pilnvērtīgai valsts turpmākai pastāvēšanai, kas izriet no valstij noteiktā *parens patriae*²⁵³ principa.

Turklāt, atvirzoties no adopcijas regulējuma, jāatzīmē, ka tieši valstij ir līdzekļi un līdz ar to arī pienākums reģistrēt bērna dzimšanas faktu, kā arī ierakstīt visu attiecīgo informāciju par bērna identitāti (piemēram, dzimšanas vietu, ziņas par vecākiem utt.).²⁵⁴ Tāpēc rodas jautājums, vai indivīdam nav uzliekams tiešs pienākums kontekstā ar bērna tiesībām zināt savu izcelsmi. Piemēram, bērna māte parasti visvairāk zina par bērna izcelsmi, tāpēc viņas sadarbošanās dzimšanas fakta reģistrācijā ir īpaši būtiska.²⁵⁵ Lielākā daļa nacionālā un starptautiskā normatīvā regulējuma neparedz tiesību zināt savu izcelsmi horizontālo iedarbību, taču tiek uzskatīts, ka šīs tiesības uzliek valstij gan negatīvus, gan pozitīvus pienākumus, līdz ar to tiek nodrošināts, ka šīs tiesības tiek aizsargātas no publiskiem vai privāttiesiska rakstura pārkāpumiem.²⁵⁶

No minētā savukārt secināms, ka valsts ir ieinteresēta un arī aktīvi iesaistīta adopcijas procesā un bērna reģistrācijā. Taču šī interese un aktīvā iesaistīšanās, autores ieskatā, uzliek arī noteiktus pienākumus ne tikai adoptētājam, bet arī pašai valstij, proti, sekmēt pilnvērtīgu bērna tiesību nodrošinājumu adoptētāju ģimenē, t.sk. bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu. Jautājums par to, vai un kā tas tiek nodrošināts Latvijā, tiks apskatīts turpmākajās nodaļās. Taču pagaidām autore vispārīgi secina, ka valsts atbildība par bērna dzimšanas fakta reģistrāciju un bērna ienākšanu adoptētāju ģimenē padara valsti par līdzatbildīgu bērna tiesību ievērošanā ģimenē. Tādējādi, autoresprāt, valstiskā elementa klātesamība bērna reģistrācijā un adopcijas procesā ir viens no papildu pamatojošiem argumentiem bērna pilnīgas un patiesas identitātes noskaidrošanā.

[..]

3) atlīdzība par adopciju.

Skat.: Valsts sociālo pabalstu likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 19. novembris, Nr. 168 (2743).

²⁵¹ Bāriņtiesu likuma 34. panta trešā daļa:

Adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesa divus gadus pēc adopcijas apstiprināšanas uzrauga bērna aprūpi ģimenē.

Skat. Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10.augusts, Nr. 15.

²⁵² Caballero R., Open Records Adoption: Finding the Missing Piece. Southern Illinois University Law Journal, Vol.30 Winter, 2006, p. 300 - 301.

²⁵³ Latīņu val. "*parens patriae*" princips nozīmē "valsts tēvs" un celies no Romas imperatora titula. Saskaņā ar šo principu valstij tiek noteikts pienākums uzņemt rūpes (būt par aizbildni vai aizgādni) par personu, kurai trūkst rīcībspējas.

Skat.: McGillivray A. Childhood in the Shadow of Parens Patriae. Book: Multiple Lenses, Multiple Images: Perspectives on the child across time, space, and disciplines. Edited by H. Goelman, S. Marshall and S. Ross. Toronto : University of Toronto Press , 2004, p. 39.

²⁵⁴ Piemēram, skat. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 24.–25., 31.–34. pantu.

Skat.: Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 14. decembris, Nr. 197.

²⁵⁵ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007, p. 144–145.

²⁵⁶ Besson S. Das Grundrecht auf Kenntnis der eigenen Abstammung. Zeitschrift für Schweizerisches Recht, 2005, S. 61.

1.4.5. Mantiskie apsvērumi

Atsevišķi tiesību zinātnieki nepieciešamību zināt savu patieso identitāti pamato arī ar citiem aspektiem, piemēram, ar citu tiesību un privilēģiju noteikšanu. Šeit kā piemēru varētu minēt mantošanas tiesības²⁵⁷, īpašuma tiesības,²⁵⁸ kā arī titula – goda nosaukuma – piešķiršanu,²⁵⁹ jo, noskaidrojot savu izcelsmi un līdz ar to arī iespējamās radniecības, persona varētu nodibināt jaunas ģimeniskas attiecības, kas ietvertu arī mantošanas iespējas, citu īpašuma iegūšanas veidu (piemēram, jauna radnieka īpašuma dāvinājums utt.) vai pat titula (piemēram, hercoga titula) piešķiršanu.

Lai labāk izprastu īpašuma tiesību saistību ar personas tiesībām zināt savu izcelsmi, var minēt Vācijas konstitucionālās tiesas 1989. gada spriedumu, kas vienlaikus tiek uzskatīts par atskaites punktu minēto tiesību attīstībā Vācijas tiesību doktrīnā. Šajā lietā trīsdesmit gadus veca sieviete vēlējās noskaidrot sava tēva vārdu, lai panāktu īpašuma tiesību nostiprināšanu. Zemākās instances tiesas jau nolēma, ka ārlaulībā dzimušie bērni var baudīt tiesības noskaidrot sava tēva vārdu no mātes, savukārt, uzliekot mātei par pienākumu atklāt bērna tēva vārdu, tas pārkāptu mātes personības tiesības. Vācijas konstitucionālā tiesa atbalstīja bērna (pieaugušā) prasību, vienlaikus atzīstot, ka mātei tomēr ir pienākums atklāt bērna tēva vārdu.²⁶⁰

Jāatzīmē, ka citu tiesību un privilēģiju noteikšana var kalpot tikai kā palīgīdzeklis personas identitātes pamatojumam, jo tā pati par sevi neveido pietiekamu pamatu prasījumam atklāt bioloģisko vecāku identitāti.

---

²⁵⁷ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 140.

²⁵⁸ Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRFF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRFF/NCRFF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

²⁵⁹ Van Bueren G. *The International Law on the Rights of the Child*. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 126.

²⁶⁰ Blauwhoff R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children's right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009, p. 110-111. Available also from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>.

2. Personas tiesību uz identitāti jaunāko laiku ģenēze, attīstības salīdzinošā analīze un tiesiskā regulējuma analīze

Iepriekš tika konstatēts, ka, lai runātu par jēdziena “personas identitāte” izveidošanos un vēsturisko attīstību, tas skatāms kopsakarā ar vairākiem citiem aspektiem, proti, cilvēka cieņas, autonomijas un individualitātes tvērumā. Tomēr, gramatiski korekti runājot par jēdziena “personas tiesības uz identitāti” vēsturisko attīstību, tas ir analizējams tikai ar XX gadsimtu, jo minētais termins ir jaunāko laiku produkts. Vienlaikus ir nepieciešams ieskicēt personas tiesību uz identitāti vēsturisko attīstību atsevišķās valstīs, lai akcentētu minēto tiesību būtiski atšķirīgu attīstību.

Turklāt personas tiesību uz identitāti specifika vislabāk izprotama, apskatot jēdziena vēsturisko attīstību kopsakarā ar tiesisko regulējumu. Tas ir saistīts ar to, ka strauja personas tiesību uz identitāti attīstība lielā mērā ir atkarīga tieši no šo tiesību juridiskās atzīšanas un nostiprināšanas tiesību aktos. Tāpēc pilnvērtīgai jēdziena izprašanai tas ir aplūkojams moderno laiku kontekstā, kas pēctecīgi pāriet mūsdienu tiesiskā regulējuma izvērtējumā.

2.1. Personas tiesību uz identitāti veidošanās XX gadsimta pēdējā ceturksnī

Personas tiesību uz identitāti attīstība, ievērojot pētījuma mērķi, proti, izvērtēt adopcijas un bērna tiesību uz identitāti mijiedarbību, apskatāma saistībā ar diviem aspektiem – bērna tiesībām uz savas identitātes saglabāšanu un iespēju noskaidrot savu patieso identitāti adopcijas gadījumā. Šeit par atskaites punktu pētnieki min atšķirīgus apstākļus. No vienas puses, šo problēmu sāka risināt jau XX gadsimta 50.–60. gados, turklāt pirmie par to sāka runāt psihologi, konstatējot adoptētajām personām smagus psiholoģiskus pārdzīvojumus. Kā jau iepriekš tika norādīts, emocijas un procesu, ko pārdzīvo adoptētās personas, definēja kā ģeneoloģisko apjukumu. Par bērna tiesībām zināt savu izcelsmi var runāt arī XX gadsimta 80. gadu zinātnes apvērsuma kontekstā saistībā ar DNS analīzēm paternitātes noteikšanai, kas sekmēja būtisku paternitātes lietu skaita pieaugumu Rietumu jurisdikcijas tiesās, kā rezultātā bija nepieciešams pārskatīt starptautisko un nacionālo regulējumu attiecībā uz paternitātes noteikšanu.²⁶¹

No otras puses, juridiskajā kontekstā par šo problēmu var runāt līdz ar ANO Ģenerālās asamblejas 1959. gada Bērnu tiesību deklarācijas (turpmāk – 1959. gada Bērnu tiesību deklarācija) izstrādāšanu, kas tai skaitā paredzēja bērna tiesības uz vārdu un reģistrāciju pēc dzimšanas.²⁶² Šo tiesību būtiskums tika atkārtoti uzsvērts ANO Starptautiskajā paktā par pilsoniskajām un

²⁶¹ Blauwhoff R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children's right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009, p. 110-111. Available also from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>.

²⁶² Bērnu tiesību deklarācijas 3. princips;

Bērnam no piedzimšanas brīža jābūt apveltītam ar tiesībām uz vārdu un pilsonību.

Skat.: Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās Asamblejas 1959. gada 20. novembra Bērnu tiesību deklarācija. Pieejams: http://www.ugf.gov.lv/lat/normativie_akti_un_attistibas_planosanas_dokumenti/bernu_tiesibu_deklaracija/ (aplūkots 12.06.2019.).

politiskajām tiesībām²⁶³ (turpmāk – Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām) un 1989. gada Konvencijā par bērna tiesībām.

Izstrādājot Bērnu tiesību deklarāciju, Beļģijas pārstāvji neveiksmīgi ierosināja bērna tiesības uz “saprātīgu” vārdu, kas atbilstu vairāku valstu īstenotajai praksei, kad bērna vārds jāizvēlas tikai no atļauto vārdu saraksta. Taču minētais ierosinājums tika noraidīts. Turklāt, lai gan starptautiskā un nacionālā regulējuma formulējums it kā norāda uz bērna tiesībām (pilnvarojumu), minētās tiesības patiesībā bauda bērna vecāki, ievērojot bērna acīmredzamo rīcībnespēju. No minētā savukārt izriet, ka, lai gan tās ir bērna tiesības uz vārdu, bērnam nav tiesību pašam izvēlēties savu vārdu.²⁶⁴

Gan Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, gan 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām²⁶⁵ paredz, ka bērns pēc viņa dzimšanas ir nekavējoties jāreģistrē. Abos starptautiskajos dokumentos tiesības uz vārdu un reģistrāciju ir apzināti apvienotas vienā teikumā, jo reģistrācija tiek uzskatīta par vienu no efektīvākajām metodēm, kā nodrošināt bērna identitāti.²⁶⁶ Valstīm ir pienākums nekavējoties reģistrēt bērnu pēc dzimšanas, lai izvairītos no vardarbības, kas norisinājās Argentīnas huntas režīma laikā XX gadsimta 70.–80. gados, kad bērni pēc dzimšanas ar varu tika atņemti viņu bioloģiskajām mātēm un nodoti adopcijai kā bāreņi.²⁶⁷ Cilvēktiesību komiteja konstatēja, ka tieši bērnu reģistrācija palīdz novērst visu veidu nolaupīšanu un cilvēktirdzniecību.²⁶⁸ Tā ir īpaši būtiska bēgļu un emigrantu masveida izceļošanas gadījumā, jo bērni var viegli pazust jukās un panikā. Turklāt bērna reģistrācijai ir arī citas noderīgas funkcijas bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanā. Attiecīgajā reģistrā tiek iekļauta informācija par bērna dzimšanas datiem, kam ir īpaša nozīme, piemēram, reglamentējot bērna iesaistīšanos darbā utt. Tādējādi bērnu piespiedu reģistrācijai ir arī netiešs labums, jo valsts iegūst informāciju par bērnu skaitu un viņu vecumu, kas ir īpaši nozīmīgi, izstrādājot valsts sociāli ekonomisko politiku saistībā ar bērniem.²⁶⁹

Bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu pirmo reizi tika iestrādātas Konvencijā, balstoties uz Argentīnas delegāta ierosinājumu un pamatojot to ar nepieciešamību nodrošināt valsts

---

²⁶³ Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām : Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2003. 23. aprīlis, Nr. 61 (2826).

²⁶⁴ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 117.

²⁶⁵ Izvilkums no Konvencijas par bērna tiesībām 7. panta:

Bērnu reģistrē tūlīt pēc dzimšanas.

Skat.: 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. gada 26. septembris, Nr. 37.

²⁶⁶ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 118.

²⁶⁷ Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v.] : Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 123. lpp.

²⁶⁸ Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances. Available from: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Disappearances/Pages/DisappearancesIndex.aspx> (accessed 12.06.2019.).

²⁶⁹ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 118.

savlaicīgu iejaukšanos, ja ir pārkāptas bērna tiesības saglabāt savu identitāti.²⁷⁰ Argentīnas jaunievelētā valdība vēlējas novērst tādu gadījumu atkārtošanos, kas norisinājās Argentīnas tā dēvētā netīrā kara²⁷¹ laikā, kad laikposmā no 1975. līdz 1983. gadam pazuda aptuveni 150–170 bērni. Daži bērni pazuda kopā ar vecākiem, bet daudzi tika nogalināti un apglabāti kopējā kapā. Tāpat 131 bērns, kas piedzima slēgtajās nometnēs un militārajās slimnīcās, tika vardarbīgi atņemts bioloģiskajām mātēm. Vēlāk atklātie pierādījumi liecināja, ka lielākā daļa zīdaiņu tika prettiesiski nodoti bezbērnu militārajiem vai policijas pāriem, kuri audzināja šos bērnus kā savus. Tikai 49 bērni tika atrasti un vēl seši tika nogalināti (piecus nogalināja karaspēks, bet viens tika pamests novārtā slimnīcā).²⁷²

Ņemot vērā minēto, Argentīna vēlējas, lai ar starptautiskā regulējuma palīdzību tiktu izstrādāts mehānisms, kas novērstu šādas bērnu nolaupīšanas un uzliktu pienākumu dalībvalstīm sniegt atbalstu un aizsardzību pēc iespējas ātrākā bērna identitātes atjaunošanā.²⁷³ Līdz ar to 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām bija piemērotākā platforma minēto bērna tiesību izveidošanā. Taču, lai gan kopumā tika atzīts pazudušo bērnu problēmas nozīmīgums, daudzas dalībvalstis neuzskatīja par nepieciešamu izstrādāt atsevišķu regulējumu attiecībā uz bērna identitātes saglabāšanu. Citas dalībvalstis pauda uztraukumu par minēto tiesību iespējamo ietekmi uz mākslīgās bērnu ieņemšanas gadījumiem.²⁷⁴ Tomēr, ievērojot problēmas nopietnību un nozīmīgumu, Argentīnas pārstāvji, izmantojot līdzjūtības diplomātijas paņēmienus, noraidīja visus iebildumus. Neskatoties uz minēto, problēmas ar precīza satura noteikšanu tiesībām uz identitātes saglabāšanu izskaidro relatīvi vājo dalībvalstu pienākumu bērnu tiesību uz identitāti nodrošināšanā.²⁷⁵

Apkopojot minēto, secināms, ka 1989. gada Konvencijā par bērna tiesībām iestrādāto bērna tiesību uz savas identitātes saglabāšanu rašanās vēsture norāda uz to, ka tās sākotnējais mērķis bija nodrošināt bēgļu bērnu un militārajos konfliktos iesaistīto bērnu aizsardzību. Līdz ar to turpmāk veiktā tiesiskā regulējuma analīzē jānoskaidro, kā bērna tiesības uz identitāti tiek vērtētas no šodienas perspektīvas, jo īpaši, vai tās ir attiecināmas uz adoptētajiem bērniem. Personas tiesību uz identitāti vēsturiskās attīstības labākai izpratnei pirms tam aplūkosim atsevišķu Eiropas valstu pieredzi šajā jautājumā, tā sekmējot arī situācijas izpratni Latvijā.

---

²⁷⁰ Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v.] : Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 123. lpp.

²⁷¹ Īss ieskats Argentīnas vēsturē. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/pasaule/krievija/argentinas-vesture-11208277> (aplūkots 12.06.2019.).

²⁷² Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 119.

²⁷³ Cerda J.S. The Draft Convention on the Rights of the Child: New Rights. Human Rights Quarterly, 12, 1990, p. 115.

²⁷⁴ O'Donovan K. “Real” mothers for Abandoned Children. Law and Society Review, Vol. 36, No.2, 2002, p. 352.

²⁷⁵ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 119

2.2. Personas tiesību uz identitāti attīstība atsevišķās Eiropas valstīs un to salīdzinošā analīze

Turpinot diskusiju par bērnu tiesību uz identitāti attīstību atsevišķās valstīs, vispirms pieminams ECT spriedums lietā *Godelli v. Italy*, kurā sniegts vispārīgs apkopojums par dalībvalstīs pieejamām iespējām vai drīzāk bērnu tiesībām noskaidrot savu izcelsmi.²⁷⁶ Tomēr vispusīgākam

²⁷⁶ ECT spriedums lietā 33783/09 *Godelli v. Italy*, para. 28 – 32:

Ang.: “Whilst the system of anonymous or secret births would appear to exist in a minority of countries in Europe, it is not exceptional. In addition to France, where for many years the positive law has provided for a system of anonymous births, other national legislations, which are relatively recent as they have been drafted during the past decade, also provide for births in such conditions (Austria, Luxembourg, Russia, Slovakia). In France the system of anonymous births tends to resemble that of secret births, like the practice in the Czech Republic where the secrecy of the birth mother’s identity is temporary, rather than definitive, as access to the relevant information is delayed.

The situation of children born anonymously or secretly is comparable to that of children who find it difficult, or even impossible, to gain access to their biological origins. The omission of the name of one or other or of both parents may sometimes be provided for by law, but this is very rare (Italy, Luxembourg, France). [...] It should further be pointed out that the practice of abandoning children continues in modern forms: there is an undeniable increase in the number of “windows” or “baby hatches” reminiscent of foundling wheels in the Middle Ages. It is practically and materially impossible for the child to gain access to information about his or her birth family; the register of births will give a “fictitious” name to the child that bears no connection to that of its birth parents. The circumstances of the birth may be only partially secret (Spain, Hungary), but this will then necessarily mean that some data is available. Legal proceedings are generally available for children searching for their birth mother (Bulgaria, Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia) or mothers who may be searching for their child (Ukraine).

In the case of full adoption, the child will often lose all contact with its birth family; the new parent-child relationship will totally erase any ties that may have existed during the child’s previous life with other adults (Austria, France, Monaco, Bulgaria, Russia and the former Yugoslav Republic of Macedonia). Access to the birth certificate is sometimes possible from a minimum age (Germany, Croatia, Hungary, Latvia, Portugal). The child may be authorised to gain access to a wider range of information (Bulgaria, Estonia, Lithuania, Switzerland, Spain), which often presupposes bringing legal proceedings whereby the competing interests may be examined.

The United Kingdom and Ireland have set up a mechanism making it easier for adopted persons to gain access to records about their adoption that goes a long way towards reconciling the right to information of the adopted child and respect for the private and family life of the mother or, more broadly, the birth family.”

Autores tulkojums no angļu valodas:

“Lai gan anonīma jeb slepena bērnu dzemdēšanas sistēma, šķiet, pastāv tikai dažās valstīs Eiropā, tas tomēr nav izņēmums. Līdztekus Francijai, kur pozitīvais likums paredz anonīmu bērnu dzemdēšanas sistēmu, citu valstu salīdzinoši nesenie tiesību akti, jo tie ir izstrādāti pēdējo desmit gadu laikā, arī paredz bērna dzemdēšanu šādos apstākļos (Austrija, Luksemburga, Krievija, Slovākija). Francijā anonīmas jeb slepenas bērnu dzemdēšanas sistēma tiecas līdzināties Čehijas Republikas praksei, kur bērna mātes identitātei ir pagaidu slepens raksturs, nevis galīgs regulējums, jo piekļuve attiecīgajai informācijai varētu būt kavēta.

Anonīmi jeb slepeni dzimušu bērnu situācija ir līdzīga tām situācijām, kurās bērniem ir grūti vai pat neiespējami iegūt informāciju par savu bioloģisko izcelsmi. Viena vai abu vecāku vārda nenorādīšana dažkārt var būt noteikta ar likumu, bet tas ir ļoti reti (Itālija, Luksemburga, Francija). [...]Turklāt ir jānorāda, ka praksei atteikties no bērna ir arī mūsdienu forma: pastāv “logu” vai “bērnu lūku” nenoliedzams skaita pieaugums, kas atgādina viduslaikos īstenoto praksi. Ir praktiski un tehniski neiespējami nodrošināt bērnam piekļuvi informācijai par viņa bioloģisko ģimeni; bērna dzimšanas reģistrs piešķirs “fiktīvu” vārdu bērnam, kuram nav nekāda sakara ar bērna īstajiem vecākiem. Bērna dzimšanas apstākļi var būt tikai daļēji slepeni (Spānija, Ungārija), bet tas nozīmē, ka tikai daži dati ir pieejami. Tiesvedība parasti ir pieejama bērniem, kas meklē savu māti (Bulgārija, Horvātija, bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas republika), vai mātēm, kuras meklē savu bērnu (Ukraina).

Pilnas adopcijas gadījumā bērns bieži zaudē jebkādu saikni ar savu bioloģisko ģimeni; jauno vecāku un bērnu attiecības pilnībā izdzēs jebkuru saikni, kas varētu būt pastāvējusi bērna pirmsadopcijas dzīves laikā ar citiem pieaugušajiem (Austrija, Francija, Monako, Bulgārija, Krievija un bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas republika). Piekļuve dzimšanas apliecībai dažreiz ir iespējama, sasniedzot normatīvajā aktā noteiktu minimālo vecumu (Vācija, Horvātija, Ungārija, Latvija, Portugāle). Bērnam var būt piešķirta atļauja piekļūt plašākai informācijai (Bulgārija, Igaunija, Lietuva, Šveice, Spānija), kas bieži vien vienlaikus paredz sniegt prasību tiesā, saskaņā ar kuru var tikt pārbaudītas arī konkurējošās intereses.

Apvienotajā Karalistē un Īrijā ir izstrādāti mehānismi, kas paredz adoptētām personām vieglāku pieeju informācijai par viņu adopciju, tādējādi samierinot adoptētā bērna tiesības uz informāciju un bioloģiskās mātes vai ģimenes tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.”

salīdzinājumam detalizētāk apskatāma šādu valstu pieredze: Latvijas kaimiņvalstis, proti, Lietuva un Igaunija, kā arī lielākās Eiropas valstis, t. i., Vācija, Lielbritānija, Francija, Spānija, Itālija, Īrija, Zviedrija, Austrija, Portugāle un Nīderlande, tādējādi ģeogrāfiski aptverot gandrīz visu Eiropu.

Ekskurss personas tiesību uz identitāti vēsturiskajā attīstībā, kā arī pašreizējā situācijā jāsāk ar zīmīgu apstākļu sakritību, proti, tieši tajā pašā gadā, kad tika pieņemta Konvencija par bērna tiesībām (1989. gadā), Eiropā, un konkrēti, Vācijā, konstitucionālā tiesa pirmo reizi taisīja spriedumu, ar kuru tika atzītas bērna tiesības zināt savu izcelsmi, pamatojoties uz Vācijas Pamatlikumu.²⁷⁷ Minētais spriedums jau tika aprakstīts iepriekš, tomēr svarīgi uzsvērt, ka ar to būtībā tiesības zināt savu izcelsmi tika izskaidrotas ar cilvēka cieņu un atzītas par personības tiesību veidojošo sastāvdaļu.

Tādējādi līdz noteiktam brīdim Vācijā pastāvēja diezgan skaidra izpratne par bērna tiesībām zināt savu izcelsmi un to praktisko izpildi. Taču pēdējā desmitgadē, kad Vācijā, līdzīgi kā daudzās citās valstīs un arī Latvijā, parādījās glābējsilītes (angl. *Baby box*, vāc. *Babyklappen*),²⁷⁸ diskusijas par bērnu tiesībām uz identitāti atkal aktualizējās. Šobrīd Vācijā tiek pieļauta bērna slepena pamešana, kas būtībā apdraud bērna pamattiesības zināt savus vecākus un vienlaikus piešķir prioritāti bērna mātes interesēm. Tiek uzskatīts, ka minētās situācijas tiek paciestas, jo 1989. gada Konvencijā par bērna tiesībām attiecībā uz bērna tiesībām zināt savus vecākus ir piebilde, ka bērnam šīs tiesības ir tikai pēc iespējas (angl. *as far as possible*). Tāpat minētais tiek izskaidrots ar apstākli, ka saskaņā ar Vācijas pamatlikumu gan bērna mātes, gan pašā bērna tiesības uz dzīvību ir pārākas par tiesībām zināt.²⁷⁹

Tomēr, ņemot vērā ECT praksi saistībā ar slepenu adopciju un bērna pamešanu, ļoti iespējams, ka Vācijas likumdevējam būtu jāpārskata attiecīgais tiesiskais regulējums, lai sasniegtu pēc iespējas taisnīgu līdzsvaru un adekvātu risinājumu kolidējošām bērna un viņa vecāku interesēm.²⁸⁰

Kopumā jāatzīmē, ka Vācijā atbilstoši Vācijas Civilkodeksa (*Bürgerliches Gesetzbuch – BGB*) 1758. pantam informācija par bērna adopcijas faktu nav izpaužama bez adoptētāju un adoptējamā piekrišanas, attiecīgi nav pieļaujama arī adopcijas izmeklēšana.²⁸¹ Turklāt Likuma par

²⁷⁷ BVerfGE, 1 BvR 1589/87 vom 18.01.1988, FamRZ, S. 147.

²⁷⁸ Glābējsilīšu pieredze pasaulē. Pieejams: <http://babybox.lv/pieredze-pasaule/> (aplūkots 12.06.2019.).

²⁷⁹ O'Donovan K. "Real" mothers for Abandoned Children. *Law and Society Review*, Vol. 36, No.2, 2002, p. 366.

²⁸⁰ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 155.

²⁸¹ Vāc.: "Tatsachen, die geeignet sind, die Annahme und ihre Umstände aufzudecken, dürfen ohne Zustimmung des Annehmenden und des Kindes nicht offenbart oder ausgeforscht werden, es sei denn, dass besondere Gründe des öffentlichen Interesses dies erfordern."

Der Autor erstellt eine Übersetzung ins Lettische. Anzeigen: Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html> (gesehen: 12.06.2019.).

personas statusu (*Personenstandsgesetz*) 27. panta trešās daļas 2. punktā noteikts, ka adoptētā bērna dzimšanas apliecībā par bērna vecāku tiek norādīts tikai adoptētājs.²⁸²

Ne privāta persona, ne publiska iestāde nav tiesīga izmeklēt vai uzdot ģimenei jautājumu par to, vai bērns ir adoptēts, izņemot ļoti retus gadījumus.²⁸³ Taču, ja šāds jautājums tiek uzdots, vecāki un bērni ir tiesīgi noraidīt adopcijas faktu, t. i., viņi ir tiesīgi melot.²⁸⁴

Neskatoties uz stingro slepenību, Vācijas tiesiskais regulējums paredz zināmus izņēmumus adoptētajiem bērniem. Proti, Vācijas konstitucionālā tiesa atzina, ka katra pamattiesības ir zināt savu bioloģisko izcelsmi.²⁸⁵ Minētais tika atvasināts no Vācijas pamatlikuma 2. panta pirmās daļas (ikvienam ir tiesības uz brīvu viņa personības attīstību, ciktāl viņš neaizskar citu personu tiesības un nepārkāpj konstitucionālo kārtību vai morālo likumu)²⁸⁶ interpretācijas kopsakarā ar 1. panta pirmo daļu (cilvēka cieņa ir neaizskarama. Cienīt un aizsargāt to ir visas valsts varas pienākums).²⁸⁷ Tādējādi “sasniedzot 16 gadu vecumu, adoptētajai personai ir tiesības piekļūt publiskajam reģistram, kas satur informāciju par personas izcelsmi”,²⁸⁸ kā arī “iepazīties ar savas adopcijas lietas materiāliem”.²⁸⁹

Jāatzīst, ka tieši Vācijas personības tiesību doktrīnai ir bijusi būtiska ietekme uz Nīderlandi, lai gan Vācijā ir skaidri noteikts konstitucionālais pamatojums bērna tiesībām saņemt informāciju par saviem vecākiem, bet Nīderlandes konstitūcijā vērojams skaidra konstitucionālā pamatojuma trūkums. Interesanti, ka Nīderlande ir valsts, kurā ir īpaši izteikts moniskais raksturs

---

²⁸² Vāc.: “Außerdem sind Folgebeurkundungen zum Geburtseintrag aufzunehmen über die Änderung der Namensführung der Eltern oder eines Elternteils, wenn auch das Kind den geänderten Namen führt.”
Der Autor erstellt eine Übersetzung ins Lettische. Anzeigen: Personenstandsgesetz (PStG). Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/pstg/BJNR012210007.html> (gesehen: 12.06.2019.).

²⁸³ Overview of German Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-germany.pdf (accessed 12.06.2019.).

²⁸⁴ Maurer H.-U. Annahme Minderjähriger. Buch: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB Band 8: Familienrecht II (§§ 1589-1921), SGB VIII – Schwab, Maurer, Olzen, et al. München : Beck, 2012, S. 1085.

²⁸⁵ BVerfGE 79, 256. Verfügbar: <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv079256.html> (gesehen: 12.06.2019.).

²⁸⁶ Vāc.: “Jeder hat das Recht auf die freie Entfaltung seiner Persönlichkeit, soweit er nicht die Rechte anderer verletzt und nicht gegen die verfassungsmäßige Ordnung oder das Sittengesetz verstößt.”

Der Autor erstellt eine Übersetzung ins Lettische. Anzeigen: Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Verfügbar: https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01/245122 (gesehen: 12.06.2019.).

²⁸⁷ Vāc.: “Die Würde des Menschen ist unantastbar. Sie zu achten und zu schützen ist Verpflichtung aller staatlichen Gewalt.”

Der Autor erstellt eine Übersetzung ins Lettische. Anzeigen: Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Verfügbar: https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01/245122 (gesehen: 12.06.2019.).

²⁸⁸ Vāc.: “Nach Ablauf der in § 5 Abs. 5 festgelegten Fristen für die Führung der Personenstandsregister und Sammelakten sind die archivrechtlichen Vorschriften für die Benutzung maßgebend.”

Der Autor erstellt eine Übersetzung ins Lettische. Anzeigen: Personenstandsgesetz (PStG), § 61 (2). Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/pstg/BJNR012210007.html> (gesehen: 12.06.2019.).

²⁸⁹ Vāc.: “Soweit die Vermittlungsakten die Herkunft und die Lebensgeschichte des Kindes betreffen oder ein sonstiges berechtigtes Interesse besteht, ist dem gesetzlichen Vertreter des Kindes und, wenn das Kind das 16. Lebensjahr vollendet hat, auch diesem selbst auf Antrag unter Anleitung durch eine Fachkraft Einsicht zu gewähren. Die Einsichtnahme ist zu versagen, soweit überwiegende Belange eines Betroffenen entgegenstehen.”

Der Autor erstellt eine Übersetzung ins Lettische. Anzeigen: Gesetz über die Vermittlung der Annahme als Kind und über das Verbot der Vermittlung von Ersatzmüttern (Adoptionsvermittlungsgesetz – AdVermiG), § 9b (2). Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/pstg/BJNR012210007.html> (gesehen: 12.06.2019.).

vismaz attiecībā uz šo jautājumu. Līdz ar to Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants un citi attiecīgie noteikumi, kas izriet no starptautiskajiem un Eiropas tiesību aktiem, varētu tikt tieši piemēroti Nīderlandes tiesās. Nīderlandē vispāršaistošajiem starptautiskajiem līgumiem principā ir tiešas piemērojamības raksturs pēc tam, kad tie ir publicēti, ja vien tie piešķir pilsoņiem tiesības un nosaka valdībai pienākumus. Tomēr kopumā konstatējams, ka attiecīgie 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām noteikumi nodrošinās labāko papildu tiesisko regulējumu nīderlandiešu tiesās, izskatot jautājumu par bērna tiesībām saņemt informāciju par saviem vecākiem.²⁹⁰

Nīderlandē nopietna ietekme uz bērna tiesībām noskaidrot savu izcelšanos bija judikatūras attīstībai. Lai gan kopumā Nīderlandes tiesiskais regulējums nesatur norādes par noslēpuma saglabāšanu adopcijas lietās, adoptētās personas tiesības piekļūt savas adopcijas lietas materiāliem tika ievērojami labāk nodrošinātas, kad Nīderlandes Augstā tiesa (*Hoge Raad*) 1994. gadā pieņēma nozīmīgu spriedumu *Valkenhorst II* lietā.²⁹¹

Šajā lietā tiesa atzina, ka *Valkenhorst* (labdarības organizācija – iestāde, kas palīdz un rūpējas par neprecētajām vientuļajām mātēm) bija jānodrošina iesniedzējs (persona, kas piedzimusi sievietei, kura uzturējās *Valkenhorst*) ar adopcijas lietas materiāliem, tai skaitā ar informāciju par bērna bioloģisko tēvu, neskatoties uz to, ka bioloģiskā māte nebija atļāvusi piekļuvi minētajai informācijai.²⁹² Tādējādi Nīderlandē bērna tiesības zināt savu izcelsmi prevalē pār citu personu tiesībām saglabāt konfidencialitāti.²⁹³

Vācijas personības tiesību doktrīna atstāja ietekmi arī uz Portugāli. Proti, arī Portugāles konstitucionālā tiesa attīstīja būtisku tiesu praksi attiecībā uz bērna tiesībām zināt savu izcelsmi, interpretējot attiecīgos konstitūcijas pantus. Portugāles pašreizējās konstitūcijas teksts tika pieņemts 1976. gada 2. aprīlī, tā ir sadalīta divās nodaļās un satur civilās un politiskās tiesības.²⁹⁴ Minētās konstitūcijas 25. pants garantē tiesības uz personisko integritāti (*direito à integridade pessoal*), un tiek uzskatīts, ka tas satur morāli psiholoģiskos un fiziskos aspektus.²⁹⁵

---

²⁹⁰ Blauwhoff R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children's right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009, p. 141. Available also from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>.

²⁹¹ Ibid., p. 130 – 135.

²⁹² Supreme Court: Hoge Raad, 15 April 1994, No. 15307. NCIM-Bulletin, 19-6, 1994, p. 652.

²⁹³ Overview of Dutch Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-netherlands.pdf (accessed 12.06.2019.).

²⁹⁴ The Constitution of Portuguese Republic of 1976 and subsequent revisions. Available from: http://app.parlamento.pt/site_antigo/ingles/constitucionalism/democratic_state/index.html#1 (accessed 12.06.2019.).

²⁹⁵ Autores tulkojums no angļu valodas:

“Katra cilvēka morālā un fiziskā integritāte ir neaizskarama”.

Angl.: “Every person's moral and physical integrity shall be inviolable”.

See: Constitution of the Portuguese Republic. Available from: <http://www.en.parlamento.pt/Legislation/CRP/Constitution7th.pdf> (accessed 12.06.2019.).

Ņemot par pamatu Vācijas konstitucionālo tiesību doktrīnu, personības tiesības tiek atvasinātas, interpretējot Portugāles konstitūcijas 25. pantu kopsakarā ar 26. pantu.²⁹⁶ Tādējādi šie konstitucionālie noteikumi veido pamatojumu personas tiesībām zināt savu izcelsmi.²⁹⁷

Attiecībā uz Portugāles tiesisko regulējumu par adoptētās personas iespēju noskaidrot savu izcelsmi atzīmējams, ka atbilstoši Portugāles Civilkodeksa 1985. pantam bērna bioloģiskie vecāki, izsakot skaidru paziņojumu, ir tiesīgi iebilst pret viņu identitātes atklāšanu adoptētajiem.²⁹⁸

Saskaņā ar Portugāles Civiltāvokļa aktu reģistra kodeksa 213. panta otro daļu, reģistrējot adopciju, tiek izveidots jauns dzimšanas ieraksts, kas negroza un neaizstāj adoptējamā sākotnējo izcelšanos; jauna dzimšanas apliecība tiek izsniegta, pamatojoties uz šo jauno ierakstu.²⁹⁹ Tomēr adoptētā persona var noskaidrot savu izcelsmi tikai divos izņēmuma gadījumos. Proti, pirmkārt, ja, pārbaudot dokumentus laulības noslēgšanai, tiek konstatēts, ka tas nav iespējams laulības noslēgšanas ierobežojumu dēļ, t. i., ja laulību vēlas noslēgt radnieki.³⁰⁰

Otrkārt, adoptētajam ir tiesības pieprasīt izsniegt visus dokumentus, kas satur informāciju par viņa sākotnējo izcelšanos, tomēr šīs tiesības ir pakārtotas bioloģisko vecāku tiesībām saglabāt

---

²⁹⁶ Autores tulkojums no angļu valodas:

“Katram cilvēkam piemīt tiesības uz personas identitāti, uz savas personības attīstību, civilspēju (domāts – tiesībspēju vai rīcībspēju), pilsonību, uz labo vārdu un reputāciju, viņu interesēm, tiesības paust savu viedokli, aizsargāt savas privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, tiesības izteikties un tiesības uz tiesisko aizsardzību pret jebkāda veida diskrimināciju.

Likumam jāparedz efektīvas garantijas pret informācijas par personām ļaunprātīgu izmantošanu un tās izmantošanu pretēji cilvēka cieņai.

Likumam jāgarantē personas cieņa un cilvēka ģenētiskā identitāte, it īpaši personības veidošanās procesā, attīstībā un tehnoloģiju izmantošanā un zinātniskajos eksperimentos”.

Angl.: “Everyone shall possess the right to a personal identity, to the development of their personality, to civil capacity, to citizenship, to a good name and reputation, to their likeness, to speak out, to protect the privacy of their personal and family life, and to legal protection against any form of discrimination.

The law shall lay down effective guarantees against the procurement and misuse of information concerning persons and families and its use contrary to human dignity.

The law shall guarantee the personal dignity and genetic identity of the human person, particularly in the creation, development and use of technologies and in scientific experimentation”.

Skat.: Constitution of the Portuguese Republic. Available from: <http://www.en.parlamento.pt/Legislation/CRP/Constitution7th.pdf> (accessed 12.06.2019.).

²⁹⁷ Blauwhoff R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children’s right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009, p. 110-111. Available also from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>.

²⁹⁸ Port.: “Os pais naturais do adoptado podem opor-se, mediante declaração expressa, a que a sua identidade seja revelada ao adoptante.”

Tradução Letão preparado pelo autor. Ver: Decreto-Lei n.º 47344/66, de 25 de Novembro (Código Civil). Disponível a partir de: http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=775&tabela=leis& (accessadas: 12.06.2019.).

²⁹⁹ Port.: “Nas certidões de narrativa extraídas do registo de nascimento de filhos adoptados plenamente, a filiação deve ser mencionada apenas mediante a indicação dos nomes dos pais adoptivos.”

Tradução Letão preparado pelo autor. Ver: Decreto-Lei n.º 131/95, de 06 de Junho (Código do Registo Civil). Disponível a partir de: http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?ficha=201&artigo_id=&nid=682&pagina=11&tabela=leis&nversao (accessadas: 12.06.2019.).

³⁰⁰ Port.: “ A filiação natural do adoptado só é mencionada nas certidões de narrativa extraídas do correspondente assento de nascimento se o requisitante expressamente o solicitar, sem prejuízo do disposto no n.º 2 do artigo 1985.º do Código Civil, mas é sempre mencionada nas certidões destinadas a instruir processos de casamento.”

Tradução Letão preparado pelo autor. Ver: Decreto-Lei n.º 131/95, de 06 de Junho (Código do Registo Civil). Disponível a partir de: http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?ficha=201&artigo_id=&nid=682&pagina=11&tabela=leis&nversao (accessadas: 12.06.2019.).

konfidencialitāti un neizpaust savu identitāti.³⁰¹ Minētās adoptējamā tiesības tostarp attiecas uz viņa pēctečiem, mantiniekiem un pat priekštečiem, tomēr arī tās ir pakārtotas bioloģisko vecāku tiesībām uz anonimitāti.³⁰²

Tādējādi secināms, ka Portugālē adoptējamās personas tiesības zināt savu izcelsmi ir pakārtotas bioloģisko vecāka tiesībām neatklāt savu identitāti. Turklāt, no vienas puses, adoptētā jaunā identitāte ir atklājama bioloģiskajiem vecākiem tikai tad, ja šāda atļauja tikusi izsniegta. Tomēr, no otrās puses, bioloģisko vecāku identitāte ir paziņojama bērnam, ja vien netiek izteikts lūgums neizpaust šādu informāciju.³⁰³

Kā pretstatu samērā harmoniskai bērnu tiesību uz identitāti attīstībai noteikti jāmin Francijas pieredze, kuru zināmā mērā varētu nosaukt par galējību,³⁰⁴ jo Francijā absolūta prioritāte tiek piešķirta bērna mātes tiesībām, nevis bērna interesēm. Proti, saskaņā ar Francijas tiesisko regulējumu bērna tiesības zināt savu izcelsmi netiek garantētas. Francijai vispār ir ļoti sena vēsture attiecībā uz bērna mātes tiesībām dzemdēt bērnu anonīmi, jo vēsturiski terminiem “maternitāte” (*maternity*) un “būt par māti” (*motherhood*) ir atšķirīga izpratne, kā rezultātā bērnam nav nekādas tiesiskās iespējas noskaidrot savu bioloģisko māti vai citu ģenētisko vecāku.³⁰⁵

Kopš Francijā spēkā stājās 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām, kā arī ņemot vērā vispārējo Eiropas spiedienu, Francijas tiesiskais regulējums attiecībā ar anonīmu bērna dzemdēšanu tika nedaudz pārskatīts. Proti, iespēja anonīmi dzemdēt bērnu netika atcelta, tomēr tika paredzēts, ka bērnam ir tiesības prasīt atklāt viņa mātes identitāti, ja vien viņa tam ir piekritusi.³⁰⁶ Līdz pat 2002. gadam Francijas Civilkodeksa 341-1. pants nodrošināja bērna bioloģiskās jeb tā saucamās dzimšanas mātes (*birth mother*) tiesības saglabāt pilnīgu konfidencialitāti.³⁰⁷ Tomēr 2002. gada 22. janvārī spēkā stājās speciālais likums,³⁰⁸ kas mudina mātes atstāt identificējošu informāciju par

---

³⁰¹ Overview of Portuguese Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-portugal.pdf (accessed 12.06.2019).

³⁰² Port.: “Dos assentos de filhos adoptivos só podem ser passadas certidões de cópia integral ou fotocópias a pedido das pessoas a quem o registo respeita, descendentes ou herdeiros e ascendentes, sem prejuízo, quanto a estes, do disposto no artigo 1985.º do Código Civil.”

Tradução Letão preparado pelo autor. Ver: Decreto-Lei n.º 131/95, de 06 de Junho (Código do Registo Civil). Disponível a partir de: http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?ficha=201&artigo_id=&nid=682&pagina=11&tabela=leis&nversao (accessadas: 12.06.2019.).

³⁰³ Pereira Coelho F., De Oliveira G. Curso de Direito da Família, 2.ª Edição, vol. 1. Coimbra : Coimbra Editora, 2001, p. 45.

³⁰⁴ Autores piebilde: bet Šveices pieredzi par “otru galējību”.

³⁰⁵ O'Donovan K. “Real” mothers for Abandoned Children. Law and Society Review, Vol. 36, No.2, 2002, p. 360 - 365.

³⁰⁶ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007, p. 154.

³⁰⁷ Civil Code of France. Available from: www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/.../Code_22.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁰⁸ France, Law No. 2002-93 of 22 January 2002. Available from: www.legifrance.gouv.fr/WAspad/UnTexteDeJorf?numjo=MESX0205318L (accessed 12.06.2019.).

sevi aizzīmogotā aploksnē, lai adoptētā persona varētu to iegūt.³⁰⁹ Vienlaikus ar minēto likumu tika izveidota attiecīga iestāde, kas sniedz nepieciešamo palīdzību, lai noskaidrotu informāciju par adoptētās personas izcelsmi.³¹⁰

Minēto tiesību turpmākā attīstība Francijā lielā mērā ir saistīta ar ECT 2003. gada spriedumu pret Franciju, kurā bērna mātes tiesības dzemdēt anonīmi (*accouchement sous X*) tika pilnīgi attaisnotas, ignorējot bērna tiesības noskaidrot savu izcelsmi. Minētā sprieduma rezultātā Francijas tiesiskā realitāte tika asi kritizēta tiesību zinātnieku debatēs. Jāatzīst, ka šo kritiku ievēroja arī ECT, taisot spriedumus par līdzīgiem jautājumiem.³¹¹ Tādējādi secināms, ka šobrīd uz Francijas likumdevēju tiek izdarīts būtisks spiediens, lai pārskatītu iesakņojušās Francijas tradīcijas, dzemdējot bērnus anonīmi.

Lai gan tiesības noskaidrot informāciju par savu izcelsmi neieguva konstitucionālu atpazīstamību, tika atzīts, ka sievietēm, kas plāno dzemdēt bērnu anonīmi, jābūt pilnībā informētām par minētā fakta nozīmi bērna dzīvē.³¹²

Tāpat norādāms, ka pašlaik Francijā izšķir divus adopcijas veidus, proti, pilnīga adopcija (*l'adoption plénière*), kad adoptētāju un adoptējamā tiesiskās attiecības pielīdzināmas vecāku un viņu laulībā dzimuša bērna tiesiskajām attiecībām; kā arī vienkārša adopcija (*l'adoption simple*), kuras rezultātā adoptējamajam saglabājas zināma saikne ar bioloģisko ģimeni, vienlaikus pastāvot tiesiskajām attiecībām ar viņa jauno ģimeni.³¹³

Jāpiebilst, ka starp tām dalībvalstīm, kuras, pievienojoties 1989. gada Konvencijai par bērna tiesībām, izteica attiecīgu atrunu par absolūti anonīmu iespēju dzemdēt bērnu, ir tikai Polija, Čehija un Luksemburga.³¹⁴

Lai ieskicētu krasu atšķirību bērnu tiesību uz identitāti attīstībā, turpinājumā aplūkojama Šveices pieredze. Bērna tiesības zināt savu izcelsmi pirmo reizi tika izvērtētas XX gadsimta 80. gados federālo tiesu praksē, atvasinot tās no nerakstītām tiesībām uz personisko brīvību. Vēlāk, 1992. gadā, minētās tiesības tika skaidri nostiprinātas arī konstitūcijā un 1998. gadā arī tiesiskajā regulējumā, bet tikai attiecībā uz mākslīgi ieņemtajiem bērniem. Bērna tiesības uz identitāti tika noteiktas kā absolūtas tiesības, tas neizbēgami radīja diskriminējošu situāciju pret adoptētajiem

---

³⁰⁹ Child Adoption: Trends and Policies. United Nations Publications, New York, 2009, p. 21.

³¹⁰ France. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/France.pdf (accessed 12.06.2019.).

³¹¹ Detalizētāku informāciju skat. nākamajās nodaļās.

³¹² Blauwhoff, R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children's right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009, p. 110-111. Available also from: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>.

³¹³ Overview of French Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-france.pdf (accessed 12.06.2019.).

³¹⁴ Status of ratification, reservations and declarations: Convention on the Rights of the Child. Available from: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en (accessed 12.06.2019.).

bērniem, kuru identitātes tiesības formāli pastāvēja, tomēr ne tādā apjomā kā mākslīgi ieņemtu bērnu tiesības. Tajā pašā laikā Šveices likumdevējam bija nepieciešams pārskatīt adopcijas regulējumu, lai nodrošinātu tā atbilstību 1993. gada 29. maija Hāgas konvencijai par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos³¹⁵ (turpmāk – Konvencija par starpvalstu adopciju) un 1989. gada Konvencijai par bērna tiesībām. Šveices likumdevējs 2003. gadā interpretēja attiecīgos minēto konvenciju pantus, garantējot bērna absolūtās tiesības zināt savu izcelsmi, cik vien tas praktiski iespējams.³¹⁶

Taču turpmāk apskatītās ECT prakses kontekstā secināms, ka šāda absolūta pieeja bērna tiesību aizsardzībai Šveicē zināmā mērā varētu būt traktēta kā otra galējība salīdzinājumā, piemēram, ar Francijas pieredzi. Tāpat tiek atzīts, ka šāda pieeja būtībā pārkāpj citu personu pamattiesības, kas nostiprinātas ne tikai nacionālajā, bet arī starptautiskajā līmenī.³¹⁷

Tādējādi, ļoti iespējams, ka Šveices likumdevējam arī būtu jāpārskata attiecīgais tiesiskais regulējums, lai sasniegtu pēc iespējas taisnīgu līdzsvaru un adekvātu risinājumu kolidējošām bērna un viņa vecāku interesēm. Atšķirībā no citu valstu pieredzes šis līdzsvars būtu nepieciešams, lai nodrošinātu ne tikai bērna, bet arī citu personu tiesības.

Līdzsvarotāka pieeja bērna tiesībām zināt savu izcelsmi, t.sk. adoptēto bērnu tiesībām uz identitāti, ir novērojama Lielbritānijā, kur adoptēto bērnu tiesības ir īpaši aizsargātas kopš 1975. gada. Turklāt ECT prakse³¹⁸ lika Lielbritānijas likumdevējam pārskatīt tiesisko regulējumu, kā rezultātā 1989. gadā tika pieņemts attiecīgs tiesību akts (*Access to Personal Files (Social Service) Regulations*), paredzot lielākas iespējas noskaidrot informāciju par savas ģimenes vēsturi. Lai gan bērna tiesības nav absolūtas, kopš minētajām izmaiņām tiesību normu piemērotājam jāņem vērā pēc iespējas līdzsvarot kolidējošās intereses.³¹⁹

Lielbritānijas tiesību aktos ir nostiprinātas bērna tiesības noskaidrot savu izcelsmi, sasniedzot 18 gadu vecumu. Proti, Lielbritānijas 1976. gada Adopcijas likuma 51. panta pirmā daļa paredz, ka pilngadību sasniegušam adoptētam bērnam ir tiesības piekļūt savam dzimšanas reģistram.³²⁰ Vispārējais adopcijas reģistrs ir atbildīgs par to, lai bērnam tiktu sniegta visa

---

³¹⁵ Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2001. 9. novembris, Nr. 162 (2549).

³¹⁶ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 156.

³¹⁷ Besson S. Das Grundrecht auf Kenntnis der eigenen Abstammung. *Zeitschrift für Schweizerisches Recht*, 2005, S. 69-70.

³¹⁸ Detalizētāku informāciju skat. 3.1. apakšnodaļā "ECT atziņas".

³¹⁹ O'Donovan K. "Real" mothers for Abandoned Children. *Law and Society Review*, Vol. 36, No.2, 2002, p. 356 – 360.

³²⁰ Adoption Act, 1976 of England. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/36/section/51> (accessed 12.06.2019.).

informācija, kas nepieciešama, lai saņemtu attiecīgu izrakstu no dzimšanas reģistra.³²¹ Tomēr minētās bērna tiesības ir pakārtotas bioloģisko vecāku tiesībām uz konfidencialitāti, ja attiecīga informācija varētu apdraudēt bērna bioloģisko vecāku intereses.³²²

Ja adoptētais bērns vēlas noslēgt laulību pirms pilngadības sasniegšanas, vispārējais adopcijas reģistrs ir atbildīgs par to, lai informētu, ka laulība saskaņā ar Lielbritānijas 1946. gada Laulības likumu nav noslēdzama bērna ciltskoka dēļ.³²³

Problēmas ar bērna tiesībām uz identitāti radās, kad Lielbritānijā tika izstrādāts regulējums attiecībā uz mākslīgi ieņemtiem bērniem. Sākotnēji šādiem bērniem netika nodrošinātas tiesības zināt savus bioloģiskos (ģenētiskos) vecākus, un donora identitāte varēja būt pilnīgi slepena. Kad Lielbritānijā stājās spēkā 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām, Lielbritānija izteica attiecīgu atrunu, tādā veidā nodrošinot donoru tiesības un intereses. Proti, Lielbritānijā par bērna vecākiem 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām kontekstā tika uzskatīti tikai bērna sociālie vecāki. Taču, ievērojot Eiropas spiedienu un vēlāk pieņemto tiesību aktu par cilvēktiesībām, 2002. gadā diskusija par donoru slepenību atkal tika aktualizēta.³²⁴

Kopš minētā laika tiesiskajā regulējumā tika veiktas attiecīgas izmaiņas, kas spēkā stājās 2005. gadā un paredzēja bērna tiesību aizsardzību arī mākslīgas ieņemšanas gadījumā, proti, bērna tiesības ir jāizvērtē kopsakarā ar donora tiesībām.³²⁵ Kopumā jāatzīst, ka Lielbritānijā salīdzinājumā ar citu aplūkoto valstu pieredzi pastāv mazāk diskriminējoša pieeja attiecībā uz adoptētu bērnu tiesībām uz identitāti un uzsvars tiek likts uz līdzsvara panākšanu starp bērna tiesībām un interesēm, no vienas puses, un citu personu pamattiesībām, no otras puses.

Visatbilstošākā sabiedrības izpratne par adopcijas būtību ir Zviedrijā, kuras ievērojamu attīstību ietekmēja dramatiski procesi sabiedrībā. Līdz XX gadsimta 60. gadiem Zviedrijas sabiedrībā valdīja izteikta ārļaulības bērna stigmas, kas vienlaikus bija pielīdzināma amorālam un nosodāmam dzīvesveidam, tāpēc daudzas sievietes bija spiestas nodot savus bērnus adopcijai, šādi ievērojami palielinot uz ārvalstīm adoptēto bērnu skaitu. Tomēr, pieaugot sievietes lomai darba tirgū, izmaiņas sociālajā attieksmē veicināja neprecēto sieviešu stāvokļa uzlabošanu, kā rezultātā

---

³²¹ Overview of English Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-england.pdf (accessed 12.06.2019.).

³²² Clarke Hall W., Morrison ACI. Clarke Hall and Morrison on children. London: Butterworths, 10th edition, 2003, p. 91.

³²³ Marriage Act, 1949 of England. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/76/contents> (accessed 12.06.2019.).

³²⁴ Frith L. Gamete donation and anonymity: The ethical and legal debate. Human Reproduction, Vol.16, 2001, p. 818 – 824.

³²⁵ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007, p. 155.

sievietes varēja atļauties pašas audzināt un uzturēt bērnus, tādējādi panākot, ka Zviedrijā mūsdienās adoptēts bērns pilnā apjomā bauda tādas pašas tiesības kā bioloģiskā ģimenē dzimis.³²⁶

Zviedrijas normatīvie akti neliedz adoptētajai personai piekļūt saviem dzimšanas datiem. Sasniedzot pilngadību, bērnam ir absolūtas tiesības noskaidrot identificējošu informāciju par saviem bioloģiskajiem vecākiem. Turklāt šajā jautājumā bērna tiesības ir pārākas par vecāka tiesībām uz anonimitāti vai konfidencialitāti.³²⁷

Lai gan praktiski visas Eiropas valstis XX gadsimta beigās pārskatīja adopcijas tiesisko regulējumu, Austrijā, veicot attiecīgo normatīvo aktu revīziju, tika saglabāta gadsimtiem veca tradīcija, proti, adopcijas līguma modelis, kad adopcijas dalībnieki – adoptētājs un adoptējamais – noslēdza līgumu par adopciju.³²⁸

Austrijā nošķirami trīs adopcijas veidi, t.i., inkognito jeb slēgtā adopcija (*Inkognito adoption*), kad bērna bioloģiskajiem vecākiem netiek sniegta nekāda informācija par bērna labklājību, daļēji atklātā adopcija (*Halb offene Adoption*), kad bērna bioloģiskie vecāki ir informēti par adoptētājiem un viņiem ir tiesības saņemt informāciju par bērna labklājību, tomēr viņiem ir jāatturas no kontaktēšanās ar adoptētājiem, un atklātā adopcija (*Offene Adoption*), kad bērna bioloģiskie vecāki ir informēti par adoptētājiem un viņiem ir tiesības kontaktēties ar bērna jauno ģimeni.³²⁹

Interesanti, ka inkognito adopcijas gadījumā bērna bioloģiskajiem vecākiem ir liegta informācija par adoptētāju, adopcijas apstākļiem utt., taču šī informācija nekad netiek slēpta no bērna.³³⁰ Būtībā bērns, sasniedzot 14 gadu vecumu, ir tiesīgs iepazīties ar savu dzimšanas reģistru un iegūt informāciju par saviem bioloģiskajiem vecākiem, tomēr adoptētajam jāņem vērā, ka viņa bioloģiskie vecāki var atteikties no kontakta ar viņu.³³¹

Īrijā tiesiskā adopcija ir salīdzinoši jauns institūts, proti, pirmie normatīvie noteikumi, kas atļāva adopciju Īrijā, stājās spēkā tikai 1953. gada 1. janvārī.³³²

---

³²⁶ Overview of Swedish Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-sweden.pdf (accessed 12.06.2019.).

³²⁷ Zviedrijas Privātuma un konfidencialitātes likuma 6. nodaļas 1. un 8. pants (autores tulkojums no zviedru valodas): Ar adopciju individuāli personīgos datus nav liegts izpaust indivīdam, kas sasniedzis pilngadību, lai noskaidrotu, kas ir viņa vai viņas bioloģiskie vecāki.

Se: Svensk Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) : Svensk lag. Justitiedepartementet L6, 2009-05-20. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Offentlighets--och-sekretessla_sfs-2009-400/ (visad 12.06.2019.).

³²⁸ Overview of Austrian Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-austria.pdf (accessed 12.06.2019.).

³²⁹ Arten der Adoption. Verfügbar: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/72/Seite.720002.html> (gesehen 12.06.2019.).

³³⁰ Overview of Austrian Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-austria.pdf (accessed 12.06.2019.).

³³¹ Suche nach den leiblichen Eltern. Verfügbar: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/72/Seite.720007.html> (gesehen 12.06.2019.).

³³² Shatter A.J. Shatter's Family Law, 4th edition. Dublin : Butterworths, 1997, p. 516.

Saskaņā ar 1952. gada Adopcijas likuma 22. panta otro daļu un 2. pielikumu Īrijā darbojas adoptēto bērnu reģistrs, kurā iekļauta informācija par visiem adoptētajiem bērniem, – bērna dzimšanas vieta un laiks, vārds, dzimums, kā arī adoptētāju vārds un uzvārds, dzīvesvietas adrese, nodarbošanās un informācija par adopcijas rīkojumu (*Adoption Order*).³³³ Jebkurai personai ir tiesības vērsties Augstajā tiesā (*High Court*) ar lūgumu atļaut iepazīties ar minētajā reģistrā iekļauto informāciju, tomēr šāda informācija, pamatojoties uz 1976. gada Adopcijas likuma (grozījumi) 8. pantu, tiek izsniegta tikai tad, ja tiesa uzskata, ka tas atbilst bērna labākajām interesēm.³³⁴ Izskatot šādu lūgumu, tiesai nav jāņem vērā bērna bioloģisko vecāku intereses.³³⁵

Iepriekšējā pieredze gan liecina, ka Īrijas Adopcijas departaments (*Adoption Board*) tomēr ņēma vērā adoptētā bērna bioloģisko vecāku intereses un atteicās sniegt par viņiem informāciju.³³⁶ Šāda prakse tika izskausta ar Īrijas Augstākās tiesas 1998. gada 3. aprīļa spriedumu, nosakot, ka Īrijas konstitūcija nodrošina adoptētā bērna tiesības zināt savus bioloģiskos vecākus. Vienlaikus tika noteikts, ka bioloģiskās mātes tiesības uz anonimitāti nav absolūtas, pirms noslēpt savu identitāti, jābūt nodrošinātai iespējai aizstāvēt prasību par savu tiesību pārkumu vai jebkuru citu prasību, kas izriet no privāttiesībām saskaņā ar Īrijas konstitūciju un likumiem.³³⁷

Vērtējot situāciju Latvijas kaimiņvalstīs, atzīmējams, ka no visām trim Baltijas valstīm progresīvākā situācija ir Lietuvā. Lai gan Lietuvas Civillikums līdzīgi kā Civillikums principā aizliedz bez adoptētāju piekrišanas izpaust ar adopciju saistītu informāciju līdz bērna pilngadībai,³³⁸ bērnam tomēr ir tiesības noskaidrot šo informāciju, sasniedzot 14 gadu vecumu.³³⁹ Turklāt šāda informācija noteiktos gadījumos ir izpaužama arī bijušajam bērna radniekam vai pat trešajai personai, ja šīs personas lūgums ir objektīvi pamatots. Proti, saskaņā ar Lietuvas Civillikuma 3.221. panta trešo daļu “[t]iesa, kas izskatīja adopcijas lietu, var atļaut izpaust informāciju par

³³³ Angl.: "An entry shall be made in the register with respect to each adopted child. The entry shall be in the form set out in the Second Schedule and contain the particulars required by the form, i.e. Date and country of birth, Christian name or first name, Sex; Name, address and occupation of adopter or adopters; Date of adoption order." Latvian translation completed by the author. See: Adoption Act 1952. Available from: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1952/act/25/enacted/en/print#sec22> (accessed 12.06.2019.).

³³⁴ Angl.: "A court shall not make an order [...] for the discovery, inspection, production or copying of any book, document or record of the Board (or of any extracts therefrom), or otherwise in relation to the giving or obtaining of information therefrom, unless it is satisfied that it is in the best interests of any child concerned to do so." Latvian translation completed by the author. See: Adoption (Amendment) Act 1976. Available from: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1976/act/29/enacted/en/print.html> (accessed 12.06.2019.).

³³⁵ Overview of Irish Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: <http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-ireland.pdf> (accessed 12.06.2019.).

³³⁶ Shatter, A.J. Shatter's Family Law, 4th edition. Dublin : Butterworths, 1997, p. 509.

³³⁷ Īrijas Augstās tiesas 1998. gada 3. aprīļa spriedums lietā I. O' T. v B. Pieejams: <http://www.adoptionrightsalliance.com/IOT%20v%20B%201998.pdf> (aplūkots 12.06.2019.).

³³⁸ Article 3.221 of the Civil Code of the Republic of Lithuania:

Until the child attains majority, data on the child's adoption may not be disclosed without the consent of the adoptive parents.

See: Civil Code of the Republic of Lithuania. Available from: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495> (accessed 12.06.2019.).

³³⁹ Lithuania. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Lithuania.pdf (accessed 12.06.2019.).

adopciju bērnam, kurš sasniedzis 14 gadu vecumu, bērna bijušajam tuvam asinsradniekam vai trešajai personai, ja tas ir saistīts ar bērna, viņa tuva radnieka vai trešās personas veselības apsvērumiem, kā arī citiem būtiskiem iemesliem”.³⁴⁰

Savukārt Igaunijā tiesiska piekļuve informācijai par savu izcelšanos vairāk pamatota nevis ar speciālo adopcijas normatīvo regulējumu, bet gan ar personas datu aizsardzības tiesību aktiem.³⁴¹ Adoptētās personas tiesības zināt un noskaidrot savu izcelsmi izriet no Igaunijas Personīgo datu aizsardzības likuma 19. panta, kas līdzinās radniecīgajam Latvijas likumam, proti, datu subjektam ir tiesības iegūt personīgo informāciju, kas attiecas uz viņu, no datu apstrādes operatora.³⁴² Attiecīgā informācija ir noskaidrojama no valsts Civiltāvokļu aktu reģistra, zināmu palīdzību sniedz arī attiecīgās pašvaldības sociālais darbinieks.³⁴³

No aplūkoto valstu tiesiskā regulējuma secināms, ka tikai Itālijā atšķirībā no citām valstīm normatīvajā aktā ir skaidri noteikts aizliegums slēpt no bērna informāciju par adopcijas faktu.³⁴⁴ Proti, Itālijas likuma Nr. 184/1983 “Par bērna tiesībām uz ģimeni” (*Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia*) 28. panta pirmajā daļā noteikts, ka adoptētāji brīvprātīgi un pēc saviem ieskatiem vislabākajā veidā informē nepilngadīgo adoptēto bērnu par šo faktu.³⁴⁵ Šāds progresīvs likuma noteikums stājās spēkā tikai 2001. gadā, līdz tam gandrīz visa informācija par adopciju tika slēpta, tostarp adoptētājiem nesniedza nekādu informāciju par bērna bioloģiskajiem vecākiem.³⁴⁶ Tikai pēc karstas diskusijas adopcija Itālijā tika pakļauta reformām un bērna tiesības

---

³⁴⁰ Angl.: “Information on a child’s adoption may be provided to the child from the age of 14, the child’s former close relatives (according to blood relationship) or to other persons with the leave of the court which examined the suit for adoption provided that the information is required for the considerations of the child’s health or the health of the child’s close relatives or of other persons as well as for other important reasons.”

Latvian translation completed by the author. See: Civil Code of the Republic of Lithuania. Available from: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495> (accessed 12.06.2019.).

³⁴¹ Estonia. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Estonia.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁴² Angl.: “A data subject has the right to obtain personal data relating to him or her from the processor of personal data.”

Latvian translation completed by the author. See: Personal Data Protection Act of the Republic of Estonia. Available from: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/509072014018/consolide> (accessed 12.06.2019.).

³⁴³ Estonia. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Estonia.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁴⁴ Italy. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Italy.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁴⁵ It.: “Il minore adottato è informato di tale sua condizione ed i genitori adottivi vi provvedono nei modi e termini che essi ritengono più opportuni.”

Traduzione lettone completato dall'autore. Vista: Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.

³⁴⁶ Overview of Italian Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-italy.pdf (accessed 12.06.2019.).

uz savas izcelsmes noskaidrošanu tika iestrādātas Itālijas normatīvajā regulējumā³⁴⁷ ar minētā likuma grozījumiem.³⁴⁸

Lai gan kopumā valsts un pašvaldības iestādēm ir aizliegts izpaust informāciju par adopcijas faktu vai atklāt bioloģisko vecāku identitāti, Itālijā līdzīgi kā Lielbritānijā un Portugālē minētie ierobežojumi neattiecas uz laulības noslēgšanu, proti, personu ciltskoka dēļ attiecīgās iestādes ir spiestas atteikt laulības noslēgšanu, ja, pārbaudot dokumentus, kas iesniegti laulības noslēgšanai, tiek konstatēts, ka laulībā vēlas stāties bioloģiskie radnieki.³⁴⁹

Neskatoties uz būtiskām izmaiņām tiesiskajā regulējumā, kā arī sabiedrības tiesiskajā apziņā, atšķirībā no visām pārējām šajā darbā aplūkotajām Eiropas valstīm adoptētā persona bez ierobežojumiem ir tiesīga iegūt identificējošu informāciju par saviem bioloģiskajiem vecākiem, tikai sasniedzot 25 gadu vecumu (minētā likuma panta piektā daļa).³⁵⁰ Tāpat Itālijā bioloģisko vecāku tiesības uz anonimitāti ir pārākas, salīdzinot ar adoptētās personas tiesībām uz izcelšanās noskaidrošanu. Proti, ja viens no vecākiem paziņo par savu vēlmi saglabāt anonimitāti, pat ja bērna vecāka vārds ir fiksēts, identificējošā informācija adoptētajai personai par vecāku netiks sniegta (minētā likuma panta septītā daļa).³⁵¹

Ja adoptētais bērns ir jaunāks par 18 gadiem, viņa adoptētāji ir tiesīgi saņemt informāciju par bērna bioloģiskajiem vecākiem, ja iesniegto lūgumu tiesa uzskata par objektīvi pamatotu.³⁵²

---

³⁴⁷ Italy. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Italy.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁴⁸ Vista: Legge 28 marzo 2001, n. 149. Gazzetta Ufficiale, No. 96, 2001. 26 aprile.

³⁴⁹ It.: "Qualunque attestazione di stato civile riferita all'adottato deve essere rilasciata con la sola indicazione del nuovo cognome e con l'esclusione di qualsiasi riferimento alla paternità e alla maternità del minore e dell'annotazione di cui all'articolo 26, comma 4."

Traduzione lettone completato dall'autore. Vista: Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.

³⁵⁰ It.: "L'adottato, raggiunta l'età di venticinque anni, può accedere a informazioni che riguardano la sua origine e l'identità dei propri genitori biologici. Può farlo anche raggiunta la maggiore età, se sussistono gravi e comprovati motivi attinenti alla sua salute psico-fisica. L'istanza deve essere presentata al tribunale per i minorenni del luogo di residenza."

Traduzione lettone completato dall'autore. Vista: Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.

³⁵¹ It.: "L'accesso alle informazioni non è consentito nei confronti della madre che abbia dichiarato alla nascita di non volere essere nominata ai sensi dell'articolo 30, comma 1, del decreto del Presidente della Repubblica 3 novembre 2000, n. 396."

Traduzione lettone completato dall'autore. Vista: Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.

³⁵² It.: "Le informazioni concernenti l'identità dei genitori biologici possono essere fornite ai genitori adottivi, quali esercenti la potestà dei genitori, su autorizzazione del tribunale per i minorenni, solo se sussistono gravi e comprovati motivi."

Traduzione lettone completato dall'autore. Vista: Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.

Turklāt šādas informācijas atklāšana bērnam ir iespējama, tikai nodrošinot atbilstošu bērna sagatavošanu, ko var uzticēt arī sociālajam dienestam.³⁵³

Savukārt, ja bērns ir vecāks par 18 gadiem, bet jaunāks par 25 gadiem, informācija par viņa izcelsmi ir atklājama tikai nopietnu psihofizisku iemeslu dēļ ar nosacījumu, ka šāda informācija būtiski neapdraud personas psihoemocionālo līdzsvaru.³⁵⁴

Pārējās Eiropas valstīs, sasniedzot 18 gadu vecumu, adoptētajai personai ir tiesības noskaidrot informāciju par savu izcelsmi no attiecīgā Civiltāvokļa aktu reģistra Maltā³⁵⁵ un Čehijā,³⁵⁶ savukārt Grieķijā – no iestādes, kas atbildīga par adopcijas norisi.³⁵⁷

Apkopojot minēto, secināms, ka personas tiesības zināt un noskaidrot savu izcelsmi Eiropas valstīs ir noteiktas dažāda rakstura un līmeņa normatīvajos aktos. Līdz šim aplūkoti piemēri liecina, ka šīs tiesības ir nostiprinātas attiecīgo valstu adopcijas, personas datu aizsardzības vai bērnu tiesību aizsardzības normatīvajā regulējumā. Taču atsevišķās valstīs šīs tiesības nav noteiktas tieši, bet gan izriet no valsts pamatlikuma, kā tas ir jau aplūkotajā Vācijas un Portugāles piemērā vai Spānijā.

Spānijā adoptētās personas tiesības zināt un noskaidrot savu bioloģisko izcelsmi izriet no Spānijas Karalistes konstitūcijas 39. panta otrā teikuma, kurā nostiprināts brīvs jeb neierobežots paternitātes noskaidrošanas princips.³⁵⁸ Proti, minētā likuma norma noteic, ka “[I]kumiem ir jānodrošina paternitātes noskaidrošana”.³⁵⁹ Pateicoties ģimenes mediācijai, precīzāk, ģimenes mediācijai bioloģiskās izcelsmes noskaidrošanā, pēdējā desmitgadē Spānijā adoptēto personu

---

³⁵³ Italy. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Italy.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁵⁴ It.: "Il tribunale per i minorenni procede all'audizione delle persone di cui ritenga opportuno l'ascolto; assume tutte le informazioni di carattere sociale e psicologico, al fine di valutare che l'accesso alle notizie di cui al comma 5 non comporti grave turbamento all'equilibrio psico-fisico del richiedente. Definita l'istruttoria, il tribunale per i minorenni autorizza con decreto l'accesso alle notizie richieste."

Traduzione lettone completato dall'autore. Vista: Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.

³⁵⁵ Malta. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Malta.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁵⁶ Czech Republic. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Czech%20republic.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁵⁷ Greece. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Greece.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁵⁸ Spain. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Spain.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁵⁹ Angl.: "The law shall provide for the investigation of paternity".

Latvian translation completed by the author. See: Spanish Constitution. Available from: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf (accessed 12.06.2019.).

tiesības zināt savu izcelšanos atsevišķās autonomās teritorijās tika nostiprinātas arī valsts vietējā normatīvajā regulējumā.³⁶⁰

Apkopojot minēto, secināms, ka, neskatoties uz katras valsts īpatnībām un būtiskām atšķirībām bērna tiesību uz identitāti vēsturiskajā attīstībā, ECT prakse liek valstīm pārskatīt tajās līdz šim esošo regulējumu minēto tiesību nodrošināšanā. Tās valstis, kurās priekšroka tiek dota citu personu tiesībām, spiestas pilnveidot tiesisko regulējumu, lai ievērotu arī bērna tiesības. Savukārt valstīs, kurās bērna tiesībām ir vairāk absolūts raksturs, ir aicinātas pārskatīt attiecīgās tiesību normas, nodrošinot arī citu personu ne mazāk svarīgas pamattiesības. Tādējādi tiesu prakses attīstība zināmā mērā līdzsvaro personas tiesību uz identitāti attīstību visās Eiropas valstīs. Turklāt ECT ietekmē šobrīd valstu tiesiskie regulējumi ir vērsti uz to, lai vienādotu izpratni par personas tiesībām uz identitāti. Tiek uzskatīts, ka ar personas tiesībām uz identitāti saistīto interešu un tiesību konflikta efektīvākais risinājums ir izvērtēt un līdzsvarot kolidējošās intereses. Minētais secinājums tiks apstiprināts, veicot arī tiesu prakses analīzi attiecībā uz personas tiesībām uz identitāti.

2.3. Personas tiesības uz identitāti starptautiskā un Latvijas tiesiskā regulējuma vērtējumā

Iepriekš tika secināts, ka tiesību ekspertu viedokļi jautājumā par personas tiesībām uz identitāti atšķiras – vieni tās uzskata par pilnīgi autonomām un no citām tiesībām neatkarīgām, savukārt citi pauž viedokli, ka, lai gan šīs tiesības ir fundamentālas, tomēr tās ir attīstījušās no indivīda tiesībām uz privāto dzīvi. Juridiskās diskusijas uzturēšanas un polemikas labad autore piedāvā apskatīt jau iepriekš minētā tiesību eksperta Paula de Herta viedokli. P. de Herts kritiski vērtē tādas koncepcijas attīstību, kas aicina atzīt vispārējas personas tiesības uz identitāti, proti, P. de Herts atstāj atklātu jautājumu par to, vai būtu adekvāti atzīt personas tiesības uz identitāti par patstāvīgām tiesībām, risinot kādu specifisku jautājumu, kas saistīts ar identitāti. Pēc P. de Herta uzskatiem, pārvēršot neskaidru un vispārēju koncepciju tiesībās, tas var radīt riskus vai pat ierobežot cilvēktiesības, tādējādi P. de Herts sliecas uzskatīt, ka tradicionālās cilvēktiesības spēs nodrošināt ar personas identitāti saistītos jautājumus. Tomēr kopumā jāsaaka, ka P. de Herts nav kategorisks savos izteicienos. Viņaprāt, varētu mēģināt izstrādāt specifisku normatīvo regulējumu, taču te noteikti jāņem vērā personas identitātes jēdziena komplicētais raksturs.³⁶¹

Lai gan juridiskajā literatūrā šai jautājumā nav vienprātības, autoresprāt, taisnība ir abu viedokļu pārstāvjiem. Minētais, pirmkārt, izriet no apstākļa, ka iepriekš sniegtais ieskats vēsturiskajā attīstībā norāda, ka katras valsts izpratne par personas tiesībām uz identitāti attīstījusies

³⁶⁰ Spain. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Spain.pdf (accessed 12.06.2019.).

³⁶¹ De Hert P. A Right to Identity to Face the Internet of Things? UNESCO, Tilburg : Tilburg University, 2008, p. 14 – 15. Available from: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/a-right-to-identity-to-face-the-internet-of-things> (accessed 12.06.2019.).

atbilstoši konkrētās valsts vēsturiskajiem notikumiem, tradīcijām un paražām. Tādēļ ir tikai loģiski, ka katras valsts tiesību zinātniekiem ir sava izpratne par pētāmo objektu atbilstoši tās valsts juridiskajām metodēm, kultūrai un tradīcijām.

Otrkārt, analizējot abu viedokļu pamatojumu, secināms, ka abu viedokļu pārstāvju argumenti ir racionāli un nav savstarpēji izslēdzoši. Autore atgādina, ka būtiskais šajā diskusijā ir tas, ka neatkarīgi no tā, vai personas tiesības uz identitāti tiek vērtētas autonomi vai kontekstā ar indivīda tiesībām uz privāto dzīvi, tās ir no cilvēka cieņas izrietošas cilvēktiesības, līdz ar to tās pelna gan pilnīgu to atzīšanu, gan aizsardzības nodrošināšanu. Sniedzot tiesiskā regulējuma analīzi, jāizvērtē tiesību normas, kurās personas tiesības uz identitāti noteiktas tieši vai netieši gan starptautisko tiesību normu, gan Latvijas tiesību normu mērogā.

2.3.1. Bērna tiesību uz identitāti starptautiskā regulējuma tvērums

Viedoklis, ka personas tiesības uz identitāti ir pilnīgi autonomas un patstāvīgas tiesību institūts, tiek pamatots ar apstākli, ka minētās tiesības ir precīzi formulētas vairākos starptautiskos dokumentos – 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantā, kā arī 1993. gada Konvencijas par starpvalstu adopciju 9., 16. un 30. pantā.³⁶²

Pirms veikt attiecīgā tiesiskā regulējuma analīzi, būtu jāatzīmē, ka jēdziens “personas identitāte” ir sastopams virknē starptautisko normatīvo aktu³⁶³, tomēr tam ir atšķirīga nozīme, pārsvarā apzīmējot tikai personas identifikāciju, t.sk. personības dokumentus. Turpmākā jēdziena analīze norādīs, ka tādi aspekti kā personas vārds un uzvārds ir nenoliedzami ietverami personas identitātes jēdzienā, tomēr personas tiesības uz identitāti to iepriekšējā nodaļā konstatētajā nozīmē ir precīzi minētas tikai jau norādītajā tiesiskajā regulējumā par bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem, Padomes 2004. gada 29. aprīļa direktīvas 2004/83/EK par obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam nepieciešama cita veida starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības saturu (turpmāk – Direktīva 2004/83/EK) 10. pantā,³⁶⁴ kā arī Konvencijas par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvencijas par cilvēktiesībām un biomedicīnu 1. pantā.³⁶⁵

---

³⁶² McCombs T., Gonzalez J. S. Right to Identity. International Human Rights Law Clinic, University of California, Berkeley School of Law: November, 2007. Available from: <http://scm.oas.org/pdfs/2007/CP19277.PDF> (accessed 12.06.2019.)

³⁶³ Piemēram, 1951.gada 28.jūlija Konvencija par bēgļa statusu. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 1997. 4. jūlijs, Nr. 171/174 (886/889); Konvencija par tiesas un ārpustiesas dokumentu izsniegšanu civillietās vai komercietās. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2009. gada 18. marts, Nr. 43 (4029); Council Regulation (EC) N. 1206/2001 od 28 May 2001 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters, OJ L 174, 27.6.2001, p. 1. utt.

³⁶⁴ Direktīvas 2004/83/EK 10.panta izvilkums:

Novērtējot [bēgļu] vajāšanas iemeslus, dalībvalstis ņem vērā [...], ka grupa veido īpašu sociālu kopieni, jo īpaši, ja šīs grupas dalībniekiem piemīt kopīgas iedzimtas pazīmes vai kopēja pagātne, ko nevar mainīt, vai tiem piemīt kopējas pazīmes vai pārliecība, kas ir tik svarīga identitātei vai apziņai, ka personu nevar spiest no tās atteikties, un minētajai kopienai attiecīgajā valstī ir īpatnēja identitāte, jo apkārtējā sabiedrība to uztver kā atšķirīgu.

Interesanti, ka 1967. gada 24. aprīļa Eiropas Konvencijā par bērnu adopciju,³⁶⁶ kurai pēc savas būtības līdzīgi kā 1993. gada Konvencijai par starpvalstu adopciju būtu jāaizsargā bērna tiesības uz identitāti, šis jautājums nav aplūkots, uzsverot tikai bērna adoptētāju identitātes (identifikācijas) aizsardzību pret bērna bioloģiskajiem vecākiem. Kā norādīts Eiropas Konvencijas par bērnu adopciju skaidrojošajā ziņojumā, šīs konvencijas attiecīgo pantu (piemēram, 20. pants)³⁶⁷ mērķis ir izvairīties no grūtībām, kas varētu rasties, bioloģiskajiem vecākiem uzzinot adoptētāja identitāti.³⁶⁸

Analizējot 1989. gada Konvenciju par bērna tiesībām, vispirms norādāms, ka šī konvencija sniedz bērna tiesību apkopojumu un tā izbeigusi ilgstošus centienus panākt bērnu cilvēktiesību oficiālu starptautisku atzīšanu. Konvencija pēc savas būtības ir unikāls instruments, kas piedāvā tieši bērniem plašu civilo, politisko, ekonomisko, kulturālo un sociālo aizsardzību, tajā skaitā humanitārās tiesības un tiesības uz identitāti.³⁶⁹

Uzskatāms, ka 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām paredz jaunu cilvēktiesību, konkrēti, tiesību zināt savas dzimšanas identitāti, taču minētās konvencijas teksts rada divdomīgu iespaidu par šīs tiesības būtību un apjomu.³⁷⁰ 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. un 8. pants³⁷¹ konkrēti runā par tiesībām uz identitāti. Šī konvencija ir pirmais cilvēktiesību

---

Skat.: Padomes 2004. gada 29. aprīļa direktīvas 2004/83/EK par obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam citādi nepieciešama starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības saturu. Oficiālais Vēstnesis L 304, 30/09/2004 Lpp. 0012 – 0023.

³⁶⁵ Konvencijas par cilvēktiesībām un biomedicīnu 1. pants:

Šīs Konvencijas Puses aizsargā visu cilvēku cieņu un identitāti, un ikvienam bez jebkādas diskriminācijas garantē viņa integritātes respektēšanu un citas tiesības un pamatbrīvības saistībā ar bioloģijas un medicīnas zināšanu izmantošanu.

Katra Puse veic nepieciešamos pasākumus, lai Konvencijas noteikumus iestrādātu savos tiesību aktos.

Skat.: Konvencija par cilvēktiesību un cilvēka cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2009. gada 30. decembris, Nr. 205 (4191).

³⁶⁶ Eiropas Konvencija par bērnu adopciju. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2000. gada 30. marts, Nr. 115/116 (2026/2027).

³⁶⁷ Eiropas Konvencija par bērnu adopciju 20. pants:

1. Ir jāpieņem normas, kas dotu iespēju pilnīgi nodibināt adopciju, neatklājot bērna ģimenei adoptētāja identitāti.

2. Ir jāpieņem normas, kas uzliktu par pienākumu vai atļautu adopcijas procesam notikt aizklāti.

3. [..]

4. Civilstāvokļa aktu reģistra ieraksti ir vedami un to saturs jebkurā gadījumā pavairojams tādā veidā, lai neļautu personām, kurām nav likumīgas ieinteresētības, uzzināt par personas adopcijas faktu vai, ja tas tiek darīts zināms, par tās bioloģisko vecāku identitāti.

Skat.: Eiropas Konvencija par bērnu adopciju. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2000. gada 30. marts, Nr. 115/116 (2026/2027).

³⁶⁸ Explanatory Report on European Convention on the Adoption of Children. Treaty Office of Council of Europe. Available from: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/058.htm> (accessed 12.06.2019.)

³⁶⁹ Cohen C.P. Introductory Note to the United Nations Conventions on the Rights of the Child. International Legal Materials, 28, 1989, p. 1448, 1451.

³⁷⁰ Heimerle, N. International Law and Identity Rights for Adopted Children. Adoption Quarterly, Vol. 7 (2), 2003, p. 89.

³⁷¹ Konvencijas par bērna tiesībām 7. pants:

1. Bērnu reģistrē tūlīt pēc dzimšanas, un viņam kopš piedzimšanas brīža ir tiesības uz vārdu un pilsonības iegūšanu, kā arī, ciktāl tas iespējams, tiesības zināt savus vecākus un tiesības būt viņu aizgādībā.

2. Dalībvalstis nodrošina šo tiesību realizēšanu saskaņā ar savu nacionālo likumdošanu un savu saistību izpildi atbilstoši attiecīgajiem starptautiskajiem dokumentiem šajā sfērā, piemēram, gadījumā, ja citādi bērnam nebūtu pilsonības.

regulējums, kas paredz tiesības uz identitāti ne tikai pieaugušajiem, bet arī bērniem.³⁷²

Īpaša uzmanība jāpievērš 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. panta pirmajā daļā lietotajiem vārdiem “pēc iespējas”. Proti, daudzi minētās likuma normas piemērotāji mēdz tos ignorēt un līdz ar to interpretē minēto pantu kā pilnīgi pamatotas tiesības zināt savus vecākus.³⁷³ Taču nav jāaizmirst, ka, izstrādājot šo konvenciju, vārdi “pēc iespējas” tika piedāvāti kā kompromiss starp tām valstīm, kas nodrošina bērniem absolūtas tiesības zināt savus bioloģiskos vecākus, un valstīm, kas pieļauj tā saucamo slepeno adopciju. Turklāt kontekstā ar minētā panta otrajā daļā noteikto “realizēšanu saskaņā ar savu nacionālo likumdošanu” šie vārdi norāda uz to, ka ar 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. pantu netiek noteiktas absolūtas tiesības uz identificējošas informācijas saņemšanu.³⁷⁴

Tāpat tiek uzskatīts, ka ar minēto pantu tiek izveidotas jaunas tiesības – tiesības zināt un atrasties savu vecāku aprūpē. Turklāt šīs tiesības ir aplūkojamas paplašināti, ar vārdu “vecāki” saprotot ne tikai sociālos vai likumiskos vecākus, bet arī bioloģiskos vai ģenētiskos vecākus.³⁷⁵ Interesanti, ka atsevišķi tiesību zinātnieki pauž viedokli, ka vārds “zināt” aptver ne tikai informācijas saņemšanu par saviem vecākiem, bet arī tiesības iepazīties ar saviem vecākiem un uzturēt kontaktus ar viņiem.³⁷⁶

Runājot par 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantu, atzīmējams, ka formulējums “[..] identitāti, ieskaitot pilsonību, vārdu un ģimenes saites (attiecības) [..]” liecina, ka tādi aspekti kā “pilsonība”, “vārds” un “ģimenes attiecības” ir ietverami jēdzienā “identitāte”, taču tie nav izsmeļoši, identitātes saturs ir daudz plašāks.³⁷⁷ Kopumā rodas iespaids, ka identitāte ir atklāts jēdziens. Piemēram, 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 2. pantā (diskriminācijas aizliegums), 16. pantā (aizsardzība pret patvaļīgu iejaukšanos privātajā dzīvē, ģimenes dzīvē un dzīvojamo telpu neaizskaramība), 20. pantā (pienākums ievērot bērna audzināšanas pēctecību un

---

8. pants:

1. Dalībvalstis apņemas respektēt bērna tiesības uz savas individualitātes saglabāšanu, ieskaitot pilsonību, vārdu un ģimenes saites, kā tas paredzēts likumā, nepieļaujot pretlikumisku iejaukšanos.

2. Ja bērnam nelikumīgi tiek atņemta daļa vai visi viņa individualitātes elementi, dalībvalstis nodrošina viņam nepieciešamo palīdzību un aizstāvību viņa individualitātes drīzākai atjaunošanai.

Skat.: 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. gada 26. septembris, Nr. 37.

³⁷² Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 143.

³⁷³ Marshall J. Concealed Births, Adoption and Human Rights: Being Wary of Seeking to Open Windows into People's Souls. *Cambridge Law Journal*, Vol.71 (2), July, 2012, p. 345.

³⁷⁴ Blair D.M.B. The Impact of Family Paradigms, Domestic Constitutions, and International Conventions on Disclosure of an Adopted Person's Identities and Heritage: A Comparative Examination. *Michigan Journal of International Law*, 22, 2001, p. 646 – 647.

³⁷⁵ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 143.

³⁷⁶ O'Donovan K. “Real” mothers for Abandoned Children. *Law and Society Review*, Vol. 36, No.2, 2002, p. 355.

³⁷⁷ Hodgson D. The International Legal Protection of the Child's Right to a Legal Identity and the Problems of Statelessness. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.7 (2). 1993, p. 255, 265.

viņa etnisko izcelsmi, reliģisko un kultūras piederību un dzimto valodu), 29. pantā (izglītošanas mērķis attīstīt bērna personību, ieaudzināt bērņā cieņu pret viņa kultūras savdabīgumu, valodu un vērtībām, viņa izcelsmes valsts nacionālajām vērtībām) un 30. pantā (tiesības uz kultūru, reliģiju un valodu) uzskaitītie aspekti un darbības arī uzskatāmas par bērna identitāti veidojošiem elementiem.³⁷⁸

Tādējādi secināms, ka 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām nesniedz izsmeļošu identitātes jēdziena skaidrojumu. Neskatoties uz minēto, eksperti, kas ierosināja 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. panta izstrādi, uzskata, ka ar minēto pantu tiek atzītas jaunas cilvēktiesības zināt savu dzimšanas identitāti³⁷⁹ un ka pants tika īpaši izstrādāts, lai pievērstos tādām netipiskām situācijām kā bioloģiskie vecāki pret adoptētājiem un citas līdzīgas situācijas.³⁸⁰ Taču apstākļi, ka minētās konvencijas dalībvalstis sniedz dažādu (šaurāku vai plašāku) šo tiesību interpretāciju atbilstoši nacionālajam tiesiskajam regulējumam,³⁸¹ norāda uz to, ka nav vienotas un vispārējas šo tiesību izpratnes.

Lai gan pastāv atšķirīga izpratne par bērna tiesību uz identitāti saturu, 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. panta sistēmiskā analīze kontekstā ar 8. pantu norāda, ka pirmais minētais pants jau aizsargā bērna tiesības uz vārdu, tiesības iegūt pilsonību un pēc iespējas zināt savus vecākus, tādējādi 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pants aizsargā neatkarīgas tiesības,³⁸² proti, bērna tiesības uz identitāti kā tādas.

Runājot par bērna tiesībām uz identitātes saglabāšanu, papildus atzīmējams, ka minētā panta pirmās daļas formulējums “Dalībvalstis apņemas respektēt [..]” norāda uz nosacīti elastīgu un vāju dalībvalsts pienākumu pret tiesībām. Turpretī minētā panta otrā daļa uzliek dalībvalstīm pienākumu “sniegt nepieciešamo palīdzību un aizsardzību”, lai tādiem bērniem, kuriem “nelikumīgi atņemta” identitāte, tā tiktu “atjaunota pēc iespējas ātrāk”, līdz ar to var prezumēt, ka minētā starptautiskā saistība uzliek dalībvalstīm pienākumu aizsargāt bērna tiesības uz identitāti.³⁸³

Lai gan 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām atzīst bērna tiesības uz identitāti, izcilā starptautisko cilvēktiesību profesore Džeraldīne Vanbūrena (*Geraldine Van Bueren*), kura īpaši specializējas bērnu tiesībās un ir piedalījusies 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām izstrādē,

---

³⁷⁸ Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v.] : Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 123. lpp.

³⁷⁹ Cerda J.S. The Draft Convention on the Rights of the Child: New Rights. *Human Rights Quarterly*, 12, 1990, p. 115.

³⁸⁰ Stewart G.A. Interpreting the Child’s Right to Identity in the U.N. Convention on the Rights of the Child. *Family Law Quarterly*, Vol.26, 1992 – 1993, p. 221.

³⁸¹ O’Donovan K. “Real” mothers for Abandoned Children. *Law and Society Review*, Vol. 36, No.2, 2002, p. 353.

³⁸² Cohen C.P. Elasticity of Obligation and the Drafting of the Convention on the Rights of the Child. *Connecticut Journal of International Law*, No. 71. 1987, p. 78 – 80.

³⁸³ McCombs T., Gonzalez J. S. Right to Identity. *International Human Rights Law Clinic*, University of California, Berkeley School of Law: November, 2007. Available from: <http://scm.oas.org/pdfs/2007/CP19277.PDF> (accessed 12.06.2019.).

vērš uzmanību,³⁸⁴ ka minētās konvencijas 8. pants ir īpaši būtisks, lai nodrošinātu bēgļu bērnu un militārajos konfliktos iesaistītu bērnu aizsardzību, proti, aizsargātu bērnus, kuru identitāte tikusi pretlikumīgi atņemta. Cits jautājums, kam arī ir būtiska nozīme šī pētījuma ietvaros, vai bērna tiesības uz identitāti ir attiecināmas arī uz adoptētajiem bērniem, proti, vai bērna tiesību uz identitāti interpretācija ietver adoptēto bērnu tiesības zināt savus bioloģiskos vecākus.³⁸⁵

Analizējot attiecīgo starptautisko regulējumu kopsakarā ar 1989. gada Konvenciju par bērna tiesībām, kopumā secināms, ka bērna tiesības uz identitāti ir attiecināmas arī uz adoptētajiem bērniem. Minētais izriet no 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. panta sistēmiskās analīzes kontekstā ar Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 19. panta otro daļu (tiesības meklēt un saņemt informāciju)³⁸⁶ un tam ekvivalentu regulējumu, kas iestrādāts 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 13. panta pirmajā daļā.³⁸⁷ Līdz ar to bērnam ir tiesības meklēt un saņemt informāciju par savu identitāti, ieskaitot savas personības vēsturi kopš dzimšanas.

1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantā noteikts, ka viens no identitātes pamatelementiem ir “ģimenes attiecības”, līdz ar to ģenētiskā un bioloģiskā identitāte kā tāda nevar būt izslēgta.³⁸⁸ Turklāt būtiski, ka minētās konvencijas 8. panta sākotnējā redakcija paredzēja “[bērna] neatņemamas tiesības saglabāt savu patieso un īsto personisko, tiesisko un ģimenes identitāti”.³⁸⁹ Tāpat sākotnēji bija paredzēts lietot terminu “ģimenes identitāte”. Taču, ņemot vērā dažu valstu protestus, ka minētajam terminam nebūtu nozīmes normatīvajos aktos, tas tika aizstāts ar terminu “ģimenes attiecības”. Jāņem vērā, ka 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām autoru mērķis bija ietvert noteicošu aspektu, proti, jēdziens “bērna identitāte” nozīmē vairāk nekā tikai tiesības zināt, kas ir viņa vecāki. Tika atzīts, ka brāļi un māšas, vecvecāki un citi radnieki var būt tikpat vai vēl svarīgāki bērna identitātes apzināšanai kā viņa vecāki.³⁹⁰

Turpinot diskusiju, jāpievēršas arī 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 5. pantam,³⁹¹

---

³⁸⁴ Apraksts par Dž. Vanbūrenas zinātniski akadēmisko darbību. Pieejams: <http://www.law.qmul.ac.uk/staff/vanbueren.html> (aplūkots 12.06.2019.).

³⁸⁵ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 120.

³⁸⁶ Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 19. panta otrā daļa:

Katram cilvēkam ir tiesības brīvi izpaust savus uzskatus, šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles.

Skat.: Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām : Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2003.gada 23. aprīlis, Nr. 61 (2826).

³⁸⁷ Konvencijas par bērna tiesībām 13. panta pirmā daļa:

Bērnam ir tiesības brīvi izteikt savas domas; šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un nodot jebkāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no robežām mutvārdos, rakstveidā vai drukātā veidā, mākslas darbu veidā vai ar citu līdzekļu palīdzību pēc bērna izvēles.

Skat.: 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. gada 26. septembris, Nr. 37.

³⁸⁸ Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 123.

³⁸⁹ Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v.] : Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 125. lpp.

³⁹⁰ Turpat.

³⁹¹ Konvencijas par bērna tiesībām 5. pants:

kas, lai gan nesatur konkrētu norādi uz identitāti, paredz būtiskus aspektus minētās konvencijas interpretācijā, t.sk. bērna identitātes nodrošināšanā. Tas veido plašu vispārīgu nosacījumu, konkrēti, jaunu pamatojumu attiecībām starp bērnu, ģimeni un valsti, kas atbalsta bērna tiesības uz identitāti, proti, valsts primārais pienākums pret bērnu ir ievērot nukleārās un paplašinātās ģimenes, kā arī kopienas nozīmi bērna dzīvē, nevis iejaukties, lai nodrošinātu bērna aizsardzību no tām.³⁹²

Pirms pāriet pie 1993. gada Konvencijas par starpvalstu adopciju juridiskās analīzes, jāatzīmē, ka 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām noteiktos apstākļos pieļauj bērna adopciju uz ārvalstīm. Turklāt abas konvencijas īpaši uzsver, ka bērna intereses ir galvenais apsvēruma adopcijā.³⁹³ Līdz ar to regulējums par bērna identitātes saglabāšanu, piešķirot prioritāti adopcijai, jāskata kopsakarā ar bērna vislabākajām interesēm, kas attiecīgi jāsaprot kā līdzeklis šo interešu nodrošināšanai.³⁹⁴

Lai gan 1993. gada Konvencija par starpvalstu adopciju pieņemta piecus gadus vēlāk nekā 1989. gada Konvencija par bērna tiesībām, pēc savas būtības tā atsaucas uz tiem pašiem 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām iedibinātajiem principiem un jēdzieniem, kā arī piedāvā konkrētas procedūras, kā panākt uz ārvalstīm adoptēto bērnu tiesību aizsardzību.³⁹⁵

Uzsverams, ka 1993. gada Konvencijas par starpvalstu adopciju 9., 16. un 30. pants³⁹⁶ ir

---

Dalībvalstis respektē vecāku un attiecīgajos gadījumos paplašinātās ģimenes vai kopienas locekļu, kā to paredz vietējās paražas, aizbildņu vai citu saskaņā ar likumu par bērnu atbildīgo personu atbildību, tiesības un pienākumus pienācīgi virzīt un vadīt bērnu šajā konvencijā atzīto viņa tiesību realizēšanā un darīt to atbilstoši bērna topošajām spējām.

Skat.: 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. gada 26. septembris, Nr. 37.

³⁹² Ronen Y. Redefining the Child's Right to Identity. *International Journal of Law and the Family*, Vol.18, 2004, p. 161.

³⁹³ Izvilkums no Konvencijas par bērna tiesībām 21. panta un Konvencijas par starpvalstu adopciju 8. panta:

Dalībvalstis, kas atzinušas un/vai atļāvušas adopcijas sistēmas funkcionēšanu, nodrošina, lai, pirmām kārtām, tiktu vislabāk ievērotas bērna intereses, un tās [...] atzīst, ka adopcija citā valstī var tikt uzskatīta par alternatīvu bērna aprūpes paņēmienu, ja bērnu nevar nodot audzināšanā vai uzņemt ģimenē, kas varētu nodrošināt viņa audzināšanu vai adopciju, un ja nodrošināt jebkādu piemērotu aprūpi bērna izcelsmes valstī nav iespējams. [...] Kompetentā iestāde nedrīkst nodibināt adopciju, ja tā nav pārliecināta, ka adopcija atbilst bērna interesēm.

Skat.: 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. gada 26. septembris, Nr. 37.; 1993. gada 29. maija Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 9. novembris, Nr. 162 (2549).

³⁹⁴ Lind J., Johansson S. Preservation of the Child's Background in In- and Intercountry Adoption. *International Journal of Children's Rights*, Vol.17, 2009. p. 236.

³⁹⁵ Heimerle N. International Law and Identity Rights for Adopted Children. *Adoption Quarterly*, Vol. 7 (2), 2003, p. 89.

³⁹⁶ Konvencijas par starpvalstu adopciju 9.pants:

Centrālās iestādes tieši vai ar valsts iestāžu vai citu savā valstī pienācīgi oficiāli atzītu institūciju starpniecību veic visus vajadzīgos pasākumus jo īpaši, lai ievāktu, saglabātu un apmainītos ar informāciju par bērna un iespējamo adoptētāju stāvokli, ciktāl tas ir vajadzīgs adopcijas īstenošanai [...].

16. pants:

Ja izcelsmes valsts centrālā iestāde pārliecinās par to, ka bērns ir adoptējams, tā sagatavo ziņojumu, kurā ir ietvertas ziņas par viņa vai viņas identitāti, adoptējamību, personas, sociālās vides, ģimenes vēsturi, medicīnisko vēsturi, t.sk. bērna ģimenes medicīnisko vēsturi, un par jebkādam bērna īpašajām vajadzībām [...].

30. pants:

Līgumslēdzēja valsts kompetentās iestādes nodrošina, ka tiek saglabātas to rīcībā esošās ziņas par bērna izcelsmi, jo īpaši ziņas par viņa vai viņas vecāku identitāti, kā arī medicīniskā vēsture Tās nodrošina bērnam vai viņa vai viņas pārstāvim pieeju šādām ziņām atbilstošā uzraudzībā, ciktāl to atļauj attiecīgās valsts tiesību akti.

skatāms kopumā. Minētie panti regulē divus pamatjautājumus, pirmkārt, iespēju iegūt un apmainīties ar informāciju par plānoto adopcijas projektu, otrkārt, iespēju piekļūt šai informācijai pēc tam, kad bērna adopcija jau ir notikusi. Par pirmo jautājumu atzīmējams, ka informācijai par adopcijas projektu jābūt pēc iespējas detalizētai, līdz ar to, izstrādājot šo konvenciju, tika uzskaitīti daudzi aspekti, kas nepieciešami, lai nodrošinātu bērna vislabākajām interesēm atbilstošu dzīvi.

Par otro jautājumu minētās konvencijas skaidrojošajā ziņojumā norādīts, ka bērna tiesības saņemt informāciju par savu izcelsmi nav apspriežamas, jo šīs tiesības jau atzītas 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. pantā. Tomēr atšķirībā no minētā konvencijas panta rodas jautājums par ierobežotu pieeju šai informācijai, jo tā, no vienas puses, var saturēt sensitīvus datus par personām, kuras negrib, lai viņu identitāte tiktu atklāta, piemēram, bērna bioloģiskie vecāki utt., no otras puses, šī informācija var būtiski ietekmēt arī paša bērna psiholoģisko labsajūtu. Tādējādi, lai izvairītos no situācijām, kas varētu emocionāli vai citādi kaitēt bērnam, 1993. gada Konvencijas par starpvalstu adopciju 30. pantā noteikts, ka piekļuve šādai informācijai notiek “atbilstošā uzraudzībā”.³⁹⁷

No minētā secināms, ka, lai gan 1993. gada Konvencija par starpvalstu adopciju norāda uz bērna tiesībām zināt savu izcelsmi, šīs tiesības nav absolūtas un atsevišķos gadījumos varētu tikt ierobežotas. Arī šī konvencija zināmā mērā atzīst 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām mērķus, kas attiecas uz bērna tiesībām uz identitāti. Turklāt 1993. gada Konvencijā par starpvalstu adopciju noteiktās bērna tiesības balstās uz 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām principiem.

Kopumā secināms, ka starptautiskais cilvēktiesību regulējums atzīst bērna tiesības uz identitātes saglabāšanu, taču jautājums, kas un kā nosaka šīs identitātes uzbūvi, paliek atklāts.³⁹⁸ Minētais savukārt ļauj secināt, ka, lai gan abās konvencijās nostiprinātās bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu patiešām ir autonomas un patstāvīgas, šīs tiesības nav absolūtas, jo abi starptautiskie tiesiskie instrumenti tika izstrādāti, lai ievērotu dalībvalstu nacionālā regulējuma atšķirības.

Analizējot tiesību normas, kurās personas tiesības uz identitāti noteiktas netieši, jāpievēršas tām tiesību normām, kas attiecas uz personas tiesībām uz privāto dzīvi. Tātad šeit var runāt par ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas³⁹⁹ 12. pantu (nedrīkst patvaļīgi iejaukties neviena

---

Skat.: 1993. gada 29. maija Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 9. novembris, Nr. 162 (2549).

³⁹⁷ Parra-Aranguren G. Explanatory Report on the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention. Available from: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2279> (accessed 12.06.2019.).

³⁹⁸ Scolnicov A. The Child's Right to Religious Freedom and Formation of Identity. International Journal of Children's Rights, Vol.15, 2007. p. 266.

³⁹⁹ Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf (aplūkots 12.06.2019.).

privātajā ģimenes dzīvē [..]), Eiropas Savienības Pamattiesību Hartas⁴⁰⁰ 7. pantu (ikvienai personai ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un saziņas neaizskaramību), jau iepriekš minētās Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantu, gan arī par ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 17. pantu (nedrīkst patvarīgi vai nelikumīgi iejaukties neviena privātajā dzīvē [..]), kuru papildina 24. pantā noteiktās tiesības uz dzimšanas reģistrāciju (katrs bērns pēc viņa dzimšanas nekavējoties jāreģistrē un viņam jādod vārds). Jāpiebilst, ka tiesības uz nekavējošu reģistrāciju ir izšķirošas vairākos aspektos, proti, tās ļauj bērnam kļūt par pilntiesīgu tiesību subjektu, līdz ar to tās kalpo arī par priekšnoteikumu valsts atbalsta saņemšanā, tai skaitā savas izcelsmes noskaidrošanā.⁴⁰¹

Nenoliedzami, tiesības uz privāto dzīvi ir vispārējs jēdziens, un līdz šim tiesu praksē nav sniegta šī jēdziena izsmeļoša definīcija,⁴⁰² tomēr kopš 1989. gada ECT atvasinājusi tiesības zināt savu izcelsmi no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta, atzīstot tās par privātās dzīves būtisku sastāvdaļu. Tiesa gan, ECT nav precizējusi šo tiesību saturu, nosakot vien to, ka tās ietver tiesības zināt savu vecāku identitāti, kā arī dzimšanas apstākļus.⁴⁰³

Tomēr, attīstoties tiesu praksei, ECT lietā *Pretty v. United Kingdom* rezumējusi tiesu prakses atziņas un norādījusi, ka: “ECT jau iepriekš atzinusi, ka “privātās dzīves” koncepcija ir plašs jēdziens, kas nav pieejams izsmeļošai definīcijai. Tas ietver personas fizisko un psiholoģisko integritāti [..]. Tas dažkārt var ietvert indivīda fizisko un sociālo identitāti [..]. Tādi elementi kā, piemēram, dzimums, vārds, seksuālā orientācija un seksuālā dzīve arī attiecas uz aspektiem, kurus aizsargā 8. pants [..]. Turklāt 8. pants aizsargā tiesības uz personīgo attīstību un tiesības veidot un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārējo pasauli. Lai gan iepriekšējā tiesu praksē netika atzīts, ka tiesības uz pašnoteikšanos būtu ietveramas 8. pantā, ECT uzskata, ka jēdziens “personas autonomija” ir ņemams vērā, interpretējot aizsargājamās vērtības”.⁴⁰⁴

Papildus tiek atzīmēts, ka tiesības uz privāto dzīvi šaurākā nozīmē ietver arī tādus aspektus

---

⁴⁰⁰ The Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Union, C 83/289, 30.3.2010., p. 5.

⁴⁰¹ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 141.

⁴⁰² *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. Edited by van Dijk P., van Hoof F., van Rijn A., Zwaak L. and others. Antwerpen – Oxford : Intersentia, 2006, p. 664.

⁴⁰³ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 142.

⁴⁰⁴ Autores tulkojums latviešu valodā. Skat.: ECT spriedums lietā 2346/02 *Pretty v. United Kingdom*, para. 61:

“As the Court has had previous occasion to remark, the concept of “private life” is a broad term not susceptible to exhaustive definition. It covers the physical and psychological integrity of a person [..]. It can sometimes embrace aspects of an individual's physical and social identity [..]. Elements such as, for example, gender identification, name and sexual orientation and sexual life fall within the personal sphere protected by Article 8 [..]. Article 8 also protects a right to personal development, and the right to establish and develop relationships with other human beings and the outside world [..]. Although no previous case has established as such any right to self-determination as being contained in Article 8 of the Convention, the Court considers that the notion of personal autonomy is an important principle underlying the interpretation of its guarantees”.

kā personas identitāte, kas attiecas uz vārda izvēli, ģērbšanās stila un frizūras izvēli, seksuālās identitātes izvēli, kā arī personas attēlu u.tml.⁴⁰⁵

No minētā secināms, ka personas tiesības uz identitāti tiek saistītas ar tiesībām uz privāto dzīvi, proti, personas tiesības uz identitāti veido tiesību uz privāto dzīvi saturu; tās var eksistēt patstāvīgi un vienlaikus izriet no indivīda tiesībām uz privāto dzīvi. Līdz ar to, lai noskaidrotu identitātes tiesību saturu un to veidojošos elementus, jāanalizē attiecīgā tiesu prakse par indivīda tiesībām uz privāto dzīvi.

2.3.2. Latvijas vispārīgā un ar adopciju saistītā tiesiskā regulējuma analīze bērna tiesību uz identitāti jautājumos

Diskusijā par Latvijas tiesisko regulējumu attiecībā uz personas identitātes juridisko vērtējumu vispirms jāatzīmē, ka, lai sasniegtu promocijas darba mērķi – noskaidrotu, kāda ir Latvijas adopcijas institūta kapacitāte nodrošināt bērna tiesības uz identitāti –, tiesību normas analizējamas no divām pozīcijām. No vienas puses, analizējamas Latvijas tiesību normas, kas vispārīgi regulē personas, konkrēti, bērna tiesības uz identitāti, no otras puses, nepieciešams izvērtēt tiesību normas šaurākā tvērumā, proti, Latvijas tiesisko regulējumu par bērna tiesībām uz identitāti adopcijas gadījumā.

2.3.2.1. Bērna tiesību uz identitāti vispārīgais regulējums

Jēdziens “identitāte” sastopams virknē Latvijas tiesību aktu, lielākajā daļā gadījumu apzīmējot “šķirnes identitāti”, “karšu lietotāju identitāti”, “operatora identitāti” utt., kas nebūt neattiecas uz pētāmo objektu. Tāpēc, neskatoties uz ievērojamu normatīvo aktu skaitu, kuros tiek runāts par “personas identitāti”, būtībā jārūnā par Bērnu tiesību aizsardzības likumu, Civillikumu, Patvēruma likumu un Biometrijas datu apstrādes sistēmas likumu, savā ziņā arī par Satversmes ievadu.

Tāpat jāuzsver, ka nacionālo tiesību normu analīze veicama arī tādēļ, ka Latvija ir 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām dalībvalsts, līdz ar to, lai izvērtētu adopcijas un bērna tiesību uz identitāti problemātiku, nepieciešams izvērtēt, vai un kā minētajā konvencijā nostiprinātie bērna tiesību aizsardzības principi iestrādāti Latvijas tiesību aktos.

Autores ieskatā, Latvijas likumdevējs 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām oficiālajā tulkojumā terminu “tiesības uz individualitāti” lietojis apzināti, tādējādi paužot savu nacionālo attieksmi un vērtējumu minētajām tiesībām. Pie šādas atziņas var nonākt, analizējot 1989. gada Konvencijai par bērna tiesībām radniecisko nacionālo tiesību aktu – Bērnu tiesību aizsardzības

---

⁴⁰⁵ Kovaļevska A. Personas tiesības uz savu attēlu. Valsts Cilvēktiesību birojs, 2005. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1583/original/attel_tiesib.pdf?1332251075 (aplūkots 12.06.2019.).

likumu.⁴⁰⁶ Minētā likuma 8. panta nosaukums “Bērna tiesības uz individualitāti” kontekstā ar tā pirmo daļu, kas paredz bērna tiesības uz vārdu, uzvārdu, pilsonību un reģistrāciju, kā arī otro daļu, kas nosaka bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu, liecina, ka Latvijas likumdevējs bērna tiesības uz identitāti saprot kā bērna tiesību uz individualitāti sastāvdaļu. Proti, jēdziens “tiesības uz individualitāti” ir plašāks nekā jēdziens “tiesības uz identitāti”.

Turklāt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24. panta otrā daļa paredz vecāku pienākumu sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei, respektējot viņa individualitāti.⁴⁰⁷ Savukārt Civillikuma 177. panta otrā, trešā un ceturtnā daļa noteic vecāku tiesības un pienākumus, tostarp nodrošināt bērna aprūpi, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses.⁴⁰⁸ Līdz ar to, apskatot Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta nosaukumu sistēmiski ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 24. panta otro daļu, kā arī Civillikuma 177. panta otro, trešo un ceturto daļu, pirmkārt, secināms, ka jēdziens “tiesības uz individualitāti” ir plašāks nekā jēdziens “tiesības uz identitāti”. Bērna tiesības reglamentējošos tiesību aktos likumdevējs būtībā lieto terminu “bērna individualitāte” kā noteicošo apstākli bērna attīstības veicināšanā. Otrkārt, lai gan bērna tiesības uz individualitāti ir bērna pamattiesības, minēto tiesību nodrošināšana zināmā mērā attiecas uz bērna vecāku tiesībām un pienākumiem.

Gramatiski analizējot Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. pantu, konstatējams, ka tā pirmā daļa atsevišķi noteic bērna tiesības uz vārdu, uzvārdu, pilsonību un reģistrāciju kopš dzimšanas brīža. Turpretī minētā panta otrā daļa paredz, ka bērnam ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu. Šāda panta konstrukcija, pirmkārt, liecina, ka jēdziens “bērna identitāte” ir plašāks par vārdu, uzvārdu, pilsonību vai reģistrāciju. Savukārt bērna identitāte ir tikai daļa no bērna individualitātes. Tāpat secināms, ka bērna tiesības uz individualitāti, kā arī bērna tiesības uz identitāti ir atsevišķas, t.i., autonomas tiesības.

Turpinot diskusiju par autores tēzi, ka Latvijas likumdevējs apzināti 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām oficiālajā tulkojumā lietojis terminu “tiesības uz individualitāti”, tādējādi paužot savu nacionālo attieksmi, norādāms, ka Latvijas likumdevējs nav tikai akli pārrakstījis 1989. gada Konvencijā par bērna tiesībām nostiprinātās bērna tiesības uz identitāti, bet

---

⁴⁰⁶ Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 19. jūlijs, Nr.199/200.

⁴⁰⁷ 24. panta otrā daļa:

Vecāku pienākums ir sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, pēc iespējas respektējot viņa individualitāti, ievērojot spējas un tieksmes.

Skat.: Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 19. jūlijs, Nr.199/200

⁴⁰⁸ 177. panta otrā, trešā un ceturtnā daļa:

Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu.

Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriski derīgam darbam).

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

gan izvērtējis tās atbilstoši Latvijas situācijai. Pie šādas atziņas var nonākt, apskatot pašreizējo Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta redakciju kopsakarā ar grozījumiem minētajā pantā, kas līdz šim veikti tikai vienu reizi – 2000. gadā.⁴⁰⁹ Proti, sākotnēji minētā likuma otrā daļa paredzēja bērna tiesības uz nacionālās identitātes saglabāšanu. Iespējams, apzinoties, ka ar šādu formulējumu 1989. gada Konvencijā par bērna tiesībām ietvertais jēdziens tika sašaurināts, tika veikti attiecīgie grozījumi, turpmāk aizsargājot ne vien bērna tiesības uz nacionālās identitātes saglabāšanu, bet arī uz savas identitātes saglabāšanu kā tādu. Autores ieskatā, minētais gorījums bija saistīts ar apstākli, ka Bērnu tiesību aizsardzības likuma izstrāde tika uzsākta nosacīti ātri pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas, kad nacionālajām vērtībām bija īpaša nozīme, politiski lemjot par kāda tiesību akta tālāko virzību.

Bērnu tiesību aizsardzības likums spēkā stājās 1998. gada 22. jūlijā, un var teikt, ka pirmie un būtiskie grozījumi tajā izdarīti diezgan ātri – nepilnus divus gadus vēlāk, t.i., 2000. gada 11. aprīlī. Analizējot minēto grozījumu izstrādāšanas dokumentus, konstatējams, ka priekšlikums grozīt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta otro daļu tika iesniegts un atbalstīts jau pirmajā lasījumā.⁴¹⁰ Turklāt no Latvijas Republikas Saeimas sēžu stenogrammām secināms, ka minētie grozījumi bija tikai sākumposms tiesību aktu sakārtošanai bērnu tiesību aizsardzības jomā, un tie aptver vairāk nekā simts sabiedrisko organizāciju, ministriju, pašvaldību un arī daudzu citu institūciju iesniegtos priekšlikumus. Priekšlikumi tika rūpīgi izvērtēti, un to mērķis bija konkretizēt minētā likuma vispārīgās normas un regulēt bērnu tiesību aizsardzībā iesaistīto speciālistu sadarbību, kā arī paredzēt attiecīgo institūciju atbildību par savu pienākumu nepildīšanu.⁴¹¹ Tātad kopumā no minēto grozījumu satura secināms, ka kopš 2000. gada likumdevējs ir precizējis savu nostāju attiecībā uz bērna individualitāti, uzsverot, ka tā aptver ne tikai bērna nacionālo identitāti, bet gan bērna identitāti kopumā, t.i., bērna identitāte ir plašāks jēdziens nekā tikai nacionālā identitāte, savukārt bērna individualitāte ir plašāks jēdziens nekā bērna identitāte. Autores ieskatā, šāda bērna identitātes vai individualitātes tiesību pārvērtēšana apliecina Latvijas likumdevēja izpratni par minēto tiesību nozīmīgumu.

Vienlaikus jāatzīst, ka Latvijas likumdevēja tiesību uz identitāti vērtējums neaprobežojas tikai ar bērna pamattiesībām, proti, Latvijas tiesiskajā regulējumā tiek atzīta arī personas identitāte kā tāda. Kā jau iepriekš minēts, analizējot Eiropas Savienības tiesisko regulējumu, diskutijā par

⁴⁰⁹ Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 28. marts, Nr.11/112.

⁴¹⁰ Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas 1999.gada 30. novembra projekts 2. lasījumam “Priekšlikumi likumprojektam “Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā””. Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bin/lasa?LP0381_2 (aplūkots 12.06.2019.).

⁴¹¹ Likuma “Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā” 1. lasījums. Latvijas Republikas 7. Saeimas rudens sesijas vienpadsmitā sēde. Saeimas arhīvs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/steno/1999/st2810.html> (aplūkots 12.06.2019.); Likuma “Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā” 2. lasījums. Latvijas Republikas 7. Saeimas rudens sesijas deviņpadsmitā sēde. Saeimas arhīvs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/steno/1999/st1612.html> (aplūkots 12.06.2019.); Likuma “Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā” 3. lasījums. Latvijas Republikas 7. Saeimas ziemas sesijas vienpadsmitā sēde. Saeimas arhīvs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/steno/2000/st0903.html> (aplūkots 12.06.2019.).

personas tiesībām uz identitāti būtu ņemams vērā arī Direktīvas 2004/83/EK 10. pants, kas zināmā mērā pievēršas arī jautājumam par bēgļa vai patvēruma meklētāja identitāti. Latvijā Direktīvas 2004/83/EK 10. panta nosacījumi būtībā atkārtoti Patvēruma likuma 39. pantā.⁴¹² No minētā secināms, ka jautājumā par patvēruma meklētāja vajāšanas iemesliem jāņem vērā arī personas identitāte, ko veido izcelsme, kultūra, valoda utt. Minētais savukārt liecina, ka likumdevējs atzīst ne tikai personas, konkrēti, bēgļa vai patvēruma meklētāja, tiesības uz identitāti, bet nosauc to veidojošos elementus, kā arī norāda uz nepieciešamību nodrošināt šo tiesību aizsardzību, proti, likumdevējs atzīst arī nepieciešamību aizsargāt personas identitātes sociālo izpausmi. Ievērojot iepriekš ieskicētās psihologu un sociologu atziņas par personas identitāti, secināms, ka Latvijas likumdevējs atzīst arī personas identitātes psiholoģisko un sociālo izpausmi.

Turpinājumā atsevišķa uzmanība pievēršama identitātes definīcijai, kas sniegta Biometrijas datu apstrādes sistēmas likuma 1. panta 3. punktā, proti, minētā likuma izpratnē identitāte [ir] fiziskās personas datu, fizisko īpašību un rādītāju kopums, kas ļauj šo fizisko personu precīzi atšķirt no citas fiziskās personas.⁴¹³ Ņemot vērā minēto, kā arī iepriekš ieskicētās antropologu sniegtās atziņas par personas identitāti, secināms, ka likumdevējs akceptē attiecīgās antropoloģiskās atziņas.

Apkopojot minēto, pirmkārt, secināms, ka personas identitātes daudzpusīgais jeb daudzdimensionālais raksturs ir nostiprināts arī Latvijas tiesību normās. Otrkārt, Latvijas tiesiskā regulējuma kontekstā personas tiesības uz identitāti ir atzīstamas par autonomām un neatkarīgām.

Turpmāk aplūkotā tiesu prakses analīze liecina, ka jautājumos par indivīda tiesībām uz privāto dzīvi, tai skaitā personas tiesībām uz identitāti, ECT respektē dalībvalstu rīcības brīvību.⁴¹⁴ Līdz ar to, runājot par tiesību normām, kurās personas tiesības uz identitāti nacionālajā līmenī minētas netieši, noteikti jāatzīmē Latvijas Republikas Satversmes 96. pants (ikvienam ir tiesības uz

---

⁴¹² Patvēruma likuma 39. panta pirmā daļa:

Pārvaldes priekšnieka pilnvarota amatpersona, izvērtējot vajāšanas iemeslus, ņem vērā patvēruma meklētāja:

- 1) rasi, ādas krāsu, izcelsmi vai piederību pie noteiktas etniskās grupas;
- 2) reliģisko piederību, piedalīšanos oficiālos privātos vai publiskos dievkalpojumos, citas viņa reliģiskās darbības vai uzskatu paušanu, vai arī uz reliģiskiem uzskatiem pamatotu personīgu vai grupas uzvedību;
- 3) valstspiederību, kas var izpausties arī kā piederība pie kādas grupas, ko nosaka kultūras, etniskā vai valodas identitāte, kopēja ģeogrāfiskā vai politiskā izcelsme vai attiecības ar citas valsts iedzīvotājiem;
- 4) piederību pie noteiktas sociālās grupas, kas atbilst kādam no šādiem raksturojumiem:
  - a) grupas dalībniekiem ir kopējas iedzimtas pazīmes vai kopēja izcelsme, ko nevar mainīt, vai viņiem ir kopējas pazīmes vai pārliecība, kas personas identitātei vai apziņai ir tik svarīga, ka personu nevar spiest no tās atteikties, un minētajai grupai attiecīgajā valstī ir īpatna identitāte, kuru apkārtējā sabiedrība uztver kā atšķirīgu,
  - b) atkarībā no apstākļiem izcelsmes valstī par īpašu sociālo grupu tajā var uzskatīt tādu grupu, kuras galvenā kopēja pazīme ir konkrēta seksuālā orientācija;
  - 5) politiskos uzskatus vai viedokli par šā likuma 42.pantā minētajiem iespējamajiem vajātājiem un viņu politiku neatkarīgi no tā, vai patvēruma meklētājs rīkojies saskaņā ar savu viedokli.

Skat: Patvēruma likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2016. 5. janvāris, Nr.2.

⁴¹³ Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, Nr.90/4076.

⁴¹⁴ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007, p. 15.

privātās dzīves neaizskaramību).⁴¹⁵

Atbilstoši vērienīgajā un Latvijas tiesību zinātņu vēsturē pēc sava satura vēl nebijušā pētījumā konstitucionālajās tiesībās, proti, Satversmes komentāros cilvēka pamattiesību jautājumos, Satversmes 96. panta konstrukcija norāda uz vienu no aizsargājamiem personas dzīves aspektiem, t.i., privāto dzīvi, kas ir minētā panta centrālais jēdziens un kurā ietilpst citi privātās dzīves sfērā ietilpstoši aspekti un privātās dzīves elementi.⁴¹⁶ Komentāra autori norāda, ka privātās dzīves aspekti ir labāk izprotami, ja tie tiek tipizēti un aplūkoti atsevišķi. Tādēļ par privāto dzīvi veidojošiem elementiem tiek atzīmēti tādi aspekti kā personas attēls un informācija par personu plašsaziņas līdzekļos, cilvēka vārds, dzimumuzvedība, kā arī citi privātās autonomijas aspekti.⁴¹⁷

Autoresprāt, būtiskākais komentāra autoru secinājums ir, ka Satversmes 96. panta tvērumā ietilpst personas patstāvība un autonomija, kā arī tas, ka, lai gan tradicionāli privātās dzīves satura analīze aptver plašāk pazīstamo elementu saturu, jāņem vērā arī tas, ka privāto dzīvi var veidot vēl neapzinātie aspekti.⁴¹⁸ Apkopojot minēto, uzskatāms, ka komentāra autori pareizi formulējuši privāto dzīvi veidojošos elementus. Taču starp nosauktajiem piemēriem un privāto dzīvi iztrūkst viens ķēdes posms. Personas vārds, attēls, dzimums patiesībā ir tikai personas identitātes daļa, turklāt tās mazākā daļa. Savukārt personas identitāte kā tāda ir uzskatāma par privāto dzīvi veidojošu elementu. Tādējādi, autores ieskatā, ja tiks apsvērta minētā pētījuma papildizdevuma izdošana, nepieciešams korektāk precizēt jēdzienu “privātā dzīve”, starp to veidojošiem elementiem minot personas identitāti un tikai tad norādot uz personas identitātes (pašlaik, privātās dzīves) sastāvdaļām.

Nemot vērā Latvijas vispārīgā tiesiskā regulējuma analīzi salīdzinājumā ar Eiropas valstīm, secināms, ka jautājumā par bērna tiesībām uz identitāti Latvija būtu ierindojama vienā no augstākajām vietām. Minētais apgalvojums saistīts ar to, ka, pirmkārt, bērna tiesības uz identitāti ir skaidri noteiktas gan nacionālajā regulējumā, gan Latvijai saistošā starptautiskajā regulējumā. Otrkārt, turpmāk apskatītais Latvijas adopcijas regulējums liecina par to, ka, vismaz sasniedzot pilngadību, bērnam tiek dota iespēja apzināties savu būtību, esamību, piederību, izcelsmi, dzimšanas, kā arī adopcijas apstākļus.

2.3.2.2. Adopcijas normatīvais regulējums bērna tiesību uz identitāti tvērumā

Kā jau iepriekš norādīts, Latvijas tiesību aktos nav sniegta tieša adopcijas legāldefinīcija, tāpēc autore to ir attiecīgi izsecinājusi no adopciju reglamentējošām normām, proti, uzskatot, ka tas

⁴¹⁵ Latvijas Republikas Satversme : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs, Nr. 43.

⁴¹⁶ Danovskis E., Ruķers M., Lībiņa-Egner I. 96.Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām.: Balodis, R., Endziņš A., Jundzis T. u.c. Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 237.–238. lpp.

⁴¹⁷ Turpat, 248., 259., 255. un 262. lpp.

⁴¹⁸ Turpat, 245. lpp.

ir ģimenes tiesību akts, kas tiesiskā ziņā rada pilnvērtīgas vecāku un bērnu attiecības un tādas pašas personiskās un mantiskās tiesības un pienākumus kā dabiskā (miesīgā, bioloģiskā) radniecība⁴¹⁹, vienlaikus nodrošinot bērna attīstībai labvēlīgus apstākļus, t.i., stabilu un harmonisku dzīves vidi ģimenē bez vecāku gādības palikušajiem bērniem.⁴²⁰

Saprotams, ka līdz ar bērna ienākšanu adoptētāju ģimenē mainās bērna statuss un stāvoklis, juridiski mainās arī viņa piederība konkrētai ģimenei. Mainoties šai piederībai, mainās arī bērna identitāte. Atbilstoši spēkā esošajam Civillikuma regulējumam bērnam var mainīties vārds, uzvārds, personas kods, vecāki,⁴²¹ radnieki, kā arī ģeogrāfiskā atrašanās vieta, vide utt. Taču tā nav bijis vienmēr. Kopš 1937. gada Civillikuma atjaunošanas, t.i., kopš 1993. gada, kad Civillikums stājās spēkā LPSR Laulības un ģimenes kodeksa vietā, attiecīgais regulējums jau ticis pakļauts virknei būtisku izmaiņu.

Interesanti, ka atjaunotā 1937. gada Civillikuma redakcija paredzēja tikai adoptējamā bērna automātisku uzvārda maiņu. Iespēju mainīt vārdu paredzēja tikai 1994. gadā veiktie grozījumi Civillikumā.⁴²² Minētais grozījums ir skaidrojams ar nepieciešamību palīdzēt bērnam iekļauties jaunajā vidē, apliecinot viņa piederību jaunajai ģimenei. Likuma noteikums par automātisku uzvārdu maiņu bija spēkā nepilnu desmitgadi, kad 2003. gadā tika veikti grozījumi Civillikumā, turpmāk paredzot, ka bērns var iegūt, nevis iegūst adoptētāja uzvārdu.⁴²³ Attiecībā uz iepriekšējo normatīvo regulējumu viens no ievērojamākajiem Latvijas ģimenes tiesību speciālistiem profesors Jānis Vēbers (1930–1997) atzīmēja, ka iepriekšējā tiesību norma salīdzinājumā ar spēkā esošo regulējumu bijusi loģiska, jo adoptētais kļūst par adoptētāja ģimenes locekli, tāpēc uzvārda maiņai

---

⁴¹⁹ Vēbers J. Ģimenes tiesības Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga : Mans īpašums, 2000, 89., 124. lpp.

⁴²⁰ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 31. panta pirmā daļa:

Lai bērna attīstībai nodrošinātu ģimenisku vidi, tiek atbalstīta adopcija.

Skat.: Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 19. jūlijs, Nr. 199/200.

Adopcijas kārtības 2.1. apakšpunkts:

Adopcijas uzdevums ir radīt bez vecāku gādības palikušajiem bērniem apstākļus audzināšanai ģimenē, nodrošinot stabilu un harmonisku dzīves vidi.

Skat.: Adopcijas kārtība : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. 21. marts, Nr. 45.

⁴²¹ Civillikuma 171. panta otrā daļa:

Tiesa var atļaut adoptētājus neierakstīt adoptētā dzimšanas reģistrā kā vecākus, ja šāds adoptētāju lūgums ir pamatots.

172. pants:

Adoptētais kļūst par adoptētāju ģimenes locekli, un adoptētājs iegūst tiesības īstenot aizgādību. Adoptētājam var piešķirt adoptētāju uzvārdu atbilstoši šā likuma 151.panta noteikumiem. Adoptētājs var lūgt adoptējamā uzvārdam pievienot savu uzvārdu, izņemot gadījumus, kad adoptētājam vai adoptējamam jau ir dubults uzvārds.

Ja adoptējamā vārds neatbilst adoptētāja tautībai vai ir grūti izrunājams, adoptējamā vārdu atļauts mainīt vai tam pievienot otru vārdu, izņemot gadījumus, kad adoptējamam jau ir dubults vārds.

Pēc adoptētāju lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu. Aizliegts mainīt adoptējamā dzimšanas datumu.

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

⁴²² Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 30. jūnijs, Nr. 75.

⁴²³ Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 1. janvāris, Nr. 187.

ir personiski tiesiska nozīme.⁴²⁴ Taču autore drīzāk piekrīt veiktajiem grozījumiem, uzskatot, ka minētajam likuma noteikumam nav bijis viennozīmīgs loģisks secinājums, jo šo jautājumu var skatīt divējādi.

Pirmkārt, tas nav loģisks bērna identitātes saglabāšanas skatījumā, jo adoptētāji ne vienmēr vēlējušies, lai adoptētajam bērnam tiktu mainīts uzvārds un tādējādi noliegta bērna patiesā identitāte, kā arī saikne ar bērna iepriekšējo ģimeni.

Otrkārt, tas ir skatāms sistēmiski ar citiem likuma noteikumiem. Proti, līdz pat 2005. gada 7. aprīlim Civillikums paredzēja, ka tiesa var atļaut adoptētājus ierakstīt adoptētā dzimšanas reģistrā kā vecākus, ja šāds adoptētāju lūgums ir pamatots. Pēc attiecīgo grozījumu spēkā stāšanās vārds “ierakstīt” tika mainīts uz “neierakstīt”.⁴²⁵ Kā atzina pats profesors J. Vēbers, ne vienmēr ir mērķtiecīgi adoptētājus uzrādīt par bērna vecākiem, ja, piemēram, adoptē tuvi radnieki, māsa vai brālis, vecvecāki, ja ir pārāk liela gadu starpība starp adoptētāju un adoptēto, u.tml.⁴²⁶ Šo pašu apsvērumu dēļ, autores ieskatā, veiktie grozījumi, izbeidzot automātisku bērna uzvārda maiņu adopcijas gadījumā, ir bijuši loģiski un adekvāti.

Adoptētāju ierakstīšana par adoptētā bērna vecākiem bērna dzimšanas reģistrā arī ir būtisks bērna īstās identitātes saglabāšanas šķērslis, jo, lai gan tā zināmā mērā var ietekmēt pilnvērtīgu iekļaušanos adoptētāja ģimenē, tā vienlaikus veicina adopcijas noslēpuma nodrošināšanu, kā arī novērš jebkādas ārējās juridiskās pazīmes, kas liecina par bērna adopciju.⁴²⁷ Turklāt, autores ieskatā, minētais Civillikuma grozījums pastiprina likumdevēja vēlmi uzsvērt adopcijas noslēpuma nepieciešamību.

Cits būtisks Civillikuma grozījums, kas ievērojami iejaucās bērna identitātes nodrošināšanā, tika veikts 2003. gadā, turpmāk paredzot, ka pēc adoptētāju lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu.⁴²⁸ Līdz minēto grozījumu spēkā stāšanās laikam 1993. gadā atjaunotā Civillikumā ietvertais adopcijas normatīvais regulējums neparedzēja nekādas iespējas manipulēt ar bērna personas kodu.

Ņemot vērā iepriekšējās nodaļās izdarītos secinājumus, autore piekrīt, ka atsevišķos gadījumos, lai palīdzētu bērnam identificēt sevi ar jauno ģimeni, viņam būtu maināms vārds un/vai uzvārds, taču nepiekrīt attiecīgajiem grozījumiem, paredzot iespēju mainīt bērna personas kodu. Profesors J. Vēbers, sagatavojot Civillikuma Ģimenes tiesību sadaļas komentārus, atzīmēja, ka līdz

---

⁴²⁴ Vēbers J. Ģimenes tiesības Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga : Mans īpašums, 2000, 103. lpp.

⁴²⁵ Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 24. marts, Nr. 49.

⁴²⁶ Vēbers J. Ģimenes tiesības Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga : Mans īpašums, 2000, 101. lpp.

⁴²⁷ Turpat.

⁴²⁸ Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 1. janvāris, Nr. 187.

2003. gadam Civillikums paredzēja aizliegumu mainīt adoptētā personu raksturojošos datus,⁴²⁹ kā tas bija paredzēts laikā no 1969. gada 1. oktobra līdz 1993. gada 31. augustam LPSR Laulības un ģimenes kodeksa 112. pantā.⁴³⁰

Padomju laikos adopciju reglamentējošie tiesību akti bija vērsti uz adopcijas noslēpuma nodrošināšanu. Piemēram, atsevišķi likumi pat paredzēja, ka adoptētāji var mainīt bērna dzimšanas datus sešu mēnešu ietvaros no bērna reālā dzimšanas datuma, tādējādi noslēpjot bērna izcelsmi ne tikai no paša adoptējamā, bet arī no saviem draugiem un ģimenes locekļiem. Turklāt bija noteikta kriminālatbildība par jebkādas bērna izcelsmi raksturojošas informācijas izpaušanu.⁴³¹ Interesanti, ka, piemēram, ASV tiesību vēsturnieki uzskata, ka padomju laika adopcijas normatīvais regulējums būtībā atspoguļoja Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sabiedrības evolūciju, proti, adopcija nebija paredzēta, lai palīdzētu bezbērnu pāriem un sniegtu atbalstu bāreņiem, bet gan lai izaudzinātu jaunus pilsoņus “sociāli nepieciešamajam darbam”.⁴³² Turpretī J. Vēbers, kaut arī atzina, ka adopcija padomju laikos bija arī bez vecākiem palikušu bērnu audzināšanas forma, tomēr uzskatīja, ka ar adopciju savas intereses apmierināja arī paši adoptētāji, kam parasti nebija savu miesīgo bērnu, kā arī tika panākta ģimenes attiecību stabilizācija, ja, piemēram, viens no laulātajiem adoptēja otra laulātā bērnus.⁴³³

Tas, ka adoptētajam bērnam var mainīt personas kodu un citus viņu raksturojošos datus, būtībā liecina, ka šajā jautājumā Latvijas ģimenes tiesības neattīstās un nepilnveidojas atbilstoši Rietumeiropas tiesību kultūrai pilnā apjomā. Juridiskajā literatūrā ir atzīts, ka Latvijas tiesiskā sistēma transformējās uz kontinentālās Eiropas tiesību saimi,⁴³⁴ tāpēc rodas jautājums, kāpēc adopcijas regulējumā atsevišķos nosacījumos joprojām ir saskatāmas sociālistiskās tiesību saimes pazīmes.

Problēmas padziļinātai izpratnei jāpiebilst, ka spēkā esošais adopcijas normatīvais regulējums nav vienīgais, kurā saskatāmas padomju ģimenes tiesību metodes. Piemēram, Civillikuma pētniece Ligita Pēlmane savos darbos vairākkārt akcentēja, ka 1993. gadā atjaunotais 1937. gada Civillikuma vecāku varas saturs, lai gan, no vienas puses, atbilda ģermāņu tiesību izpratnei, pēc būtības tika sajaukts ar konceptuāli atšķirīgām padomju ģimenes tiesību

---

⁴²⁹ Vēbers J. Ģimenes tiesības Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga : Mans īpašums, 2000, 104. lpp.

⁴³⁰ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Laulības un ģimenes kodekss : ofic. teksts ar piel., kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Latvijas PSR Tieslietu ministrija. Rīga : Liesma, 1977, 48. lpp.

⁴³¹ Child Adoption: Trends and Policies. United Nations Publications, New York, 2009, p. 20.

⁴³² Bernstein L. The Evolution of Soviet Adoption Law. Journal of Family History, Vol. 22, No. 2, April 1997, p. 204.

⁴³³ Vēbers J. Latvijas PSR Ģimenes tiesības. Rīga : Zvaigzne, 1984, 121. lpp.

⁴³⁴ Levits E. Latvijas tiesiskā iekārta transformācijas procesā. Likums un Tiesības, 1999. septembris, 1.sēj., Nr.1, 6.lpp.

nostādņēm.⁴³⁵ Proti, pārņemot Civillikumā ārvalstu regulējumu par dažādiem vecāku tiesību apjomiem, tika saglabāti padomju ģimenes tiesību principi.⁴³⁶

Vērtējot citus atjaunotajā Civillikumā veiktos grozījumus kontekstā ar bērna tiesībām uz identitāti, par īpaši būtiskiem un kardināliem ir uzskatāmi grozījumi Civillikuma 171. panta trešajā daļā (stājās spēkā 2003. gadā 1. janvārī), izsakot noteikumu, ka “bez adoptētāju piekrišanas ziņas par adopciju nav izpaužamas”, jaunā redakcijā, proti, ka “minētās ziņas nav izpaužamas līdz bērna pilngadībai”.⁴³⁷

Minētajā likuma pantā ir ietverts tā saucamais adopcijas noslēpums. Lai gan Civillikumā tieši šāds jēdziens nefigurē, tas atspoguļojas citā tiesību aktā, proti, Krimināllikuma 169. pantā, nosakot, ka par adopcijas noslēpuma izpaušanu pret adoptētāju gribu soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.⁴³⁸ Ar adopcijas noslēpumu ir saprotams aizliegums izpaust jebkādas ziņas par adopciju bez adoptētāja piekrišanas, tostarp ziņas par adopcijas faktu un apstākļiem, kā arī bērna bioloģiskajiem vecākiem un adoptētajiem.⁴³⁹ Civillikuma 1937. gada redakcijā nebija iekļauts jēdziens “adopcijas noslēpums”, Latvijā tas tika ieviests ar LPSR Laulības un ģimenes kodeksa tiesību normām un saglabāts arī, atjaunojot Civillikumu 1993. gadā.⁴⁴⁰ Adopcijas noslēpuma nodrošināšana plānota adoptētāja un adoptētā bērna interesēs,⁴⁴¹ proti, tā ir uzskatāma par likumīgu aizsardzību, kas nepieciešama, lai pasargātu gan bērnu un viņa vecākus, gan adoptētāju, jo kāda no pusēm vai arī trešās personas var izmantot adopcijas faktu, lai mēģinātu iegūt materiālu labumu vai radītu kaitējumu.⁴⁴²

Autore uzskata, ka Civillikuma spēkā esošā redakcija sistēmiskā iztulkojumā ar minētajiem grozījumiem nepārprotami norāda uz likumdevēja attieksmi pret adopcijas faktu, jo īpaši, pret adopcijas noslēpumu, novēršot iepriekšējo situāciju, kad ziņas par adopciju tika slēptas arī no paša bērna. Attiecīgie grozījumi kalpo bērna tiesību uz identitāti nodrošināšanai, paredzot, ka, sasniedzot pilngadību, bērnam tiek dota iespēja apzināties savu būtību, piederību, izcelsmi, dzimšanas, kā arī adopcijas apstākļus.

---

⁴³⁵ Pēlmane L. Vecāku varas institūta transformācija vecāku aizgādības tiesībās. Jurista Vārds, Nr.29, 2010. gada 20. jūlijs. Pieejams arī elektroniski: <http://www.juristavards.lv/doc/213400-vecaku-varas-instituta-transformacija-vecaku-aizgadibas-tiesibas/>.

⁴³⁶ Pēlmane L. Vecāku varas ģenēze un attīstība Latvijā. Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā pēc ES paplašināšanās: 2007. gada starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2012, 372. lpp.

⁴³⁷ Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 1. janvāris, Nr. 187.

⁴³⁸ Krimināllikums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 8. jūlijs, Nr. 199.; Ziņotājs, 1998. gada 4. augusts, Nr. 15.

⁴³⁹ Tiesu prakse adopcijas jautājumos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2014, 11. lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Adopcija_2014_redig.doc (aplūkots 12.06.2019.).

⁴⁴⁰ Vēbers J. Ģimenes tiesības Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga : Mans īpašums, 2000, 102. lpp.

⁴⁴¹ Turpat.

⁴⁴² Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai. Skaidrojums, Latvijas Vēstnesis. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/201258> (aplūkots 12.06.2019.).

No minētā varētu secināt, ka līdz ar adopciju bērnam tiek radīta cita identitāte, ko veido piederība jaunajai ģimenei, jauni personificējošie dati utt. Taču autore to drīzāk traktētu kā papildu identitāti, precīzāk, esošās identitātes papildināšanu ar jauniem aspektiem. Adopcijas neizbēgamas faktiskās sekas ir šie jaunie apstākļi, tomēr tiem nav jāizveido jauna identitāte, bet gan jāpilnveido jau esošā. Normatīvā regulējuma korektai izpratnei un tā adekvātai lietošanai praksē jāveicina bērna esošās identitātes pakāpeniska un saudzējošā modificēšana un pilnveidošana.

3. Bērna intereses kā bērna tiesību uz identitāti vērtēšanas kritērijs

Darba gaitā autore vairākas reizes minējusi bērna interešu aspektu, līdz šim apzināti nesniedzot detalizētāku vērtējumu, jo šis aspekts ir pelnījis atsevišķu uzmanību un analīzi tā nozīmīguma dēļ.

Jēdziens “bērna intereses” ir bērna tiesību stūrakmens, būtībā tas ir noteicošais apstāklis vai kritērijs, izskatot jebkuru ar bērna tiesību aizsardzību saistīto jautājumu. Līdz ar to jebkura bērna tiesību izvērtēšana un piemērošana, tajā skaitā bērna tiesību uz identitāti saglabāšana, jāveic sistēmiski, apsverot bērna labāko interešu nodrošināšanu. Turklāt bērna interešu apsvērums ir nevis primārais (*primary*), bet gan pats svarīgākais (*paramount*) nosacījums, izvērtējot adoptācijas iespējamību.⁴⁴³

Neskatoties uz tiesiskajā regulējumā nostiprināto atziņu par bērna interešu vērtēšanu katrā individuālā situācijā, autores prakses novērojumi liecina, ka bērna intereses sāk iegūt klišejas raksturu, proti, gandrīz katrā situācijā “bērna intereses” tiek piesauktas kā vispārzināma parādība, neatklājot to saturu un neizvērtējot piemērošanas lietderību. Šāda tendence sagroza bērna tiesību aizsardzības būtību un kontekstu, kā arī ir pretrunā ar bērna tiesību aizsardzības sistēmas mērķiem. Tiesību piemērotājam jābūt īpaši piesardzīgam un rūpīgam ar bērna labāko interešu aspektu, jo tajā slēpjas daudzi zemūdens akmeņi un problēmas, kas norāda uz to, ka tik bieži dzirdētās “bērna intereses” nemaz nav tik pašsaprotams jēdziens.

3.1. Ieskats tiesiskajā regulējumā

Jēdziens “bērna intereses” ir relatīvi jauns bērnu tiesību vērtēšanas kritērijs, taču tas ātri vien ieguva plašu atpazīstamību un ir sastopams virknē starptautisko, Eiropas Savienības un Latvijas tiesību aktu, kā arī tiesu praksē. Būtībā tā rašanās vēsturi var saistīt ar 1959. gada Bērnu tiesību deklarācijas 2. principu.⁴⁴⁴ Turklāt sākotnējais un noteicošais jēdziens “bērna labklājība” ar laiku ir evolucionējis par bērna labākajām interesēm.⁴⁴⁵ Lai gan bērna interešu princips ir tikai

⁴⁴³ Konvencijas par bērna tiesībām 21.panta pirmā daļa:

Dalībvalstis, kas atzīst un/vai atļauj adoptāciju, nodrošina to, lai bērna intereses būtu pats svarīgākais apsvērums.

Skat.: Bērnu tiesību konvencija. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. 26. septembris, Nr. 37.

⁴⁴⁴ 2. princips:

Bērnam ar likumu un citiem līdzekļiem jānodrošina īpaša aizsardzība, kā arī jāradā iespējas un labvēlīgi apstākļi veselīgai un normālai fiziskai, intelektuālai, tikumiskai, garīgai un sociālai attīstībai brīvības un cieņas apstākļos. Pieņemot šai nolūkā likumus, galvenajam jābūt bērna interešu vislabākās nodrošināšanas apsvērumam.

Skat.: Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālas Asamblejas 1959. gada 20. novembra Bērnu tiesību deklarācija. Pieejams: http://www.ugf.gov.lv/lat/normativie_akti_un_attistibas_planosanas_dokumenti/bernu_tiesibu_deklaracija/ (aplūkots 12.06.2019.).

⁴⁴⁵ Zermatten J. The Best Interest of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation. Institut International Des Droits des L'enfant: 2010. Available from: https://www.researchgate.net/publication/268041329_The_Best_Interests_of_the_Child_From_the_Literal_Analysis_to_the_Philosophical_Scope (accessed 12.06.2019.).

nosacīti nesēn ieviests, tas ir ietverts visu Eiropas Padomes dalībvalstu nacionālajos tiesību aktos.⁴⁴⁶

Bērna interešu princips sākotnēji tika iestrādāts 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 3. pantā.⁴⁴⁷ Bērna vislabāko interešu primārais apsvēruma saskatāms arī citos 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām pantos, nosakot pienākumu apsvērt atsevišķa bērna vislabākās intereses konkrētās situācijās, piemēram, saistībā ar bērna šķiršanu no vecākiem, vecāku atbildību, adopciju, brīvības ierobežošanu utt.⁴⁴⁸

Taču bērna vislabāko interešu princips ir pārņemts arī Eiropas Padomes 1996. gada 25. janvāra Konvencijā par bērnu tiesību piemērošanu (turpmāk – Eiropas Padomes 1996. gada Konvencija), kā arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijā.⁴⁴⁹ Proti, bērna interešu princips ir ietverts Eiropas Padomes 1996. gada Konvencijas preambulā un tās 1., 6. un 10. pantā,⁴⁵⁰ un, lai gan Eiropas Cilvēktiesību konvencijā minētais princips nav tieši noteikts, ECT ir noteikusi, ka visas kopienas interesēs ir uzturēt saskaņotu ģimenes tiesību sistēmu, kur kā galvenais princips dominē bērna intereses.⁴⁵¹

Bērna intereses ir īpaši uzsvērtas arī vairākos citos starptautiskos dokumentos, piemēram, ANO Ģenerālās Asamblejas 1979. gada Konvencijas par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu 5. pantā,⁴⁵² Hāgas 1980. gada 25. oktobra Konvencijas par starptautiskās bērnu

---

⁴⁴⁶ UN Children's Fund (UNICEF), *Judicial Implementation of Article 3 of the Convention on the Rights of the Child in Europe : The case of migrant children including unaccompanied children*, June 2012, p. 21. Available from: <http://www.refworld.org/docid/5135ae842.html> (accessed 12.06.2019.).

⁴⁴⁷ Izvilkums no 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 3. panta:

Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātiestādes, kas nodarbojas ar sociālās nodrošināšanas jautājumiem, tiesas, administratīvie vai likumdošanas orgāni, uzmanība pirmām kārtām tiek veltīta tam, lai vislabāk nodrošinātu bērna intereses.

Skat.: 1989. gada 20. novembra Konvencija par bērna tiesībām. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. gada 26. septembris, Nr. 37.

⁴⁴⁸ Rokasgrāmata "Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē". UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v]: Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 39.-40. lpp.

⁴⁴⁹ Van Bueren G. *Child Rights in Europe: Convergence and Divergence in Judicial Protection*. Council of Europe, 2007, p. 30.

⁴⁵⁰ Izvilkums no Eiropas Padomes 1996. gada Konvencijas preambulas un tās 1., 6. un 10. panta:

"pārliecinātas, ka būtu jāveicina bērnu tiesības un intereses un tādēļ bērniem būtu jābūt iespējai izmantot savas tiesības, jo īpaši ģimenes lietu procesos, kas tos skar", [..].

"Šīs konvencijas mērķis ir bērnu interesēs veicināt to tiesības, piešķirt tiem procesuālas tiesības un atvieglot šo tiesību izmantošanu, nodrošinot to, ka bērnus pašus vai ar citu personu vai organizāciju palīdzību informētu un ļautu tiem piedalīties tiesas procesos, kas tos skar". [..]

"Procesā, kas skar bērnu, tiesu iestāde pirms lēmuma pieņemšanas apsver, vai tās rīcībā ir pietiekama informācija, lai pieņemtu lēmumu bērna interesēs, un, ja vajadzīgs, tā iegūst papildus informāciju no vecāku varas īstenotājiem" [..].

"Tiesas procesos, kas skar bērnu, ja vien tas nebūtu nepārprotami pretrunā ar bērna interesēm, pārstāvis a) sniedz bērnam visu vajadzīgo informāciju, ja attiecīgās valsts likumi bērnu uzskata par tādu, kam ir pietiekama izpratne" [..].

Skat.: Par Eiropas Padomes Konvenciju par bērnu tiesību piemērošanu : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 18. aprīlis, Nr. 60, Ziņotājs, 2001. gada 17. maijs, Nr. 10. 60.

⁴⁵¹ Van Bueren G. *Child Rights in Europe: Convergence and Divergence in Judicial Protection*. Council of Europe, 2007, p. 30.

⁴⁵² 5. pants:

Dalībvalstis veic visus attiecīgos pasākumus nolūkā nodrošināt, lai audzināšana ģimenē ietvertu sevī pareizu mātes lomā kā sociālas funkcijas izpratni un vīriešu un sieviešu kopīgas atbildības atzīšanu par savu bērnu audzināšanu un attīstību, ar nosacījumu, ka visos gadījumos bērnu intereses ir dominējošas.

Skat.: ANO Ģenerālās Asamblejas 1979. gada 18. decembra Konvencija par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/ministrija/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu->

nolaupšanas civiltiesiskajiem aspektiem preambulā⁴⁵³, kā arī Hāgas 1996. gada 19. oktobra Konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem preambulā un 8. pantā, paredzot, ka bērna interesēm jābūt pirmajā vietā. Turklāt, lai nodrošinātu bērna intereses, vienas valsts tiesa, kurai ir jurisdikcija, var nodot lietas izskatīšanu citas valsts tiesai, kurai nav jurisdikcijas.⁴⁵⁴

Šis princips neparādās nevienā no starptautiskajiem paktiem, taču Cilvēktiesību komiteja divos no saviem Vispārējiem komentāriem par Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām interpretāciju ir atsaukusies uz to, ka bērna intereses ir primāras vecāku šķiršanās gadījumā.⁴⁵⁵

Bērna interešu jēdziens iekļauts Eiropas Savienības Pamattiesību Hartas 24. pantā,⁴⁵⁶ Padomes 2003. gada 27. novembra Regulas (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu preambulas divpadsmitajā apsvērumā, 15. un 23. pantā.⁴⁵⁷

Nacionālajā mērogā jēdziens “bērna intereses” kā bērna tiesību vērtēšanas kritērijs ir tieši

---

[institucijas/latvijas-republikas-nacionalie-zinojumi-par-starptautisko-konvenciju-izpildi/1979-gada-konvencija-par-jebkuras-sieviesu-diskriminacijas-izskausanu/1979-gada-konvencija-par-jebkuras-sieviesu-diskriminacijas-izskausanu](#) (aplūkots 12.06.2019.); Latvijas Republikas Augstākās Padomes Deklarācija par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos: Ziņotājs, 1990. 24.maijas, Nr. 21.

⁴⁵³ Izvilkums no preambulas:

[..] minētā konvencija tiek parakstīta, jo valstis ir [...] cieši pārliecinātas par to, ka bērnu interesēm ir sevišķi svarīga nozīme jautājumos, kas saistīti ar viņu aizbildnību.

Skat.: Konvencija par starptautiskās bērnu nolaupšanas civiltiesiskajiem aspektiem. Starptautisks līgums: Latvijas Vēstnesis, 2001. 23.oktobris, Nr. 151.

⁴⁵⁴ Skat.: Par Hāgas konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. gada 31. oktobris, Nr. 158, Ziņotājs, 2002. gada 28. novembris, Nr. 22.

⁴⁵⁵ Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v]: Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 41. lpp.

⁴⁵⁶ 24. pants:

Bērniem ir tiesības uz viņu labklājībai nepieciešamo aizsardzību un gādību. Viņi drīkst brīvi paust savu viedokli. Šis viedoklis atbilstīgi bērnu vecumam un briedumam jāņem vērā jautājumos, kas skar bērnu intereses. Visās darbībās, kas attiecas uz bērniem, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts iestādes vai privātas iestādes, pirmkārt, jāņem vērā bērna intereses.

Skat.: Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 326, 26.10.2012, 391.–407. lpp.

⁴⁵⁷ Preambulas divpadsmitais apsvērumš:

Šajā regulā noteiktais piekritības pamats lietās par vecāku atbildību ir izveidots, ņemot vērā bērna intereses, jo īpaši tuvuma kritēriju. Tas nozīmē, ka piekritība ir, pirmkārt, bērna pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstij, izņemot dažus gadījumus, kad pastāvīgā dzīvesvieta mainīta saskaņā ar vienošanos starp personām, kam ir vecāku atbildība.

15. pants:

Izņēmuma kārtā dalībvalsts tiesas, kurām ir piekritība pēc būtības, ja tās uzskata, ka citas tās dalībvalsts tiesa, ar kuru bērnam ir īpaša saikne, ir labākā atrašanās vietā tiesas spriešanai vai atsevišķas lietas daļas izskatīšanai, un ja tas ir bērna interesēs, var apturēt tiesvedību vai attiecīgo tās daļu un aicināt puses iesniegt prasību minētās citas dalībvalsts tiesā saskaņā ar 4. punktu; vai lūgt citas dalībvalsts tiesu pieņemt piekritību saskaņā ar 5. punktu.

Izvilkums no 23. panta:

[..] var neatzīt spriedumu, kas saistīts ar vecāku atbildību, ja šāda atzīšana, ņemot vērā bērna intereses, ir klaji pretrunā tās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai, kurā tiek lūgta atzīšana.

Skat.: Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu. OV L 338, 1. lpp.

iestrādāts Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmajā un otrajā daļā.⁴⁵⁸ Līdzīgi arī Bāriņtiesu likumā ir uzsvērts, ka bāriņtiesas darbības noteicošais princips ir prioritāri nodrošināt bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.⁴⁵⁹ Bērna intereses kā noteicošais bērna tiesību ievērošanas kritērijs ir noteikts arī Civillikuma normās, kas regulē paternitātes, adopcijas, aizgādības un saskarsmes, kā arī aizbildnības jautājumus.

Bērna intereses izriet arī no Satversmes 110. panta⁴⁶⁰ un Satversmes tiesas sniegtās minētā panta interpretācijas, kas atbilstoši Satversmes tiesas likuma 32. panta otrajā daļā noteiktajam ir obligāta visām valsts un pašvaldību institūcijām (arī tiesām) un amatpersonām, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām.⁴⁶¹ Lai gan Satversmē nav uzskaitītas bērnam piemītošās tiesības, “būtu loģiski secināt, ka *mutatis mutandis* bērni bauda visas Satversmes VIII nodaļā uzskaitītās tiesības”.⁴⁶² Par minēto, piemēram, liecina Satversmes tiesas atziņa, ka “Satversmē noteiktās bērna pamattiesības ir konkretizētas arī Bērnu tiesību aizsardzības likumā”.⁴⁶³

Proti, Satversmes tiesa, izskatot Valsts cilvēktiesību biroja pieteikumu, atzina Civillikuma 155. pantā noteikto, ka bērna tēvs, kurš sastāv citā laulībā, pieteikumu paternitātes atzīšanai var iesniegt ar otra laulātā piekrišanu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 110. panta pirmajam teikumam un Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam. Apstrīdētā norma pieļāva, ka tad, ja bērna tēvs vēlas paternitāti noteikt brīvprātīgi un sastāv citā laulībā, viņa laulātajai ir tiesības jebkāda iemesla dēļ celt iebildumus pret labprātīgu paternitātes atzīšanu. Tomēr apstrīdēšanai bija pieļaujams tikai viens pamats, proti, tas, ka vīrietis nav bērna bioloģiskais tēvs.⁴⁶⁴

Argumentējot spriedumu, Satversmes tiesa interpretēja iepriekš minētajos normatīvajos aktos noteikto bērna interešu prioritāti, norādot, ka “[t]as nozīmē, ka ne vien tiesai un citām institūcijām savi lēmumi jāpieņem, pamatojoties uz to, kas ir bērna interesēs, bet arī likumdevējam jāievēro, lai pieņemtie vai grozītie normatīvie akti aizsargātu bērnu intereses iespējami labākajā

---

⁴⁵⁸ Izvilkums no 6. panta:

Tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras. Visām darbībām attiecībā uz bērnu, neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses.

Skat.: Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 19. jūlijs, Nr. 199/200.

⁴⁵⁹ Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10. augusts, Nr. 15.

⁴⁶⁰ 110. panta pirmais teikums:

Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības.

Skat.: Latvijas Republikas Satversme : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, Nr. 43.

⁴⁶¹ Satversmes tiesas likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14. jūnijs, Nr. 103.

⁴⁶² Danovskis E., Ruķers M., Lībiņa-Egner I. 96. Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām.: Balodis, R., Endziņš A., Jundzis T. u.c. Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 572. lpp.

⁴⁶³ Par Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma 5.1 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 16. jūnija sprieduma lietā Nr. 2015-18-01 14.1. punkts. Latvijas Vēstnesis, 2016. 20. jūnijs, Nr. 118..

⁴⁶⁴ Preses relīze par Satversmes tiesas spriedumu. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/06/2015-18-01_PR_par_spriedumu.pdf (aplūkots 15.06.2019.).

veidā”.⁴⁶⁵

Turklāt Satversmes tiesa, izskatot ar bērniem saistītos sociālo tiesību jautājumus, pievērš īpašu uzmanību bērna interešu prioritārai ievērošanai, šeit pat var runāt par zināmas judikatūras izveidi. Tāpēc, risinot ar bērnu tiesībām saistītās lietas, vērā ņemama arī šāda Satversmes tiesas atziņa: “Jebkurš lēmums, kas attiecas uz bērnu, jāpieņem tādā veidā, lai, cik vien tas iespējams, tiktu ievērotas bērna intereses un nodrošinātas viņa tiesības. Tās tiek skartas ne tikai tad, kad lēmums jāpieņem tieši attiecībā uz bērnu, bet arī tad, kad lēmums var būt tikai attiecināms uz bērnu vai var netieši skart bērnu. Arī tad, ja bērns nav lēmuma objekts, minētais prioritātes princips ir jāievēro, ja vien šis lēmums bērnu var skart. Jebkuras citas prioritātes atzīšana bez nopietna iemesla un attaisnojuma nav pieļaujama.”⁴⁶⁶

No minētā tiesiskā regulējuma var secināt, ka jēdziens “bērna intereses” sastopams starptautiskajos normatīvajos aktos, kā arī Eiropas Savienības un nacionālajos tiesību aktos. Turklāt bērna intereses ietērtas arī tādos jēdzienos, kā “vislabākās bērna intereses”, “vislabāko bērna interešu apsvērums”, “prioritāras bērna intereses” un arī “dominējošās bērna intereses”. Būtībā tie ir sinonīmi un norāda uz bērna interešu pārkumu pār citām interesēm gandrīz visās situācijās, kas skar bērnu. Taču rodas loģisks jautājums, kāpēc tām ir piešķirts pārkums salīdzinājumā ar citām interesēm un situācijām, kā arī kāda ir bērna interešu juridiskā daba.

3.2. Bērna interešu būtība un saturs

Aizsākot diskusiju par bērna interešu būtību, jāatzīmē, ka bērnu tiesību speciālisti apgalvo, ka “[..] bērna interešu nozīmīgums kolidē ar tā nenoteiktu saturu; [..] bērna intereses ir risinājums, kas vienlaikus klusē par šī risinājuma būtību”.⁴⁶⁷ Taču šī nenoteiktība ir apzināta, jo, tikai izmantojot vispārējus formulējumus un nenoteiktas formulas, ir iespējams izvairīties no pārpratumiem vai interpretācijas konfliktiem.⁴⁶⁸

Ņemot vērā minēto, kā arī izcilā Latvijas tiesību teorētiķa profesora Edgara Melķiša sniegto abstrakto jēdzienu skaidrojumu, ka abstraktie jēdzieni, normas un principi būtībā ir tiesību sistēmu veidojošie elementi, kas nepieciešami vienotai tiesību sistēmai, lēmumu paredzamībai un tiesiskai stabilitātei, un ka tie nodrošina, lai “zemākas” normas būtu pakārtotas “augstākām”

⁴⁶⁵ Par Civillikuma 155. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110. panta pirmajam teikumam un Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra spriedums lietā Nr. 2004-02-0106. Latvijas Vēstnesis, 2004. 12. oktobris, Nr. 161.

⁴⁶⁶ Par Valsts sociālo pabalstu likuma 4. panta piektās daļas 2. punkta vārdu "un Latvijas Republikā nodzīvojis kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešus nepārtraukti" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 11. punkts (secinājums). Latvijas Vēstnesis, 2005. 29. decembris, Nr. 209.

⁴⁶⁷ Cantwell N. The Best Interest of the Child. Conference on Separated Children in Europe. Copenhagen: Save the Children Denmark, 2002.

⁴⁶⁸ Burman E. Local, Global or Globalized? Child Development and International Child Rights Legislation. Childhood: A Global Journal of Child Research 3, 1996, p. 45.

normām un principiem,⁴⁶⁹ secināms, ka arī jēdziens “bērna intereses” ir uzskatāms par abstrakto tiesību normu. Minētais būtu izskaidrojams ar šādiem argumentiem.

Runājot par atklāto jeb nenoteikto tiesību jēdzienu definīciju, E. Melķisis uzsver, ka tas ir juridisko jēdzienu veids, kas pauž cilvēka attieksmi pret kādu darbību, vērtējumu. Tā saturiskais kodols ir nosacīts, proti, tas nav skaidri noteikts. Lai lietotu nenoteiktu tiesību jēdzienu, ir jāapskata virkne aspektu kopsakarā, tajā skaitā līdzšinējo tiesu praksi, akadēmiskos novērojumus, attiecīgos viedokļus, to atbilstību gan vispārējiem, gan nozares tiesību principiem, tādējādi paredzot jēdziena iespējamo piemērošanu līdzīgos gadījumos.⁴⁷⁰ Līdzīgi arī bērna intereses pašas pa sevi un atrauti no konteksta nenozīmē neko, tām ir jēga tikai kopvērtējumā ar konkrētiem faktiskajiem apstākļiem un situāciju, piešķirot tai zināmu vērtību un nozīmi.

Cits izcils Latvijas jurists *Dr. iur. h. c.* Egils Levits min tādu jēdzienu kā ģenerālklausula, kas izmantojama, lai nodrošinātu līdzsvaru starp stingri noteiktu noregulējumu un taisnīgumu, jo normatīvais tiesību akts parasti paliek nemainīgs, taču tipizētās situācijas, ko tas reglamentē, mēdz attīstīties un mainīties, kā rezultātā likums kļūst neaktuāls un noveco.⁴⁷¹ Tāpēc ģenerālklausula kā vispāršaistoša rakstura jēdziens, kas katrā individuālā gadījumā papildāms ar noteiktu saturu, ļauj izveidot tādas tiesību normas, kas spēj pielāgoties mainīgajām sabiedrības tiesiskajām, sociālajām u.c. vērtībām.⁴⁷² Taču līdz ar ģenerālklausulas izmantošanu tiesību normu formulējumā uz tiesību piemērotāju gulstas arī būtisks pienākums – pārliecināties, ka konkrēts gadījums atbilst ģenerālklausulas jēgai – *ratio legis*.⁴⁷³

Ģenerālklausulas saturs noskaidrojams abstrakti, neatkarīgi no konkrētās situācijas. Būtībā ģenerālklausulas interpretācija sniedz juridisku vadlīniju, kas var noderēt visiem līdzīgiem gadījumiem. Turklāt, attīstoties tiesību zinātnei un tiesu praksei, tā var arī uzlaboties vai manīties, precizējot ģenerālklausulas saturu.⁴⁷⁴ Ņemot vērā minēto un to, ka bērna interešu saturs ir vairāk atkarīgs nevis no juridiskās vadlīnijas, bet tieši no konkrētā gadījuma, no konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem, tajā skaitā no bērna viedokļa, kā arī tiesību piemērotāja subjektīvā vērtējuma, secināms, ka bērna intereses nav uzskatāmas par ģenerālklausulu tās klasiskajā izpratnē, bet gan par atklāto jeb nenoteikto juridisko jēdzienu.

Ievērojot minēto, rodas jautājums – ja atklātie juridiskie jēdzieni un ģenerālklausulas nav viens un tas pats, kāda ir to atšķirība un nozīme tiesību normu piemērošanā. Atbildi uz šo jautājumu

---

⁴⁶⁹ Melķisis E. Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: TNA, 1999, 30. lpp.

⁴⁷⁰ Melķisis E. Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. Rīga: Latvijas Universitāte, 2000, 30. lpp.

⁴⁷¹ Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I). Likums un Tiesības, 2003, 6. sēj., Nr. 46, 165. lpp.

⁴⁷² Balodis K. Labas ticības principa loma mūsdienu Latvijas civiltiesībās. Likums un Tiesības, 2002, 4. sēj., Nr. 37, 279. lpp.

⁴⁷³ Melķisis E. Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga: TNA, 1999, 18. lpp.

⁴⁷⁴ Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I). Likums un Tiesības, 2003, 6. sēj., Nr. 46, 205. lpp.

sniedz Egils Levits, norādot, ka patiesībā robežas starp šiem jēdzieniem nav skaidri noteiktas, turklāt detalizēta terminu nodalīšana vispār nav nepieciešama, jo uz tiem attiecas tie paši juridiskie apsvērumi. Varētu pat teikt, ka “[..] ģenerālklausula ir “galējs” atklāts juridisks jēdziens”.⁴⁷⁵

No minētā secināms, ka, lai gan bērna interešu kā atklātā juridiskā jēdziena saturs nosakāms katrā lietā individuāli, ņemot vērā katras konkrētās lietas īpatnības, autores ieskatā, juridisko vadlīniju apkopojums kaut vai ļoti ierobežotā apjomā var kalpot par zināmu palīgīdzekli (drīzāk kā piemērs), konkretizējot bērna intereses un vērtējot to prioritāti.

Pārejot no bērna interešu juridiskās dabas analīzes uz šī jēdziena definīcijas izvērtējumu, var teikt, ka tas ir komplicēts jēdziens ar stingrām prasībām.⁴⁷⁶ Tajā ir ietvertas divas nozīmes. Pirmo var attiecināt uz zināmas procedūras ievērošanu. Proti, visos gadījumos, kad tiek pieņemts lēmums, kas skar bērnu, tiesību normas piemērotājam jāapsver iespējamās negatīvās un pozitīvās sekas, kā arī tā ietekme uz bērnu. Savukārt otra nozīme ir tāda, ka bērna interešu apsvērumi ir pamats tā saucamajām **šķietamajām** prioritārajām tiesībām. Vārds “šķietams” tiek izcelts apzināti, jo realitātē tiesības uz savu interešu prioritāru ievērošanu nepastāv.⁴⁷⁷ Minētais varētu tikt skaidrots ar apstākli, ka neviens nekad nevarēs pilnībā zināt, kādas ir katra bērna labākās intereses un kā panākt vienotu izpratni par to, tieši kuras intereses ir labākās.⁴⁷⁸

Bērna interešu satura kritiska vērtēšana neatbrīvo tiesību normas piemērotāju no attiecīgā izvērtējuma veikšanas. Turklāt acīmredzami bērna intereses ietver tādus aspektus kā katra bērna viedokļa nozīme, īstermiņa un ilgtermiņa perspektīva katra bērna dzīvē, likuma kopējais gars utt.⁴⁷⁹ Tāpēc bērna interešu interpretācija ietver pienākumu izvērtēt trīs pamatsastāvdaļas: diskriminācijas nepieļaušana, maksimāla labvēlība (labākais risinājums) un attīstība, kā arī bērna līdzdalība.⁴⁸⁰

Viens no apstākļiem, kam ir būtiska ietekme uz bērna labāko interešu vērtējumu, ir tas, ka bērna intereses vienmēr ir saistītas ar subjektīvu kritēriju jeb vērtējumu. Daži eksperti pat atzīst, ka “tīra” labākā interese nepastāv, jo atšķirīgie viedokļi ir pārāk komplicēti, lai tos apvienotu vienā kategorijā, tādējādi, iespējams, ir pienācis laiks atteikties no iepriekšējās terminoloģijas un pieņemt

---

⁴⁷⁵ Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I). Likums un Tiesības, 2003, 6. sēj., Nr. 46, 166., 169. lpp.

⁴⁷⁶ Snow R., Covell, K. Adoption and the Best interests of the Child: the Dilemma of Cultural Interpretations. The International Journal of Children's Rights, Vol.14, 2006, p. 115.

⁴⁷⁷ Zermatten J. The Best Interest of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation. Institut International Des Droits des L'enfant: 2010. Available from: https://www.researchgate.net/publication/268041329_The_Best_Interests_of_the_Child_From_the_Literal_Analysis_to_the_Philosophical_Scope (accessed 12.06.2019.).

⁴⁷⁸ Thomas N., O'Kane C. When Children's Wishes and feelings clash with their “best interests”. The International Journal of Children's Rights, Vol.6, 1998, p. 138.

⁴⁷⁹ Zermatten J. The Best Interest of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation. Institut International Des Droits des L'enfant: 2010. Available from: https://www.researchgate.net/publication/268041329_The_Best_Interests_of_the_Child_From_the_Literal_Analysis_to_the_Philosophical_Scope (accessed 12.06.2019.).

⁴⁸⁰ Snow R., Covell K. Adoption and the Best interests of the Child: the Dilemma of Cultural Interpretations. The International Journal of Children's Rights, Vol.14, 2006, p. 115.

jaunas paradigmas.⁴⁸¹

Bērna primārajiem aprūpētājiem (vecākiem, aizbildņiem utt.) ir savs redzējums par to, kas ir bērna interesēs. No otras puses, arī pašam bērnam var būt savs subjektīvs viedoklis. Turklāt, triviāli runājot, var teikt, ka, iztaujājot bērnu, viņš atkarībā no vecuma, dzimuma, brieduma pakāpes, garastāvokļa utt. var norādīt, ka viņa intereses ir dinozauri, grāmatas, zīmolu drēbes utt. Tāpat arī lietā iesaistītajam ekspertam, piemēram, psihologam vai ārstam, pamatojoties uz viņa izziņas sfēru, ir savs priekšstats par to, kas ir bērna interesēs.⁴⁸² Tas, ka katrai lietā iesaistītajai personai ir savs subjektīvais priekšstats par patiesajām bērna interesēm, nebūt nenozīmē, ka kādai no minētajām personām ir nepareizs viedoklis. Tieši otrādi, visām šīm personām ir pareizs subjektīvs vērtējums, jo šis vērtējums balstās uz viņu iekšējo pārliecību, pieredzi, izjūtām, izglītību un virkni citu aspektu.

Tiesību piemērotājam (piemēram, bāriņtiesas speciālistam vai tiesnesim, kā arī jebkurai cita personai, kurai var būt zināma ietekme vai pat pilnvarojums attiecībā uz kādas konkrētās situācijas risinājumu, piemēram, mediatoram), no vienas puses, jāapkopo un jāapsver visi argumenti kopsakarā, no otras puses, arī viņam ir savs subjektīvs priekšstats par to, kāds risinājums bērna interesēs būtu labākais. Bērna interešu standarti liek tiesību normas piemērotājam katrā situācijā balstīties uz savu vērtību sistēmu un būtiskos faktorus izvērtēt patstāvīgi.⁴⁸³

Proti, bērna interešu kā nenoteiktā juridiskā jēdziena konkretizācijas problēmas ir saistītas ar to, kā tiesību normas piemērotājam atrast pareizo līdzsvaru starp subjektīvo vērtējumu, *ratio legis*, situācijas īpatnējo raksturu un virkni citu aspektu kopumā. Sākotnēji var šķist, ka tiesību normas piemērotājs ir pietiekami erudīts, lai varētu rast šo līdzsvaru un bērna interesēm atbilstošāko risinājumu. Taču tas ir tikai pieņēmums, jo, piemēram, bērnu tiesību aizsardzības jomā strādājošiem speciālistiem, kuri ir pilnvaroti pieņemt lēmumus, ne vienmēr ir juridiskā izglītība.⁴⁸⁴ Tātad praksē ir iespējamās (un arī pastāv) situācijas, kad lēmumus, kas skar bērna intereses, pieņem personas, kurām nav juridiskās izglītības un kuras līdz ar to nezina par tādiem tiesību teorijas jautājumiem kā atklātie juridiskie jēdzieni, ģenerālklausulas, to saturu konkretizācija utt. Līdz ar to var pastāvēt situācijas, kad atklātajam juridiskajam jēdzienam “bērna intereses” attiecīgās lietas izvērtēšanas gaitā, pirmkārt, netiek veltīta pietiekama uzmanība, otrkārt, tas var tikt aizpildīts ar neatbilstošu saturu, kas savukārt var sagrozīt abstrakto tiesību normu būtību un mērķi.

⁴⁸¹ Mabry R.C. Guardians ad Litem: Should the Child's Best Interests Advocate Give More Credence to the Child's Best Wishes in Custody Cases. American Journal of Family Law, Vol.27, 2013, p. 181.

⁴⁸² Miller G. H. The Psychological Best Interest of the Child is not the Legal Best Interest. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 2002, Volume 30, No. 2, p. 197.

⁴⁸³ Kohm L.M. Tracing the Foundations of the Best Interests of the Child Standard in American Jurisprudence. Journal of Law & Family Studies, Volume 10, p. 337.

⁴⁸⁴ Piemēram, Bāriņtiesu likuma 10. pants paredz, ka par bāriņtiesas priekšsēdētāju, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieku un bāriņtiesas locekli var ievēlēt personu, kurai ir izglītība pedagoģijas, psiholoģijas, medicīnas vai tiesību zinātnē vai zinātnes nozarei atbilstoša (pedagoga, psihologa, jurista, sociālā darbinieka, ārsta) izglītība.

Skat.: Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10.augusts, Nr. 15.

Taču pat tiesnesim, kuram, piemēram, ir izcila juridiskā izglītība, kā arī pieredze saistību tiesībās, var trūkt izpratnes par bērnu tiesību specifiku. Prakses novērojumi liecina, ka dažos gadījumos bērna intereses vispār netiek vērtētas, bet reizēm pastāv zināmas šaubas par bērna interešu vērtējuma atbilstību konkrētajai situācijai un tiesiskajiem apstākļiem. Jāpiebilst, ka uz minēto norāda arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, izstrādājot metodiskos ieteikumus bāriņtiesām, lai sniegtu palīdzību jautājumos, kas skar bērna labāko interešu izvērtēšanu un bērna viedokļa noskaidrošanu, kā arī pārrunu veikšanu ar bērnu.⁴⁸⁵

Kopumā varētu secināt, ka nenoteiktā juridiskā jēdziena “bērna intereses” piemērošanā pastāv zināmi riski. No vienas puses, atklātā juridiskā jēdziena lietošana norāda uz bērna interešu elastīgo un daudzpusīgo raksturu, tomēr ne visos gadījumos tas tiek piemērots atbilstoši patiesajai jēgai – dažkārt tam piešķirta tikai deklaratīva nozīme bez papildu izvērtējuma.

Ievērojot zināmās problēmas ar jēdziena “bērna intereses” piemērošanu, autore ir apkopojusi šādus papildjautājumus, kas varētu palīdzēt izvērtēt, vai bērna interešu apsvērums ticis pienācīgi izvērtēts:

- 1) kas un kā pieņem lēmumu par bērna labākajām interesēm un labklājību;
- 2) kādi ir attiecīgo lēmēju apsvērumi attiecībā uz bērna labākajām interesēm un labklājību, kā šie apsvērumi salīdzināti vai izvērtēti;
- 3) kādi varētu būt attiecīgā izvērtējuma pretargumenti, vai tie ir pamatoti;
- 4) kā tiek nodrošināts līdzsvars starp bērna interesēm un bērna viedokli, it īpaši, ja tie nesakrīt.⁴⁸⁶

Problēmas vispusīgas analīzes labad gan jāpiebilst, ka vairāki bērnu tiesībās specializējušies eksperti atsakās diskutēt par bērna interešu jēdziena piemērošanas uzlabošanu un aicina vispār izvairīties vai vismaz nopietni apsvērt jēdziena “bērna labākas intereses” lietošanas nepieciešamību. Šī viedokļa atbalstītāji uzsver, ka diskusijā par bērna interesēm patiesībā tiek runāts par bērna vajadzībām. Bērnam ir visdažādākās vajadzības, piemēram, bērnam nepieciešams mājoklis, ēdiens, apģērbs utt. Taču mājoklis, ēdiens un apģērbs paši par sevi nav ne labi, ne slikti. Visas šīs vajadzības ir būtiskas un labas tikai tad, kad tās tiek salīdzinātas. Piemēram, nekvalitatīvs ēdiens ir labāks nekā bads. Tāpēc vairāki ārvalstu bērnu tiesību speciālisti nonākuši pie, autoresprāt, provokatoriskas atziņas, ka “labākais” bērna interešu apsvērumā patiesībā ir tas, ka bērna vajadzības vispār tiek apmierinātas.⁴⁸⁷

⁴⁸⁵ Metodiskie ieteikumi "Bērna vislabākās intereses". Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, Rīga: 2015. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi_/?doc=4063&page= (aplūkots 15.06.2019.).

⁴⁸⁶ Archard D., Skivenes M. Balancing a Child's Best interests and a Child's Views. The International Journal of Children's Rights, Vol.17, 2009, p. 20.

⁴⁸⁷ Williams M. Mediators and Their Language: Best Interests of Children? ADR Bulletin, 2005, Volume 7, No. 9, p. 159, 163.

Ārvalstu bērnu tiesību eksperti aicina katru situāciju vērtēt nevis, ievērojot bērna intereses, bet gan mazākā ļaunuma principu, proti, izvērtēt, kurš no piedāvātajiem risinājumiem būtu “mazāk sāpīgs”, kas tādējādi ar laiku varētu aizstāt jēdzienu “bērna intereses” un ietekmēt katras konkrētās lietas iznākumu. Protams, tiesību eksperti atzīst, ka “mazāk sāpīga plāna” izmantošana nenorāda uz objektīvāku interešu izvērtēšanu vai ideāla rezultāta sasniegšanu, taču salīdzinājumā ar bērna interešu jēdzienu tam ir vairākas priekšrocības.⁴⁸⁸

Autore kritiski vērtē piedāvātos risinājumus attiecībā uz jēdziena “bērna intereses” nelietošanu vai tā aizstāšanu ar citiem jēdzieniem un uzskata, ka esošās problēmas jēdziena “bērna intereses” piemērošanā nav atrisināmas ar izvairīšanos no tā. Nenoteiktā juridiskā jēdziena piemērošana ir sarežģīta, taču lietderīgums un labums, ko tas sniedz, ir lielāks un ir ieguldīto pūļu vērts. Pēc autores domām, problēma ir novēršama, ja tiesību normu piemērotāji (piemēram, bāriņtiesas speciālists, mediators utt.), kam nav juridiskās izglītības, pilnveidotu savu izpratni par atklātā juridiskā jēdziena “bērna intereses” lietošanu.

Minēto var sasniegt, uzlabojot attiecīgās mācību programmas. Piemēram, Ministru kabineta 2006. gada 5. decembra noteikumu Nr. 984 “Noteikumi par bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka un bāriņtiesas locekļa mācību programmas saturu un apmācības kārtību” 2. punkts paredz, ka, lai iegūtu speciālās zināšanas par bāriņtiesas funkcijām, uzdevumiem, kompetenci utt., bāriņtiesas darbinieks apgūst mācību programmu, kurā iekļauj arī tēmas par lietu tiesībām, saistību tiesībām, mantojuma tiesībām un citām juridiskām disciplīnām,⁴⁸⁹ taču juridisko zinātņu pamatus, proti, tiesību teoriju, apgūt nav paredzēts. Tāpat nav paredzēta juridisko metožu mācība, kas, pēc autores ieskatiem, ir jo īpaši būtiska bāriņtiesu darbā, jo bāriņtiesu darbinieki regulāri saskaras ar nepieciešamību atrisināt juridiskos kāzus. Tāpēc bāriņtiesu darbinieku apmācības programma būtu papildināma ar tādām tēmām kā tiesību teorija un juridisko metožu mācība.

Līdzīgi nepieciešams pilnveidot arī tiesnešu izpratni bērnu tiesību jautājumos, kā arī iesaistīt tiesnešus attiecīgās aktivitātēs, piemēram, Hāgas Starptautisko privāttiesību konferences (turpmāk – *HCCH*) tiesnešu tīkla darbībā. *HCCH* tiesnešu tīkls ir lieliska platforma viedokļu un pieredzes apmaiņai, kā arī lai izplatītu un saņemtu informāciju ģimenes tiesību jomā. Ideja par *HCCH* tiesnešu tīkla izveidi radās vēl 1998. gadā, kad tika secināts, ka šāda sadarbība varētu sekmēt tiesnešu savstarpējo komunikāciju starptautiskā līmenī, kā arī veicināt efektīvāku starptautisko normatīvo aktu piemērošanu. Kopš tā laika vairākās specializētajās konferencēs tikusi

---

⁴⁸⁸ Zermatten J. The Best Interest of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation. Institut International Des Droits des L'enfant: 2010. Available from: https://www.researchgate.net/publication/268041329_The_Best_Interests_of_the_Child_From_the_Literal_Analysis_to_the_Philosophical_Scope (accessed 12.06.2019.).

⁴⁸⁹ Noteikumi par bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka un bāriņtiesas locekļa mācību programmas saturu un apmācības kārtību : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. 7. decembris, Nr. 195.

atbalstīta *HCCH* tiesnešu tīkla turpmākā attīstība un paplašināšanās. *HCCH* tiesnešu tīkla locekļa uzdevums ir būt par saikni starp viņa kolēģiem nacionālajā līmenī un citiem *HCCH* tiesnešu tīkla locekļiem starptautiskajā līmenī.⁴⁹⁰

Jāpiebilst, ka, pateicoties arī autores līdzdarbībai, 2015. gadā *HCCH* tiesnešu tīklam pievienojās tiesnesis no Latvijas, proti, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas tiesnesis Viktors Prudņikovs.⁴⁹¹

3.3. Bērna interešu absolūtā pārākuma realizācijas problēmas

Bērna interešu pārākuma pamatojums ir iestrādāts gan starptautiskajā regulējumā, proti, 1959. gada Bērnu tiesību deklarācijas un 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām preambulā, gan arī Latvijas nacionālajā regulējumā, piemēram, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. pantā⁴⁹² un Bāriņtiesu likuma 4. pantā,⁴⁹³ jo bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai būtnei vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība.

Analizējot jēdzienus “labākās” un “bērna intereses”, var secināt, ka to galīgais mērķis ir sekmēt bērna labklājību. Bērna labākajām interesēm ir jāveltī ievērojama uzmanība, turklāt tās jāvērtē vairāku aspektu kopsakarā. Taču praksē, pašsaprotami, bērna intereses nekad nav vienīgās intereses, kas jāņem vērā. Gandrīz visos gadījumos, jo īpaši kontekstā ar adopciju, tās kolidē ar citu personu interesēm, proti, bioloģisko (ģenētisko) vecāku interesi, lai viņu identitāte netiktu atklāta, adoptētāju harmoniskas ģimenes dzīves interesi un zināmā mērā pat valsts interesi sevis nodrošināšanā ar ģimenēm.

Tādējādi, apzinoties bērna interešu kā vērtēšanas kritēja nozīmību, lai nodrošinātu bērna tiesības uz identitāti, ir ieskicējami šādi problēmjaucējumi: pirmkārt, vai bērna interesēm patiešām automātiski piešķirama prioritāte salīdzinājumā ar citu personu interesēm, otrkārt, kurām interesēm ir piešķirama autoritāte.

Atbildot uz pirmo jautājumu, vispirms jāatzīmē, ka par absolūtās automātiskās prioritātes adekvātumu diskutē gan bērnu tiesību eksperti, gan tiesību zinātnieki, kas vairāk specializējušies personu (bērnu) identitātes tiesību problemātikā. Attiecīgajā literatūrā pausts viedoklis, ka uz

---

⁴⁹⁰ Emerging Guidance regarding the development of the International Hague Network of Judges and General Principles for Judicial Communications, including commonly accepted safeguards for Direct Judicial Communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judge. The Hague: The Hague Conference on Private International Law Permanent Bureau, 2013, p. 6 – 7. Available also from: <https://assets.hcch.net/docs/634ffb35-e1ce-4baf-aac2-439853478d74.pdf>.

⁴⁹¹ 100 Judges now Members of the International Hague Network of Judges. <https://www.hcch.net/en/news-archive/details/?varevent=426> (aplūkots 22.03.2016.).

⁴⁹² Izvilks no 6. panta:

Tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, bērna tiesības un intereses ir prioritāras.

Skat.: Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 19. jūlijs, Nr. 199/200.

⁴⁹³ Izvilks no Bāriņtiesu likuma 4. pantā:

Bāriņtiesa prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

Skat.: Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10.augusts, Nr. 15.

diskusiju par bērna interešu savstarpējo mijiedarbību ar citu personu interesēm var skatīties no divām pozīcijām, proti, balstoties uz bērnu centrētu (*child-centered*) pieeju⁴⁹⁴ vai feministisko jeb sociāli kulturālo pieeju, noteikt prioritāti trešo personu interesēm.⁴⁹⁵

Otrkārt, lai precīzi atbildētu uz formulēto jautājumu, ir jāsaprot, kādas ir bērna intereses, apsverot tiesības uz savas identitātes saglabāšanu, un tieši ar kurām interesēm tās kolidē. Analizējot bērna interešu juridisko dabu un to saturu, tika secināts, ka bērna interešu kā atklātā juridiskā jēdziena saturs ir precizējams individuāli katrā konkrētā gadījumā, ievērojot virkni aspektu, tai skaitā tiesību vērtētāja subjektīvo attieksmi, tādējādi turpmāk norādītās bērna intereses ir tikai iespējamās bērna intereses adopcijas gadījumā autores subjektīvajā vērtējumā.

Pirmā bērna interese adopcijas kontekstā, kas varētu kolidēt ar citu personu interesēm, ir bērna psiholoģiskā labsajūta, kas būtu sasniedzama, novēršot iespējama psiholoģiska kaitējuma risku. Otra interese varētu būt bērna veselība. Trešā interese ir bērna drošība, kas izpaužas bērna vecāku identificējošas informācijas neatklāšanā, jo var būt gadījumi, kad bērns dzimis izvarošanas rezultātā vai sievietei, kura cietusi no vardarbības attiecībās ar kopdzīves partneri vai ģimenē. Līdz ar to, lai pasargātu savu un dzimušā bērna dzīvību, sieviete izvēlas nodot bērnu adopcijai, noslēpjot informāciju par sevi un/vai bērna tēvu.⁴⁹⁶ Tiek uzskatīts, ka informācijas neatklāšana par bērna vecākiem un bērna dzimšanas apstākļiem ir labākais risinājums, kā nodrošināt bērna un mātes tiesības uz atbilstošu dzīvi.⁴⁹⁷

Bērna drošības interesi var saistīt arī ar bērna psiholoģiskās drošības izjūtu. Visticamāk, tik būtiskas informācijas izpaušana par bērna personības vēsturi psiholoģiski satrauks bērnu, mainot viņa uztveri par ģimeni, ģimenes attiecībām utt. Tāpēc bērna psiholoģiskā drošība ietver sevī bērna pienācīgu sagatavošanu adopcijas fakta atklāšanai.

Nākamo interesi varētu veidot bērna mantošanas tiesības, īpašuma tiesības vai privilēģiju piešķiršana. Detalizētāka informācija par šiem aspektiem iekļauta promocijas darba apakšnodaļā "Personas identitātes tiesiskās aizsardzības elementi: Mantiskie apsvērumi".

Pastāv arī viedoklis, ka bērna interesēs ir neatklāt identificējošu informāciju par viņa vecākiem, ja viņi ir sabiedrībā nepieņemtas vai nevēlamas personas, piemēram, pret viņiem veiktā

---

⁴⁹⁴ Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

⁴⁹⁵ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007, p. 139.

⁴⁹⁶ Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

⁴⁹⁷ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007, p. 147.

genocīda dēļ vai ja persona ir sērijveida slepkava.⁴⁹⁸ Problēmas ilustrēšanai var minēt hipotētisku gadījumu, ka, pieņemsim, kādai sievietei piedzimis bērns no attiecībām ar norvēģu teroristu, masu slepkavu Andersu Breivīku⁴⁹⁹ un, lai pasargātu bērna garīgo veselību, šī sieviete izvēlas neatklāt bērnam patiesību par viņa bioloģisko tēvu. Sieviete apprecas ar citu vīrieti, kurš piekrīt savas laulātās bērna adopcijai. Autores ieskatā, minētā interese, neskatoties uz tās būtiskiem pamatojošiem argumentiem, nav pietiekama, lai veidotu neatkarīgu bērna interesi. Kā jau tika secināts iepriekš, iespējamais psiholoģiskais kaitējums neveido absolūtu pamatojumu personas tiesībām uz identitāti, kā tas, piemēram, ir ar cilvēka cieņu. Tādējādi cieņas dēļ bērns ir pelnījis zināt patiesību par savu izcelsmi, lai cik arī šī patiesība nebūtu smaga. Protams, šeit atkal jāņem vērā bērna pienācīga sagatavošana attiecīgās informācijas atklāšanai.

Bioloģisko vecāku interese, lai viņu identitāte netiktu atklāta, pēc savas būtības arī ir komplicēta interese, kas bieži saistīta ar vēlmi aizmirst pārdzīvoto grūtniecību un sākt dzīvi no jauna. Tam varētu būt vairāki iemesli, piemēram, vecāku nesagatavotība mātes un tēva sociālajai lomai, nevēlēšanās audzināt bērnu pārdzīvotas psiholoģiskas traumas dēļ, tajā skaitā, ja bērna māte ir bijusi vardarbības vai izvarošanas upuris, finansiāla rakstura problēmas, ja bērns ieņemts ārļaulības sakaros, citu personu viedokļa uzspiešana, personas egoisms utt. Taču neatkarīgi no patiesajiem iemesliem, kas bijuši par pamatu atteikumam no bērna, arī šī persona var izjust dusmas, vainas izjūtu, smagu emocionālu pārdzīvojumu un depresiju.⁵⁰⁰ Turklāt bērna piedzimšana nemaina vecāku statusu kā indivīdiem ar noteiktām tiesībām, t.sk. tiesībām uz privāto dzīvi, konkrēti, privāto autonomiju.⁵⁰¹ Apkopojot minēto, secināms, ka bioloģisko vecāku emocijas, kas saistītas ar bērna nodošanu adopcijai, ir nesaraujami saistītas ar personas morālo integritāti un, kā tas tika secināts iepriekšējās nodaļās, līdz ar personas autonomiju veido arī personas tiesības uz identitāti. Tādējādi šeit ir saskatāma citu personu interešu sadursme ar bērna interesēm.

Adoptētāju harmoniskas ģimenes dzīves interese, kas izpaužas vēlmē aizsargāt savu saikni ar bērnu,⁵⁰² ir saistīta ar to, ka lielākajā daļā gadījumu adoptētāji uztraucas, ka bērna patiesās identitātes atklāšana izjauks viņu ģimenes dzīvi.

Pirmkārt, bieži persona vai ģimene izvēlas adoptēt bērnu, ja medicīnisku apsvērumu dēļ

---

⁴⁹⁸ Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

⁴⁹⁹ Anderss Bērings-Breivīks ir Norvēģijas pilsonis, kurš 2012. gada 22. jūlijā valsts galvaspilsētā Oslo pie valdības ēkas organizēja sprādzienu, bet uz kādas salas ezerā netālu no Oslo Norvēģijas valdošās partijas jauniešu vasaras nometnē sarīkoja apšaudi. Teroraktos gāja bojā un tika ievainoti vairāki desmiti cilvēku. Skat: <http://www.delfi.lv/temas/anderss-breiviks/#ixzz37cwaDZqo> (aplūkots 12.06.2019.).

⁵⁰⁰ Caballero R., Open Records Adoption: Finding the Missing Piece. Southern Illinois University Law Journal, Vol.30 Winter, 2006, p. 297.

⁵⁰¹ Heidt-Forsythe E., McGowan M. Whose Right to Know? The Subjectivity of Mothers in Mandatory Paternity Testing. The American Journal of Bioethics, Vol.13 (5), 2013, p. 42.

⁵⁰² Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf (accessed 12.06.2019.).

paši nevar kļūt par vecākiem. Pašsaprotami, ka esošās veselības problēmas rada adoptētājiem nepilnvērtības izjūtu un citus dziļus pārdzīvojumus. Turklāt adoptētāji nevēlas, lai informācija par viņu veselības problēmām tiktu izpausta trešajām personām un, vēl jo vairāk, apspriesta. Taču, atklājot adopcijas faktu, var tikt atklātas adoptētāju ar bērna ieņemšanu saistītās problēmas. Tāpēc adoptētāju interesi varētu veidot informācijas neizpaušana par viņu neauglību.⁵⁰³

Ir veikta virkne pētījumu,⁵⁰⁴ kas pierāda, ka adoptētājiem ir patiesas psiholoģiskas bailes, ka viņu sociāli psiholoģiskās un, iespējams, pat tiesiskās attiecības ar bērnu tiks sagrautas, ja bērnam tiks izpausta informācija par viņa bioloģiskajiem vecākiem, jo īpaši, ja bērns izvēlēsies sameklēt un kontaktēties ar viņiem. Šo baiļu dēļ adoptētāji vēlas būt bērna vienīgie vecāki. Tāpēc daudzās valstīs pastāv tā saucamais slepenās adopcijas (*sealed records adoption*) regulējums.⁵⁰⁵ Šo adoptētāju interesi var attīstīt līdz pat “adoptētāju tiesībām būt vecākiem”,⁵⁰⁶ kas, kā iepriekš tika norādīts, analizējot ECT spriedumu lietā *Evans v. United Kingdom*, veido personas sociālo identitāti un līdz ar to arī ir attiecināma uz personas tiesībām uz identitāti. Tādējādi šeit ir saskatāmas vēl vienas citu personu intereses, kas var nonākt pretrunā ar bērna interesēm.

Pēc autores domām, adoptētāju harmoniskas ģimenes dzīves interese varētu būt saistīta arī ar adoptētāju patiesu uztraukumu par bērnu. Jāņem vērā, ka daudzi adoptētāji, no vienas puses, apzinās, ka bērnam vajadzētu zināt patiesību par savu izcelsmi, tomēr, no otras puses, var patiesi uztraukties, ka viņš, satiekoties ar saviem bioloģiskajiem vecākiem vai radniekiem, piedzīvos vilšanos. Adoptētāji, apzinoties un atbalstot bērna tiesības zināt savu izcelsmi, varētu arī nebūt pārliecināti par laiku un veidu, kā bērnam labāk atklāt adopcijas faktu, lai pēc iespējas mazāk viņu psiholoģiski traumētu. Tāpat informācijas par bērna izcelsmi var vienkārši nebūt, ja bērns, piemēram, ir pamests dzemdību namā vai atstāts glābējsilītē (*baby box*). Attiecīgās informācijas neesamība tāpat var sāpināt bērnu, un tas liek adoptētājiem noslēpt adopcijas faktu.

Turpinot šo diskusiju, jāpiemin, ka zināmā mērā sava interese var būt arī valstij, jo adopcija ir viens no veidiem, kā valsts var juridiski nodrošināt sabiedrības atražošanu, kas savukārt ir viens no valsts labklājības priekšnosacījumiem. Tādējādi, piešķirot automātisku prioritāti bērna interesēm, piemēram, nosakot pienākumu adoptētājiem jebkurā gadījumā atklāt bērnam adopcijas faktu un paredzot par minētā pienākuma neizpildi arī noteiktas sankcijas, var tikt sagrauts adopcijas process valstī, samazinot adopcijas gadījumu skaitu, līdz ar to mazinot arī ģimeņu pieaugumu valstī. No minētā secināms, ka valsts interese, jo īpaši, ja valstī ir zems demogrāfijas līmenis, kā tas ir

---

⁵⁰³ Blyth E. Donor Assisted Conception and Donor Offspring Rights to Genetic Origins Information. *The International Journal of Children's Rights*, Vol.6, 1998, p. 247.

⁵⁰⁴ Caballero R., Open Records Adoption: Finding the Missing Piece. *Southern Illinois University Law Journal*, Vol.30 Winter, 2006, p. 297.

⁵⁰⁵ Arndt M. Severed Roots: The Sealed Adoption Records Controversy, Comment. *Northern Illinois University Law Review*, 6, 1986, p. 113.

⁵⁰⁶ Ravelingien A., Pennings G. The Right to Know Your Genetic Parents: From Open-Identity Gamete Donation to Routine Paternity Testing. *American Journal of Bioethics*, Vol.13 (5), 2013, p. 39.

Latvijā, arī zināmā mērā var nonākt pretrunā ar bērna interesēm.

Noskaidrojot adopcijas dalībnieku iespējamās intereses un atbildot uz jautājumu, vai bērna interesēm ir piešķirama automātiska prioritāte, autore pauž viedokli, ka bērna labākās intereses nav obligāti saistītas ar pārākumu. No iepriekš veiktās bērna interešu juridiskās dabas un satura analīzes tika secināts, ka būtiskākais ir vispār izvērtēt bērna intereses kā tādas, interpretējot tās atbilstoši katrai individuālai situācijai un neskatot tās izolēti, bet dažādos kontekstos atbilstoši gan pašreizējai, gan arī nākotnes situācijai.⁵⁰⁷ Jāpiebilst, ka no minētās analīzes netika secināts objektīvi pamatots bērna interešu automātisks pārākums.

Diskusija par bērna interešu absolūtā pārākuma realizāciju neaprobežojas tikai ar citu personu interešu sadursmi, tā ietver arī savstarpējo kolīziju, proti, situācijas, kad paša bērna intereses var kolidēt. Piemēram, jau aplūkotajā Satversmes tiesas spriedumā par vecāku – uzturlīdzekļu nemaksātāju – vārdu publicēšanu Satversmes tiesa secināja, ka šajā lietā, no vienas puses, nepieciešams ievērot parādnieka bērna tiesības uz privāto dzīvi, publiski neizpaužot informāciju, no otras puses, ievērot bērna tiesības saņemt viņa pilnvērtīgai attīstībai nepieciešamos līdzekļus no vecāka.⁵⁰⁸

Līdzīgi arī adopcijas gadījumā zināmā mērā varētu kolidēt bērna intereses zināt savu izcelsmi ar bērna interesēm uzaugt pilnvērtīgā ģimenē. Atbilde uz šo kolīziju atrodama promocijas darba noslēdzošajā nodaļā.

Turklāt juridiskajā literatūrā pausts viedoklis, ka bērna interesēm nevajadzētu vienmēr būt pārākām, jo tas var radīt situāciju, kad bērns tiek uzcelts uz tā saucamā simboliskā pjedestāla, kas ne vienmēr var būt objektīvi pamatoti, kā arī var apdraudēt gan bērna tiesību aizsardzības līdzekļus, gan arī neatgriezeniski sagrozīt bērna tiesību aizsardzības sistēmu kā tādu.⁵⁰⁹ Būtībā bērna interešu automātisks pārākums nozīmē bērna interešu apmierināšanu uz citu personu interešu rēķina,⁵¹⁰ proti, upurējot citu personu ne mazāk nozīmīgās intereses.

Ar šādām problēmām nereti saskaras ne vien Latvijas visu līmeņu un rangu tiesas, bet arī ECT, veicot kolidējošo interešu salīdzinājumu un līdzsvarošanu, tai skaitā ievērojot noteiktu dalībvalstu rīcības brīvību. Ņemot vērā attiecīgās tiesu prakses nozīmi promocijas darba pamatjautājuma pētīšanā, tā tiks detalizēti analizēta turpmākajās nodaļās.

Apkopojot minēto, secināms, ka bērna vislabāko interešu apsvērumš nerada autonomas

⁵⁰⁷ Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v]: Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 43.lpp.

⁵⁰⁸ Par Uzturliedzekļu garantiju fonda likuma 5.1 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 16. jūnija spriedums lietā Nr. 2015-18-01. Latvijas Vēstnesis, 2016. 20. jūnijs, Nr. 118.

⁵⁰⁹ Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v]: Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 43.lpp.

⁵¹⁰ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. International Journal of Law, Policy and the Family, No.21, 2007, p. 139.

tiesības – tiesības uz savu interešu prioritāru nodrošināšanu. Patiesībā neviena bērna interese, kā arī bioloģisko vecāku, adoptētāju vai valsts interese nav absolūta un līdz ar to nav pārāka. Tāpēc, autores ieskatā, diskusijā par bērna interesēm un citām kolidējošām interesēm patiesībā jāatbild uz jautājumu, kā panākt līdzsvarotu kompromisu starp kolidējošām interesēm, pēc iespējas mazāk ierobežojot vai vispār neierobežojot citu ieinteresēto personu tiesības.

Vispirms jāatzīmē, ka sniegt precīzu atbildi uz šo jautājumu doktrinālā līmenī ir sarežģīti, jo, kā jau vairākkārt norādīts, atkarībā no situācijas kolidējošās intereses katrā individuālā gadījumā var būt dažādas. Turklāt šķietami vienādos faktiskajos apstākļos var pastāvēt atšķirīgi risinājumi, jo atsevišķas nianse var būtiski ietekmēt harmonisku kompromisu jeb taisnīgu līdzsvaru (*fair balance*). Pat identiskās situācijās dažādās valstīs var būt atšķirīgi risinājumi, jo katrai valstij ir sava unikāla izpratne par bērna interesēm, bērna tiesībām uz identitāti, interešu konfliktu risināšanas metodēm utt. Papildus jānorāda, ka abstraktas vadlīnijas nav īpaši noderīgas šo tiesību konflikta risināšanā. Tiesību abstraktās hierarhijas ir ļoti retas un pat, ja tās pastāv, tās nevar atrisināt konfliktu starp vienādām tiesībām vai tiesībām, kuras konfliktē tikai konkrētos gadījumos.⁵¹¹

Tātad, atbildot uz jautājumu, kā līdzsvarot kolidējošās intereses, pēc analogijas zināmā mērā var izmantot tiesību doktrīnā atzītas metodes savstarpējo kolīziju atrisināšanā, konkrēti, tiesību principu sadursmes gadījumā – svēršanu un salīdzināšanu jeb vērtēšanu.⁵¹² Tiek uzskatīts, ka principiem piemīt “svara dimensija”, tāpēc kolīzijas gadījumā tieši “svara” noteikšana (*weighing and balancing*) atbilstoši konkrētajai situācijai, ņemot vērā visus iespējamus faktiskos apstākļus konkrētā laika brīdī, atrisinās izveidojušos situāciju, panākot iespējami labāko kompromisu.⁵¹³ Proti, lai saskaņotu sadūrušos principus, tie ir atkārtoti interpretējami vai attiecīgas prioritātes starp tiem ir nosakāmas, sverot un salīdzinot visus iespējamus apsvērumus.⁵¹⁴ Ņemot vērā minēto, kā arī to, ka principu kolīzija nav atrisināma abstrakti vai izolēti no lietas faktiskajiem apstākļiem,⁵¹⁵ teorētiskā līmenī nav iespējams atbildēt, kurām interesēm dodama priekšroka, tas nosakāms tikai individuālās lietas kontekstā, salīdzinot un līdz ar to pēc iespējas saskaņojot kolidējošās intereses.

Zināma vērtēšana kā sociālo interešu sadursmes atrisināšanas metode tiek izmantota arī ECT praksē, proti, konstatējot konkurējošas tiesības vai intereses, ECT mēģina panākt vai izvērtēt tā saucamo taisnīgo līdzsvaru (*to strike a fair balance*). Tāpēc, autores ieskatā, vērā ņemamas ir ECT metodes taisnīga līdzsvara panākšanā, kā arī nacionālo tiesu veiktie izvērtējumi, kam arī autore pievērsīsies turpmākajās nodaļās.

---

⁵¹¹ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 147 - 148.

⁵¹² Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005, 94. lpp.

⁵¹³ Turpat, 90. lpp.

⁵¹⁴ Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. *Likums un Tiesības*, 2002, 2. sēj., Nr. 8 (12), 251. lpp.

⁵¹⁵ Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005, 92. lpp.

Tomēr polemikas labad jānorāda, ka ECT izstrādāto modeli taisnīga līdzsvara noteikšanā asi kritizē gan tiesību teorētiķi, gan tiesību zinātnieki, kas specializējas pamattiesībās. Līdz ar to, salīdzinot kolidējošās intereses, jāņem vērā arī līdzsvarošanas pretargumenti.

Pirmkārt, jautājums par kolidējošo interešu līdzsvarošanu neizbēgami noved pie deontoloģiskās un teleoloģiskās diskusijas par demokrātijas un tiesību mijiedarbību, kā arī šī diskusija zināmā mērā pārklājas ar samērīguma principa būtību un nozīmi.⁵¹⁶ Minētā diskusija acīmredzami ir pelnījusi atsevišķu pētījumu un vienlaikus nav arī šī pētījuma objekts.

Otrkārt, ECT tā saucamā līdzsvarošanas prakse izraisījusi debates starp vairākiem tiesību zinātniekiem, starp kuriem īpaši būtu ņemamas vērā Jirgena Hābermāsa un Roberta Aleksi (*Robert Alexy*) domstarpības. J. Hābermāss kritizē ECT praksi, norādot, ka mēģinājumā panākt taisnīgu līdzsvaru ECT sašaurina diskusiju par konkurējošām interesēm līdz politiskiem apsvērumiem.⁵¹⁷ Otrkārt, ņemot vērā, ka nepastāv nekādas racionālas normas, atbilstoši kurām tiesneši varētu saskaņot kolidējošos mērķus, tiesu nolēmumi, kas pamatojas uz līdzsvarošanu, nav racionāli.⁵¹⁸ Tas savukārt nozīmē, ka līdz ar līdzsvarošanu tiesu nolēmumi no tiesiski regulētas telpas nonāk neregulējamā vidē. Turklāt juridiskie strīdi, kas atrisināti ar līdzsvarošanu, nevar tikt uzskatīti par pareiziem vai nepareiziem, bet tikai par adekvātiem vai piemērotiem.⁵¹⁹

Turpretī R. Aleksi uzskata, ka, izspriežot lietu, konflikts starp interesēm nav izbēgams un līdzsvarošana, pareizi to izprotot un piemērojot, ir gan racionāla, gan leģitīma un nenoved obligāti pie sekām, par kurām bažījās J. Hābermāss.⁵²⁰

Attīstot šo diskusiju, cits tiesību zinātnieks Stīvens Grīrs (*Steven Greer*) pauž viedokli, ka ECT pašreizējais interpretācijas līmenis nav pietiekams, un piedāvā pārveidot ECT veikto interpretāciju trijās konstitucionālās sastāvdaļās: tiesībās (*the rights principle*), demokrātijā (*the democracy principle*) un tiesību prioritātē (*the priority to rights principle*).⁵²¹ S. Grīrs uzskata, ka kolidējošo tiesību un interešu ECT judikatūra nav pastāvīga un bieži tiek pārprasta, jo Strasbūras institūcijas nav pilnībā novērtējušas nepieciešamību piešķirt prioritāti tiesībām un pārāk bieži aizbildinās ar dalībvalstu rīcības brīvību un līdzsvarošanu kā tās substitūtu.⁵²² Tāpēc problēma ar līdzsvarošanas metaforu ir nevis tā, ka tiesības un kolidējošās sociālās intereses būtu jānosver, bet

---

⁵¹⁶ Marshall J. Personal freedom throughout Human Rights Law: Autonomy, Identity and Integrity under the European Convention on Human rights. *International Studies in Human Rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, p. 39.

⁵¹⁷ Habermass J. *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, trans. Rehg, W. Cambridge: Cambridge University Press, 1996, p. 256.

⁵¹⁸ *Ibid.*, p. 258.

⁵¹⁹ *Ibid.*, p. 261.

⁵²⁰ Alexy R. *Discourse Theory and Fundamental Rights*. Book: *Arguing Fundamental Rights*. Edited by: A. J. Menéndez and E. O. Eriksen. The Netherlands: Springer, 2006, p. 23 - 28.

⁵²¹ Greer S. *Constitutionalizing Adjudication under the European Convention on Human Rights*. *Oxford Journal of Legal Studies*, 23 (3), 2003, p. 417.

⁵²² Greer S. 'Balancing' and the European Court of Human Rights: A Contribution to the Habermas – Alexy Debate. *Cambridge Law Journal*, Vol. 63, 2004, p. 433.

tā, ka katrai ir vienāds svars,⁵²³ citiem vārdiem sakot, problēma slēpjas nevis tiesību un interešu salīdzināšanā, bet gan tajā, ka tiesības un intereses ir vienādi svarīgas.

Tātad tiesību un kolidējošo sociālo interešu līdzsvarošana zināmā mērā var novest pie tiesību un interešu nozīmes mazināšanas vai pat izkropļošanas, proti, no vienas puses, tiesa atzīst, ka personai ir tiesības uz identitāti, autonomiju un integritāti, taču, no otras puses, tiesa pasaka, ka vienas personas tiesības ir mazāk svarīgas nekā citu personu tiesības, tāpēc, neskatoties uz vienas personas pamattiesību esamību, personai tik un tā jācieš savu tiesību aizskārums.⁵²⁴

Apkopojot minēto, secināms, ka teorijā nav iespējams atbildēt, kurām interesēm nosakāma prioritāte vai kā panākt to taisnīgu līdzsvarošanu. Tas ir nosakāms, pirmkārt, konstatējot un nosakot kolidējošo interešu saturu, otrkārt, katrā atsevišķā gadījumā jāveic detalizēta un rūpīga interešu salīdzināšana atbilstoši visiem konkrētās lietas īpašajiem apstākļiem, tādējādi saskaņojot un līdzsvarojojot intereses, kuras saduras. Treškārt, nosverot kolidējošās intereses, vienlaikus jāatceras, ka katrai interesei ir vienāds “svars” jeb nozīme, tāpēc risinājumam jābūt ne tikai kompromisam, bet arī jāparedz pēc iespējas minimāls personas tiesību ierobežojums.

---

⁵²³ Greer S. *The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, p. 259.

⁵²⁴ Marshall J. *Personal freedom throughout Human Rights Law: Autonomy, Identity and Integrity under the European Convention on Human rights*. International Studies in Human Rights. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, p. 41.

4. Personas identitāte kā juridiska vērtība ECT un Latvijas tiesu praksē

Jēdziena “personas identitāte” (ko nozīmē būt personai) juridiskais vērtējums ir ieskicēts iepriekšējās nodaļās, analizējot tiesību doktrīnu un tiesību normas. Taču, lai pilnvērtīgi noskaidrotu jēdziena “personas tiesības uz identitāti” saturu, jāizvērtē arī attiecīgā tiesu prakse. Turklāt detalizēta izpratne par pētāmo objektu iegūstama, analizējot galvenokārt ECT un Latvijas Republikas konstitucionālās tiesas, proti, Latvijas Republikas Satversmes tiesas (turpmāk – Satversmes tiesa) praksi. Jāatzīmē, ka vispusīgai personas tiesību uz identitāti satura noteikšanai nacionālā līmenī jāanalizē arī Latvijas tiesu nolēmumi. Tāpat jāpiebilst, ka minētā tiesu prakses analīze ir veicama arī tādēļ, ka tiesību akadēmiskajā literatūrā pastāv viedoklis, ko autore atzīst par pamatotu, ka personas tiesības uz identitāti izriet arī no indivīda tiesībām uz privāto dzīvi.

4.1. Personas identitāte ECT vērtējumā

Pētījuma gaitā autore vairākkārt minējusi ECT nozīmi personas identitātes attīstībā un minētā jēdziena izpratnē. Tiek uzskatīts, ka metode, kuru laika gaitā attīstījusi ECT, proti, pēc iespējas līdzsvarot konkurējošās intereses, ir vispiemērotākā, lai risinātu ar personas tiesībām uz identitāti saistītos problēmjaucējumus. Tāpēc turpmākajās nodaļās tiks aplūkoti personas identitāti veidojošie elementi ECT ieskatā, kā arī tiks izvērtēts, vai personas tiesības uz identitāti ir absolūts jēdziens, proti, vai pastāv arī kādi ierobežojumi attiecībā uz personas identitātes jēdzienā ietveramiem elementiem.

4.1.1. Personas tiesiskā noteiktība un izcelšanās kā personas identitāti veidojošie elementi

Personas identitātes juridisks vērtējums visbiežāk sastopams lietās par bērna izcelšanās noteikšanu, t. sk. par paternitātes jautājumiem. Analizējot minētās kategorijas lietas, vispirms jāatzīmē ECT 1984. gada 28. novembra spriedums lietā *Rasmussen v. Denmark*. Lai gan šajā lietā ECT nav saistījusi bērna izcelšanās noteikšanu ar personas identitāti, tomēr ECT atzinusi, ka lietas, kas izriet no paternitātes jautājumiem, attiecas uz Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantu.⁵²⁵

Izdarot šādu secinājumu un turpmāk vērtējot jau atsevišķus paternitātes aspektus, īpaši izdalāmas ECT atziņas, kas sniegtas 2002. gada 4. septembra spriedumā lietā *Mikulić v. Croatia*. Šajā lietā pamatjautājums saistīts ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas dalībvalstu pienākumu pēc iespējas ātrāk izskatīt prasības par paternitātes jautājumiem. Pieteikuma iesniedzēja, piecus gadus veca meitene, sūdzējās par paternitātes lietas izskatīšanas laiku un tādu līdzekļu trūkumu, kas varētu nodrošināt, lai viņas iespējamais tēvs ievērotu nacionālās tiesas rīkojumu veikt DNS paternitātes testu.

---

⁵²⁵ ECT spriedums lietā 8777/79 *Rasmussen v. Denmark*, para. 33.

ECT, izskatot minēto lietu un konstatējot vairākus Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpumus, atzinusi arī minētās konvencijas 8. panta pārkāpumu. Lai gan, no vienas puses, ECT atzina, ka, veicot tiesu ekspertīzi, nepieciešams nodrošināt arī trešo personu tiesību aizsardzību, minētajā situācijā sūdzības iesniedzējas “būtiskā un ar konvenciju aizsargātā interese ir iegūt informāciju, kas nepieciešama, lai noskaidrotu patiesību attiecībā uz vienu no nozīmīgākajiem personas identitātes aspektiem”.⁵²⁶

Interesanti arī tas, ka ECT, vērtējot personas tiesības uz identitāti, atzinusi, ka šīs tiesības var piemist ne tikai bērnam, bet arī iespējamajam bērna tēvam. ECT 2006. gada 12. janvāra spriedumā lietā *Mizzi v. Malta* izveidojusies situācija ir absolūti pretēja iepriekš aprakstītajai problēmai, proti, ECT atzinusi, ka tas, ka sūdzības iesniedzējam nebija juridiskas iespējas apstrīdēt paternitātes pieņēmumu, nav proporcionāls leģitīmam mērķim. Proti, pieteikuma iesniedzējs saskaņā ar Maltas tiesisko regulējumu tika automātiski atzīts par bērna tēvu, lai gan minētajā laikā viņš jau faktiski ilgstoši nedzīvoja ar savu laulāto. Turklāt saskaņā ar Maltas procesuālajām tiesību normām viņam nebija iespējams panākt, lai tiesā tiktu izskatīti meitas asins analīžu rezultāti. Šajā lietā ECT atzinusi, ka pieteicēja meitas tiesības izmantot “sociālo realitāti”, ka viņa ir pieteicēja meita, nevar būt pārāka par pieteicēja likumīgu tiesību noraidīt tāda bērna paternitāti, kas atbilstoši zinātniskiem pierādījumiem nav uzskatāms par viņa bērnu. Tādējādi ECT atzina, ka šajā lietā netika panākts taisnīgs līdzsvars starp ģimenes attiecību tiesiskās noteiktības vispārējo interesi un iesniedzēja tiesībām prasīt pārskatīt paternitātes pieņēmumu, pamatojoties uz bioloģiskiem pierādījumiem.⁵²⁷

No minētā secināms, ka, ECT ieskatā, viens no personas identitāti veidojošiem aspektiem ir tiesiskā noteiktība, jo jebkāda ilgstoša nenoteiktība apdraud personas identitāti, tādēļ tā novēršama pēc iespējas ātrāk. Tomēr atsevišķos gadījumos, lai panāktu līdzsvaru starp lietā iesaistīto pušu interešu aizsardzību, tiesiskā noteiktība var tikt pakļauta arī zināmiem ierobežojumiem.

Jāatzīmē, ka turpmākajos spriedumos⁵²⁸ ECT atsaukusies uz secinājumiem, kas izdarīti šajās lietās, līdz ar to minētos ECT spriedumus varētu uzskatīt par vadošajiem spriedumiem lietās par bērna izcelšanās noteikšanu, t.sk. paternitātes jautājumos līdz pat 2018. gada sākumam, proti, periodam, līdz kuram tika aplūkota attiecīgā tiesu prakse. Par minēto, piemēram, liecina relatīvi nesensais ECT 2013. gada 12. februāra spriedums lietā *Krisztián Barnabás Tóth v. Hungary*, kad tika atkārtoti uzsvērts, ka jebkādi jautājumi, kas saistīti ar paternitātes izvērtēšanu, ietilpst personas identitāti veidojošajos elementos. Turklāt, sākot ar 2013. gadu, ECT aizvien vairāk izskata

⁵²⁶ ECT spriedums lietā 53176/99 Mikulić v. Croatia, para. 64.

⁵²⁷ ECT spriedums lietā 26111/02 Mizzi v. Malta, para. 112.

⁵²⁸ Piemēram: ECT spriedumi lietās: 45071/09 Ahrens v. Germany; 7361/05 Laakso v. Finland; 20578/07 Anayo v. Germany; 36498/05 Backlund v. Finland; 46185/08Krušković v Croatia, utt.

paternitātes jautājumu ne vien personas identitātes tvērumā, bet arī kontekstā ar bērna interesēm. Šajā konkrētajā lietā, kad tika izvērtēta bioloģiskā tēva tiesiskā iespēja apstrīdēt jau adoptētā bērna identitāti, ECT atzina, ka: “izpratnei, kas tieši ietilpst bērna interesēs, ir ievērojama nozīme jebkādā šāda veida lietā; atkarībā no to būtības un nozīmīguma, bērna intereses var būt pat pārākas par bērna vecāka interesēm”.⁵²⁹

Tomēr diskusija par bērna izcelšanos neaprobežojas tikai ar jautājumiem par bērna paternitāti, bet ietver arī jautājumu par bērna izcelšanos (*origin*) kā tādu. Proti, ECT praksē ir atrodami arī tādi spriedumi, kuros ECT kā būtisku personas ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju aizsargātu interesi atzīst arī personas tiesības saņemt informāciju, kas nepieciešama, lai izprastu savu bērnību un agrīno attīstību.

Viens no šādiem spriedumiem, kas zināmā mērā ietekmēja arī turpmāko judikatūras attīstību, ir ECT 1989. gada 7. jūlija spriedums lietā *Gaskin v. United Kingdom*. Šajā lietā *Gaskin*, kuram tika nodrošināta ārpusģimenes aprūpe, sūdzējās par vietējo iestāžu atteikumu atļaut viņam iepazīties ar savas lietas materiāliem, norādot, ka šādā veidā tiktu atklāta sensitīva informācija par trešajām personām (skolotājiem, draugiem, audžuģimeni, kaimiņiem utt.), kuras nekad nesniegtu izvērstas ziņas par *Gaskin*, ja zinātu, ka viņu sniegtā informācija būtu pieejama minētajai personai. Noteicošais apstāklis šajā lietā bija tas, ka vīrieša māte, kura varēja dot atļauju iepazīties ar minētās lietas materiāliem, bija mirusi. ECT atzina, ka aizliegums iepazīties ar attiecīgajiem lietas materiāliem varēja pastāvēt tikai tādā gadījumā, ja būtu nodrošināta neatkarīga institūcija, kas spētu izvērtēt pieejas nodrošināšanu lietas materiāliem, ja trešās personas izvairās vai nevar sniegt attiecīgu piekrišanu.⁵³⁰

Diskusijā par lietām, kas izriet no bērna izcelšanās noteikšanas, īpaši izdalāms ECT 2003. gada 13. februāra spriedums lietā *Odièvre v. France*. Šajā lietā sieviete vēlējās noskaidrot savas mātes identitāti, kura atteicās no meitas un nodeva viņu adopcijai. Taču saskaņā ar Francijas tiesisko regulējumu bērna mātes tiesības palikt nezināmai ir prioritāras pār bērna tiesībām noskaidrot savu izcelsmi. Acīmredzami šajā lietā bērna un mātes intereses saduras, turklāt Francijas tiesību sistēmā tiek atbalstītas mātes tiesības dzemdēt bērnu anonīmi, kas norāda uz mātes tiesību pārākumu pār bērna tiesībām. Ievērojot minēto, galvenie jautājumi, kurus bija nepieciešams izskatīt ECT, ir interešu līdzsvara nodrošināšana un ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju dalībvalstīm noteiktā rīcības brīvība konvencijas piemērošanā.

Attiecībā uz proporcionāla līdzsvara nodrošināšanu ECT ar 10 balsīm pret 7 atzina, ka taisnīgs līdzsvars starp personu interesēm tika panākts.⁵³¹ Tomēr septiņi tiesneši, kuri nepievienojās minētajam viedoklim, norādīja, ka šajā gadījumā Francijas tiesiskā regulējuma un tiesu prakses

⁵²⁹ ECT spriedums lietā 48494/06 *Krisztián Barnabás Tóth v. Hungary*, para. 28.

⁵³⁰ ECT spriedums lietā 10454/83 *Gaskin v. United Kingdom*, para. 49.

⁵³¹ ECT spriedums lietā 42326/98 *Odièvre v. France*.

rezultātā vispār nav iespējams izpildīt tā saucamā taisnīgā līdzsvara testu, jo bērna mātei jau sākotnēji tiek nodrošināta iespēja sniegt neapspriežamu atteikumu atklāt savu identitāti, savukārt bērnam šajā jautājumā netiek piedāvāti nekādi tiesiskie aizsardzības līdzekļi un iespēja apstrīdēt minēto atteikumu.

Turklāt, runājot par dalībvalstīm noteikto rīcības brīvību, tiesnešu vairākums, kas neatbalstīja ECT gala spriedumu, atzīmēja, ka Francijas tiesiskais regulējums nav nodrošinājis minētās konvencijas prasības. Saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu bērna māte ir tikai aicināta sniegt šādu informācija, viņa var neatļaut atklāt savu identitāti pat viņas nāves gadījumā un, pats svarīgākais, nav nevienas institūcijas vai iestādes, kas var atļaut pieeju šādai informācijai.⁵³² Kopumā jāatzīst, ka, neskatoties uz minētajām atziņām, ECT secināja, ka šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants netika pārkāpts.

Lai gan minētais ECT spriedums tiek uzskatīts par vadošo spriedumu šādu kategoriju lietās, jāatzīmē, ka tā iznākums nav guvis īpašu atsaucību turpmākajā tiesu praksē. Turklāt kopš 2006. gada ECT taisīja vairākus spriedumus, kuros nopietni ievēroja *Odièvre v. France* lietas kritiku un demonstrēja gatavību ļoti detalizēti izvērtēt nacionālā līmenī panākto līdzsvaru attiecībā uz personas tiesībām uz savas izcelsmes vēsturi.⁵³³ Līdz ar to lietās, kas saistītas ar bērna izcelsmes noteikšanu, būtu izdalāmi ECT spriedumi lietās *Jäggi v. Switzerland* un *Phinikaridou v. Cyprus*.⁵³⁴ Pirmajā lietā pieteikuma iesniedzējs lūdza veikt viņa varbūtējā tēva mirstīgo atlieku ekspertīzi, taču tas tika atteikts, norādot, ka šādā gadījumā tiktu pārkāpts līdzsvars starp mirušās personas un pieteikuma iesniedzēja tiesībām. Noteicošais apstāklis, kas ietekmēja tiesas spriedumu minētajā lietā, bija tas, ka bioloģiskā noteiktība nemainītu esošos ierakstus attiecīgajos Civiltāvokļa aktu reģistros, līdz ar to pieteikuma iesniedzēja patiesā interese bija tikai noskaidrot savu izcelsmi. Ievērojot minēto, tiesa atzinusi, ka tiesiskās noteiktības saglabāšana nav pietiekams pamatojums, lai liegtu pieteikuma iesniedzējam noskaidrot savu izcelsmi.⁵³⁵

Zināma līdzība vērojama arī lietā *Phinikaridou v. Cyprus*, kurā pieteikuma iesniedzēja nebija apmierināta ar paternitātes noteikšanas termiņu. Proti, sieviete tikai 52 gadu vecumā no savas bioloģiskās mātes uzzināja bioloģiskā tēva vārdu. Ievērojot to, ka paternitātes noteikšanas termiņš acīmredzami jau bija notecējis (3 gadus pēc bērna pilngadības), tas ierobežoja viņas tiesības uz savas izcelšanās noteikšanu. Šajā lietā ECT atzina, ka beznosacījuma termiņa noteikšanas dēļ

⁵³² Joint Dissenting Opinion of Judges Wildhaber, Sir Nicolas Bratza, Bonello, Loucaides, Cabral Barreto, Tulkens and Pellonpää ECT spriedums lietā 42326/98 *Odièvre v. France*.

⁵³³ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 151.

⁵³⁴ Popović D. Access to One's Origins as a Fundamental Right. Challenges in Adoption Procedures in Europe: Ensuring the Best Interests of the Child. Joint Council of Europe and European Commission Conference: Strasbourg: 1 December, 2009, p. 187.

⁵³⁵ ECT spriedums lietā 58757/00 *Jäggi v. Switzerland*, para. 43.

taisnīgs līdzsvars netika panākts. Turklāt minētajā lietā tiesības zināt savu izcelsmi prevalē pār citām tiesībām un interesēm.⁵³⁶

Secināms, ka ar šo jauno pieeju ECT mēģina panākt taisnīgu līdzsvaru starp kolidējošām interesēm, nevis piešķirt absolūtu prioritāti bērna tiesībām zināt savu izcelsmi vai vecāku tiesībām uz savas identitātes neatklāšanu.⁵³⁷ Šeit kā vienu no spilgtākajiem piemēriem ECT jaunajai pieejai var minēt ECT 2012. gada 25. septembra spriedumu lietā *Godelli v. Italy*, kurā šķietami vienādos faktiskos apstākļos ar *Odièvre v. France* lietu ECT tomēr konstatēja Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta pārkāpumu. Turklāt minētais spriedums īpaši ņemams vērā arī tādēļ, ka šajā lietā ECT sniedza apkopojumu par dalībvalstīs pieejamām iespējām bērnam noskaidrot savu izcelsmi.⁵³⁸

Šajā lietā pieteikuma iesniedzējas māte pameta meitu, atsakot ierakstīt savu vārdu bērna dzimšanas apliecībā. Pieteikuma iesniedzēja lūdza veikt labojumus dzimšanas apliecībā, taču viņas lūgums tika noraidīts saskaņā ar Itālijas likumu, kas paredzēja informācijas neizpaušanu par personas identitāti, ja tā tam nav piekritusi. Tādējādi pieteikuma iesniedzējai tika liegta iespēja noskaidrot savu izcelsmi. Šajā lietā pamatjautājums bija par to, vai ir panākts taisnīgs līdzsvars starp konkurējošām tiesībām, proti, starp pieteikuma iesniedzējas interesi noskaidrot savu izcelšanos, no vienas puses, un mātes interesi neatklāt savu identitāti, no otras puses. ECT atzīmēja, ka indivīda interese par savu izcelšanos līdz ar vecumu nepāriet, gluži otrādi. Atšķirībā no Francijas tiesību sistēmas, kas tika izvērtēta lietā *Odièvre v. France*, Itālijas tiesiskais regulējums nenodrošina taisnīgu līdzsvaru starp konkurējošām tiesībām un interesēm. Būtībā pieteikuma iesniedzēja, pieprasot piekļuvi informācijai par savu māti un bioloģisko ģimeni, saskārās ar trešo pušu interešu aizsardzību un pilnīgu sava pieprasījuma noraidīšanu bez jebkādam pārsūdzības iespējām. Nepastāvot nekādiem līdzekļiem, kas līdzsvarotu pieteikuma iesniedzējas tiesības noskaidrot savu izcelsmi un mātes tiesības uz anonimitātes saglabāšanu, mātes tiesībām automātiski tika nodrošināta prioritāte. Būtībā pieteikuma iesniedzējas bioloģiskā māte izvēlējās neatklāt savu identitāti, un Itālijas tiesiskais regulējums nepiedāvā nekādas iespējas adoptētajam bērnam pieprasīt informāciju par savu izcelsmi, neatklājot citu personu identitāti. Pateicoties likuma izmaiņām, tas šobrīd ir iespējams Francijā, taču Itālijas parlaments jau četrus gadus vilcinās pieņemt likumu, kas paredzētu attiecīgas reformas minētajā jomā. Tādējādi ECT atzina, ka Itālijas varas iestādes nenodrošināja taisnīgu līdzsvaru starp lietā iesaistīto pušu interesēm un līdz ar to pārsniedza savu rīcības brīvību.⁵³⁹

⁵³⁶ ECT spriedums lietā 23890/02 *Phinikaridou v. Cyprus*, para. 64.

⁵³⁷ Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007, p. 152.

⁵³⁸ ECT spriedums lietā 33783/09 *Godelli v. Italy*, para. 28 – 32.

⁵³⁹ *Ibid.*, para. 47 – 58.

Apkopojot minētos ECT spriedumus, konstatējams, ka, lai gan personas tiesības uz identitāti atsevišķos gadījumos var tikt ierobežotas, ja šis ierobežojums atbilst leģitīmam mērķim, tomēr viens no personas tiesību uz identitāti veidojošiem elementiem ir tiesības zināt savu izcelsmi un savas izcelsmes vēsturi.

4.1.2. Personas identitātes jēdzienā papildus iekļaujamie elementi

Runājot par citiem aspektiem, kas veido personas tiesību uz identitāti saturu, jāatzīmē ECT atziņa, kas izdarīta 1994. gada 22. februāra spriedumā lietā *Burghartz v. Switzerland*. Izvērtējot situāciju par dubultuzvārdiem, ECT atzina, ka, lai gan Eiropas Cilvēktiesību konvencija īpaši neregulē jautājumus, kas attiecas uz vārdiem, tomēr personas vārds ietekmē personas privāto dzīvi, jo tas kalpo personas identifikācijai un norāda uz saistību ar ģimeni.⁵⁴⁰ Uz šo atziņu ECT atsaucas arī vēlāk 1994. gada 25. novembra spriedumā lietā *Stjerna v. Finland*, turklāt minētajā lietā ECT atzina, ka jautājumi, kas attiecas uz personas vārdu, bauda īpašu dalībvalstu rīcības brīvību, jo ECT nav tiesīga nacionālo iestāžu vietā noteikt atbilstošāku politiku attiecībā uz personas vārdu un uzvārdu regulējošiem noteikumiem. Šo kategoriju lietās ECT galvenais uzdevums ir vērtēt, vai dalībvalstu tiesas nav pārkāpušas šo rīcības brīvību.⁵⁴¹

Jāpiebilst, ka būtībā ar personas vārdu un uzvārdu saistītie jautājumi zināmā mērā kalpoja par pamatu ECT judikatūras attīstībai par personas tiesībām uz identitāti. Līdztekus iepriekš minētajām atziņām autore vēlas norādīt uz vēl vienu gadījumu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta satura vērtēšanā. Proti, pieteikuma iesniedzējs 1988. gada 16. septembrī lūdza Nīderlandes tieslietu ministram atļaut pievienot savam uzvārdam viņa mātes pirmslaulību uzvārdu, pamatojot to ar apstākli, ka pieteikuma iesniedzēja māte bija smagi slima, taču viņa ļoti atbalstījusi dēlu visu savu dzīvi. Šāds lūgums tika noraidīts, jo Nīderlandes tiesiskais regulējums neparedz uzvārda maiņu pieteikuma iesniedzēja norādītajā situācijā, turklāt Nīderlandes tiesību politika ir veidota tā, lai pēc iespējas ierobežotu dubultuzvārdus. Lai gan kopumā, izvērtējot pieteikuma pieļaujamību, tas netika pieņemts izskatīšanai, ECT norādīja, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants nodrošina tādu vidi, kurā ikviens var brīvi baudīt personisko attīstību un savas personības realizāciju. Tiesības attīstīt un baudīt savas personības izpausmi noteikti aptver tiesības uz identitāti un līdz ar to arī tiesības uz vārdu (un uzvārdu).⁵⁴²

Jāatzīmē, ka minētie spriedumi ir tikai sākums tam, ka ECT sākusī atzīt personas tiesības uz identitāti par vienu no tiesību uz privāto dzīvi veidojošiem elementiem līdztekus tādiem

⁵⁴⁰ ECT spriedums lietā 16213/90 *Burghartz v. Switzerland*, para. B.

⁵⁴¹ ECT spriedums lietā 18131/91 *Stjerna v. Finland*, para. 39.

⁵⁴² ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 18806/91 *K.B. v. the Netherlands*.

tradicionāliem aspektiem kā tiesības uz garīgo un fizisko integritāti.⁵⁴³

Attiecībā uz citiem aspektiem, kas veido personas tiesību uz identitāti saturu, jāatzīmē, ka tādi elementi kā personas tiesības uz autonomiju un (personīgo) attīstību nevar pastāvēt bez personas tiesībām uz identitāti. Pie šāda secinājuma var nonākt, analizējot jau iepriekš minēto ECT 2002. gada 29. aprīļa spriedumu lietā *Pretty v. United Kingdom*, kurā tika izvērtēta situācija, kad pieteikuma iesniedzēja uzskatīja par nepamatotu kriminālatbildības noteikšanu personai, kura asistē citu personu pašnāvības izdarīšanā (pieteikuma iesniedzējai savas veselības stāvokļa dēļ – pilnīga paralīze – nebija iespējams izdarīt pašnāvību bez sava vīra palīdzības). Šajā lietā ECT saista personas tiesību uz identitāti ar personas autonomijas principiem.⁵⁴⁴

Turklāt, attīstot tiesu praksi, ECT lietā *Evans v. United Kingdom* atzina, ka indivīda fiziskā un sociālā identitāte ietver arī personas autonomiju, personas attīstību un tiesības dibināt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārējo pasauli, šīs tiesības ietver arī tiesības būt vai nebūt vecākam. Šādu atziņu tiesa izdarījusi, analizējot gadījumu, kad sieviete vēlējās iznēsāt embrijus, kas tika radīti viņas attiecībās ar iepriekšējo partneri. Tā kā pēc operācijas viņa vairs nevarēja dabīgā ceļā ieņemt bērnu, bet iepriekšējais partneris nedeva piekrišanu, pieteikuma iesniedzēja uzskatīja, ka tādējādi tiek ierobežotas viņas tiesības būt par māti bērnam, ar kuru viņa būtu ģenētiski saistīta.⁵⁴⁵

Turklāt, ievērojot norādītos secinājumus par personas autonomijas saistību ar personas identitāti, var nonākt pie secinājuma, ka viens no personas tiesību uz identitāti veidojošiem elementiem var būt arī personas tiesības uz seksuālo identitāti.⁵⁴⁶ Proti, ECT 2005. gada 17. februāra spriedumā lietā *K.A. un A.D. v. Belgium* attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju sadomazohistisko praksi norādīja, ka personas tiesības iesaistītes seksuālajās attiecībās izriet no personas tiesībām uz sava ķermeņa autonomiju.⁵⁴⁷

Papildus minētajam ECT atzīst, ka personas tiesībās uz identitāti ietveramas arī tiesības uz etnisko identitāti. Šai sakarā būtu īpaši jāatzīmē atziņas, kas sniegtas ECT 2010. gada 27. aprīļa spriedumā lietā *Ciubotaru v. Moldova*. Šajā lietā pieteikuma iesniedzējs 2002. gadā vērsās vietējās civilās reģistrācijas iestādē ar lūgumu mainīt tautības ierakstu no “moldāvs” uz “rumānis”. Jāatzīmē, ka laikā, kad Moldovas teritorija bija Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sastāvdaļa, personu etnisko izcelsmi personu apliecinošos dokumentos reģistrēja padomju varas iestādes. Lielākā daļa Moldovas Padomju Sociālistiskās Republikas etniskās grupas pārstāvju tika

⁵⁴³ De Hert P. A Right to Identity to Face the Internet of Things? UNESCO, Tilburg : Tilburg University, 2008, p. 7. Available from: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/a-right-to-identity-to-face-the-internet-of-things> (accessed 12.06.2019.).

⁵⁴⁴ ECT sprieduma lietā 2346/02 *Pretty v. United Kingdom*, para. 61.

⁵⁴⁵ ECT spriedums lietā 6339/05 *Evans v. United Kingdom*.

⁵⁴⁶ De Hert, P. A Right to Identity to Face the Internet of Things? UNESCO, Tilburg : Tilburg University, 2008, p. 7. Available from: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/a-right-to-identity-to-face-the-internet-of-things> (accessed 12.06.2019.).

⁵⁴⁷ ECT spriedums lietā 42758/98 un 45558/99 *K.A. un A.D. v. Belgium*, para B.

reģistrēti kā moldāvi. Atbildot uz pieteikuma iesniedzēja lūgumu, viņš tika informēts, ka tas ir neiespējami, jo neviens no viņa vecākiem dzimšanas vai laulības apliecībā nebija reģistrēts kā etniskais rumānis. Pieteikuma iesniedzējam tika ieteikts vērsties valsts arhīvā, lai atrastu pierādījumus par viņa vecvecāku un citu senču rumāņu izcelsmi. Vēlāk pieteikuma iesniedzējs uzsāka tiesvedību pret valsti, taču viņa prasība tika noraidīta, pamatojoties uz to, ka viņš nav pierādījis, ka viņa vecākiem ir rumāņu etniskā izcelsme.

Apzinoties jautājuma sensitīvo raksturu, ECT uzskatīja par pieņemamu, ka dalībvalstis var pieprasīt objektīvus pierādījumus, reģistrējot personas etnisko identitāti. Ja šāda prasība tika balstīta uz subjektīviem un nepietiekami pamatotiem apstākļiem, valsts iestādes varēja to noraidīt. Taču pieteikuma iesniedzēja lūgums tika pamatots ar vairāk nekā tikai subjektīvu izpratni par viņa tautību. Pieteikuma iesniedzējs pierādīja būtisku saikni ar rumāņu etnisko grupu, piemēram, valodu, vārdu, simpātiju u.c. Neskatoties uz minēto, pieteikuma iesniedzējam saskaņā ar nacionālo regulējumu bija nepieciešams pierādīt, ka viņa vecāki pieder rumāņu etniskajai grupai. Ņemot vērā Moldovas vēsturisko realitāti, šāds pieprasījums radīja nepārvaramu šķērslī reģistrēt citu etnisko identitāti nekā to, kādu reģistrēja padomju varas iestādes. Tādējādi ECT, pirmkārt, atzina, ka indivīda vārds, dzimums, reliģija, kā arī etniskā identitāte veido vienu no būtiskiem indivīda privātās dzīves un identitātes aspektiem. Otrkārt, neizskatot pieteikuma iesniedzēja prasību un neņemot vērā objektīvos un ticamos pierādījumus, Moldova nav nodrošinājusi pieteikuma iesniedzēja efektīvu viņa privātās dzīves tiesību, t.sk. tiesību uz etnisko identitāti, ievērošanu.⁵⁴⁸

Papildus iepriekš konstatētajiem elementiem, kas veido personas tiesības uz identitāti, zināmā mēra var minēt personas tiesības uz saviem identifikācijas dokumentiem (personu apliecinošiem dokumentiem). Piemēram, ECT 2003. gada 24. jūlija spriedumā lietā *Smirnova v. Russia* atzinusi, ka pases ilgstoša aizturēšana personai, kas ir aizdomās turamā statusā, būtiski apdraud un kavē minētās personas privāto dzīvi, jo tas liedz personai saņemt veselības aprūpi, stāties darba tiesiskajās attiecībās, noslēgt laulību utt.⁵⁴⁹

Runājot par papildu aspektiem, kas veido personas tiesības uz identitāti, jānorada arī personas vārds, fotogrāfija, fiziskā un morālā integritāte. Pie šādas atziņas ECT nonākusi, analizējot situāciju lietā *Von Hannover v. Germany No.2*, kad vācu plašsaziņas līdzekļos tika publicēta sabiedrībā pazīstama pāra fotogrāfija, kas tika uzņemta bez pāra piekrišanas. Šajā lietā ECT līdztekus jau iepriekš izdarītajiem secinājumiem uzsvērusi, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijā garantēto pamatbrīvību primārais uzdevums ir nodrošināt katra indivīda personības attīstību tā attiecībās ar citām personām bez iejaukšanās no ārienes. Tādējādi personas mijiedarbība ar citām personām pat publiskā kontekstā attiecas uz personas privāto dzīvi. Līdz ar to fotogrāfijas

⁵⁴⁸ ECT spriedums lietā 27138/04 *Ciubotaru v. Moldova*, para. 49 – 59.

⁵⁴⁹ ECT spriedums lietā 46133/99 un 48183/99 *Smirnova v. Russia*, para. 95 – 97.

publikāciju var uzskatīt par iejaukšanos personas privātajā dzīvē arī tad, ja šī persona ir publiska figūra.⁵⁵⁰

Turpmākajā tiesu praksē ECT attīstījusi minēto atziņu, norādot, ka personas attēls ir viens no personības atribūtiem, kas atspoguļo personas unikālās īpašības un nošķir vienu personu no citas. Tādējādi tiesības uz sava attēla aizsardzību ir viena no būtiskākajām personas attīstības sastāvdaļām.⁵⁵¹ Turklāt, runājot par personības realizāciju, ECT atzina, ka personas izvēle attiecībā uz savu vēlamu ārējo izskatu (t.sk. attiecīgu frizūru) gan publiskajā, gan privātajā telpā attiecas uz personības izpausmi un tādējādi ietilpst jēdzienā “privātā dzīve”.⁵⁵²

Papildus atzīmējams, ka, sniedzot personas identitātes juridisko vērtējumu, ECT atzina, ka personas reputācija pat tad, ja persona tiek kritizēta publiskās debatēs, veido daļu no personas identitātes un psiholoģiskās integritātes un tādējādi arī attiecas uz personas privāto dzīvi.⁵⁵³

Turpinot diskusiju par tiem elementiem, kas veido personas tiesības uz identitāti, jāpievēršas atziņai, ko sniedzis atsevišķs tiesnesis ECT 2012. gada 26. jūnija spriedumā lietā *Kurić and others v. Slovenia*. Šajā lietā tika izskatīta situācija, kad astoņi pieteikuma iesniedzēji ir bijuši bijušās Dienvidslāvijas, respektīvi, tās sastāvā ietilpstošo republiku pilsoņi, izņemot Slovēniju. Viņi saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Slovēnijā, bet pēc tās neatkarības iegūšanas viņiem vai nu tika atteikta Slovēnijas pilsonība, vai arī viņi to nav prasījuši. Saskaņā ar grozījumiem attiecīgajā likumā pieteikuma iesniedzēju vārdi tika izdzēsti no pastāvīgās uzturēšanās atļauju reģistra, tādējādi viņi kļuva par nepilsoņiem bez uzturēšanās atļaujām. Šādā situācijā atradušies vēl aptuveni 25 000 cilvēku, kuriem bija radušās noteikta rakstura problēmas: daudzi kļuva par bezvalstniekiem, citi tika izlikti no dzīvokļiem, nevarēja ceļot vai arī stāties darba tiesiskajās attiecībās, pazaudēja visus savus īpašumus un daudzus gadus dzīvoja uz ielas vai patversmēs.⁵⁵⁴

Neiedziļinoties aprakstītās problēmas analīzē, jāatzīmē, ka atsevišķs tiesnesis, atzīstot, ka ECT pareizi konstatējusi Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta pārkāpumu, norādīja, ka, viņaprāt, ECT argumentācija ir nepilnīga un nepabeigta, proti, tiesneša *Vučinić* ieskatā, ECT vajadzēja atzīt, ka šajā lietā atzīstams personas tiesību būt likuma tiesību subjektam (*to be a person before the law*) pārkāpums jeb tiesību uz tiesisku personību (*right to legal personality*) pārkāpums. Tiesnesis *Vučinić* norādīja, ka šāda pieteikuma iesniedzēju izdzēšana no Slovēnijas tiesību sistēmas radījusi viņu tiesiskās personības atņemšanu. Pieteikuma iesniedzēji vairs neeksistēja kā tiesiski subjekti, t.i., kā fiziskās personas vai likuma subjekti Slovēnijas tiesību sistēmā, bet gan kā “izlietotie (*disposable*) subjekti”, kas ir absolūtā pretrunā ar cilvēka personību un cieņu. Kopumā

⁵⁵⁰ ECT spriedums lietā 40660/08 *Von Hannover v. Germany* No.2, para. 95.

⁵⁵¹ ECT spriedumi lietās: 6490/07 *Rothe v. Austria*; 51151/06 *Küchl v. Austria*; 59631/09 *Verlagsgruppe News GmbH and Bobi v. Austria*.

⁵⁵² ECT spriedums lietā 43835/11 *S.A.S. v. France*, para. 107.

⁵⁵³ ECT spriedums lietā 12556/03 *Pfeifer v. Austria*, para. 35.

⁵⁵⁴ ECT spriedums lietā 26828/06 *Kurić and others v. Slovenia*.

tiesnesis *Vučinić* puda viedokli, ka tiesības uz tiesisku personību ir pamatnosacījums un būtisks priekšnoteikums, lai varētu pildīt un baudīt personas privāto dzīvi veidojošos aspektus,⁵⁵⁵ kas jau iepriekš tika konstatēts lietā *Pretty v. United Kingdom*, *Mikulić v. Croatia* utt.

Lai gan minētais ECT spriedums ir nosacīti jauns, turklāt tiesneša *Vučinić* viedoklis netika iekļauts pašā spriedumā, bet gan pievienots kā atsevišķs viedoklis, tomēr, autoresprāt, tas ir ņemams vērā, jo pierāda, ka jēdziens “personas tiesības uz identitāti” pats par sevi ir ļoti plašs, kurā atkarībā no sabiedrībā notiekošajiem procesiem un tehnoloģiju attīstības var iekļaut aizvien jaunus aspektus. Proti, attīstoties tiesu praksei, personas identitātes saturu var veidot arī citi būtiski aspekti, kas savukārt liecina par šo tiesību dinamisko raksturu.

No turpmākās tiesu prakses analīzes, kas aptver periodu līdz pat 2018. gada sākumam, konstatējams, ka secinājumi, kas izdarīti šajās lietās, konsekventi atkārtojas turpmākajos ECT spriedumos, līdz ar to tos varētu uzskatīt par vadošajiem spriedumiem. Turklāt, sākot ar 2013. un 2014. gadu, ECT praksē ir novērojamas divas tendences, proti, pirmkārt, ECT sniedz detalizētāku vērtējumu jau konstatētajiem un atzītajiem personas identitāti veidojošajiem elementiem, otrkārt, tiek nosaukti jauni elementi, kas varētu veidot personas identitāti.

Attiecībā uz pirmo tendenci kā piemēru varētu minēt ECT 2014. gada 9. oktobra spriedumu lietā *Konovalova v. Russia*, kad Konovalovas kundze iesniedza sūdzību ECT par to, ka viņas dzemdību procesā pret viņas gribu piedalījās arī medicīnas studenti, novērojot notiekošo. ECT, atkārtojot jau iepriekš izteiktos atzinumus par personas vārdu, fotogrāfiju, fizisko un morālo integritāti, vienlaikus norādīja, ka personas tiesības uz privāto dzīvi ir vispārīgi paplašināmas tiktāl, ka tās aptver arī personas tiesisko paļaušanos, ka personiskā informācija netiks publiskota bez šīs personas piekrišanas. Mijiedarbībā ar personas tiesībām būt vai nebūt par vecāku tas nozīmē, ka minētā tiesiskā paļaušanās ir attiecināma arī uz gadījumiem, kad personas izvēlas kļūt par vecākiem.⁵⁵⁶ Tāpat ECT uzsvēra, ka personas ķermenis ir pats intīmākais aspekts personas privātajā dzīvē, līdz ar to medicīniska iejaukšanās, pat ja tā ir minimāla, ir uzskatāma par iejaukšanos personas fiziskajā integritātē.⁵⁵⁷

Attiecībā uz otru tendenci kā piemēru varētu minēt ECT 2014. gada 28. oktobra spriedumu lietā *Gough v. the United Kingdom*, kad ECT izskatīja sūdzību par kriminālvajāšanu, kas uzsāka par personas atkailināšanos publiskās vietās, ko *Gough* kungs savukārt uzskatīja par nepieņemamu, jo viņš ir tā saucamā sociālā nūdisma atbalstītājs un tic, ka cilvēka ķermenis nevar aizskart citu cilvēku tiesības un intereses. Šajā lietā ECT ne vien atkārtoja jau izveidojošos tiesu praksi attiecībā uz personas ārējo izskatu, bet kontekstā ar personas tiesībām uz identitāti vērtēja tādu elementu kā personas individualitāte jeb personība. Tomēr, neskatoties uz personības elementa atzīšanu, ECT

---

⁵⁵⁵ Dissenting Opinion of Judge Vučinić ECT spriedumam lietā 26828/06 Kurić and others v. Slovenia.

⁵⁵⁶ ECT spriedums lietā 37873/04 Konovalova v. Russia, para. 39.

⁵⁵⁷ ECT spriedums lietā 37873/04 Konovalova v. Russia, para. 40.

uzsvēra, ka ir starpība, vai kaut kāda darbība ir vērsta uz personisko piepildījumu (*fulfilment*) vai uz kādu publisku mērķi. Turklāt personas tiesības uz identitāti, kas tātad attiecīgi aptver personas izvēli par tās vēlamu izskatu publiskajā telpā (analoģijā ar personas tiesībām uz reliģiskiem uzskatiem), nevar aizsargāt vai pamatot katru iespējamu izvēli – šajā sakarā jābūt kaut vai minimālam veselam saprātam, kas šajā konkrētajā gadījumā trūkst, uz ko norāda šādas personas pozīcijas atbalsta trūkums visā pasaulē.⁵⁵⁸

Papildus divām minētajām tendencēm jānorāda, ka līdz ar 2014. gadu ECT tiesu praksē nav novērojami gadījumi, kad ECT būtu nosaukusi jaunus identitāti veidojošus elementus. Tomēr tas nebūt nenozīmē, ka personas tiesību uz identitāti attīstība ECT vērtējumā būtu apstājusies, tieši otrādi, autore novērojusi citu būtisku tendenci, proti, varētu pat teikt, ka minēto tiesību attīstība iziet citā dimensijā un iegūst citu formu, t.i., līdz ar 2014. gadu ECT vērtē personas tiesības uz identitāti vai nu kopsakarā un paralēlā pastāvēšanā ar citām tiesībām, vai nu kolīzijā.

Minētā apgalvojuma pamatošana ir jāsāk ar ECT 2014. gada 28. oktobra spriedumu lietā *Ion Cârstea v. Romania*, kad ECT ieskicēja apstākli, kad personas tiesības uz identitāti pastāv vienlaikus ar tiesībām uz personas reputācijas aizsardzību.⁵⁵⁹

Tomēr vislabāk minētā tendence saskatāma ECT 2014. gada 11. decembra spriedumā lietā *Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*, kad ECT, vērtējot Čehijā pastāvošos ierobežojumus attiecībā uz mājdzemdībām, tostarp atzina, ka mātes izvēle par dzemdību vietu attiecināma uz personas pašnoteikšanās būtību un kā tāda veido personas privātās dzīves sastāvdaļu. ECT konstatē personas pašnoteikšanās tiesības, vērtējot personas tiesības uz autonomiju un personības attīstību kopsakarā ar tiesībām būt vai nebūt par vecāku, piesaucot pat cietumā esošās personas tiesības dzemdēt un galvenokārt saistot minētās tiesības ar jau apskatīto personas identitāti veidojošo elementu, proti, bērna tiesībām zināt par apstākļiem, kādos viņš piedzimis.⁵⁶⁰

Pierādījums apgalvojumam, ka personas tiesību uz identitāti attīstība ECT vērtējumā iziet citā dimensijā, ir saskatāms arī ECT 2014. gada 2. decembra spriedumā lietā *Emel Boyraz v. Turkey*, kad ECT vērtēja Turcijas tiesiskā regulējuma ierobežojumus par to, ka sievietes nevar dienēt civildienestā kā miesassargi (miesassardzes). Proti, minētajā lietā ECT vērtēja Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 14. pantā noteikto diskriminācijas aizliegumu kopsakarā ar minētās konvencijas 8. pantu, tostarp uzsverot, ka, ņemot vērā, ka personas dzimums ir personas identitāti veidojošs elements, apstāklis, ka persona tiek atbrīvota no amata, tikai pamatojoties uz tās dzimumu, nelabvēlīgi ietekmē un pat kaitē personas identitātei, sevis uztverei (*self-perception*) un pašcieņai.⁵⁶¹ Tādējādi secināms, ka šajā konkrētajā lietā lielāko aizskārumu veido ne vien pieteiktais

⁵⁵⁸ ECT spriedums lietā 49327/11 *Gough v. the United Kingdom*, para. 182, 184.

⁵⁵⁹ ECT spriedums lietā 20531/06 *Ion Cârstea v. Romania*, para. 29.

⁵⁶⁰ ECT spriedums lietā 28859/11 *Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*, para. 73.

⁵⁶¹ ECT spriedums lietā 61960/08 *Emel Boyraz v. Turkey*, para. 44.

diskriminācijas aizlieguma pārkāpums, bet tā mijiedarbība ar personas tiesību uz identitāti aizskārumu.

Tas, ka personas tiesību uz identitāti attīstība iegūst aizvien dziļāku vērtējumu, var konstatēt arī ECT 2015. gada 10. novembra spriedumā lietā *Couderc un Hachette Filipacchi Associés v. France*. 2005. gadā Eiropas lielākajos laikrakstos tika publicēta informācija par Monako prinča Alberta Grimaldi (*Albert Grimaldi*) ārlaulības bērnu. Lai gan, vērtējot laikrakstu izdevēju sūdzību, ECT atzina Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 10. pantā noteikto vārda brīvības pārkāpumu, norādot, ka prinča Alberta privātās dzīves aizsardzība un tiesības uz attēlu nav pietiekams pamatojums izteiksmes brīvības ierobežojumam,⁵⁶² jāatzīst, ka šajā konkrētajā gadījumā vērā būtu ņemams apstāklis, ka ECT, vērtējot cita veida pārkāpumu, pievērsās tieši personas identitāti un privāto dzīvi veidojošiem aspektiem.

Savukārt, piemēram, ECT 2015. gada 8. decembra spriedumā lietā *Caragea v. Romania*, kurā problēmsituācija radusies pēc kritizējoša raksta publicēšanas par *Caragea* kungu, personas tiesības uz identitāti tika pretstatītas tiesībām uz vārdu brīvību,⁵⁶³ piešķirot pēdējām lielāku nozīmi šajā konkrētajā lietā. Tātad personas tiesības uz identitāti tiek izvērtētas kolīzijā ar citām tiesībām un brīvībām.

Līdzīgi ECT vērtē personas tiesības uz identitāti, konkrēti, tiesības uz seksuālo identitāti un orientāciju, kopsakarā ar tiesībām uz reputāciju,⁵⁶⁴ kas ir atspoguļots ECT 2016. gada 22. marta spriedumā lietā *Sousa Goucha v. Portugal*. Kādā humoristiskā TV raidījumā tika iekļauts joku jautājums par Portugālē pazīstamu cita TV raidījuma vadītāju, ko šis vadītājs attiecīgi uztvēra kā viņa privātās dzīves pārkāpumu, jo, viņaprāt, ņemot vērā viņa seksuālo orientāciju (viendzimuma attiecības), viņš joku jautājuma atbildēs tika ierindots kopā ar sievietēm.

Papildus būtu atzīmējams, ka, lai gan, kā jau iepriekš norādīts, personas dzimums un seksuālā orientācija ir personas identitāti veidojošie elementi, ECT paplašina minēto tiesību saturu līdz transseksuālu tiesībām veikt dzimuma maiņu un savā 2015. gada 10. marta spriedumā lietā *Y.Y. v. Turkey* ECT tieši uzsver, ka personas identitātes aspekti būtu vērtējami arī kontekstā ar personas dzimuma maiņu.⁵⁶⁵

4.1.3. Personas tiesību uz identitāti papildus veidojošo elementu attīstības ierobežojumi

Iepriekšējās nodaļas nobeigumā izdarītais secinājums gan nenozīmē, ka personas tiesības uz identitāti ir neierobežojams jēdziens, kas attiecināms uz visu, kas ir saistīts ar pašu personu vai

⁵⁶² ECT spriedums lietā 40454/07 *Couderc un Hachette Filipacchi Associés v. France*, para. 85.

⁵⁶³ ECT spriedums lietā 51/06 *Caragea v Romania*, para. 20-22.

⁵⁶⁴ ECT spriedums lietā 70434/12 *Sousa Goucha v. Portugal*, para. 27.

⁵⁶⁵ ECT spriedums lietā 14793/08 *Y.Y. v. Turkey*, para. 56.

tās esošām un iespējamām sociālajām aktivitātēm. Par minēto, piemēram, liecina ECT atziņas un juridiskais izvērtējums lietā *Friend and Others v. the United Kingdom* (ECT 2009. gada 24. novembra lēmums). Šajā lietā pieteikuma iesniedzēji – nevalstiska organizācija un atsevišķas privātpersonas – lūdza atzīt Apvienotajā Karalistē 2002. un 2004. gadā ievesto medību (tradicionālās medības ar suņiem) aizliegumu par neatbilstošu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantam. Medībām ir sena vēsture Lielbritānijas laukos, tām pat ir izstrādātas savas īpašas paražas un prakse, tostarp kodekss, apģērbs, etiķete un hierarhija. Taču jaunais tiesību akts noteica, ka savvaļas dzīvnieku medīšana ar suni ir atzīstama par noziedzīgu nodarījumu, izņemot atsevišķus likumā atrunātus apstākļus.

ECT, izvērtējot iespējamo privātās dzīves aizskārumu, atzina, ka, lai gan privātā dzīve ir plašs jēdziens, tas nenozīmē, ka ir jāaizsargā katra darbība, ko persona varētu veikt, sadarbojoties ar citiem cilvēkiem, lai izveidotu un attīstītu attiecības ar viņiem. Nekas ECT iepriekšējā judikatūrā neliecina, ka privātās dzīves apjoms jāattiecinā uz darbībām, kurām ir valstisks raksturs. Pēc savas būtības medības ir sabiedriska darbība atklātā teritorijā, kas piesaista virkni dalībnieku un skatītāju. Neraugoties uz acīmredzamo prieku un dalībnieku personības realizāciju, medībām nav nekā kopīga ar pieteikuma iesniedzēju personīgo autonomiju un savstarpējām attiecībām. Savukārt attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju norādīto, ka medības ir viņu dzīvesveida sastāvdaļa, ECT paskaidroja, ka medību kopienu nevar uzskatīt par etnisku vai nacionālu minoritāti. Piedalīšanās kopīgās sociālās darbībās nevar radīt piederību šādai minoritātei. Daudzi cilvēki socializējas ar personām, kurām ir kopīgas intereses, taču personiskas saites, kas līdz ar to izveidojas, nav pietiekami spēcīgas, lai izveidotu atsevišķu minoritātes grupu. Visbeidzot ECT atzina, ka medības neveido tādu īpašu dzīvesveidu, kas būtu tik nesaraucami saistīts ar identitāti, ka ievestais aizliegums radītu identitātes būtības apdraudējumu.⁵⁶⁶

Uz zināmiem riskiem un ierobežojamu nepieciešamību norādījis arī atsevišķs tiesnesis, taisot jau minēto ECT 2014. gada 11. decembra spriedumu lietā *Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*, kad ECT, vērtējot Čehijā pastāvošos ierobežojumus mājdzemdībām, kopumā neatzina personas privātās dzīves aizskārumu. Proti, kā atzīst ECT tiesnese *Yudkivska*, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants nevar būt piemērojams katrā gadījumā, kad personas ikdienas dzīve ir aizskarta, bet gan tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos, kad valsts nav veikusi noteiktas darbības, lai novērstu iespējamo iejaukšanos personas tiesībās uz personības attīstību vai tiesībās izveidot un uzturēt attiecības ar citām personām.⁵⁶⁷

Tāpat ECT ar savu 2016. gada 12. janvāra spriedumu lietā *Bărbulescu v. Romania*, izvērtējot situāciju, kad darbinieks darba laikā sociālajos tīklos sarakstījās ar savu līgavu par

⁵⁶⁶ ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 27809/08 *Friend and Others v. the United Kingdom*, para. 40 – 44.

⁵⁶⁷ Concurring Opinion of Judge *Yudkivska* ECT spriedumam lietā 28859/11 *Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*.

delikātiem un intīmiem jautājumiem, uzsvēra, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants nebūtu piemērojams, lai aizsargātu personas attiecību paplašinātu interpretāciju tajos gadījumos, kad nav saskatāma kāda iespējama saikne starp valsts darbību vai bezdarbību un personas privāto dzīvi.⁵⁶⁸

Tāpat arī apstākli, ka kopš 2014. gada ECT vairāk pievēršas ierobežojumu apskatīšanai, lai noteiktu, kas būtu iekļaujams jēdzienā “privātā dzīve”, tostarp arī personas tiesībās uz identitāti, autoresprāt, var attiecināt uz zināmu tendenci ECT tiesu prakses kopējā analīzē, kas aptver periodu līdz 2018. gada sākumam.

Rezumējot minēto, secināms, ka ECT ir atvasinājusi personas tiesības uz identitāti no personas tiesībām uz privāto dzīvi. Minētais savukārt liecina par to, ka ECT atzīst personas tiesības uz identitāti par pamattiesībām. Turklāt tiesu prakses kontekstā personas tiesību uz identitāti saturam ir dinamisks raksturs, tomēr ne viss, kas saistīts ar personu, tās izpausmēm vai līdzdarbošanos ar citiem indivīdiem, ir attiecināms uz personas identitāti. Katrs iespējamais personas identitāti veidojošais aspekts ir rūpīgi jāizvērtē kopsakarā ar personas identitātes būtību un nozīmi.

Līdzšinējā ECT prakse norāda, ka personas tiesību uz identitāti saturu veido tādi elementi kā tiesiskā noteiktība, kas savukārt ietver personas tiesības uz savas izcelsmes un izcelsmes vēstures noteikšanu, kā arī tiesības uz tiesisku personību – tiesības būt tiesību subjektam. Personas identitātes juridiskajā vērtējumā ietverama arī personas sociālā identitāte, reputācija, reliģiskā pārliecība, etniskā identitāte, dzimums, seksuālā identitāte, t.sk. seksuālā orientācija un seksuālo attiecību esamība, kā arī personas vārds, uzvārds, attēls, fiziskā identitāte, t.sk. personas ķermenis, ārējais izskats un personu apliecinoši dokumenti. Turklāt, sniedzot personas identitātes juridisko vērtējumu, jāņem vērā, ka tā ir nesaraujami saistīta ar personības attīstību un izpausmi, personas fizisko un morālo integritāti, kā arī personas autonomiju un tiesībām dibināt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārējo pasauli. Lai gan nosauktie aspekti nav izsmeļoši, personas tiesību uz identitāti jēdzienā nav ietverami pilnīgi visi apstākļi, kas saistīti ar personas izpausmes procesiem, jo īpaši personas sociālās aktivitātes. Tādējādi, lai gan pastāv iespēja, ka minētajā jēdzienā var iekļaut aizvien jaunus elementus, tiem jābūt kritiski izvērtētiem kopsakarā ar personas identitātes būtību un nozīmi.

4.2. Personas identitāte Latvijas tiesu vērtējumā

Lai gan personas tiesības uz identitāti ir samērā jauns jēdziens Latvijas tiesību doktrīnā, Latvijas tiesu prakses analīze liecina, ka Latvijas tiesas pēdējo desmit gadu laikā relatīvi bieži saskārušās ar nepieciešamību izvērtēt, kā konkrētos gadījumos tās tiek ievērotas. Personas

---

⁵⁶⁸ ECT spriedums lietā 61496/08 Bărbulescu v. Romania, para. 35.

identitātes vērtēšana visvairāk izpaužas atsevišķu ar personas identitāti saistītu aspektu, konkrēti, personas vārda, uzvārda, pilsonības u. c., vērtēšanā.

4.2.1. Latvijas konstitucionālās tiesas izpratne par personas identitāti

Runājot par Latvijas konstitucionālās tiesas nostāju personas identitātes juridiskajā vērtējumā, jāatzīmē, ka attiecīgo nolēmumu skaits nav liels. Tomēr, autores ieskatā, turpmāk analizētie Satversmes tiesas spriedumi un lēmumi ir īpaši būtiski, jo tajos sniegts skaidrs Satversmes tiesas vērtējums, kā arī vērojama zināma konsekvence.

Attiecībā uz Satversmes tiesas spriedumiem, kuros tiek analizēta personas identitāte un to veidojošie elementi, atzīmējams Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2001-04-0103. Šajā lietā Satversmes tiesa pievienojās ECT (iepriekš analizētās lietas *Stjerna v. Finland* un *Burghartz v. Switzerland*) atziņām par personas vārda saistību ar tās privāto dzīvi, kā arī to, ka vārds ir personas identificēšanas forma, jo tas nosaka personas saistību ar ģimeni un zināmā mērā skar tiesības veidot attiecības ar citām personām.

Proti, Satversmes tiesā vērsās Juta Mencena, kura bija noslēgusi laulību ar Vācijas pilsoni un ieguvusi uzvārdu *Mentzen*. Saskaņā ar Valsts valodas likumu konstitucionālās sūdzības iesniedzējai tika izsniegta jauna pase, kurā laulībā iegūtais uzvārds tika atveidots atbilstoši latviešu valodas normām – Mencena. Ievērojot, ka šādi atveidota uzvārda rakstība atšķiras no vīra uzvārda rakstības, kas, pieteicējas ieskatā, radīja viņai psiholoģisku diskomfortu, sociāla rakstura neērtības un citus sadzīves sarežģījumus, J. Mencena vērsās Satversmes tiesā ar lūgumu atzīt attiecīgos noteikumus par citvalodu personvārdu atveidi par Satversmei neatbilstošiem.

Izvērtējot minēto lūgumu, Satversmes tiesa atzinusi, ka “[c]ilvēka vārds atšķir viņu no citiem cilvēkiem. Savukārt uzvārds ir ģimenes vārds, ko pārmanto paaudzes un kas norāda arī uz radnieciskām saitēm. Vārds un uzvārds nodrošina cilvēka kā patstāvīgas sabiedrības daļas eksistenci. No vienas puses, cilvēka vārds un uzvārds visciešākajā veidā saistīts ar cilvēka identitātes izjūtu, tātad arī ar viņa privāto un ģimenes dzīvi. No otras puses, vārdu un uzvārdu lieto ne tikai pats tā īpašnieks. Personas vārdam un uzvārdam sabiedrībā ir arī svarīga sociālā funkcija – tie dod iespēju cilvēku identificēt. Tādēļ sabiedrībai ir svarīgi, lai iegūto vārdu un uzvārdu patvaļīgi negrozītu ne pats indivīds, ne arī valsts institūcijas. Uzvārdu sistēma tika ieviesta tikai sabiedrības ērtību labad”.⁵⁶⁹

Jāatzīmē, ka attiecībā uz minēto Satversmes tiesas spriedumu ECT, vērtējot J. Mencenas pieteikuma iesniegšanas pieļaujamību, atzinusi, ka vispirms Latvijas Republikas iestādēm, nevis

---

⁵⁶⁹ Par Valsts valodas likuma 19. panta un Ministru kabineta 2000. gada 22. augusta noteikumu Nr.295 “Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-04-0103 1. punkts (secinājums). Latvijas Vēstnesis, 2001. 22. decembris, Nr. 187.

ECT ir jāizvērtē latviešu valodas patiesā situācija Latvijā un tās apdraudējuma riski. Ievērojot minēto, kā arī to, ka Satversmes tiesa atzinusi, ka latviešu valodas sociālā situācija Latvijā joprojām ir nestabila un līdz ar to tai ir nepieciešama papildu aizsardzība, ECT secināja, ka tā var izvērtēt tikai attiecīgās procedūras ievērošanu, par ko acīmredzami strīdu nav.⁵⁷⁰

Zināms personas identitātes juridisks raksturojums ir atrodams arī Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra spriedumā lietā Nr. 2004-17-01. Šajā lietā konstitucionālās sūdzības iesniedzēja lūgusi Satversmes tiesu atzīt par Satversmei neatbilstošu kriminālatbildību, kas paredzēta par narkotisko un psihotropo vielu lietošanu savā mājā vai dzīvoklī. Minētais lūgums tika pamatots ar apstākli, ka, pēc pieteicējas ieskatiem, atkarība no narkotiskajām un psihotropajām vielām ir slimība un šādu vielu lietošana ir slimības izpausme, nevis noziedzīga darbība. Vienlaikus pieteicēja lūgusi ņemt vērā ASV tiesu praksi, ka šādas kriminālatbildības pastāvēšana ir uzskatāma par cietsirdīgu sodu, jo persona tiek sodīta savas slimības dēļ.

Satversmes tiesas atziņas šajā lietā, pirmkārt, vērtīgas gan ar to, ka Satversmes tiesa atzinusi, ka “tiesības uz privāto dzīvi ietver tiesības uz savu ķermeni, arī tiesības nodarīt kaitējumu savai veselībai, pat izdarīt pašnāvību”.⁵⁷¹ Otrkārt, Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi, norādījusi, ka “šīs tiesības skar dažādus aspektus. Tās aizsargā indivīda fizisko un garīgo integritāti, godu un cieņu, vārdu un identitāti, personas datus. Tiesības uz privāto dzīvi nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, tiesības dzīvot pēc sava prāta, saskaņā ar savu būtību un vēlmēm attīstīt un pilnveidot savu personību, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās. Šīs tiesības ietver indivīda tiesības būt atšķirīgam, saglabāt un attīstīt īpašības un spējas, kas viņu atšķir no citiem cilvēkiem un individualizē”.⁵⁷²

Jāatzīmē, ka savos turpmākajos spriedumos⁵⁷³ Satversmes tiesa atsaukusies uz secinājumiem, kas izdarīti iepriekš norādītajās lietās, tādējādi te var runāt par zināmas judikatūras izveidi.

Analizējot personas tiesību uz identitāti definīciju, tika secināts, ka šīs tiesības ietver sevī tiesības zināt savu izcelsmi. Lai gan Satversmes tiesas praksē personas tiesības uz identitāti nav tieši saistītas ar tiesībām zināt savu izcelsmi, Satversmes tiesa vienā no saviem spriedumiem uzsver šo

⁵⁷⁰ ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 71074/01 Mentzen alias Mencena v. Latvia.

⁵⁷¹ Par Latvijas Republikas Krimināllikuma 253.² panta pirmajā daļā iekļautās normas "narkotisko un psihotropo vielu lietošana bez ārsta nozīmējuma" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-17-01 10. punkts. Latvijas Vēstnesis, 2005. 28. janvāris, Nr. 16.

⁵⁷² Turpat.

⁵⁷³ Piemēram: Par Civilprocesa likuma 78. panta trešās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96.pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 20. oktobra spriedums lietā Nr. Nr.2010-72-01. Latvijas Vēstnesis, 2011. 21. oktobris, Nr. 167. Kā arī Par Operatīvās darbības likuma 7. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 13. pantam un Operatīvās darbības likuma 35. panta pirmās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 11. maija spriedums lietā Nr.2010-55-0106. Latvijas Vēstnesis, 2011. 13. maijs, Nr. 74.

tiesību nozīmīgumu. Proti, iepriekšējā nodaļā, runājot par bērna interešu prioritāru ievērošanu, tika minēts Satversmes tiesas spriedums, ar kuru Civillikuma 155. pantā noteiktais, ka bērna tēvs, kurš sastāv citā laulībā, pieteikumu paternitātes atzīšanai var iesniegt tikai ar otra laulātā piekrišanu, tika atzīts par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 110. panta pirmajam teikumam un Eiropas Konvencijas par to bērnu, kuri nav dzimuši laulībā, tiesisko statusu 4. pantam. Šajā spriedumā tika norādīts, ka “gan laulībā dzimušajiem bērniem, gan tiem, kuri nav dzimuši laulībā, ir vienādas tiesības zināt savu tēvu, saņemt no viņa gan finansiālu, gan cita veida atbalstu”.⁵⁷⁴ No minētā secināms, ka Satversmes tiesa tiesības zināt savu izcelšanos skata izolēti, nesaistot tās ar personas tiesībām uz identitāti.

Tāpat īpaša uzmanība pievēršama Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija spriedumam lietā Nr. 2008-43-0106. Šajā lietā Satversmes tiesa, vērtējot paternitātes apstrīdēšanas termiņa atbilstību Satversmei (divu gadu laikā no dienas, kad persona, kas sevi uzskata par bērna bioloģisko tēvu, uzzināja par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti), bērna tiesības uz identitāti vērtē nevis kontekstā ar Satversmes 96. pantu, bet gan 92. pantu, kurā noteikts, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.⁵⁷⁵ Lai gan kopumā Satversmes tiesa šajā lietā atsaucas gan uz iepriekš aprakstītajām Satversmes tiesas atziņām, gan uz ECT atziņām (lieta *Rasmussen v. Denmark*, *Mikulić v. Croatia*, *Mizzi v. Malta*), tiesības uz identitāti tiek aplūkotas kopsakarā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu. Turklāt, vērtējot pamattiesību ierobežojumu, Satversmes tiesa atzinusi, ka tam ir leģitīms mērķis – bērna tiesību aizsardzība. Satversmes tiesas ieskatā, “lai nodrošinātu bērna tiesības uz personas identitāti, ir nepieciešams nodrošināt tiesisko noteiktību un šā mērķa sasniegšanas labad var paredzēt noteiktu paternitātes apstrīdēšanas termiņu”.⁵⁷⁶

Apkopojot minētos Satversmes tiesas spriedumus, secināms, ka Satversmes tiesa, no vienas puses, atzīst personas tiesības uz identitāti vai vismaz sniedz personas identitātes jēdziena juridisku vērtējumu, kā arī nosauc tās atsevišķos veidojošos elementus. Tādējādi personas tiesības uz identitāti var uzskatīt par pamattiesībām arī Satversmes tiesu prakses kontekstā. Taču, no otras puses, Latvijas konstitucionālās tiesas prakse atšķirībā no ECT tiesu prakses un Eiropā valdošā tiesību zinātnieku viedokļa, ka personas tiesības uz identitāti izriet no tiesībām uz privāto dzīvi, liecina par to, ka identitātes tiesības nav pakārtotas tikai tiesībām uz privāto dzīvi, tās ir vērtējamas arī citu tiesību kontekstā.

Analizējot turpmākos Satversmes tiesas spriedumus, konstatēts, ka Satversmes tiesa

---

⁵⁷⁴ Par Civillikuma 155. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110. panta pirmajam teikumam un Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra spriedums lietā Nr. 2004-02-0106. Latvijas Vēstnesis, 2004. 12. oktobris, Nr. 161.

⁵⁷⁵ Latvijas Republikas Satversme. LR likums : Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, Nr. 43.

⁵⁷⁶ Par Civillikuma 156. panta otrās daļas vārdu "divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. un 96. pantam un 1975. gada 15. oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija spriedums lietā Nr. 2008-43-0106. Latvijas Vēstnesis, 2009. 5. jūnijs, Nr. 88.

zināmā mērā pieskaras personas identitātes jautājumam tikai kontekstā ar Satversmes 96. pantu. Piemēram, vienā no 2016. gadā izskatītajām lietām, kurā tika izvērtēts, vai DNS nacionālās datu bāzes izveidošanas un izmantošanas likuma noteikumi par aizdomās turētās personas izņemtā bioloģiskā materiāla glabāšanas nosacījumiem atbilst Satversmes 96. pantam, tika noskaidrots minētā panta tvērums. Veicot attiecīgo izvērtējumu, Satversmes tiesa attīstīja privātās dzīves jēdziena skaidrojumu, pirmkārt, secinot, ka fiziskās personas dati, tostarp arī DNS profils, kā arī personas bioloģiskais materiāls raksturo ne vien personas fizisko, bet arī sociālo identitāti, tāpēc personas dati ir uzskatāmi par privātās dzīves sastāvdaļu Satversmes 96. panta izpratnē.⁵⁷⁷ Otrkārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka “personas fizisko un sociālo identitāti raksturojošo datu iegūšana, apstrāde un glabāšana ietilpst personas tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā”.⁵⁷⁸

Zīmīgi, ka minētā Satversmes tiesas atziņa tika izmantota jau mēnesi vēlāk lietā, kurā tika izvērtēts, vai Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma izmaiņas, kas paredzētu publiskot ziņas par parādniekiem (personām, kas nenodrošina saviem bērniem minimālo uzturlīdzekļu apmēru), atbilst Satversmes 96. pantam.⁵⁷⁹ Neiedziļinoties lietas fabulas analīzē, jo tā veikta jau iepriekš, jāpiebilst, ka Satversmes tiesai bija īpaši komplicēts uzdevums ne vien noskaidrot konkrētā gadījuma subjektu – bērna un viņa vecāka – privātās dzīves jēdziena saturu, bet arī rast taisnīgu līdzsvaru starp tiem.

Apkopojot minēto, prezumējams, ka personas identitāte kā tāda ir saistīta ar privāto dzīvi, taču starp personas tiesībām uz identitāti un tiesībām uz privāto dzīvi nevar likt vienādības zīmi. Zināmā mērā šīs tiesības gan pārklājas, gan eksistē patstāvīgi. Autoresprāt, personas tiesības uz identitāti iegūst aizvien lielāku atpazīstamību ECT un Satversmes tiesas praksē. Turklāt, lai cik arī kritiski netiktu vērtēta atziņa, ka “personas tiesības uz identitāti ir patstāvīgas tiesības”, tā tomēr gūst savu pamatojumu, analizējot ne tikai tiesību normas, bet arī attiecīgo judikatūru.

4.2.2. Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu prakses analīze bērna identitātes jautājumos

Šajā nodaļā analizēta Latvijas tiesu attieksme un nostāja jautājumos, kas attiecas uz personas tiesībām uz identitāti. Interesanti, ka Latvijas tiesas vērtē minētās tiesības ne tikai kontekstā ar tā saucamajiem klasiskajiem personas identitāti veidojošajiem elementiem, piemēram,

---

⁵⁷⁷ Par DNS nacionālās datu bāzes izveidošanas un izmantošanas likuma 1. panta 2. un 6. punkta, 4. panta, 10. panta, 18. panta pirmās daļas, kā arī Ministru kabineta 2005. gada 23. augusta noteikumu Nr. 620 "DNS nacionālajā datu bāzē iekļaujamo ziņu sniegšanas, kā arī bioloģiskā materiāla un bioloģiskās izcelsmes pēdu izņemšanas kārtība" 2. un 13. punkta tiktāl, ciktāl tie attiecas uz aizdomās turētajām personām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 12. maija spriedums lietā Nr. 2015-14-0103. Latvijas Vēstnesis, 2016. 13. maijs, Nr. 92.

⁵⁷⁸ Turpat, 15.1. punkts.

⁵⁷⁹ Par Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma 5.1 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 16. jūnija spriedums lietā Nr. 2015-18-01. Latvijas Vēstnesis, 2016. 20. jūnijs, Nr. 118.

vārdu, uzvārdu un pilsonību, bet arī citās it kā bērna identitātei netipiskās lietās, piemēram, aizgādības vai uzturlīdzekļu lietās. Ņemot vērā šī pētījuma specifiku, proti, analizēt adoptijas un bērnu tiesību uz identitāti mijiedarbību Latvijā, šī nodaļa neaprobežojas tikai ar Latvijas tiesu prakses vispārīgu analīzi bērna identitātes jautājumos, bet tiek vērtēts, vai un kā Latvijas tiesas, apstiprinot bērna adoptiju, ievēro bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu.

4.2.2.1. Bērna vārds, uzvārds un pilsonība

Analizējot Latvijas tiesu praksi, novērots, ka visbiežāk bērna tiesības uz identitāti tiek vērtētas lietās, kas saistītas ar bērna uzvārda maiņu. Turklāt jāatzīmē, ka lietās, kas attiecas uz bērna uzvārda maiņu, ir izveidojusies attiecīga tiesu prakse un novērojamas zināmas konsekvences, interpretējot bērna tiesības uz identitāti.

Par minētās tiesu prakses atskaites punktu var uzskatīt Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 7. maija spriedumu, ar kuru tika izvērtēts Liepājas pilsētas bāriņtiesas 2007. gada 3. decembra lēmums par atļauju mainīt bērna uzvārdu. Minētajā tiesas spriedumā pamatjautājumi bija, pirmkārt, vai šādu lēmumu pieņemšana ir bāriņtiesas kompetencē un, otrkārt, vai konkrētais lēmums atbilst bērna interesēm. Attiecībā uz pirmo jautājumu tika secināts, ka vecāku domstarpību izšķiršana par bērna uzvārda maiņu, pamatojoties uz Civillikuma 151. pantu,⁵⁸⁰ likuma "Par vārda, uzvārda un tautības ieraksta maiņu" un Bāriņtiesu likuma 19. pantu,⁵⁸¹ ietilpst bāriņtiesas kompetencē.⁵⁸² Savukārt attiecībā uz otro jautājumu tiesa secināja, ka bērna interesēs ir atrasties tā vecāka uzvārdā, kas ikdienā aprūpē bērnu.⁵⁸³

Lai gan šajā spriedumā tiesa nav tieši formulējusi bērna uzvārda un identitātes saistību, minētais ir noprotams no tiesas secinājuma, ka bērna uzvārda maiņa ar konkrēto bāriņtiesas lēmumu neskar vai neierobežo bērna tiesības zināt savus vecākus, kas, kā jau iepriekš tika secināts, veicot tiesiskā regulējuma analīzi, ir nesaraujami saistīts ar bērna tiesībām uz identitāti.

---

⁵⁸⁰ Civillikuma 151. pants:

Bērna uzvārdu nosaka pēc vecāku uzvārda. Ja vecākiem ir dažādi uzvārdi, bērnam saskaņā ar vecāku vienošanos dod tēva vai mātes uzvārdu. Ja vecāki nevar vienoties par bērna uzvārdu, to nosaka pēc bāriņtiesas lēmuma.

Nepilngadīgie bērni vecāku uzvārda maiņas gadījumā iegūst uzvārdu iepriekšnoteiktajā kārtībā.

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

⁵⁸¹ Izvilkums no Bāriņtiesu likuma 19. panta:

Bāriņtiesa lemj par bērna uzvārda, vārda vai tautības ierakstu, ja vecāki par to nevar vienoties.

Skat.: Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10. augusts, Nr. 15.

⁵⁸² Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 7. maija spriedums lietā Nr. A42441608.

⁵⁸³ "[..] bērna interesēs ir būt tā vecāka uzvārdā, ar kuru bērns kopā dzīvo un kurš primāri veic bērna aprūpi. Minētais rada bērnam zināmu komfortu un psiholoģisku drošību par to, ka viņš ir piederīgs konkrētajai ģimenei. Ar lēmumu par uzvārda maiņu bērnam netiek apstrīdēts bērna bioloģiskā vecāka statuss un bērna izcelšanās fakts. Arī izskatāmajā lietā netiek apstrīdēta pieteicēja kā bioloģiskā tēva statuss, netiek ierobežotas vai liegtas saskarsmes tiesība, kā arī līdzdalība bērna audzināšanā un aprūpē".

Skat.: Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 7. maija sprieduma lietā Nr. A42441608 16.punktu.

Minētais tiesas spriedums patiesi ir uzskatāms par izveidojušās tiesu prakses atskaites punktu bērna uzvārda kā bērna identitāti veidojoša elementa vērtēšanā, jo Administratīvā apgabaltiesa, izskatot bērna tēva iesniegto apelācijas sūdzību, to noraidīja, pilnīgi pievienojoties Administratīvās rajona tiesas argumentācijai.⁵⁸⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts (turpmāk – Senāts) atstāja negrozītu minēto apgabaltiesas spriedumu, savukārt tā secinājums, ka “katram vecākam ir vienlīdzīgas tiesības dot bērnam uzvārdu, taču strīda gadījumā bāriņtiesai ir jāizšķiras par vienu no abu vecāku uzvārdiem”⁵⁸⁵, harmoniski iekļāvies turpmākās tiesu prakses attīstībā.

Autores ieskatā, minētais Administratīvās rajona tiesas spriedums ir bijis izcils sākums Latvijas tiesu kontekstā, jo ar šo spriedumu vienlaikus tika uzsvērta nepieciešamība bērna tiesības uz identitāti katrā individuālā gadījumā vērtēt kopsakarā ar bērna interesēm, kam, kā jau iepriekš secināts, ir būtiska nozīmē jebkādu ar bērna tiesību aizsardzību saistītu jautājumu risināšanā.

Līdzīga Administratīvās rajona tiesas pieeja novērojama arī turpmākajos spriedumos, kad bērna māte vēlējās mainīt bērna uzvārdu uz jaunā laulībā iegūtu uzvārdu, proti, uz bērna patēva uzvārdu. Piemēram, Administratīvā rajona tiesa, izvērtējot Ikšķiles novada bāriņtiesas 2008. gada 11. augusta lēmumu par atteikumu atļaut mainīt bērna uzvārdu, pirmkārt, norādīja, ka tas ir vispārzināms fakts, ka Latvijas Republikā un pasaulē kopumā vēsturiski ir izveidojies uzskats, ka uzvārds tiek saistīts ar piederību pie kādas konkrētas ģimenes. Otrkārt, tiesa bērna uzvārda maiņu vērtēja kopsakarā ar bērna interesēm un to, kā bērna tēvs īstenoja bērna aprūpi. Konstatējot, ka bērna tēvs nepiedalās bērna audzināšanā un reti uztur sakarus ar bērnu, tiesa uzskatīja, ka šajā konkrētajā gadījumā bērna interesēs ir mainīt uzvārdu.⁵⁸⁶ Līdz ar to Ikšķiles novada bāriņtiesai tika uzlikts par pienākumu pieņemt lēmumu par bērna uzvārda maiņu.⁵⁸⁷ No minētā tiesas sprieduma secināms, ka, vērtējot bērna tiesības uz identitāti, tiesa vērtē arī bērna piederību jaunajai ģimenei un to, kā bērns identificē sevi ar šo jauno ģimeni.

Zināma konsekvence ir vērojama arī vēlākā Administratīvās rajona tiesas spriedumā, kurā situācija bija līdzīga, bet, konstatējot, ka tēvs uztur kontaktus ar bērnu un bērns tiek ar saviem radniekiem no tēva puses, tiesa atzina, ka bērnam ir saikne ar tēvu un bērns sevi saista (identificē)

---

⁵⁸⁴ Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 26. septembra spriedums lietā Nr.A42441608.

⁵⁸⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 9. marta spriedums lietā Nr.A42441608.

⁵⁸⁶ “[...] bērna uzvārda maiņa ir pat vēlama, lai bērnam nākotnē nenāktos piedzīvot situācijas, kurās viņam būtu jāskaidro vienaudžiem vai pieaugušajiem, kāpēc viņam ir atšķirīgs uzvārds nekā viņai mātei. Uzvārda maiņa ir bērna interesēs arī tādu apsvērumu dēļ kā dažādu administratīvu jautājumu risināšana valsts un pašvaldību iestādēs, izbraukšanai uz ārvalstīm, jo atšķirīgs bērna un viņa vecāku uzvārds nenovēršami rada papildu jautājumus un atbilstošus risinājumus – papildu dokumentu noformēšana, situācijas skaidrošana un pierādīšana, kas nebūtu gadījumos, ja bērnam būtu tāds pats uzvārds kā citiem viņa ģimenes locekļiem. Bērna tēva un vecāsmātes personīgās izjūtas nav atzīstamas par iemesliem atteikumam mainīt bērna uzvārdu iepriekš norādīto iemeslu dēļ. Uzvārda maiņa arī nekādā veidā nekavē un netraucē bērna tēvam un vecāsmātei turpināt uzturēt attiecības ar bērnu un piedalīties viņa aprūpē”.

Skat. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 30. decembra sprieduma lietā Nr. A42694808 16. punktu.

⁵⁸⁷ Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 30. decembra spriedums lietā Nr. A42694808.

ar tēva uzvārdu. Tāpat tiesa ievēroja bērna viedokli, ka viņam patīk savs uzvārds un bērns nezina, kas varētu mainīties, ja viņam būtu cits uzvārds. Tādējādi tiesa noraidīja pieteikumu par pienākuma uzlikšanai Rīgas bāriņtiesai pieņemt lēmumu par uzvārda maiņu.⁵⁸⁸

Interesanti, ka citā lietā identiskos apstākļos Administratīvā rajona tiesa uzlika Rīgas bāriņtiesai par pienākumu pieņemt lēmumu par uzvārda maiņu. Šeit izšķirošais apstāklis bija tas, ka līdztekus saiknei ar tēva uzvārdu un viņa ģimeni bērns identificēja sevi arī ar mātes jaunizveidoto ģimeni. Līdz ar to izvērstas bērna interešu vērtējums bija īpaši svarīgs situācijas risināšanā. Jāatzīmē, ka tieši ar šo spriedumu Administratīvā rajona tiesa sākusi konkrēti un tiešā formulējumā runāt par bērna uzvārda saistību ar bērna tiesībām uz identitāti, proti, vērtējot bērna uzvārda maiņas atbilstību bērna interesēm, tiesa atsaucās gan uz 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantu, gan Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. pantu. Tiesa, atsaucoties uz minētās konvencijas rokasgrāmatā sniegto skaidrojumu,⁵⁸⁹ kā arī diviem ECT nolēmumiem,⁵⁹⁰ atzina, ka bērna uzvārda maiņa neapdraud bērna identitāti un uzvārda izvēlē piešķirama nozīme bērna saiknei ar viņa ģimeni. Tāpat, atsaucoties uz jau minēto Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 7. maija spriedumu, tiesa atzina, ka bērna interesēs ir mainīt uzvārdu atbilstoši tā vecāka uzvārdam, kurš veic bērna ikdienas aprūpi.⁵⁹¹ Jāpiebilst, ka Administratīvā apgabaltiesa, izskatot bērna mātes iesniegto apelācijas sūdzību, to apmierināja, pilnīgi pievienojoties Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 23. decembra sprieduma argumentācijai.⁵⁹²

Būtībā, ņemot vērā minētos spriedumus, ir viegli paredzēt tiesas nostāju līdzīgu situāciju risināšanā. Piemēram, izvērtējot Mārupes novada bāriņtiesas 2009. gada 19. novembra lēmumu atteikt mainīt bērna uzvārdu uz mātes laulībā iegūto uzvārdu, Administratīvā rajona tiesa uzlika bāriņtiesai par pienākumu pieņemt attiecīgu lēmumu. Šajā konkrētajā lietā tiesa atsaucās uz iepriekš norādīto tiesas argumentāciju par to, ka uzvārda maiņa pati par sevi neapdraud bērna identitāti, jo bērns apzinās savu izcelšanos, kā arī to, ka bērna psiholoģiskās labsajūtas labad bērna interesēs ir būt tā vecāka uzvārdā, kas veic bērna ikdienas aprūpi. Tiesa nav tikai “pārrakstījusi” šo argumentāciju, bet izvērtējusi arī konkrētā gadījuma individuālos faktiskos apstākļus, t.sk. apstākli,

---

⁵⁸⁸ Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 24. septembra spriedums lietā Nr. A42791109.

⁵⁸⁹ “ [...] koncepcija par bērna identitāti ir koncentrējusies uz bērna tuvāko ģimeni [...] Tādējādi bērna vislabākās intereses un identitātes izjūtu var saglabāt, neliedzot viņam iegūt zināšanas par savu izcelsmi. [...] Ar identitātes saglabāšanu apzīmē gan neiejaukšanos identitātē, gan arī ierakstu, kas saistīti ar ģenealogiju, dzimšanas reģistrāciju un detalizētu informāciju par bērnības agrīno posmu, ko bērns nevar atcerēties, saglabāšanu”.

Skat.: Rokasgrāmata “Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē”. UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v.] : Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002, 125. – 126. lpp.

⁵⁹⁰ ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 36797/97 G.M.B. and K.M v. Switzerland un ECT spriedums lietā 42973/98 Catharina C.J.H. Bijleveld v. the Netherlands.

⁵⁹¹ Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 23. decembra spriedums lietā Nr. A42926809.

⁵⁹² Administratīvās apgabaltiesas 2010. gada 4. septembra spriedums lietā Nr. A42441608.

ka ģimenē gaidāms pieaugums un, ja bērnam netiks mainīts uzvārds, viņš var izjust psiholoģisku diskomfortu saistībā ar atsvešinātību no ģimenes, kurā dzīvo.⁵⁹³

Pozitīvi vērtējams, ka citā vēlākā spriedumā Administratīvā rajona tiesa turpināja gan iesākto praksi minēto atziņu piemērošanā, gan situācijas izvērtēšanu atbilstoši konkrētā gadījuma individuālajiem apstākļiem, proti, tiesa izvērtēja bērna tēva pretargumentu, ka viņš ir rūpējies par bērnu, bet norādīja, ka primārais apstāklis ir nevis bērna tēva aprūpes spēja, bet gan bērna interese saukties tās ģimenes uzvārdā, ar kuru viņš sevi identificē. Vienlaikus tiesa atspēkoja bērna tēva argumentu, ka bērna māte varētu stāties vēl citā laulībā, atzīmējot, ka pat tad, ja tas notiktu, ir maz ticams, ka bērns pārtrauks identificēt sevi ar pašreizējo ģimeni, jo tā veic bērna ikdienas aprūpi, turklāt tieši šajā ģimenē bērns īsteno ģimenes attiecības.⁵⁹⁴

Tomēr jāatzīst, ka Administratīvās rajona tiesas praksē ir arī atsevišķs spriedums, kurā tiesa, autoresprāt, pavirši izskatījusi identisku gadījumu, atsaucoties tikai uz iepriekš minētajām tiesu prakses atziņām un neizvērtējot konkrētās lietas atšķirīgos faktiskos apstākļus, konkrēti, bērna tēva argumentu, ka viņš ir citas valsts pilsonis un, saglabājot tēva uzvārdu un mātes pilsonību (Latvijas), bērns iegūtu gan tēva, gan mātes ģimenes tradīcijas un kultūras mantojumu, savukārt uzvārda maiņas gadījumā bērns zaudētu patieso identitāti, kura sastāv no divām atšķirīgām kultūrām.⁵⁹⁵ Autores ieskatā, minētais arguments ir pietiekami nozīmīgs, lai to neignorētu un izvērtētu. Lai gan pat tad, ja tiesa izvērtētu minēto aspektu, tā visdrīzāk secinātu, ka bērna interesēs ir būt mātes uzvārdā. Tomēr bērna tēva argumenta izvērsta izvērtēšana padarītu minēto spriedumu par konsekventu un harmonisku izveidojušās tiesu prakses turpinājumu.

Līdz ar minētā sprieduma pieņemšanu nav pamata teikt, ka konsekventā tiesu prakse tikusi izjaukta, jo jau tajā pašā mēnesī Administratīvā rajona tiesa identiskā situācijā detalizēti izvērtēja visus bērna tēva argumentus, tajā skaitā atzīstot, ka Pļaviņu novada bāriņtiesa, nepieņemot lēmumu par bērna uzvārda maiņu, nav ievērojusi bērna intereses. Turklāt šajā konkrētajā lietā tiesa pat norādīja, ka gan bērna tēvs, gan bāriņtiesa nepareizi izprot jēdzienu “identitāte”, saistot to tikai ar bērna tēva spējām rūpēties par bērnu un bērna iespēju ciemoties pie vecvecākiem. Tiesa uzsvēra, ka uzvārda maiņa nesagroza bērna identitāti un neliedz bērna tēvam vai tēva radniekiem turpināt uzturēt attiecības ar bērnu un piedalīties viņa aprūpē.⁵⁹⁶

Līdzīgi arī salīdzinoši nesenā spriedumā Administratīvā rajona tiesa turpināja vērtēt šķietami identiska gadījuma individuālos apstākļus. Lai gan bērna aizgādība ar Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 19. marta spriedumu tika noteikta bērna tēvam, savukārt mātei – saskarsmes tiesības, bērna ikdienas aprūpe faktiski tika īstenota mātes jaunizveidotajā ģimenē. Tāpat bērna tēvs norādīja

---

⁵⁹³ Administratīvās rajona tiesas 2010. gada 20. aprīļa spriedums lietā Nr. A421011009.

⁵⁹⁴ Administratīvās rajona tiesas 2012. gada 7. novembra spriedums lietā Nr. A420487912.

⁵⁹⁵ Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 5. aprīļa spriedums lietā Nr. A420586212.

⁵⁹⁶ Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 25. aprīļa spriedums lietā Nr. A420554312.

uz grūtībām kontaktēties ar bērnu, jo māte viņam šo kontaktu liedza. Šajā gadījumā tiesa atzina, ka savstarpējās attiecības, kas izriet no saskarsmes tiesībām, ir risināmas citā procesuālā kārtībā un tām nav izšķirošas nozīmes konkrētā jautājuma risināšanā.⁵⁹⁷

Apkopojot minētos spriedumus, secināms, ka ir izveidojusies noteikta tiesu prakse attiecībā uz bērna uzvārda maiņu kopsakarā ar tās iespējamo ietekmi uz bērna identitāti. Šeit var runāt par vispārīgas juridiskas vadlīnijas esamību attiecībā uz bērna interešu vērtējumu konkrētas kategorijas lietās. Pozitīvi, ka iespējamais bērna identitātes apdraudējums tiek vērtēts bērna interešu aspektā. Proti, pārsvarā visos gadījumos tiek atzīts, ka situācijā, kad bērna vecāki dzīvo šķirti, bērna interesēs ir būt tā vecāka uzvārdā, kas veic bērna ikdienas aprūpi un pie kura bērns dzīvo, lai nodrošinātu bērnam pēc iespējas lielāku psiholoģisko komfortu, jo bērns identificē un saista sevi ar tā vecāka ģimeni, kas nodrošina bērna primāro aprūpi un pamatvajadzību apmierināšanu. Tāpat bērna uzvārda maiņa ir nepieciešama, lai bērns nejustu atsvešinātību no ģimenes, piemēram, kad ģimenē jau ir citi bērni. Šajā gadījumā bērna identitāte netiek sagrozīta, jo bērnam tiek nodrošināta iespēja apzināties savu izcelsmi un uzturēt attiecības ar visiem radniekiem.

Neskatoties uz vispārīgo secinājumu, jāatceras, ka bērna intereses katrā individuālā gadījumā var atšķirties un būtiski ietekmēt konkrētās lietas gala iznākumu, tāpēc tiesību normu piemērotājam jābūt īpaši piesardzīgam ar vispārīgās juridiskās vadlīnijas automātisku piemērošanu un katrā gadījumā jāizvērtē tās atbilstība attiecīgā gadījuma individuālajiem faktiskajiem apstākļiem.

Lai pamatotu minētā apgalvojuma nozīmi, jāizvērtē arī vēl cita gadījuma faktiskie apstākļi attiecībā uz bērna uzvārda maiņu, kas tika izskatīts divās tiesu instancēs. Proti, atšķirībā no iepriekš analizētajām situācijām, māte par bērna uzvārda maiņu vērsās dzimtsarakstu nodaļā, nevis bāriņtiesā, jo, šķirot laulību ar bērna tēvu, tika noslēgta vienošanās, saskaņā ar kuru bērna mātei tika noteikta atsevišķa aizgādība, savukārt bērna tēvam – saskarsmes tiesības. Šajā lietā pastāvēja jautājums, vai minētā vienošanās paredz arī bērna mātes vienpersoniskas tiesības noteikt bērna uzvārdu, vai arī tas ir darāms, vienojoties ar bērna tēvu. Dzimtsarakstu nodaļa noraidīja bērna mātes lūgumu, jo, dzimtsarakstu nodaļas ieskatā, minētā vienošanās neļauj vienpusēji grozīt bērna uzvārdu. Līdzīgi arī Administratīvā rajona tiesa uzskatīja, ka atsevišķa aizgādība pati par sevi nenozīmē otra vecāka aizgādības tiesību atņemšanu. Tāpat tiesa norādīja, ka tiesības noteikt bērna uzvārdu neaprobežojas tikai ar aizgādības jautājumu, bet var aizskart bērna tiesības zināt savu izcelšanos. Tādējādi, atsakoties no kopīgas aizgādības, nav secināms, ka bērna tēvs vienlaikus atteicies no saitēm, kas viņu vieno ar bērnu caur kopīgo uzvārdu.⁵⁹⁸ Šādā veidā Administratīvā

⁵⁹⁷ Administratīvās rajona tiesas 2014. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. A420225914.

⁵⁹⁸ Administratīvās rajona tiesas 2011. gada 24. janvāra spriedums lietā Nr. A420767110.

rajona tiesa pakāpeniski pārgāja no atsevišķas aizgādības satura jautājuma uz bērna identitātes aspektu. Diemžēl minētais jautājums Administratīvajā rajona tiesā netika izvērtēts paplašināti.

Administratīvā apgabaltiesa, pievēršoties atsevišķas aizgādības tiesību saturam, norādīja, ka līdz ar atsevišķas aizgādības nodibināšanu otram vecākam saglabājas tādi aizgādības tiesību elementi kā saskarsmes tiesības un bērna uzturēšanas pienākums. Tomēr minētajos elementos neietilpst otra vecāka tiesības iebilst pret bērna uzvārda maiņu. Turpinājumā apgabaltiesa aprakstīja tikai iepriekš minēto vispārīgo juridisko vadlīniju, nenorādot tās piemērošanas pamatotību šajā konkrētajā gadījumā.⁵⁹⁹ No minētā secināms, ka tiesa pavirši izvērtējusi bērna intereses, *a priori* paredzot, ka visos gadījumos bērnam ir labāk būt tā vecāka uzvārdā, kurš īsteno bērna ikdienas aprūpi.

Šajā konkrētajā gadījumā tiesa nav vērtējusi, vai un kā bērns identificē un saista sevi ar mātes ģimeni, vai viņš jūtas tai piederīgs. Netika noskaidrots arī bērna viedoklis, tādējādi situācija tika izvērtēta, vadoties tikai no juridiskiem apsvērumiem un ignorējot lietas individuālos faktiskos apstākļus, kas, iespējams, varēja ietekmēt lietas gala iznākumu. Kāds var iebilst, norādot, ka tam nav nozīmes, jo tiesa jau konstatēja, ka bērna mātes atsevišķa aizgādība ļauj viņai vienpersoniski noteikt bērna uzvārdu, taču tiesa pati norādīja, ka atsevišķas aizgādības satura interpretācijai konkrētajā gadījumā nav izšķirošas nozīmes. Būtībā tiesa daudz lielāku uzmanību pievērsa morālā kaitējuma vērtējumam nekā bērna interešu apsvērumam, veltot tam tikai dažas rindkopas – pārrakstot izveidojušās tiesu prakses vispārīgo atziņu.

Kopumā autore secina, ka šādas vispārīgās juridiskās vadlīnijas ir pozitīvi vērtējamas, tās atvieglo tiesu darbu un ļauj paredzēt tiesisko risinājumu. Taču līdztekus uz tiesu gulstas pienākums izvērtēt vadlīniju piemērošanu atbilstoši konkrēta gadījuma faktiskajiem apstākļiem, vērtējot bērna labāko interešu ievērošanu. Kā labu piemēru minētās tēzes pamatošanai var minēt Administratīvās rajona tiesas spriedumu, kurā bērna uzvārda maiņa, lai gan tā netika izskatīta kontekstā ar bērna tiesībām uz identitāti, tika izvērtēta atbilstoši bērna interesēm.

Šajā lietā nepilngadīgā zēna (17 gadi) tēvs pārsūdzēja Garkalnes novada bāriņtiesas lēmumu, ar kuru bērnam tika atļauts mainīt viņa dubulto uzvārdu (to veidoja bērna mātes pirmslaulību uzvārds un viņas laulātā, zēna adoptētāja, uzvārds) tikai uz mātes pirmslaulību uzvārdu. Minētais tika saistīts ar apstākli, ka bērna adoptētājs ilgstoši nedzīvoja kopā ar ģimeni, nepiedalījās un neiesaistījās bērna aprūpē un viņa māte bija uzsākusi laulības šķiršanas procesu. Tuvākajā laikā zēns plānoja uzsākt profesionāla sportista karjeru, bet dubultais uzvārds ir grūti izrunājams un lietojams, līdz ar to tas varētu radīt problēmas, noslēdzot sporta līgumus, un veidot maldinošu priekšstatu par zēna patieso identitāti. Turklāt, ja tagad zēnam tiktu atteikts mainīt uzvārdu, viņš to tāpat izdarītu, sasniedzot pilngadību. Bērna adoptētājs uzskatīja, ka zēns patiesībā

⁵⁹⁹ Administratīvās apgabaltiesas 2012. gada 16. maija spriedums lietā Nr. A420767110.

neizprot savu vēlmi, kā arī ne uzvārda maiņas, ne adopcijas, ne bērna un vecāku savstarpējo pienākumu būtību. Turklāt, kamēr vien pastāv adopcija, nepastāv nekādi citi būtiski apstākļi bērna uzvārda maiņai. Izskatot minētos apstākļus, tiesa īpašu uzmanību pievērša bērna interesēm, atzīstot, ka dubultais uzvārds apgrūtina bērna iekļaušanos sabiedrībā, tajā skaitā viņa ikdienas dzīvi. Turklāt, dzirdot viņam nepatīkamo dubulto uzvārdu sporta pasākumos, tas bērnam var radīt emocionālu diskomfortu, kas traucētu koncentrēties spēlei. Tāpat tas radītu sarežģījumus sporta dokumentācijā. Papildus tiesa uzsvēra, ka septiņpadsmitgadīgais zēns ir pietiekami nobriedis, lai izteiktu savu viedokli un tam ir piešķirama nozīme. Savukārt attiecībā uz adoptētāja norādīto, ka, lai gan Civillikuma 172. pants piešķir adoptētājam tiesības prasīt noteikt adoptētajam bērnam adoptētāja uzvārdu, minētā likuma 176. pants paredz, ka šādi noteikts uzvārds maināms tikai vienreiz, ja tas ir bērna interesēs. Proti, pat, ja hipotētiskā situācijā zēna adopcija tiktu atcelta, tas nenozīmē, ka bērna uzvārds tiktu automātiski mainīts. Tādējādi, tiesas ieskatā, bērna interesēm vislabāk atbilst uzvārda maiņa.⁶⁰⁰

Turpinot diskusiju par otru bērna identitāti veidojošu elementu – bērna vārdu –, jāatzīst, ka atšķirībā no bērna uzvārda Latvijas tiesu praksē novērojama cita pieeja. Autores ieskatā, bērna dzimšanas reģistrācija ar noteiktu vārdu Latvijas tiesās tiek izvērtēta nevis tikai personiskās identitātes, bet arī Latvijas nacionālās identitātes kontekstā. Minētais saistīts ar Latvijas valsts īpašu interesi saglabāt latviešu valodu, ievērojot latviešu valodas pareizrakstību personvārdos un to atveidē oficiālajos dokumentos.

Var teikt, ka attiecīga tiesu prakse ir sākusies ar iepriekš analizēto Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra spriedumu lietā Nr. 2001-04-0103 un tajā iekļauto Satversmes tiesas atziņu par cilvēka vārda nozīmi un tā saistību ar viņa identitātes izjūtu. Minētā atziņa tika iestrādāta Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 17. novembra spriedumā, kas pielika punktu citam ar personas vārdu saistītam juridiskam kāzusam, proti, atļaut vai neatļaut bērna dzimšanas reģistrā ierakstīt vārdu “Otto”, kas latviešu valodā ir atveidojams kā “Oto”. Šis gadījums izraisīja plašu rezonansi plašsaziņas līdzekļos, kas cītīgi sekoja tiesas darbībām minētajā lietā.⁶⁰¹ Rīgas domes Dzimtsarakstu nodaļa atteica bērna reģistrāciju ar vārdu “Otto”. Atteikums tika pārsūdzēts, bet arī Administratīvā rajona tiesa pievienojās dzimtsarakstu nodaļas atteikumam, norādot, ka, lai gan minētais vārds ir piešķirts vairākām citām personām, attiecībā uz citām personām pieļautā prettiesiskā rīcība nenozīmē, ka šāda prettiesiska rīcība tiks attiecināta arī uz šo konkrēto gadījumu.⁶⁰²

---

⁶⁰⁰ Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 2. oktobra spriedums lietā Nr. A420419313.

⁶⁰¹ Valsts tiesājas pret vienu t burtu bērna vārdā. TVnet ziņas. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/351253-valsts_tiesajas_pret_vienu_t_burtu_berna_varda (aplūkots 15.06.2019.).

⁶⁰² Administratīvās rajona tiesas 2010. gada 7. maija spriedums lietā Nr. A420613110.

Izvērtējot lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, Administratīvā apgabaltiesa uzlika par pienākumu dzimtsarakstu nodaļai reģistrēt bērnu ar vārdu “Otto”, norādot, ka minētais vārds ir pietiekami iesakņojies latviešu valodā un tradīcijās, par ko liecina konsekventa valsts rīcība, reģistrējot vairāku paaudžu bērnus ar šādu vārdu, tādējādi, neraugoties uz vārda nelatvisko izcelsmi, tas ir atzīstams par latviešu valodas personvārdu, turklāt vārda neatveidošana atbilstoši latviešu valodas personvārdu rakstībai neapdraud Latvijas identitāti vai kultūru.⁶⁰³

Tieslietu ministrija, paužot neapmierinātību ar minēto apgabaltiesas spriedumu, iesniedza kasācijas sūdzību. Autores ieskatā, būtiskākais apstāklis bija tas, ka atšķirībā no divām iepriekšējām tiesu instancēm Senāta Administratīvo lietu departaments izvērtēja privātās dzīves ierobežojuma tiesiskumu gan latviešu valodas saglabāšanas kontekstā, gan arī kopsakarā ar personas identitāti, papildinot jau minētā Satversmes tiesas sprieduma atziņu ar savu viedokli, ka personas vārds ir viens no aspektiem, kā persona apzinās sevi, – tas ir cilvēka sevis kā personības apzināšanās pamats.⁶⁰⁴

Tāpat Senāts secināja, ka minētais vārds ar laiku kļuvis populārs Latvijā, un tas ir normāli, ka laika gaitā latviešu kultūrā ienāk personvārdi, kas sākotnēji nav raksturīgi latviešu personvārdu kultūrai. Līdz ar to vārda “Otto” plašais pielietojums, ko apliecina ilgstoša valsts rīcība, pieļaujot abu vārdu līdzāspastāvēšanu, negrauj latviešu valodas sistēmu ne īstermiņā, ne ilgtermiņā. Tāpēc bērna vecākiem noteiktais aizliegums nav sociāli nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā un nav samērīgs.⁶⁰⁵

Taču situāciju ar vārda “Otto” rakstību var uzskatīt par izņēmumu izveidojušās tiesu prakses ietvaros. Turpmākajā tiesu praksē Latvijas tiesas, turpinot izvērtēt privātās dzīves ierobežojuma tiesiskumu kopsakarā ar samērīguma principu, atzīst esošo aizliegumu par samērīgu un nepieciešamu, jo norādītie apsvērumi (piemēram, iespējamās šaubas par personas identitāti) nav pietiekami pamatoti (piemēram, Latvijas personu apliecinošā dokumentā, proti, vienā no pasas lapaspusēm, ir iespējams atveidot vārdu vai uzvārdu oriģinālformā).⁶⁰⁶

Kā vienu no piemēriem var minēt nosacīti nesenu Senāta Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmumu, ar kuru tika atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību, atzīstot, ka

---

⁶⁰³ Administratīvās apgabaltiesas 2010. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr. A420613110.

⁶⁰⁴ “[...] vārds ir viens no cilvēka privātuma kodola elementiem, viens no cilvēka sevis kā personības apzināšanās pamatiem. Vecākiem dota vara izvēlēties tikko piedzimušajai personībai tai atbilstošu vārdu. Un parasti vecāki pret tiem doto varu izturas ar lielu atbildības sajūtu, no visiem iespējamajiem vārdiem izvēloties, viņuprāt, piemērotāko. Citiem cilvēkiem nenozīmīgas nianšes attiecīgā vārda izrunā vai rakstībā vecākiem, tieši otrādi, šķiet ļoti būtiskas. Turklāt Latvijā vecāki netiek ierobežoti vārda izvēlē tikai ar kalendārā minētajiem vārdiem. Valstij nav iebildumu reģistrēt arī citus, cilvēku pašu izdomātus vai citās kultūrās esošus, vārdus”.

Skat. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 17. novembra sprieduma lietā Nr. A420613110 13. punktu.

⁶⁰⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 17. novembra spriedums lietā Nr. A420613110.

⁶⁰⁶ Piemēram, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr. A420598410.

izskatāmajai lietai nav nozīmes judikatūras veidošanā,⁶⁰⁷ par vienu citu plašsaziņas līdzekļos rezonansi izraisījušu situāciju, kad bērna vecākiem tika atteikts reģistrēt bērnu vārdā un uzvārdā *Miron Antonov*.⁶⁰⁸ Bērna vecāki uzskatīja, ka šāds atteikums (aizliegums) ir pretējs viņu nacionālajai piederībai, proti, krievu. Turklāt bērna vārda atveidošana latviešu valodā līdzinātos vārdam “mironis”. Tāpat Krievijas Federācijas pilsoņi, kuri saņēmuši Latvijas uzturēšanās atļauju, tiek reģistrēti ar personvārdiem bez galotnes.

Attiecībā uz minētajiem apsvērumiem Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka uzvārda atveide nepārkāpj personas etnisko identitāti un galotnes nelietošana nav aizliegta sarunā vai rakstībā krievu valodā. Savukārt pat tad, ja bērna vārds tiktu reģistrēts bez galotnes “s”, asociācijas ar vārdu “mironis” netiktu novērstas, jo vārdiem ir kopīga sakne. Turklāt bērna vecāki un bērns ir Latvijas, nevis Krievijas Federācijas pilsoņi, kuri uzskatāmi par ārvalstniekiem un attiecībā uz kuriem pastāv cits regulējums, kas nav piemērojams konkrētajā gadījumā, jo bērns nav ārzemnieks.⁶⁰⁹

Kādā citā vēlākā spriedumā, atspēkojot bērna vecāku argumentu, ka vārda “*Mark*” atveidošana latviešu valodā kā “*Marks*” rada nevēlamu asociāciju ar Kārli Marksu, Administratīvā apgabaltiesa norādīja, ka Kārļa Marksa uzvārds nominatīvā ir “*Markss*”, tāpēc minētie vārdi tiek lietoti atšķirīgi un nerada problēmas ar vārdu nošķiršanu. Turklāt attiecībā uz bērna vecāku norādīto, ka galotnes “s” lietošana radītu šaubas par bērna identitāti un problēmas ar oficiālu dokumentu saņemšanu, jo ģimene par savu pastāvīgās dzīvesvietas valsti uzskata gan Vāciju, gan Latviju, atzīmēja, ka minētās šaubas ir novēršamas, atveidojot vārdu oriģinālformā vienā no pasas lapaspusēm.⁶¹⁰

Apkopojot minēto, secināms, ka bērna vārda atveidošana oriģinālformā, kas neatbilst tā atveidošanai latviešu valodā, Latvijas tiesu prakses ietvaros ir pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos. Latvijas tiesas skrupulozi izvērtē katru individuālo gadījumu ne tikai personas identitātes aspektā, bet arī kontekstā ar valsts interesi saglabāt latviešu valodu. Minētais izvērtējums galvenokārt tiek veikts atbilstoši samērīguma principam, un lielākajā daļā gadījumu noteiktais regulējums attiecībā uz personvārdu atveidošanu atbilstoši latviešus valodas pareizrakstības noteikumiem tiek atzīts par samērīgu. No minētā savukārt secināms, ka, vērtējot personas tiesības uz identitāti, bērna intereses tiek pakārtotas valsts interesēm, proti, valsts interesēm ir piešķirama prioritāte. Autores ieskatā, šāda situācija Latvijā ir attaisnojama, taču šīs idejas pamatotības veicināšanai būtu noderīgi, ja Latvijas tiesas līdztekus detalizētam konkrētās situācijas

⁶⁰⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 24. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. A420368313.

⁶⁰⁸ “Vārda Miron dēļ vecāki gatavi tiesāties”. TVnet ziņas. Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/461226-varda-miron-del-vecaki-gatavi-tiesaties> (aplūkots 15.06.2019.).

⁶⁰⁹ Administratīvās apgabaltiesas 2013. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. A420368313.

⁶¹⁰ Administratīvās apgabaltiesas 2014. gada 4. marta spriedums lietā Nr. A420383312.

izvērtējumam atbilstoši samērīguma principam izvērstāk analizētu arī bērna intereses personiskās identitātes kontekstā, kā to, piemēram, veica Senāts tā saucamajā *Otto* lietā.

Latvijas tiesu praksē ir atrodamas arī tādas lietas, kurās līdztekus iepriekš nosauktajiem aspektiem tiek vērtēta arī bērna pilsonība kā personas identitāti veidojošs elements. Kā vienu no interesantākajiem piemēriem var minēt situāciju, kas bija izveidojusies tolaik vēl nepilngadīgas meitenes ģimenē. Meitene piedzima 1991. gadā Izraēlas pilsoņu ģimenē Izraēlā, piecus gadus vēlāk piedzima viņas brālis. Bērnu mātei 1995. gadā tika piešķirta Latvijas pilsonība, saglabājot Izraēlas pilsonību, jo viņa ir to personu pēcnācēja, kuras laikposmā no 1940. gada 17. jūnija līdz 1990. gada 4. maijam atstāja Latviju kā bēgļi. Meitenes brālim arī tika piešķirta Latvijas pilsonība, jo viņa dzimšanas brīdī bērnu mātei bija Latvijas pilsonība. Meitenei arī tika piešķirta Latvijas pilsonība, bet netika saglabāta Izraēlas pilsonība, jo no Izraēlas kompetentās iestādes tika saņemts atteikums. Minētais nosacījums atteikties no Izraēlas pilsonības nav apmierinājis meiteni, kuras vārdā rīkojās viņas māte, līdz ar to tas tika pārsūdzēts.

Administratīvā rajona tiesa, izskatot attiecīgo pieteikumu, to apmierināja, atzīstot, ka nosacījums par atteikšanos no Izraēlas pilsonības nav samērīgs. Uzsākot lietas faktisko apstākļu noskaidrošanu, tiesa konstatēja, ka 1995. gadā, kad bērna mātei tika piešķirta Latvijas pilsonība, saglabājot Izraēlas pilsonību, atsevišķu pirmuzskaites veidlapu bērna māte bija aizpildījusi tikai par sevi. Tā kā minētā veidlapa netika aizpildīta par meitu, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk – PMLP) piešķīra Latvijas pilsonību, saglabājot Izraēlas pilsonību, tikai bērnu mātei. Bērnu māte paskaidroja, ka vienmēr esot gribējusi saglabāt saikni ar savu senču dzimteni un abiem bērniem vēlējusies saglabāt Latvijas pilsonību, tāpēc tajā pašā veidlapā iekļāvusi ziņas arī par savu meitu, paļaujoties, ka līdz ar to Latvijas pilsonība, saglabājot Izraēlas pilsonību, tiks piešķirta arī meitai. PMLP savukārt uzskatīja, ka bērnu māte neaizpildīja veidlapu apzināti, jo nav gribējusi, lai Latvijas pilsonība tiktu piešķirta arī meitai. Tiesa atzina, ka šobrīd nav iespējams noteikt, vai tā bijusi mātes nepamatota paļāvība vai PMLP kļūda, bet, atsaucoties uz bērnu tiesības reglamentējošiem tiesību aktiem, tajā skaitā arī uz Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantu, secināja, ka bērna interesēs meitenei jābauda tādas pašas tiesības kā viņas brālim, jo bērnu stāvoklis vienas ģimenes ietvaros nedrīkst būt atšķirīgs. Turklāt, lai gan lietas izskatīšanas brīdī Latvijā vēl nebija atļauta dubultpilsonība, tā bija iespējama izņēmuma gadījumā, proti, piesakoties Latvijas pilsonībai līdz 1995. gadam. Tāpat tiesa konstatēja, ka bērnu senči vairākās paaudzēs ir dzīvojuši Latvijā un nepameta to pēc savas gribas, bet gan piespiedu kārtā kā bēgļi, tādēļ nav uzskatāms, ka ģimene atteikusies no Latvijas pilsonības vai zaudējusi to.⁶¹¹

Nepiekrītot Administratīvās rajona tiesas spriedumam, PMLP iesniedza apelācijas sūdzību, norādot, ka bērna intereses netiek aizskartas, jo meitenei jau ir viena pilsonība un arī viņas tēvam ir

⁶¹¹ Administratīvās rajona tiesas 2006. gada 24. novembra spriedums lietā Nr. A42572706.

tikai viena – Izraēlas – pilsonība. Turklāt Latvijai nav pienākuma piešķirt pilsonību tikai tādēļ, ka šādā statusā ir viņas brālis. Administratīvā apgabaltiesa atzina PMLP apelācijas sūdzību par pamatotu, noraidot meitenes pieteikumu. Autores ieskatā, Administratīvā apgabaltiesa formāli izvērtēja lietas apstākļus, pievērsoties tikai procesuālajiem jautājumiem. Būtībā ne bērna intereses, ne bērna tiesības uz pilsonību, kas ir bērna tiesību uz identitāti sastāvdaļa, netika vērtētas vispār, lai gan uz minētajiem aspektiem tika norādīts gan Administratīvās rajona tiesas spriedumā, gan apelācijas sūdzībā. Minēto apstākļu nevērtēšana tika norādīta arī meitenes kasācijas sūdzībā, kas tika iesniegta, paužot neapmierinātību par tiesas spriedumu.⁶¹²

Kasācijas sūdzībā tika iekļautas atsauces uz minētās konvencijas 7. un 8. pantu. Lai gan Senāta Administratīvo lietu departamenta pieeja minētās lietas risināšanā kopumā ir vērtējama pozitīvi, autore pauž neizpratni par Senāta atziņu, ka “neviens no kasācijas sūdzībā uzskaitītajiem starptautiskajiem dokumentiem neuzliek pienākumu Latvijas valstij atzīt Izraēlas pilsoni par savu pilsoni”.⁶¹³ Jāatzīst, ka tieši tādā tiešā formulējumā Latvijai patiešām nav pienākuma atzīt par savu pilsoni citas valsts pilsoni. Šāda Senāta atziņa rada divdomīgu iespaidu, proti, ja tiesību aktā nav skaidri noteikts valsts pienākums, tad personas tiesības nav vērtējamas. Acīmredzami šāds apgalvojums nav loģisks un ir aplams, taču tieši šāds secinājums nāk prātā, izlasot konkrēto atziņu. Turklāt kasācijas sūdzībā minētais apsvēruma norāda uz nepieciešamību izskatīt minēto jautājumu kontekstā ar bērna tiesībām uz pilsonību vai vismaz norādīt, kāpēc nav veicams minēto tiesību izvērtējums.

Neskatoties uz minēto, šāda nekorekta atziņa nerada šaubas par Senāta Administratīvo lietu departamenta sprieduma tiesiskumu, jo Senāts ir iekļāvis atsauci uz Satversmes tiesas 2007. gada 21. augusta lēmumu par tiesvedības izbeigšanu, kas izvērtējis līdzīgu situāciju,⁶¹⁴ tādējādi Senāts zināmā mērā ir vispārīgi vērtējis indivīda tiesības uz pilsonību, nesašaurinot tās līdz bērna tiesībām uz pilsonību.⁶¹⁵ Tādējādi kopumā secināms, ka minētā Senāta atziņa visdrīzāk nav veiksmīgi formulēta.

---

⁶¹² Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 10. marta spriedums lietā Nr. A42572706.

⁶¹³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 23. septembra sprieduma lietā Nr. 42572706 11. punkts.

⁶¹⁴ Šajā lietā bērna vecāki, kas ir Izraēlas un Latvijas pilsoņi, uzskatīja, ka ir pārkāpts vienlīdzības princips, jo viņu meita, kas ir dzimusi Izraēlā, netika reģistrēta kā Latvijas pilsonē, vienlaikus saglabājot Izraēlas pilsonību. Satversmes tiesa secināja, ka šajā lietā apstrīdētā norma netika piemērota, taču tika piemērota cita, kas nosaka, ja bērna dzimšanas brīdī viens no viņa vecākiem ir Latvijas pilsonis, bet otrs – ārvalstnieks un abu vecāku pastāvīgā dzīvesvieta ir ārpus Latvijas, bērna pilsonību nosaka vecāki, savstarpēji vienojoties. Līdz ar to tā nav radījusi pamattiesību aizskārumu.

Skat.: Par Pilsonības likuma 3. panta pirmās daļas 2. punkta un 9. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007. gada 21. augusta lēmums lietā Nr. 2007-07-01. Latvijas Vēstnesis, 2007. 28. augusts, Nr. 138.

⁶¹⁵ “ [...] pilsonības iegūšana indivīdam parasti ir nozīmīgs viņa dzīves jautājums, [tāpēc] nedrīkst rasties situācijas, kurās Latvijas pilsonība tiek liegta formālu un pilnībā nenoskaidrotu faktu dēļ”.

Skat. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 23. septembra sprieduma lietā Nr. 42572706 10. punkts.

Pozitīvi vērtējams, ka Senāts ir iedziļinājies lietas būtībā un atzinis, ka konkrētajā lietā būtiski ir noskaidrot minētās pirmuzskaites veidlapas iesniegšanas apstākļus, jo bērnu mātes griba iegūt Latvijas pilsonību kā otru pilsonību arī savai meitai ir uzskatāma par saprotamu. Pretējā gadījumā rodas loģisks jautājums, kāpēc, pieprasot pilsonību sev, viņa nepieprasīja to arī meitai. Ievērojot minēto, lieta tika nodota jaunai izskatīšanai Administratīvajā apgabaltiesā.⁶¹⁶

Izskatot lietu no jauna, Administratīvā apgabaltiesa izvērtēja visus ar pirmuzskaites veidlapas iesniegšanu saistītos apstākļus, tostarp noskaidrojot, ka būtībā visi nepieciešamie dokumenti, kas attiecas uz meiteni, tika iesniegti. Tādējādi tiesa secināja, ka tā ir PMLP vaina, ka netika precizēts, kāpēc veidlapa netiek iesniegta arī par meitu. Konstatējot šo neprecizitāti, PMLP vajadzēja lūgt bērna mātei aizpildīt papildu veidlapu arī par meitu vai atdot dokumentus, kas nebija attiecināmi uz bērna mātes pilsonības lietu. Papildus vērtējot bērna intereses, tiesa konstatēja, ka meitenei ir piešķirama Latvijas pilsonība, saglabājot Izraēlas pilsonību.⁶¹⁷

Tomēr PMLP joprojām nevēlējās piekrist, ka bērnam būtībā tiek piešķirta dubultpilsonība, un iesniedza kasācijas sūdzību, norādot, ka apgabaltiesa nepareizi interpretējusi 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. pantu. Attiecībā uz minēto kasācijas sūdzību Senāts principā apstiprināja apgabaltiesas secinājumus, atkārtoti uzsverot, ka šajā konkrētajā gadījumā īpaša uzmanība pievēršama tieši bērna mātes gribai, par ko pēc apgabaltiesas detalizēta izvērtējuma nepastāv šaubas. Savukārt arguments par nepareizu tiesību aktu interpretāciju netika izvērtēts, jo, Senāta ieskatā, tam vairs nebija izšķirošas nozīmes.⁶¹⁸

4.2.2.2. Bērna dzimšanas reģistrācija un tiesības zināt savus vecākus

Neapšaubāmi, ka viena no efektīvākajām darbībām bērna identitātes nodrošināšanai ir bērna dzimšanas fakta reģistrācija. Latvijas tiesu, kā arī valsts un pašvaldību iestāžu praksē ir atrodama virkne gadījumu, kas apliecina minēto apgalvojumu. Bērna dzimšanas fakta reģistrācijas nozīme vislabāk izprotama turpmāk aprakstītajā situācijā, kurā bērna māte mēģināja bērna tiesības uz identitāti izmantot ļaunprātīgi un pretēji minēto tiesību jēgai.

Bērna māte 2013. gada 17. decembrī vērsās dzimtsarakstu nodaļā ar lūgumu reģistrēt viņas Vācijā dzimušo bērnu. Dzimtsarakstu nodaļa atteica apmierināt minēto lūgumu, norādot, ka bērna māte nav iesniegusi nepieciešamos dokumentus, proti, medicīnas izziņu par bērna dzimšanu, kas apliecina faktu, ka tieši šī sieviete ir dzemdējusi bērnu. Bērna māte, uzskatot, ka viņa ir iesniegusi visus nepieciešamos dokumentus un ka līdz ar to dzimtsarakstu nodaļa ir būtiski pārkāpusi bērna tiesības uz identitāti, vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar attiecīgu pieteikumu. Tiesa, vērtējot

⁶¹⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 23. septembra spriedums lietā Nr. 42572706.

⁶¹⁷ Administratīvās apgabaltiesas 2009. gada 31. marta spriedums lietā Nr. A42572706.

⁶¹⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr. 42572706.

lietas faktiskos apstākļus, atklāja, ka, pirmkārt, bērna māte 2012. gada 2. decembrī bija ieceļojusi Vācijā, lūdzot piešķirt viņai patvērumu, un par savas izcelsmes valsti bija norādījusi Krieviju, turklāt minot citu identitāti, otrkārt, bērna dzimšanas fakts jau ir reģistrēts Vācijā un par bērna māti norādīta tā pati sieviete ar citu uzvārdu. Savu patieso identitāti sieviete atklāja, tikai izceļojot no Vācijas.⁶¹⁹ Gan Administratīvā rajona tiesa, izskatot bērna mātes pieteikumu, gan Administratīvā apgabaltiesa, pilnīgi pievienojoties pirmās instances tiesas motivācijai, noraidīja bērna mātes pieteikumu.⁶²⁰

Lai gan no minētā tiesas sprieduma neizriet patiesie bērna mātes apsvērumi bērna dzimšanas dubultreģistrācijai, tas, ka bērna māte, pieprasot patvērumu, apzināti norādījusi nepatiesu informāciju Vācijas kompetentajām iestādēm par savu identitāti, norāda uz bērna mātes nodomu maldināt gan Vācijas, gan Latvijas kompetentās iestādes, iespējams, mantkārīgos nolūkos, un bērna tiesības uz identitāti šajā gadījumā tika izmantotas tikai kā aizsargs mātes patiesajiem rīcības motīviem.

Analizējot citu ar bērna tiesībām uz identitāti saistītu aspektu, proti, bērna tiesības zināt savus vecākus, jānorāda, ka šīs tiesības tiešā vai netiešā kontekstā parasti tiek analizētas lietās, kas saistītas ar paternitāti. Līdz ar to var runāt par ievērojamu skaitu spriedumu, kas nav šī pētījuma pamatobjekts. Tāpēc turpinājumā autore aplūkos tikai tos spriedumus, kas sniedz labāku ieskatu pētāmā jautājuma problemātikā. Starp šādiem spriedumiem var minēt Senāta 2011. gada 16. novembra spriedumu, kurā tika analizēts noilgums prasībās par paternitātes noteikšanu. Šajā lietā bērna bioloģiskais tēvs vēlējās apstrīdēt paternitātes atzīšanas faktu, noteikt paternitāti un grozīt bērna dzimšanas akta ierakstu. Lietā nebija strīda par to, vai bērns apzinās, kas ir viņa bioloģiskais tēvs, turklāt bērna tēvs kopš bērna dzimšanas brīža ir zinājis, ka ir bērna bioloģiskais tēvs, taču attiecīgu prasību cēlis tikai vairāk nekā pēc 13 gadiem.

Ņemot vērā lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, Senāts secināja, ka apelācijas instances tiesai bija jāizvērtē, vai attiecībā uz tiesībām prasīt noteikt paternitāti nav iestājies noilgums, ievērojot to, ka minētās tiesības nav izņemtas no noilguma ietekmes. Turklāt bērna interesēm vislabāk atbilst tāds stāvoklis, kad viņam ir zināmi abi vecāki, līdz ar to tēva tiesības noteikt paternitāti tiesas kārtībā nevar pastāvēt mūža garumā, jo situācija bērna dzīvē var mainīties un paternitātes noteikšana zināmos apstākļos var neatbilst bērna interesēm.⁶²¹ No minētā secināms, ka bērna tiesības zināt savus vecākus ir skatāmas bērna interešu kontekstā, turklāt tās var mainīties. Tāpēc tās vien nevar būt par pamatu jau pirms vairākiem gadiem atzītas bērna paternitātes grozīšanai, jo tas var neatbilst bērna interesēm. Būtībā ar šo spriedumu vienlaikus tiek pamatota arī

⁶¹⁹ Administratīvās rajona tiesas 2014. gada 13. jūnija spriedums lietā Nr. A420220814.

⁶²⁰ Administratīvās apgabaltiesas 2015. gada 11. februāra spriedums lietā Nr. A420220814.

⁶²¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 16. novembra spriedums lietā Nr. SKC-347/2011.

iepriekš izteiktā tēze par bērna interešu vērtēšanas nepieciešamību katrā individuālā gadījumā, jo bērna intereses ir jēdziens ar mainīgu saturu.

Jautājums par paternitātes noteikšanu, apstrīdēšanu un noilgumu tika izvērtēts arī kādā citā lietā, proti, bērna tēvs kopš bērna sešu mēnešu vecuma dzīvoja šķirti no bērna mātes, tomēr starp abiem vecākiem bija vienošanās par bērna aizgādību un saskarsmi, kā arī audzināšanas jautājumiem. Tomēr pēc deviņiem gadiem bērna tēvs vēlējās nokārtot paternitātes jautājumu (bērna dzimšanas ieraksts par tēvu bija tukšs). Pirms bērna tēvs bija iesniedzis attiecīgos dokumentus, bērna māte kopīgi ar savu jauno vīru – bērna audžutēvu – iesniedza Dzimtsarakstu nodaļā iesniegumu par labprātīgu paternitātes atzīšanu. Turklāt, ņemot vērā minēto, bērna bioloģiskais tēvs automātiski tika uzskatīts par personu, kurai nav tiesību iesniegt prasības pieteikumu par paternitātes apstrīdēšanu. Tomēr bērna bioloģiskais tēvs iesniedza šādu prasības pieteikumu kopā ar pierādījumiem, kas apliecina, ka viņš visu laiku ir rūpējies par bērnu un piedalījies viņa audzināšanā. Pirmās instances tiesa, izvērtējot lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, secināja, ka, neskatoties uz nokavētu paternitātes apstrīdēšanas termiņu, bērna interesēs ir ņemt vērā vispārējās tiesību normas par noilgumu, tāpēc ieraksts par bērna audžutēva atzīšanu par bērna tēvu ir dzēšams, par bērna tēvu ierakstot bērna bioloģisko tēvu.⁶²²

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija, izskatot apelācijas sūdzību, secināja, ka pirmās instances tiesa pareizi interpretējusi un piemērojusi tiesību normas, tāpēc pievienojās tās motivācijai. Būtiski ir arī tas, ka, ievērojot lietas faktiskos apstākļus, proti, to, ka iesniegums par labprātīgu paternitātes atzīšanu tika iesniegts, skaidri apzinoties, ka bērna audžutēvs nav viņa bioloģiskais tēvs, apgabaltiesa, lai nepieļautu šādas prakses izplatīšanos, norādīja uz Senāta secinājumu citā lietā, ka “[..] brīvprātīga paternitātes atzīšana ārpus dzimšanas akta dzimušam bērnam, personai zinot, ka tas nav viņas bērns, vērtējama kā likumā noteiktās adopcijas kārtības apiešana, jo minētais liedz iespēju pārliecināties par atbildētāja piemērotību vecāka pienākumu pildīšanai, sakarā ar to var tikt nodarīts kaitējums bērna interesēm”.⁶²³

Turklāt no turpmāk apskatītajiem spriedumiem secināms, ka paternitātes lietās tiesu prakse ievēro zināmu konsekvenču, piešķirot īpašu nozīmi bērna interesēm. Proti, Latvijas tiesu judikatūrā ir atrodams arī tāds spriedums, kur tikai bērna interešu izvērtējums (zināmā mērā kontekstā arī ar bērna tiesībām zināt savus vecākus) ļāva atstāt spēkā spriedumu ar pretrunīgu saturu. Šajā konkrētajā gadījumā tika izvērtēts, vai persona, kura sevi uzskata par bērna bioloģisko tēvu, var apstrīdēt citas personas paternitāti, ko tā brīvprātīgi atzinusi, lai gan apzinājusies, ka nav bērna īstais tēvs.

⁶²² Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2013. gada 28. februāra spriedums lietā Nr. C31536911.

⁶²³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 13. maija spriedums lietā Nr. SKC-107.

Pirmā un apelācijas tiesu instance noraidīja bērna tēva prasību. Tāpat apelācijas instances tiesa, pamatojot attiecīgo spriedumu, argumentēja, ka no 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. panta konstrukcijas izriet, ka šīs tiesības nav absolūtas un minētais jautājums patiesībā ir atstāts nacionālā likumdevēja ziņā, kurš paredzējis noteiktu personu loku, kas var apstrīdēt paternitāti. Šāda izsmeļoša uzskaitījuma norādīšanas mērķis ir aizsargāt bērna tiesības uz ģimeni. Turklāt, ņemot vērā minēto, kā arī to, ka bērna sociālais tēvs paskaidroja, ka viņam nekad nav bijusi svarīga bērna bioloģiskā izcelšanās, bet gan viņa vēlme audzināt un rūpēties par bērnu, tiesa uzskatīja, ka bērna tiesības uz ģimeni ir prioritāras.⁶²⁴ No minētā secināms, ka apelācijas instances tiesas ieskatā bērna tiesības uz ģimeni vienmēr būs prioritāras, jo tiesības zināt savus vecākus nav absolūtas. Autore piekrīt, ka šīs tiesības patiešām nav absolūtas (tas tika secināts, veicot tiesību aktu analīzi), bet kritiski vērtē atziņu, kas tās nav līdzvērtīgas bērna tiesībām uz ģimeni. Autoresprāt, pie šāda secinājumā var nonākt tikai tajā gadījumā, ja tiktu veikta pilnvērtīga faktiskās situācijas analīze, kas ietver arī bērna interešu noskaidrošanu un izvērtēšanu.

Bērna bioloģiskais tēvs nepiekrīta spriedumam un apelācijas instances tiesas secinājumam, ka bioloģiskajai radniecībai nav izšķirošas nozīmes un ietekmes paternitātes atzīšanā, un iesniedza kasācijas sūdzību, norādot, ka šāda tiesu prakse dod iespēju sievietēm mantkārīgos vai citos nolūkos vienoties ar svešu vīrieti un manipulēt ar ierakstu par bērna tēvu, tādējādi neparedzot bērna bioloģiskajam tēvam nekādus tiesiskās aizsardzības līdzekļus savu tiesību aizstāvēšanai. Ievērojot minēto, Senāts no jauna vērtēja radušos situāciju, ņemot vērā arī bērna bioloģiskā tēva tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību, un secināja, ka bērna miesīgajam tēvam tomēr ir tiesības apstrīdēt šādu paternitāti. Taču turpinājumā Senāts norādīja, ka atbilstoši 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. pantam tas nebūt nenozīmē, ka bērna bioloģiskā tēva prasība ir automātiski apmierināma. Noteicošais svars katrā individuālā gadījumā ir bērna interešu izvērtējumam, kas šajā lietā jau tika veikts. Tāpēc, neskatoties uz to, ka Senāts atzina apelācijas instances tiesas sprieduma pretrunīgumu, tas atstāja apelācijas instances spriedumu negrozītu, ņemot vērā bērna interešu izvērtējumu.⁶²⁵

Judikatūras attīstība paternitātes lietās nebeidzas ar tiesu izpratni par nepieciešamību izvērtēt bērna intereses, bet iet tālāk, izskatot paternitātes jautājumu kontekstā ar bērna tiesībām uz savas individualitātes saglabāšanu, ieskaitot ģimenes saites. Šī iemesla dēļ īpašu uzmanību pelnījis cits Senāta spriedums, izskatot jautājumu par bērna tēva tiesībām atteikties no prasības paternitātes noteikšanas lietā.

---

⁶²⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada anonimizēts spriedums. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5149> (aplūkots 15.06.2019.).

⁶²⁵ Turpat.

Šajā lietā bērna bioloģiskais tēvs sākotnēji lūdza tiesu noteikt bērna paternitāti, atzīstot viņu par bērna tēvu *de jure*, kas arī tika apmierināts. Tomēr vēlāk bērna tēvs iesniedza apelācijas sūdzību, norādot, ka viņš patiesībā neparakstīja un neiesniedza tiesā attiecīgu prasību, tas tika darīts viņa vietā. Apelācijas instances tiesa noraidīja bērna tēva prasību, norādot, ka viņš nav iesniedzis pierādījumus, kas apliecinātu, ka viņš nav cēlis attiecīgo prasību, turklāt, veicot DNS testu, tika konstatēta 99,99993% varbūtība, ka tieši viņš ir bērna tēvs. Tāpat tiesa norādīja, ka, ievērojot lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, šajā konkrētajā gadījumā primāri ir nodrošināmas bērna tiesības uz savas individualitātes saglabāšanu, ieskaitot ģimenes saites, nevis bērna tēva tiesības atsaukt savu prasību. Nepiekrītot šādam tiesas secinājumam, bērna tēvs iesniedza kasācijas sūdzību, norādot, ka prasītāja atteikšanās no prasības padara lietas izskatīšanu par neiespējamu un nav pamatots tiesas arguments, ka bērna tēva tiesības ir otršķirīgas salīdzinājumā ar bērna tiesībām. Ņemot vērā, ka bērns ir dzimis laulībā, viņš nemaz neietilpst to personu lokā, kuram ir tiesības apstrīdēt paternitāti, jo pretējā gadījumā veidojas situācija, ka tiesa nepamatoti atņem bērna mātes vīram paternitāti un piešķir to personai, kurai nemaz nav tiesību to prasīt.

Senāts, pārbaudot bērna tēva argumentus, pirmkārt, norādīja, ka prasītājs nav vērsies tiesību aizsardzības iestādēs sakarā ar iespējamām citu personu prettiesiskām darbībām, viņa vārdā iesniedzot prasības pieteikumu tiesā. Līdz ar to Senātam nav pamata apšaubīt faktu, ka prasītājs ir iesniedzis tiesā prasības pieteikumu par paternitātes noteikšanu. Otrkārt, prasības iesniegšanas laikā pirmās instances tiesā spēkā stājās spriedums, ar kuru paternitātes pieņemums tika atzīts par neesošu, tāpēc apelācijas instances tiesai nebija šķēršļu noteikt bērna paternitāti. Treškārt, vērā ņemams arī bērna viedoklis, kas apliecina, ka bērns vienmēr uzskatījis bioloģisko tēvu par savu īsto tēvu.

Kopumā Senāts secināja, ka šajā konkrētajā lietā pastāv strīds starp kolidējošām bērna un viņa tēva interesēm. Senāts, atsaucoties uz tiesību doktrīnā nostiprinātajām atziņām par kolidējošiem principiem, uzskatīja, ka bērna interešu nodrošināšanas princips ir tiesiski nozīmīgāks par prasītāja interesi izbeigt tiesvedību.⁶²⁶

Autore pozitīvi vērtē Senāta pieeju minētās situācijas risināšanā un pauž cerību, ka šis spriedums motivēs arī citas tiesas aizvien drosmīgāk vērtēt bērna tiesības uz identitāti, kā vienu no vērtēšanas kritērijiem izmantojot bērna intereses. Vienīgais norādījums, kas būtu izsakāms attiecībā uz minēto spriedumu, ir tas, ka korektāk būtu nelietot jēdzienu “princips” kontekstā ar bērna interešu nodrošināšanu. Autore jau iepriekš šajā darbā ir paskaidrojusi, ka šī jēdziena lietošana sniedz maldinošu priekšstatu par tā saistību ar vispārējiem tiesību principiem. Turklāt, kā atzīst Senāts, šeit patiesībā ir strīds starp kolidējošām interesēm, nevis principiem. Tāpat jāatceras, ka gan

---

⁶²⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada anonimizēts spriedums. Pieejams: www.at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2013/skc-2013.doc (aplūkots 15.06.2019.).

bērna intereses, gan kādas personas intereses (šajā gadījumā – bērna tēva intereses) ir jēdzieni, kas atkarībā no situācijas var tikt papildīti ar pavisam atšķirīgu saturu.

Jāatzīst, ka ar minēto Senāta spriedumu tiesu prakses attīstība paternitātes lietās nebeidzas. Latvijas tiesas aizvien detalizētāk pievēršas jautājumam par bērna tiesībām uz identitāti. Piemēram, citā lietā Administratīvā apgabaltiesa, apelācijas kārtībā izskatot bērna bioloģiskā tēva pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu dzēsts ieraksts par bērna tēvu un papildināts ar jaunām ziņām, izvērtēja jautājumu gan no tiesiskās paternitātes, gan no bioloģiskās paternitātes aspekta. Proti, šajā konkrētajā situācijā Dzimtsarakstu nodaļa atteicās veikt izmaiņas bērna dzimšanas reģistrā, saņemot bērna mātes, bērna bioloģiskā tēva un bērna mātes bijušā vīra kopīgu iesniegumu par paternitātes atzīšanu. Taisot spriedumu, Administratīvā apgabaltiesa, pirmkārt, izskaidroja Civillikuma normas, nosakot, ka šādu iesniegumu iespējams iesniegt tikai bērna dzimšanas fakta reģistrācijas brīdi, bet, ja ieraksts par bērna tēvu reģistrā jau ir veikts, tas ir apstrīdams tikai tiesā vispārējā kārtībā. Minētais tika izskaidrots ar apstākli, ka tad, ja bērna paternitāte ar dzimšanas brīdi jau ir noteikta, tikai tiesa ir tiesīga izskatīt prasību par paternitātes pieņemuma apstrīdēšanu. Civiltāvokļa aktu reģistrācijas iestādei attiecīgas pilnvaras nav piešķirtas. Līdz ar minēto spriedumu tika novērsta praksē esošā neizpratne par to, kādos gadījumos trīspusējais paternitātes atzīšanas iesniegums vispār ir iesniedzams.

Otrkārt, šajā lietā Administratīvā apgabaltiesa norādīja uz atšķirību starp tiesisko un bioloģisko paternitāti. “Nedrīkst jaukt tiesisko paternitāti ar bioloģisko paternitāti, kas ir medicīnisks jautājums. Tiesiskā paternitāte ir vērsta uz to, lai panāktu līdzsvaru starp “bioloģisko patiesību”, kas atspoguļo bioloģisko un ģenētisko paternitāti, un “sociālajām vecāku un bērnu attiecībām”, kuras attiecas uz personu, kas dzīvo kopā ar bērnu un rūpējas par to.”⁶²⁷ Turklāt bērna intereses var būt daudzveidīgas, tāpēc paternitātes lietās ir īpaši būtiski izvērtēt bērna tiesības zināt savus vecākus (tiesības uz identitāti) kopsakarā ar tiesībām uz stabilu ģimenes vidi.

Turpinājumā autore izvērstāk analizēs situāciju, ar kuru savas profesionālās darbības ietvaros saskārās jau 2009. gadā, un tieši iesaistīšanās situācijas risināšanā zināmā mērā mudināja autori izstrādāt šo pētījumu. Autore apzināti izvairīsies no procesuālo darbību uzskatījuma un apraksta to ievērojamā skaita dēļ, pievēršot uzmanību lietas būtībai.

Bērnu mātei mākslīgās apaugļošanas rezultātā piedzima dvīņi, taču dzemdību komplikāciju dēļ bērnu māte mira dzemdībās. Tā kā bērnu vecāki nesastāvēja laulībā, bērni tika uzskatīti par bez vecāku gādības palikušiem bērniem un bāriņtiesa iecēla bērnu vecomāti par bērnu aizbildni. Kamēr bērnu tēvs kārtoja nepieciešamos dokumentus paternitātes noteikšanai, vecāmāte veica attiecīgas darbības, lai bērniem tiktu piešķirta Krievijas Federācijas pilsonība, kas aizbildņu – Krievijas Federācijas pilsoņu – bērniem tiek noteikta atvieglotā kārtībā. Turklāt, ņemot vērā starp bērnu

---

⁶²⁷ Administratīvās apgabaltiesas 2014. gada 25. septembra spriedums lietā Nr.A420459413, 17. punkts.

vecumāti un bērnu tēvu esošās domstarpības, kā arī apstākli, ka bērnu mirušās mātes mātai, kas dzīvo Krievijas Federācijā, medicīnisku iemeslu dēļ nevarēja būt bērni, bērnu aizbildne nogādāja bērnus Krievijas Federācijā un bērnu turpmāko aprūpi uzticēja savai otrai meitai. Jāpiebilst, ka minētās darbības tika veiktas, neinformējot par tām bāriņtiesu. Krievijas Federācijā bērni tika adoptēti saskaņā ar vietējās adopcijas noteikumiem, bet bērnu tēvs aizvien vēl neveiksmīgi cīnās par savām un savu bērnu tiesībām gan Latvijas, gan Krievijas Federācijas iestādēs.

Sākotnēji bērnu tēvs mēģināja panākt bērnu atgriešanos Latvijā, pamatojoties uz Civilprocesa likumā noteikto regulējumu lietās par bērna prettiesisku pārvietošanu pāri robežai uz ārvalsti vai aizturēšanu ārvalstī,⁶²⁸ taču ar Senāta nolēmumu tika atzīts, ka bērnu tēvs nav uzskatāms par personu, kurai ir tiesības iesniegt attiecīgu pieteikumu par pieprasījuma iesniegšanu ārvalstij par bērnu atgriešanu Latvijā. Ievērojot minēto, bērnu tēvs cēla prasību pret bērnu aizbildni par paternitātes noteikšanu, taču arī tā tika noraidīta, jo bijusī bērnu aizbildne nevar būt par atbildētāju šajā lietā, par tādiem var būt tikai bērnu adoptētāji.⁶²⁹

Bērnu tēvs veica attiecīgus labojumus prasībā un 2010. gada 5. jūlijā cēla jaunu prasību par paternitātes noteikšanu tikai pret vienu adoptētāju, proti, bērnu mirušās mātes māsu. Izskatot minēto jautājumu, tiesa apmierināja bērnu tēva prasību, atzīstot viņu par bērnu tēvu *de jure*, nosakot pienākumu veikt attiecīgas izmaiņas bērnu dzimšanas reģistrā.⁶³⁰ Taču minētais spriedums tika pārsūdzēts visās tiesu instancēs, kamēr kasācijas instances tiesa apstiprināja apelācijas instances tiesas lēmumu nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, jo tika atzīts, ka ar minēto spriedumu tiek skartas arī atbildētājas vīra, proti, otra adoptētāja, tiesības, tāpēc viņš arī bija pieaicināms minētās lietas izskatīšanā.⁶³¹

Izskatot minēto jautājumu no jauna un pieaicinot trešo personu, tiesa atkārtoti nosprieda, ka bērnu tēva prasība ir apmierināma, viņš ir atzīstams par bērnu tēvu *de jure* un bērnu dzimšanas reģistrā ir veicamas attiecīgas izmaiņas. Savā spriedumā Rīgas rajona tiesa secināja, ka tai ir pietiekami minētās paternitātes lietas izskatīšana, turklāt bērnu tēvam ir prasījuma tiesības. Tāpat tiesa norādīja, ka šajā konkrētajā lietā nav svarīgi, kādu iemeslu dēļ viņš netika reģistrēts par bērnu tēvu, būtiski ir tas, ka kopš bērnu dzimšanas un līdz šīm brīdīm viņš izrādīja vēlmi uzņemties atbildību par bērniem kā tēvs. Tiesa atzina, ka pēc būtības ir jāizlemj jautājums, vai bērnu dzimšanas reģistrā ir izdarāms ieraksts par bērnu tēvu, ņemot vērā, ka bērni jau ir adoptēti. Tiesa, atsaucoties uz 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantu un tās rokasgrāmatu, konstatēja, ka šajā konkrētajā gadījumā notikusi nelikumīga iejaukšanās bērnu identitātē, būtībā tā tika atņemta,

⁶²⁸ Skat.: Civilprocesa likuma 77.¹ nodaļa "Lietas par bērna prettiesisku pārvietošanu pāri robežai uz ārvalsti vai aizturēšanu ārvalstī". Civilprocesa likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 3.novembris, Nr.326/330 (1387/1391); Ziņotājs, 1998.gada 3.decembris, Nr.23.

⁶²⁹ Rīgas rajona tiesas 2013. gada 27. septembra spriedums lietā Nr. C33390310.

⁶³⁰ Rīgas rajona tiesas 2012. gada 19. janvāra spriedums lietā Nr. C33390310.

⁶³¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 7. februāra lēmums lietā Nr. C33390310.

jo bērni tika izvesti no Latvijas un adoptēti, pārkāpjot gan nacionālās, gan starptautiskās tiesību normas. Papildus tiesa uzskatīja, ka pastāv īpaši būtiski apstākļi, kuru dēļ bērnu bioloģiskajam tēvam tiesiskā ceļā tika liegta iespēja tikt reģistrētam kā bērnu juridiskajam tēvam. Turklāt apstākļi, ka šobrīd bērni ir adoptēti un viņiem ir mainīti uzvārdi, nav pietiekams, lai tiesa atteiktu bērnu patiesās paternitātes noteikšanu.⁶³²

Autores ieskatā, minētais tiesas spriedums ir īpaši vērtīgs arī ar to, ka tiesa ne tikai prioritāri izvērtējusi bērnu tiesības uz savas identitātes saglabāšanu, bet arī ņēmusi vērā, ka ar minēto spriedumu nevar ne atcelt, ne arī grozīt Krievijas Federācijas nolēmumu par bērnu adopciju, tajā skaitā tas nevar padarīt par neesošu adopcijas faktu. Ieraksts par bērnu bioloģisko tēvu var kalpot tikai kā informatīvs norādījums par bērnu patieso izcelšanos. Attiecīgā ieraksta izdarīšana nepiešķir bērnu tēvam vecāka tiesības, jo tiesa nevar ignorēt nosacījumu, ka ar bērnu adopciju bērnu tēvam izbeidzas radniecīgās attiecības ar viņiem. Turklāt tiesa, vērtējot bērnu tiesības zināt savus vecākus, norādīja, ka tas ir darāms tikai kopsakarā ar bērnu vislabākajām interesēm. Tāpēc minētās tiesības nenozīmē, ka bērniem šī informācija obligāti jādara zināma, tas ir veicams tikai nepieciešamības gadījumā vai brīdī, kad bērni paši šādu vēlmi izteiks, un katram, tajā skaitā arī bērnu tēvam, jānodrošina adopcijas noslēpums.⁶³³

Autoresprāt, minētais spriedums ir izcils piemērs tam, kā panākt taisnīgu līdzsvaru starp bērna vecāka tiesībām un paša bērna tiesībām, izmantojot bērna intereses kā tiesību vērtēšanas kritēriju. Risinājums, ko radusi tiesa, pēc autores domām, ir adekvāts un piemērots šajā sarežģītajā juridiskajā kāzusā. Tiesa spēja līdzsvarot lietā iesaistīto pušu intereses, nodrošinot pēc iespējas mazāku minēto personu tiesību aizskārumu. Būtībā tiesa parādīja, ka lietā iesaistīto pušu, tostarp arī bērnu, tiesību kolīzija ir tikai šķietama. Proti, sākotnēji var šķist, ka aprakstītajā gadījumā pastāv divu veidu kolīzija. Pirmā – starp bērnu tiesībām uzaugt pilnvērtīgā ģimenē, kas šajā gadījumā būtu Krievijas Federācijā dzīvojošā ģimene, no vienas puses, un bērnu tiesībām zināt savus vecākus un saglabāt savu identitāti, no otras puses. Savukārt otra kolīzija ir novērojama trijstūrī starp bērnu tiesībām, bērnu tēva tiesībām un bērnu adoptētāju tiesībām. Autore uzskata, ka šīs patiesi ir tikai šķietamas tiesību kolīzijas, jo bērnu tiesības, t.sk. bērnu tiesības uz identitāti un bērnu tiesības uzaugt pilnvērtīgā ģimenē, eksistē harmoniski, tām mijiedarbojoties. Tās savstarpēji nekolidē un nerada šķēršļus otras pastāvēšanai. Izsverot citu personu tiesības un intereses kopsakarā ar bērnu tiesībām un interesēm, ir iespējams panākt taisnīgu līdzsvaru.

Tomēr ar nožēlu jāatzīst, ka minētais spriedums tā arī nav stājies spēkā, tas tika pārsūdzēts un lieta atkārtoti nodota jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā, jo, kā atzinusi apelācijas instances tiesa, lietā nav gūts apstiprinājums, ka trešajai personai, proti, otram adoptētājam,

---

⁶³² Rīgas rajona tiesas 2013. gada 27. septembra spriedums lietā Nr. C33390310.

⁶³³ Turpat.

pienācīgā kārtā ir ticis paziņots par lietas izskatīšanu tiesā, tādējādi apdraudot minētās personas tiesības.⁶³⁴ Savukārt Augstākās tiesas Tiesu palāta minēto apelācijas instances lēmumu atstāja negrozītu.⁶³⁵

Izskatot minēto jautājumu no jauna trešo reizi, secināms, ka pirmās instances tiesa pievērsa tikpat lielu uzmanību bērnu tiesībām uz identitāti un tiesībām zināt savus vecākus, kā arī bērnu interešu izvērtējumam, kā to darījusi tiesa, otrreiz izskatot minēto jautājumu un pilnībā pievienojoties pirmās instances tiesas argumentācijai.

Pirmās instances tiesa izvērtēja bērnu tēva tiesības noteikt paternitāti ne tikai kontekstā ar bērnu bioloģiskā tēva tiesībām uz ģimenes un privāto dzīvi, bet arī bērna interešu tvērumā, kopumā konstatējot, ka bērnu tēva prasības apmierināšana neatbilst bērnu interesēm, jo bērniem jau ir nodrošināta atbilstoša un harmoniska ģimeniska vide. Savukārt, ja tiesa apmierinātu prasību, tad šādas prasības apmierināšanas sekas varētu veicināt bērnu likumā noteiktā kārtībā nodibinātas radniecības zaudēšanu, savukārt ierakstu papildināšana ar bioloģisko tēvu apdraudētu tiesisko drošību un esošā statusa stabilitāti, jo bērnu tēvs prasa konstatēt paternitāti, lai apstrīdētu adopciju.⁶³⁶

Neskatoties uz minēto tiesas nolēmumu, bērnu tēvs joprojām ir neatlaidīgs un turpina sniegt apelācijas sūdzības cerībā panākt viņam pozitīvu risinājumu. Taču, autores ieskatā, lai patiesi ievērotu bērnu tiesības uz identitāti, bērnu tēvam nebūtu jācinās par informatīvā ieraksta veikšanu Latvijas Republikas datubāzēs un reģistros, jo pat tad, ja šāds ieraksts tiktu veikts ar nosacījumu, ka tam nav juridisko sekas, bērni nemaz nezinās, ka viņiem būtu jāieskatās attiecīgajā reģistrā. Būtībā bērnu tēvam ar mediatora vai cita ģimenes konsultanta vai psihologa un, iespējams, ar attiecīgo Krievijas Federācijas iestāžu starpniecību būtu jāsadarbojas ar bērnu jauno ģimeni, lai pēc iespējas netraumējošā veidā informētu bērnus un palīdzētu viņiem pieņemt ģimenes stāstu un pagātņi.

Interesanti, ka bērna tiesības zināt savus vecākus ir vērtētas arī citu kategorijas lietās, piemēram, aizbildnības lietās. Saskaņā ar aizbildnības tiesisko regulējumu bērnam, kas palicis bez vecāku aizgādības, ir iecerams aizbildnis.⁶³⁷ Vienā no netipiskām aizbildnības lietām par bērna aizbildni tika iecelts iespējamais bērna bioloģiskais tēvs, jo bērna māte bija pazudusi, bet paternitāte, kā norāda bērna tēvs, netika noteikta informācijas trūkuma un materiālo apstākļu dēļ. Tātad, lai gan faktiski par bērnu rūpējās viņa bioloģiskais tēvs, juridiski bērns uzskatāms par bērnu, kas palicis bez vecāku gādības, līdz ar to viņam bija nepieciešams nodrošināt ārpusģimenes aprūpi.

---

⁶³⁴ Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 22. janvāra lēmums lietā Nr. C33390310.

⁶³⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 22. jūlija lēmums lietā Nr. C33390310.

⁶³⁶ Rīgas rajona tiesas 2015. gada 1. oktobra spriedums lietā Nr. C33390310.

⁶³⁷ Civillikuma 222. pants:

Bez vecāku aizgādības palikušam bērnam iecerams aizbildnis.

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

Bērna tēvs nenodrošināja drošu un labvēlīgu vidi bērna pilnvērtīgai attīstībai, nestrādāja algotu darbu un līdz ar to nevarēja uzturēt bērnu, pārmērīgi lietoja alkoholu, bieži atstāja bērnu svešu personu aprūpē, kā arī nesadarbojās ar pašvaldības speciālistiem (bāriņtiesu, sociālo dienestu utt.), tādēļ Rīgas bāriņtiesa pieņēma lēmumu par bērna tēva atcelšanu no aizbildņa pienākumu pildīšanas. Bāriņtiesa uzsvēra – kaut arī bērna aizbildnis apgalvo, ka ir bērna bioloģiskais tēvs, tas apstāklis vien, ka viņš kopš bērna dzimšanas nav risinājis paternitātes jautājumu, liecina, ka viņš nerīkojās atbilstoši bērna interesēm, tajā skaitā nav nodrošinājis bērna tiesības zināt savus vecākus un būt viņu aizgādībā.

Nepiekrītot minētajam lēmumam, bērna tēvs to pārsūdzēja, norādot, ka bāriņtiesas konstatējums nav pamatots.

Kopumā Administratīvā rajona tiesa secināja, ka bērna tēvam nav pietiekamas izpratnes par bērna aprūpi un viņa emocionālajām vajadzībām. Tiesa procesuālās ekonomijas principa ietvaros nevērtēja, vai ir apdraudētas bērna tiesības zināt savus vecākus, taču īsumā uzsvēra, ka minētais bāriņtiesas lēmums neierobežo bērna tēva tiesības risināt paternitātes jautājumu.⁶³⁸

No minētā secināms, ka bērna tiesības zināt savus vecākus Latvijas tiesu praksē (gan pētījumā norādītajos, gan arī turpmākajos gados, t.i., 2015. – 2017. gadā) tiek izvērtētas vairākos kontekstos, tās ir nesaraujami saistītas ar bērna interesēm un atsevišķos gadījumos tās ir pietiekamas, lai apliecinātu tiesu nolēmuma pamatojumu.

4.2.2.3. Bērna identitāte lietās, kas izriet no vecāku un bērna savstarpējām attiecībām

Latvijas tiesu praksē ir arī tādi spriedumi, kuros bērna tiesības zināt savus vecākus un bērna tiesības uz identitāti kalpojušas par pamatu, izskatot it kā ar bērna identitāti nesaistītus jautājumus, piemēram, lemjot par aizgādības tiesību pārtraukšanu, atņemšanu vai atjaunošanu, kā arī uzturlīdzekļu lietās. Minētās tēzes labākai izprašanai var minēt atsevišķus piemērus.

Vienā no pirmsskolas izglītības iestādēm Ziemassvētku pasākuma laikā starp bērna vecākiem notika konflikts, kura liecinieks bija viņu bērns, kā arī citi pirmsskolas izglītības iestādes audzēkņi un viņu vecāki. Minētā konflikta rezultātā un īpaši bērna tēva rīcības dēļ bērnam tika nodarīta smaga psihoemocionāla trauma, kas apdraudēja bērna veselību. Ievērojot minēto, Rīgas bāriņtiesa pieņēma lēmumu par bērna aprūpes tiesību atņemšanu⁶³⁹ bērna tēvam. Ņemot vērā

⁶³⁸ Administratīvās rajona tiesas 2011. gada 12. aprīļa spriedums lietā Nr.A420443111.

⁶³⁹ Autore komentārs: Bērna aprūpes tiesību atņemšanas institūts pastāvēja līdz 2013. gada 1. janvārim, kad spēkā stājās grozījumi, paredzot, ka turpmāk minētais institūts tiek dēvēts par “aizgādības tiesību pārtraukšanu”. Ar nosaukuma precizējumu tika novērstas līdz šim praksē pastāvošās problēmas termina “atņemtas aprūpes tiesības” nozīmes izprašanā, piemēram, vai, atņemot bērna aprūpes tiesības, uzskatāms, ka vienlaikus tiek ierobežotas vecāka tiesības pārstāvēt bērnu mantiskajās attiecībās, jo minētais, gramatiski interpretējot tiesību normu, neietilpst jēdzienā “bērna aprūpe”, bet gan terminā “aizgādība”.

Skat.: Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 20. decembris, Nr.200.

Civillikuma 203. pantā noteikto, ka pēc gada bāriņtiesai jālemj par aprūpes tiesību atjaunošanu vai prasības sniegšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai, Rīgas bāriņtiesa nolēma neatjaunot bērna tēvam aprūpes tiesības, bet pagaidām arī nesniegt prasību tiesā par aizgādības tiesību atņemšanu. Bērna tēvs, uzskatot, ka ar minēto bāriņtiesas lēmumu ir pārkāpta virkne bērna interešu un tiesību, tajā skaitā tiesības zināt savus vecākus un tiesības uz identitāti, pārsūdzēja minēto lēmumu. Izskatot minētās lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, Administratīvā rajona tiesa daļēji apmierināja bērna tēva pieteikumu, uzliekot pienākumu bāriņtiesai atjaunot bērna aprūpes tiesības tēvam, kā arī noteikt īpašu kārtību, kas neradītu trauksmi bērnam, bet tajā pašā laikā neierobežotu bērna un tēva tikšanās iespējas. Interesanti, ka tiesa, argumentējot sprieduma pamatojumu, norādījusi, ka, lai gan lēmums pieņemts, vadoties no bērna interesēm, bērna tiesības neaprobežojas tikai ar viņa veselības un dzīvības aizsardzību, bērna tiesības atbilstoši 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 7. un 8. pantam, kā arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. pantam ietver arī tiesības zināt savu īsto tēvu un māti un tikties ar viņiem.⁶⁴⁰

Par minēto spriedumu Rīgas bāriņtiesa iesniedza apelācijas sūdzību, norādot, ka nav izprotams, kādā veidā lēmums, kas pieņemts bērna interesēs, novēršot iespējamu bērna tiesību apdraudējumu, var liegt bērnam tiesības zināt savus vecākus un tiesības uz identitāti, jo attiecīgas tiesības ir pastāvīgas tiesības un nav saistītas ar vecāka aprūpes tiesībām. Administratīvā apgabaltiesa, izvērtējot izveidojušos situāciju kopumā, atzina, ka Rīgas bāriņtiesas lēmums ir tiesisks un pamatots.⁶⁴¹ Diemžēl apgabaltiesa nav komentējusi ne rajona tiesas secinājumu, ne bāriņtiesas apgalvojumu, tāpēc autore pieņem, ka apgabaltiesa apstiprināja bāriņtiesas argumentu, atspēkojot rajona tiesas secinājumu.

Kā vēl vienu piemēru var minēt civillietu, kurā Rīgas bāriņtiesa, konstatējot, ka gada laikā bērna tēvs nav pietiekamā apjomā veicis darbības, lai viņam tiktu atjaunotas bērna aprūpes tiesības, iesniedza prasību tiesā tēva aizgādības tiesību atņemšanai. Izskatot minēto jautājumu, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa noraidīja bāriņtiesas prasību, norādot, ka aizgādības tiesības bērna tēvam pagaidām vēl nav atņemamas. Tiesa uzsvēra, ka no lietā esošajiem materiāliem izriet, ka bērna tēvs kaut arī nepietiekamā apjomā, tomēr ir izrādījis rūpes par bērnu un ir apņēmies nodrošināt bērnam piemērotus apstākļus, tāpēc viņam būtu nepieciešams saprātīgs laiks un atbalsts, lai sakārtotu sadzīves apstākļus. Turklāt pats bērns (15 gadi) norāda, ka ir pieķēries tēvam un starp viņiem pastāv ciešs kontakts. Tādējādi tiesa uzskatīja, ka, atņemot bērna tēvam aizgādības tiesības, tiktu pārkāptas 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām noteiktās bērna tiesības uz savas individualitātes saglabāšanu, ieskaitot ģimenes tiesības.⁶⁴²

⁶⁴⁰ Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 20. februāra spriedums lietā Nr. A42532008.

⁶⁴¹ Administratīvās apgabaltiesas 2009. gada 3. jūlija spriedums lietā Nr. A42532008.

⁶⁴² Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013. gada 6. novembra spriedums lietā Nr. C3237812.

Autores ieskatā, pozitīvi vērtējams, ka šajā konkrētajā civillietā tiesa apzinājās bērna tiesību uz identitāti nozīmīgumu un svarīgumu bērna dzīvē, kā arī to, ka aizgādības tiesību atņemšana pārrautu bērna ģimenes saites ar tēvu un bioloģisko ģimeni kā tādu, jo, ja tēvam tiktu atņemtas aizgādības tiesības, ievērojot, ka bērna māte ir mirusi, bērns būtu pieejams adopcijai. Lai gan bērnam ir 15 gadi un viņš visdrīzāk pats nedotu piekrišanu adopcijai, jāatceras, ka šādās situācijās nonāk arī daudz jaunāki bērni, kuri sava vecuma dēļ nespēj izveidot vai izteikt savu viedokli un, neskatoties uz pieķeršanos saviem bioloģiskajiem vecākiem, viņi tomēr varētu tikt nodoti adopcijai, tādējādi pārraujot jebkādas saites ar izcelšanās ģimeni. Tāpēc autore pauž cerību, ka Latvijas tiesas pievērsīs aizvien lielāku uzmanību bērnu tiesībām uz identitāti arī šīs kategorijas lietās.

Tomēr jāatzīst, ka Latvijas tiesu praksē ir sastopami arī tādi spriedumi, par kuriem pastāv šaubas, vai tiesas atsaukšanās uz bērna tiesībām uz identitāti ir bijusi adekvāta. Kā piemēru var minēt spriedumu, kas taisīts civillietā par uzturlīdzekļu piedziņu. Šajā lietā sievietei, kas sastāvēja laulībā, piedzima bērns no cita vīrieša. Bērna mātes un viņas vīra kopdzīve jau sen bija pārtraukta, taču laulība oficiāli netika šķirta, kā rezultātā par bērna tēvu tika atzīts bērna mātes vīrs. Sniedzot prasību tiesā par uzturlīdzekļu piedziņu no vīra, bērna māte norādīja, ka nav zinājusi, ka attiecībā uz paternitātes pieņēmuma apstrīdēšanu pastāv noteikts termiņa ierobežojums un līdz ar to viņa šobrīd nevar celt prasību pret bērna bioloģisko tēvu. Tiesa, izskatot konkrēto lietu, atzina, ka atbilstoši 1989. gada Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantam primāri ir nodrošināmas bērna tiesības uz savas individualitātes saglabāšanu, ieskaitot ģimenes saites, un nav pamata apšaubīt esošo ierakstu par bērna tēvu, tāpēc tiesa apmierināja bērna mātes prasību par uzturlīdzekļu piedziņu.⁶⁴³ Rodas jautājums, kādā veidā tiek nodrošinātas bērna tiesības uz identitāti, ja tiesa apstiprina formālu paternitātes pieņēmumu, skaidri apzinoties, ka bērna mātes vīrs nav bērna bioloģiskais tēvs.

Tāpat ir atrodama virkne citu spriedumu, kuros tiesas apmierina prasības par uzturlīdzekļu piedziņu, lai gan par bērna paternitāti nav skaidrības. Piemēram, vīrietis iepazinās ar sievieti, kad viņa jau bija stāvoklī no cita vīrieša. Tā kā viņi izlēma dzīvot kopā un apprecēties, vīrietis atzina paternitāti, turklāt bērna māte solīja nekad necelt pret viņu nekādas prasības, jo tas nav viņa bērns. Pēc kāda laika bērna māte atteicās stāties laulībā ar šo vīrieti, pārtrauca kopdzīvi un cēla prasību tiesā par uzturlīdzekļu piedziņu, kuru tiesa apmierināja.⁶⁴⁴

Citā lietā, neskatoties uz to, ka bērnam nav noteikta paternitāte, tiesa piedzina bērna uzturlīdzekļus, iespējams, no svešas personas, kas sevi uzskata par bērna tēvu. Par to liecina šāds tiesas konstatējums: "Attiecībā par to, ka dēls nav atbildētāja dēls, bērna māte paskaidroja, ka atbildētājs nav ierakstīts par tēvu dēla dzimšanas apliecībā, jo uz bērna dzimšanas brīdi viņi

⁶⁴³ Jēkabpils rajona tiesas 2013. gada 19. novembra spriedums lietā Nr. C16045413.

⁶⁴⁴ Aizkraukles rajona tiesas 2008. gada 12. maija spriedums lietā Nr. C07031308.

sastrīdējās un izšķirās. Laulība nav bijusi reģistrēta un nav bijis iespējas ierakstīt atbildētāju par tēvu, bērna māte piedāvāja labprātīgi bez tiesas iejaukšanās veikt DNS ekspertīzi, lai izslēgtu visas šaubas. [...] Atbildētājs tiesas sēdē prasību par uzturlīdzekļu piedziņu un paternitātes noteikšanu atzina pilnībā, paskaidrojums tiesai nesniedza. Paskaidrot, kāpēc neieradās uz DNS ekspertīzi, nevarēja”.⁶⁴⁵ Jāpiebilst, ka minētajā lietā prasība par paternitātes noteikšanu netika celta vispār.

No minētajiem tiesas spriedumiem, pirmkārt, redzams, kā praksē tiek īstenots Civillikuma 156. pantā paredzētais bērna personisko interešu aizsardzības mehānisms, proti, ja vienreiz persona sevi labprātīgi atzinusi par bērna tēvu, skaidri apzinoties, ka nav bērna miesīgais tēvs, šāda paternitātes atzīšana vairs nav atzīstama par spēkā neesošu.

Otrkārt, no vienas puses, varētu būt pozitīvi vērtējams, ka tiesas, pastāvot šaubām par bērna paternitāti, neiejaucas tiesiskā kārtā noteiktas vai atzītas paternitātes pārvērtēšanā, primāri nodrošinot bērna intereses saņemt uzturlīdzekļus, taču, no otras puses, jautājums par bērna tiesībām uz identitāti paliek neatrisināts. Tāpēc, autores ieskatā, izskatot lietas par uzturlīdzekļu piedziņu, ja pastāv šaubas par paternitāti, lietderīgi būtu salīdzināt bērna intereses saņemt uzturlīdzekļus kopsakarā ar bērna tiesībām zināt savus vecākus un tiesībām uz identitāti.

4.2.2.4. Bērna identitātes saglabāšana adopcijas gadījumā

Šajā nodaļā tiks aplūkota gan autores apkopotā tiesu prakse, gan Latvijas Republikas Augstākās tiesas sagatavotais tiesu prakses apkopojums adopcijas jautājumos, jo, ievērojot, ka spriedumi adopcijas lietās ir ierobežotas pieejamības informācija, autorei tehniski nebija iespējams iegūt pietiekamu skaitu spriedumu, lai vispārinātu analizētās tiesu prakses secinājumus. Latvijas vispārējās jurisdikcijas nolēmumi adopcijas lietās tika savākti laika gaitā, kad, pildot Tieslietu ministrijas Starptautiskās sadarbības departamenta jurista pienākumus, darba vajadzībām autorei bija nepieciešams iepazīties ar to saturu, izmantojot Tiesu informācijas sistēmu. Jāpiebilst, ka tiesas spriedumi adopcijas lietās tika apkopoti pēc nejaušības principa, reģionāli aptverot visus Latvijas novadus un noteiktu laikposmu – no 2012. gada beigām līdz 2014. gada sākumam, tādējādi nodrošinot tiesu prakses kaut vai ierobežotu, bet pēc iespējas visaptverošu analīzi adopcijas vispārīgās situācijas konstatēšanā un nepieļaujot tiesas spriedumu atziņu apzinātu pielāgošanu autores viedokļa pamatošanai.

Papildus jāmin, ka civillietas par adopcijas apstiprināšanu ir iedalāmas tā saucamajās vietējās adopcijas lietās, kad bērns tiek adoptēts Latvijā, un attiecīgi ārvalstu adopcijas lietās, kad bērns tiek adoptēts uz ārvalsti. Tāpat, pamatojoties uz adopcijas noslēpumu, turpmāk minētajos piemēros bērnu vārdi ir mainīti.

---

⁶⁴⁵ Dobeles rajona tiesas 2008. gada 1. aprīļa spriedums lietā Nr. C13043007.

Vietējās adopcijas lietās adoptētāji, sniedzot pieteikumu tiesā par adopcijas apstiprināšanu, parasti lūdz tiesu mainīt bērna vārdu. Īpaši tas ir novērojams, ja adoptētāji adoptē citas tautības bērnu. Piemēram, Ogres rajona tiesa, apstiprinot 2,5 gadus veca krievu zēna adopciju latviešu ģimenē, nosprieda mainīt vārdu “Igoris” uz “Eduards”. Lai gan Civillikuma 172. panta otrā daļa paredz, ka bērna vārds ir maināms, ja tas neatbilst adoptētāju tautībai vai ir grūti izrunājams, konkrētajā gadījumā tiesa acīmredzot uzskatījusi bērna vārda maiņu par pašsaprotamu, jo spriedumā nav norādīts neviens arguments, kāpēc šajā gadījumā tas būtu nepieciešams. Tāpat no sprieduma nav saprotams, vai bērns, ievērojot viņa vecumu, vispār saprot, ka adoptētāji nav viņa īstie vecāki.⁶⁴⁶ Tātad šajā gadījumā bērna identitāte, iespējams, tiek pilnībā mainīta bez izredzēm bērnam to saglabāt, ja vien adoptētāji neinformēs bērnu par adopcijas faktu.

Citā lietā bērna vārds netika mainīts, jo tas atbilst adoptētāju tautībai, taču bērna uzvārds un personas kods tika mainīts, neiedziļinoties pamatojumā. Iespējams, tā ir izveidojusies tiesu prakse adopcijas lietās Ogres rajona tiesas darbības teritorijā, jo arī šo spriedumu taisījusi Ogres rajona tiesa. Jāpiebilst, ka konkrētajā gadījumā no sprieduma secināms, ka bērnam ir arī pusbrāļi, taču, vai attiecīgā bāriņtiesa lēmusi par pusbrāļu šķiršanas iespējamību, spriedumā nav nevienas norādes.⁶⁴⁷ Ja attiecīgais izvērtējums netika veikts, šeit var runāt par zināmiem procesuāliem pārkāpumiem, kuri gan nemainītu adopcijas faktu, tomēr secināms, ka bērna identitāte, iespējams, tiek pilnībā mainīta bez izredzēm saņemt ziņas par izcelšanos un iespējamiem radniekiem.

Mazliet labāka situācija konstatēta jau citas tiesas izspriestajā lietā. Spriežot par labu septiņus gadus veca lietuviešu bērna vārda maiņai, Liepājas tiesa ne tikai konstatēja, ka tas neatbilst adoptētāju tautībai, proti, krievu, un ir grūti izrunājams, bet ievēroja arī to, ka bērns trīs gadu vecumā ienācis ģimenē, ticis kristīts un turpmāk saukts kristībās dotajā vārdā, kas bērnam patīk vairāk nekā viņa īstais vārds. No sprieduma secināms, ka bērns apzinās un zina savu īsto vārdu, taču priekšroku dod jaunajam vārdam. Pozitīvi vērtējams, ka bērns zina, ka adoptētāji nav viņa bioloģiskie vecāki, lai gan viņš to vēl neizprot. No sprieduma konstatējams arī tas, ka bērnam ir pusbrāļi un, kā apliecināja attiecīgā bāriņtiesa, bērnu šķiršana bija pieļaujama, jo bērni viens otru nekad nav redzējuši un viņu starpā nav emocionālās piesaistes.⁶⁴⁸ Taču šeit paliek atklāti vairāki jautājumi. Pirmkārt, vai bērna kristīšana, kas ir daļa no personas identitātes, kā arī jauna vārda došana tika saskaņota ar bāriņtiesu, jo, ienākot ģimenē, adoptētājiem vēl nebija vecāku statusa. Otrkārt, vai zēns un viņa pusbrāļi vispār zina par otra esamību un vai viņiem būs nodrošināta iespēja sazināties, ja bērni to vēlēšies. Kopumā konkrētajā gadījumā secināms, ka bērna patiesā identitāte bērnam ir zināma.

---

⁶⁴⁶ Ogres rajona tiesas 2014. gada 15. janvāra spriedums civillietā Nr. C24181613.

⁶⁴⁷ Ogres rajona tiesas 2014. gada 17. marta spriedums civillietā Nr. C24104814.

⁶⁴⁸ Liepājas tiesas 2013. gada 29. novembra spriedums civillietā Nr. C20306813.

Turpinājumā autore detalizētāk aprakstīs citas lietas fabulu, lai vispusīgāk izprastu tiesas argumentus un atziņas, kas būtu īpaši ņemamas vērā, veidojot attiecīgo tiesu praksi adopcijas lietās. Proti, bērns zīdaiņa vecumā (trīs mēnešus vecs) nonāca adoptētāju ģimenē kā viņu aizbilstamais. Pēc diviem gadiem, konstatējot, ka starp bērnu un aizbildni, kā arī viņas vīru un viņu jau adoptēto meitu ir izveidojušās ģimeniskas attiecības, tika veiktas nepieciešamās darbības, lai arī šis bērns tiktu adoptēts. Adoptētāji, sniedzot pieteikumu tiesā par adopcijas apstiprināšanu, vienlaikus lūdza tiesu mainīt bērna vārdu “Georgijs” uz “Anatolijs”, kā arī bērna uzvārdu un personas koda otro daļu.⁶⁴⁹

Izskatot minēto lietu, tiesa konstatēja, ka lūgums mainīt bērna vārdu nav pamatots ne ar adoptētāju tautības neatbilstību bērna vārdam, ne bērna vārda sarežģīto izrunu. Patiesībā adoptētāji saukuši bērnu par Anatoliju jau no brīža, kad viņš ienācis ģimenē. Tiesas ieskatā “[..] šajā konkrētajā gadījumā adoptētājiem nebija tiesību izvēlēties bērnam citu vārdu, jo [divu gadu laikā] nekas neliecināja par iespējamo bērna adopciju šajā ģimenē, līdz ar to nekas neliecināja arī par to, ka [adoptētājiem] varētu būt vecāku tiesības uz šo bērnu, tai skaitā vārda došanu. [..] Bērna vārdu ieraksta saskaņā ar vecāku norādījumu [un tas] nav attiecināms uz gadījumu, kad tiek adoptēts bērns, kuram jau ir iedots vārds. Apstākļi, ka vārdu bērnam nav devis vecāks, nepiešķir bērna vārdam citu statusu un nepadara to par mazāk nozīmīgu, kā tad, ja vārdu ir devuši vecāki. [..] Bērna vārda maiņa bez jebkāda iemesla nav paredzēta [..]. Civillikuma 172. pants attiecībā uz bērna vārda maiņu adopcijas gadījumā ir vienīgais normatīvais regulējums, kurš ir jāievēro, izskatot pieteikumu par adopcijas apstiprināšanu un lūgumu par bērna vārda maiņu. [..] Tiesa tiek nostādīta izvēles priekšā – ievērot Civillikuma noteiktos bērna vārda mainīšanas ierobežojumus un traumēt bērnu, kurš jau pieradis pie jauna vārda, vai atkāpties [no tā] bērna interešu vārdā”.⁶⁵⁰ Tiesa puda neapmierinātību par attiecīgās bāriņtiesas nekompetento rīcību, konkrēti, bezdarbību, pieļaujot situāciju, ka toreiz vēl aizbildņi patvaļīgi mainīja bērna vārdu. Turklāt, ņemot vērā, ka minētais Rīgas rajona tiesas praksē nebija pirmais gadījums, kad bāriņtiesa atbalsta vai nepievērš uzmanību potenciālo adoptētāju iniciatīvai patvaļīgi mainīt bērna vārdu, tiesa, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 232. pantu,⁶⁵¹ pieņēma blakus lēmumu un nosūtīja to Labklājības ministrijai iespējamā likuma pārkāpuma pārbaudei un novēršanai.

Īpaši pozitīvi vērtējams, ka tiesa jautājumu par bērna identitātes saglabāšanu izskatīja no bērna interešu viedokļa, norādot, ka “bērna interesēs ir netraumēt bērnu, liedzot saukt tādā vārdā,

⁶⁴⁹ Rīgas rajona tiesas 2012. gada 8. oktobra spriedums civillietā Nr. C33430512.

⁶⁵⁰ Rīgas rajona tiesas 2012. gada 18. oktobra blakus lēmums civillietā Nr. C33430512.

⁶⁵¹ Izvilkums no Civilprocesa likuma 232. panta:

Ja, izskatot lietu, konstatēti apstākļi, kas liecina par iespējamu likuma pārkāpumu, tiesa ir tiesīga pieņemt blakus lēmumu, ko nosūta attiecīgajai iestādei.

Skat.: Civilprocesa likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.gada 3.novembris, Nr.326/330 (1387/1391); Ziņotājs, 1998. 3.decembris, Nr.23.

kādu bērns ir dzirdējis kopš savas identitātes apzināšanās, kā arī apstākli, ka bāriņtiesas nekompetenta darbība nedrīkst aizskart bērna intereses un traumēt viņa attīstību, [tādējādi] bērnam ir piešķirams otrs vārds “Anatolijs”.”⁶⁵² Apkopojot minēto, var secināt, ka tiesa šajā konkrētajā gadījumā iespēju robežās panāca kompromisu, līdzsvarojot diskutablu normatīvo regulējumu ar adoptētāju interesēm un bērna interesēm bērna identitātes perspektīvā.

Taču tiesu prakse norāda uz to, ka pozitīvi vērtējamā pirmās instances tiesu nostāja tiek atcelta ar apelācijas instances tiesas spriedumiem. Proti, vienā no lietām apelācijas tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru tika noraidīts lūgums mainīt bērna vārdu “Roberts” uz “Jānis”, norādot, ka, pirmkārt, vārds “Jānis” vairāk atbilst adoptētāju tautībai. Otrkārt, ievērojot, ka šajā konkrētajā gadījumā bērns tika pamests slimnīcā, tieši adoptētājiem kā pirmajiem bērna vecākiem ir tiesības noteikt bērna vārdu, nevis slimnīcai vai bāriņtiesai.⁶⁵³

Tāpat citā lietā apelācijas tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru tika noraidīts lūgums mainīt bērna vārdu “Armands” uz “Krišjānis”, norādot, ka vārdam “Krišjānis” ir latviskāka nozīme, raugoties no vēsturiskā konteksta un saistības ar vēsturiskām latviešu personībām, līdz ar to vārds “Krišjānis” vairāk atbilst adoptētāju tautībai, kas vienlaikus ir arī adoptētāju dzimtā lietots personvārds.⁶⁵⁴

Autores ieskatā, divi iepriekš aplūkoti piemēri norāda uz to, ka apelācijas instances tiesa priekšroku dod tieši adoptētāju un tā saucamajām valstiskajām interesēm. Jautājums par bērna identitātes saglabāšanu tika pilnībā ignorēts, vispusīgs bērna interešu vērtējums netika veikts. Turklāt salīdzinājumā ar tiesu praksi bērna dzimšanas reģistrācijas jautājumos situācijas izvērtēšana Latvijas nacionālās identitātes kontekstā ir attaisnojama, bet bērna nosaukšana citā latviešiem raksturīgā vārdā nav objektīvi pamatota. Dodot priekšroku šādiem argumentiem, hipotētiski var nonākt situācijā, kad visiem bērniem, kas tiek adoptēti latviešu ģimenēs, tiek mainīti vārdi uz latviskākiem pat tad, ja tie ir internacionāli vārdi, kas jau iesakņojušies latviešu kultūrā.

Tieslietu ministrija, kas ir vadošā valsts pārvaldes iestāde tiesību politikas nozarē,⁶⁵⁵ 2008. gadā sagatavoja apjomīgu pētījumu ģimenes tiesībās, kurā tika vērtēts adopcijas tiesiskais regulējums. Konstatējot, ka spēkā esošais regulējums attiecībā uz bērna vārda maiņu ir pārāk ierobežojošs, kā viens no priekšlikumiem normatīvā regulējuma uzlabošanai bija atļauja mainīt bērna vārdu arī tad, “[...] ja vārds ir nievājošs [vai] nav labskanīgs”.⁶⁵⁶ Autore uzskata, ka minētais

⁶⁵² Rīgas rajona tiesas 2012. gada 18. oktobra blakus lēmums civillietā Nr. C33430512.

⁶⁵³ Tiesu prakse adopcijas jautājumos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2014, 16. lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Adopcija_2014_redig.doc (aplūkots 12.06.2019.)

⁶⁵⁴ Turpat.

⁶⁵⁵ Tieslietu ministrijas nolikums : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 13. maijs, Nr.70 (2835).

⁶⁵⁶ Tieslietu ministrijas izstrādātais pētījums ģimenes tiesībās, 2008, 144. lpp. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_documents_petijumi_petijums_gimenes_tiesibas_12.doc (aplūkots 15.06.2019.).

priekšlikums ir kritiski vērtējams, jo bērna vārds ir būtiska bērna identitātes sastāvdaļa, un tā maiņas nepieciešamībai jābūt īpaši rūpīgi izvērtētai un jāatbilst objektīvam pamatojumam. Citiem vārdiem, bērna vārds nav maināms tikai atbilstoši adoptētāju iegribai.

Analizējot vietējās adopcijas lietu tiesu praksi, atzīmējams, ka Augstākās tiesas 2014. gada tiesu prakses apkopojumā secināts, ka pirmās instances tiesās ir vērojama divējāda situācija. Civillikuma 172. panta otrajā daļā noteiktais tiek piemērots atšķirīgi. No vienas puses, tiesas uzskata, ka likumdevējs ir pieļāvis tikai divus gadījumus, kad iespējama bērna vārda maiņa, proti, ja adoptējamā vārds neatbilst adoptētāja tautībai vai ir grūti izrunājams. No otras puses, tiesas pieļauj iespēju, ka bērna vārdu var mainīt pēc pieteicēju lūguma, ja vārds neatbilst adoptētāja tautībai, pārliecībai, ja pats bērns ģimenē jau tiek saukts citā vārdā vai pieradis pie cita vārda, nekā ierakstīts bērna dzimšanas apliecībā.⁶⁵⁷

Visos iepriekš apskatītajos gadījumos vienlaikus tika mainīts arī bērna uzvārds, nosakot bērnam adoptētāju uzvārdu. Jāatzīmē, ka obligāta bērna uzvārda maiņa adopcijas gadījumā, proti, automātiska adoptētāja uzvārda iegūšana, bija noteikta tikai līdz 2003. gada 1. janvārim, kad spēkā stājās attiecīgie grozījumi,⁶⁵⁸ kas turpmāk paredzēja iespēju bērnam saglabāt savu īsto uzvārdu.⁶⁵⁹ Minētie grozījumi bija saistīti ar Saeimā pieņemto un Valsts prezidenta 2000. gada 30. martā izsludināto Eiropas Konvenciju par bērnu adopciju, konkrēti, tās 10. panta trešo daļu, nosakot, ka jāparedz līdzekļi, lai adoptētais varētu vai nu iegūt adoptētāja uzvārdu sava uzvārda vietā, vai arī pievienot to savam uzvārdam.⁶⁶⁰

Lai gan spēkā esošais regulējums paredz bērna tiesības saglabāt savu uzvārdu, Augstākās tiesas 2004. gada tiesu prakses apkopojumā secināts, ka no pašreiz spēkā esošā Civillikuma 172. panta pirmās daļas redakcijas šādas bērna tiesības neizriet. Tāpēc kā pozitīvi vērtējams piemērs tika minēts Rīgas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2003. gada 7. jūlija spriedums, kad, apstiprinot L.R. adopciju nepilngadīgajai V.M., adoptētajai piešķīra uzvārdu R.-M., t. i., bērna uzvārdam tika

---

⁶⁵⁷ Tiesu prakse adopcijas jautājumos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2014, 21. lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Adopcija_2014_redig.doc (aplūkots 12.06.2019.).

⁶⁵⁸ Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 1. janvāris, Nr. 187.

⁶⁵⁹ Izvilkums no Civillikuma 172. panta:

Adoptētajam var piešķirt adoptētāju uzvārdu atbilstoši šā likuma 151.panta noteikumiem. Adoptētājs var lūgt adoptējamā uzvārdam pievienot savu uzvārdu, izņemot gadījumus, kad adoptētajam vai adoptējamam jau ir dubults uzvārds.

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

⁶⁶⁰ Tiesu prakse civillietu izskatīšanā par bērna izcelšanās noteikšanu, adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu, uzturlīdzekļu piedziņu no vecākiem bērna uzturēšanai, laulības šķiršanu un neesamību. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2004. septembris, 8. lpp. Pieejams: at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2004/Apkopojums_Berna_izcelsanas_u%5b1%5d.c.doc (aplūkots 15.06.2019.).

pievienots arī adoptētāja uzvārds, pamatojoties uz minēto Eiropas Konvencijas par bērna adopciju normu.⁶⁶¹

Jāatzīst, ka detalizētāka diskusija par to, vai šādas bērna tiesības izriet vai neizriet no spēkā esošā likuma redakcijas, nav iespējama, jo praktiski visos gadījumos tiesa nospriež mainīt bērna uzvārdu uz adoptētāju uzvārdu. Minētais nav saistīts ar to, kā tiesas interpretē attiecīgo normu, bet gan adoptētāju vēlmi izbeigt jebkādu bērna saikni ar bioloģisko ģimeni un uzsvērt bērna piederību adoptētāju ģimenei.

Turpinājumā norādāms, ka visās iepriekš minētajās lietās adoptētāji, sniedzot pieteikumu tiesā par adopcijas apstiprināšanu, lūguši tiesu mainīt bērna personas kodu. Augstākās tiesas 2014. gada tiesu prakses apkopojumā ir secināts, ka attiecībā uz Civillikuma 172. panta trešo daļu, kas paredz, ka pēc adoptētāju lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu,⁶⁶² tiesu nolēmumos saprotamāk būtu lietot redakciju, ka atļauts mainīt bērna personas koda otro daļu.⁶⁶³ Autores ieskatā, minētais secinājums ir nelietderīgs, jo minētā panta trešā daļa jau satur norādi par bērna dzimšanas datu mainīšanas aizliegumu.

Vienlaikus attiecībā uz personas koda maiņu bērna adopcijas gadījumā tiesu prakses apkopojumā minēts piemērs, ka, lai gan kādā spriedumā tiesa motīvu daļā konstatējusi, ka “[..] tiesa nepiemēro Civillikuma 172. panta trešās daļas noteikumus, kas paredz, ka pēc adoptētāju lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu, jo šāds lūgums lietā nav pieteikts”, rezolutīvajā daļā nolemts mainīt bērna personas kodu. Minētajā apkopojumā aprakstītā situācija tika vērtēta kā “[..] loģiska, [jo], ja tiesa konstatējusi, ka lūgums par personas koda maiņu lietā nav pieteikts, tad tiesai bija tiesības un arī pienākums vērst pieteicēju uzmanību uz šo trūkumu, jo tā var tikt aizskartas bērna intereses”.⁶⁶⁴ Tomēr aprakstītais piemērs nav vērtējams viennozīmīgi. Atšķirībā no tiesu prakses apkopojumā izteiktā pieņēmuma autore uzskata, ka minētais drīzāk norāda uz tiesas pārrakstīšanās kļūdu, jo spriedums nav skatāms izolēti, bet gan kontekstā ar motīvu daļu. Tādējādi ar šo pārrakstīšanas kļūdu tika pieļauta kļūda arī bērna identitātes saglabāšanā.

Ja bērna vārda un uzvārda maiņa ir izskaidrojama un saprotama, tad nepieciešamība mainīt personas koda otro daļu autorei nav skaidra. Saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 3. februāra noteikumiem Nr. 98 “Noteikumi par Latvijas iedzīvotāju reģistrācijas sistēmas klasifikatoru”, kas bija spēkā līdz 2016. gada 31. decembrim,⁶⁶⁵ personas kods katram iedzīvotājam ir unikāls, turklāt vienīgais atšifrējamais cipars personas koda otrajā daļā ir pirmais cipars, kas norāda gadsimtu,

---

⁶⁶¹ Turpat.

⁶⁶² Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

⁶⁶³ Tiesu prakse adopcijas jautājumos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2014, 23. lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Adopcija_2014_redig.doc (aplūkots 12.06.2019.).

⁶⁶⁴ Turpat, 15. lpp.

⁶⁶⁵ Statistikas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015. 18. jūnijs, Nr. 118.

pārējos ciparus veido algoritms, kas ir ierobežotas pieejamības informācija.⁶⁶⁶ Tātad personas koda otrā daļa pēc savas būtības ir tikai ciparu kopums, kas nenorāda ne uz bērna bioloģiskajiem vecākiem, ne uz kādiem citiem identificējošiem apstākļiem.

Gan tolaik esošais regulējums, kas pieļauj personas koda otrās daļu maiņu, gan arī adoptētāju vēlme to noteikti mainīt nav saistīta ar kādu objektīvu pamatojumu, bet drīzāk ar adoptētāju vēlmi pēc iespējas pilnībā izdzēst bērna iepriekšējo identitāti un radīt pavisam jaunu. Proti, personas koda otrās daļas maiņas mērķis ir iedot adoptētājiem "tīru" bērnu. Jebkādi iebildumi, ka tas tiek darīts bērna un adoptētāju drošības apsvērumu dēļ, neiztur kritiku, jo, ja kāds vēlēšies pārbaudīt informāciju par personu, ievadot datubāzē tās iepriekšējo personas kodu un konstatējot, ka minētā persona nav atrodama, secinās, ka bērns ir adoptēts, jo tas ir gandrīz vienīgais izskaidrojums kādreiz eksistējoša ieraksta dzēšanai.

Kopumā jāpiebilst, ka līdz 2015. gada jūlijam jau 19 000 personu bija ieguvušas jaunu personas kodu galvenokārt adopcijas dēļ.⁶⁶⁷ Vienlaikus jāpiebilst, ka šāda situācija pastāvēja tikai līdz 2017. gada 1. janvārim, kad, lai nodrošinātu personas privātās dzīves neaizskaramību un izvairītos no diskriminācijas vecuma dēļ, spēkā stājās grozījumi, kas turpmāk paredzēja beznozīmes personas kodu piešķiršanu. Proti, ar 2017. gada 1. janvāri Iedzīvotāju reģistra likuma 5. panta ceturtnā daļa paredz, ka personas kodu veido no vienpadsmit cipariem, nodrošinot personas kodu neatkārtošanos. Personas koda pirmie cipari ir "32", bet pārējie cipari ir sistēmas automātiski ģenerēti nejauši cipari no "0" līdz "9".⁶⁶⁸

Būtiski atzīmēt, ka, neskatoties uz beznozīmes personas kodu piešķiršanu, likumdevējs joprojām atbalsta adoptētāju vēlmi mainīt bērna personas kodu adopcijas gadījumā, par ko, piemēram, liecina minētā likuma panta trešā daļa, paredzot, ka personas kods ir nemainīgs, izņemot gadījumu, kad persona tikusi adoptēta. Tātad, neskatoties uz to, ka pēc personas koda vairs nav iespējams noteikt bērna dzimšanas datumu, adoptētāji tik un tā var to mainīt, kas tikai apstiprina autores pieņēmumu, ka personas koda maiņa ir tikai līdzeklis bērna iepriekšējās identitātes dzēšanā un jaunas identitātes radīšanā.

Par bērna identitātes saglabāšanas neiespējamību adopcijas gadījumā var runāt arī gadījumos, kad bērnu adoptē viena persona, nevis laulātie. Proti, bērna dzimšanas apliecībā tiek dzēsts ieraksts gan par bērna bioloģisko māti, gan bioloģisko tēvu, ierakstot tajā tikai adoptētāju.⁶⁶⁹

---

⁶⁶⁶ Noteikumi par Latvijas iedzīvotāju reģistrācijas sistēmas klasifikatoru : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 6. februāris, Nr. 21.

⁶⁶⁷ Kāpēc Latvijā jāievieš jauni personas kodi? Pieejams: <https://ir.lv/2015/07/30/kapec-latvija-jaievies-jauni-personas-kodi/> (aplūkots 15.06.2019.).

⁶⁶⁸ Iedzīvotāju reģistra likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 10. septembris, Nr. 261/264; Ziņotājs, 1998. gada 1. oktobris, Nr. 19.

⁶⁶⁹ Tiesu prakse adopcijas jautājumos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2014, 22. lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Adopcija_2014_redig.doc (aplūkots 12.06.2019.).

Minētais izriet no Civillikumā noteiktās radniecisko attiecību izbeigšanās ar vecākiem un viņu radniekiem.⁶⁷⁰ Tādējādi iespēja noskaidrot bērna izcelšanos tiek pakārtota jaunā vecāka aizgādības tiesībām.

Analizējot ārvalstu adopcijas lietas, atzīmējams, ka salīdzinājumā ar vietējās adopcijas lietām tajās ir novērojama labāka situācija bērna identitātes saglabāšanā. Trīs gadus vecas meitenes ar Dauna sindromu adopcijas lietā Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa apmierināja amerikāņu adoptētāju lūgumu mainīt bērna vārdu “Amanda” uz “Mailija Amanda (*Miley Amanda*)”, tādējādi saglabājot meitenei pēc piedzimšanas doto vārdu. Adoptētāji nebija pieteikuši tiesai lūgumu ierakstīt sevi dzimšanas reģistrā kā vecākus, kā arī mainīt bērna personas kodu.⁶⁷¹ Taču, tā kā Civillikuma 171. panta otrā daļa konstruēta tā, ka adoptētājus var neierakstīt adoptētā dzimšanas reģistrā kā bērna vecākus, ja šāds lūgums ir pamatots,⁶⁷² tiesa nosprieda mainīt attiecīgo ierakstu dzimšanas reģistrā. Autores ieskatā, situācija ar bērna vecāku ieraksta maiņu analizējama nevis tiesas darbības kontekstā, bet gan diskusijā par minētā likuma panta redakcijas nozīmi, kas attiecīgi ir turpmāko šī darba nodaļu jautājums.

Līdzīga situācija ir konstatēta arī kādā citā adopcijas lietā, kur deviņus gadus vecs pusbrālis un vienpadsmit gadus veca pusmāsa tika adoptēti amerikāņu ģimenē. Zēna vārds “Ruslans” tika mainīts uz “Sidžejs Ruslans (*SJ Ruslans*)”, kur iniciāļi “*SJ*” ir adoptētāja un adoptētāja bioloģiskā tēva vārdu pirmie burti “*S*” un “*J*”, savukārt meitenes vārds Adrija – uz “Adriāna Houpa (*Adriana Hope*)”, jo ģimenē visām sievietēm vārdi beidzas ar “-ana”. Pozitīvi vērtējams spriedumā iekļautais secinājums, ka bērniem ļoti patīk viņu jaunie vārdi un viņi uzreiz tos pieņēmuši un saukuši sevi tajos.⁶⁷³

Arī kāda itāliešu ģimene, kas adoptēja vienpadsmit gadus vecu zēnu, izvēlējās mainīt tikai bērna uzvārdu, bērna vārds palika nemainīts.⁶⁷⁴

Iepriekš aplūkoti piemēri norāda uz tendenci, ka ārvalstu adopcijas lietās bērnu vārdi pamatā netiek mainīti, bet, ja tiek, tad tie drīzāk ir pārveidoti tā, lai atbilstu adoptētāju tautībai un bērna jaunajai videi, kas atvieglo bērna iekļaušanos jaunajā kopienā. Attiecībā uz bērna uzvārda maiņu konstatēts, ka ārvalstu adoptētāji atsevišķos gadījumos cenšas saglabāt arī bērna esošo uzvārdu, pārveidojot to par bērna otro vārdu. Piemēram, vēl labāka situācija ar bērna vārda saglabāšanu ir konstatēta spriedumā, ar kuru tika apstiprināta 16 gadus veca zēna Denisa Daņilova

⁶⁷⁰ Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

⁶⁷¹ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013. gada 1. oktobra spriedums civillietā Nr. C29703013.

⁶⁷² Civillikuma 171. panta otrā daļa:

Tiesā var atļaut adoptētājus neierakstīt adoptētā dzimšanas reģistrā kā vecākus, ja šāds adoptētāju lūgums ir pamatots.

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

⁶⁷³ Gulbenes tiesas 2014. gada 2. jūnija spriedums civillietā Nr. C14030714.

⁶⁷⁴ Liepājas tiesas 2013. gada 23. jūlija spriedums civillietā Nr. C20283613.

adopcija amerikāņu adoptētāju ģimenē, mainot bērna vārdu uz Dens Danilovs (*Den Danilovs*) un pievienojot adoptētāju uzvārdu.⁶⁷⁵

Taču, autores ieskatā, tas nenozīmē, ka ārvalstu adoptētāji labāk izprot nepieciešamību saglabāt bērna identitāti, drīzāk gan ārvalstu adopcijai pārsvarā tiek nodoti vecāki bērni,⁶⁷⁶ kurus būtu grūti saukt jaunajos vārdos, ja tie būtiski atšķirtos no bērnu dzimšanas reģistrā ierakstītajiem. Personas kodu ārvalstu adoptētāji pārsvarā nelūdz mainīt, bet arī tas nav saistīts ar ārvalstu adoptētāju izpratni par bērna identitātes saglabāšanu, jo Latvijā piešķirtais personas kods tiek izmantots, lai identificētu personu atbilstoši Latvijas reģistriem, ārvalstīs tam nav nozīmes.

Rezumējot minēto, jāsaprot, ka neatkarīgi no tā, vai bērns tiek adoptēts Latvijā vai ārvalstī, samērā bieži tiek mainīts bērna vārds un visos gadījumos – bērna uzvārds un personas koda otrā daļa, kā arī mainās ieraksts par bērna vecākiem. Praktiski vienīgais, kas bērnam varētu palikt no viņa esošās jeb tā saucamās īstās identitātes, labākajā gadījumā ir viņa vārds. Atzīmējams, ka vecākiem bērniem ir priekšrocība, jo viņi ir spējīgi saprast notiekošo procesu, kā arī atcerēties savu īsto vārdu, izcelšanos, vecākus, radniekus utt. Autores ieskatā, aplūkotā tiesu prakse liecina par to, ka spēkā esošais adopcijas tiesiskais regulējums būtībā ir vērsts uz adoptētāju interešu aizsardzību. Bērna intereses saglabāt savu patieso identitāti ir pakārtotas adoptētāju vēlmēm, var pat teikt, ka tās tiek upurētas adoptētāju labā. Bērna maksa par ģimeniskas vides iegūšanu ir savas identitātes zaudēšana vai tās pielāgošana adoptētāju identitātei.

---

⁶⁷⁵ Ludzas rajona tiesas 2014. gada 4. jūnija spriedums civillietā Nr. C22022214.

⁶⁷⁶ Ārvalsts adoptētāju biežāk uzdotie jautājumi, 5. jautājums. Labklājības ministrijas mājas lapā pieejama informācija par adopciju: <http://www.lm.gov.lv/text/1680> (aplūkots 15.06.2019.).

5. Bērna tiesību uz identitāti un adopcijas mijiedarbība mūsdienu Latvijā

Vēsturiski adopcijas procesā vispirms tika nodrošinātas adoptētāju intereses, tajā skaitā nepieciešamība saglabāt dzimtu un nodot mantojumu. Ar adopciju tika iegūta politiskā vara un dibinātas ģimeņu alianses, dažkārt adopcija notika reliģisku apsvērumu dēļ.⁶⁷⁷ Līdz ar sabiedrības izpratni par bērna attīstības vajadzībām likumdevējs ieviesa tiesību normas, kas stiprināja bērna tiesības uz ģimeni. Šādi aizsākās bērnu deinstitucionalizācijas⁶⁷⁸ kustība pasaulē, valsts valdībām veicinot bez vecāku gādības palikušo bērnu ievietošanu audžuģimenēs vai nodošanu adopcijā. Tāpēc bērna labklājība kā primārais adopcijas nosacījums ir tikai relatīvi nesens sabiedrības tiesiskās apziņas produkts.⁶⁷⁹

Pagātnē adopciju regulējošajos tiesību aktos netika likts uzsvars uz adoptējamās personas izcelsmes noslēpšanu, daļēji tādēļ, ka adopcija paredzēja adoptējamās personas piekrišanu. Tomēr XX gadsimta pirmajā pusē lielākajā daļā valstu adopcijas noteikumi paredzēja neizpaust informāciju par adopciju. Tas galvenokārt tika darīts, lai pasargātu adoptētos bērnus no ārlielbā dzimušo bērnu stigmas.⁶⁸⁰ Citur tas bija nepieciešams, lai pasargātu bērna bioloģisko māti vai adoptētājus.⁶⁸¹ Tikai relatīvi nesens valstis, pārskatot adopcijas tiesisko regulējumu, sāka paredzēt iespēju adoptētajām personām piekļūt informācijai par adopcijas apstākļiem.⁶⁸²

Lai konstatētu tiesiskās realitātes situāciju adopcijas jautājumos Latvijā mijiedarbībā ar bērna tiesībām uz identitāti un šo pētījumu būtu iespējams praktiski piemērot, nepieciešams noskaidrot un izvērtēt, kādas ir adopcijas tendences un dinamika, kāds ir Latvijas mūsdienu adopcijas modelis jautājumā par bērna iespēju izveidot un apzināties savu identitāti, tajā skaitā saglabāt vai noskaidrot savu izcelsmi, t.i., zināt un piekļūt jebkādu informācijai, kas bērnam būtu nepieciešama sevis izprašanai.

Vienlaikus izvērtējams, vai Latvijā vispār pastāv tiesību normu kolīzija starp bērna tiesībām uz identitāti un adopcijas noslēpumu un kā tā būtu atrisināma, kā arī vai starp šiem jēdzieniem pastāv cita veida problēmas un kā tās būtu novēršamas.

Atbildot uz minētajiem jautājumiem, tiks sasniegts šī pētījuma pamatmērķis – sniegt atbildi uz jautājumu, kāda ir adopcijas institūta kapacitāte nodrošināt bērna tiesības, konkrēti, bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu Latvijā, kā arī kas būtu darāms šīs kapacitātes uzlabošanai.

⁶⁷⁷ Child Adoption: Trends and Policies. United Nations Publications, New York, 2009, p. 21.

⁶⁷⁸ Autore komentārs: Ar deinstitucionalizāciju šī pētījuma ietvaros tiek apzīmēta ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās ievietotu bērnu skaita samazināšana.

⁶⁷⁹ Child Adoption: Trends and Policies. United Nations Publications, New York, 2009, p. 21.

⁶⁸⁰ Huard L.A. The Law of Adoption: Ancient and Modern. The Vanderbilt Law Review, Vol. 9, 1956, p. 749.

⁶⁸¹ Past Adoption information & Services. The Government of Western Australia, Department for Children Protection. Available from: <https://www.dcp.wa.gov.au/FosteringandAdoption/Pages/PastAdoptionInfo.aspx> (accessed 15.06.2019.).

⁶⁸² Smith C.R., Logan J. After Adoption: Direct Contact and Relationships. London : Routledge, 2003, p. 8.

5.1. Adopcijas tendences un dinamika

Lai konstatētu un analizētu adopcijas tiesību normu īstenošanu praksē un spriestu par tiesisko realitāti, vispirms pētāmais objekts jāapskata statistikas tvērumā. Turklāt noteikto tendenču un dinamikas ieskicēšanai būtu noderīgi arī jomas ekspertu viedokļi. Tāpēc, lai noskaidrotu adopcijas mijiedarbību ar bērna tiesībām uz identitāti tiesiskās realitātes kontekstā, būtu noderīgi aplūkot ar adopciju saistītos statistikas datus.

Kopumā minētos datus varētu nosacīti iedalīt trijās pamatgrupās. Pirmajā grupā būtu iekļaujami statistikas dati par vispārīgo situāciju – bez vecāku gādības palikušo bērnu kopējais skaits un reāli adoptējamo bērnu skaits, ņemot vērā zināmos ierobežojumus, piemēram, bērna vai viņa aizbildņa iebildumus pret adopciju utt. Šādi vispārīgi dati būtu nepieciešami atskaites punktu iezīmēšanai, lai kvantitatīvā skatījumā izprastu adopcijas dinamiku.

Attiecīgi otrajā grupā būtu iekļaujami statistikas dati par adoptētāju kvantitatīvajiem radītājiem, t.i., būtu lietderīgi noskaidrot kopējo adoptētāju skaitu, kā arī to, cik ilgā laikposmā adoptētāji saņem informāciju par adoptējamajiem bērniem un vai adoptētājiem ir kādas prasības attiecībā uz adoptējamajiem bērniem.

Visbeidzot pilnīga priekšstata izveidei par adopcijas tendencēm un dinamiku būtu jāapskata arī notikušo adopciju kvantitatīvie un rezultatīvie radītāji – adoptēto bērnu skaits gan Latvijā, gan uz ārvalstīm, vecums, kurā bērnus adoptē visvairāk, kāda ārpusģimenes aprūpes forma tika nodrošināta bērniem pirms viņu adopcijas, adoptējamo bērnu dzimums, cik bieži tiek kopā adoptēti vienas ģimenes bērni, proti, vai un kā tiek adoptēti brāļi un māsas.

Statistikas datu analīzei ir izmantojami Labklājības ministrijas un tās padotībā esošās Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas sagatavotie statistikas pārskati par laikposmu no 2012. līdz 2017.⁶⁸³ gadam, kas ir pieejami minēto iestāžu mājaslapās,⁶⁸⁴ kā arī Centrālās statistikas pārvaldes publiski pieejamajie statistikas dati. Minētais pamatots ar apstākli, ka Labklājības ministrija, pamatojoties uz Ministru kabineta 2008. gada 29. septembra noteikumu Nr.794 “Kārtība, kādā nodrošina adoptējamo bērnu un to personu uzskaiti, kuras vēlas adoptēt bērnu” (izdoti saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 31. panta ceturto daļu) 1. un 2. punktu, uztur adopcijas reģistru, kurā ir apkopota informācija par adoptējamajiem bērniem un tām personām, kuras vēlas adoptēt bērnu.⁶⁸⁵ Savukārt Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija apkopo bāriņtiesu iesniegtos

⁶⁸³ Autores piebilde: sagatavotie statistikas pārskati pārsvarā aptver laika periodu no 2012. līdz 2017. gadam (atsevišķas pozīcijas tikai līdz 2016. gadam vai 2017. gada augustam), jo, lai gan promocijas darbs pilnībā tika pabeigts 2019. gada jūnijā, Labklājības ministrija adopcijas detalizētus statistikas datus pēc 2016. gada nav publicējusi oficiālajā mājaslapā; atsevišķās pozīcijās pieejami dati uz 2017. gada augustu vai 2018. gada 31. janvāri.

⁶⁸⁴ Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati par adopciju. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/1052> (aplūkots 17.06.2019.), kā arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas apkopotie statistikas dati par bāriņtiesu darbu. Pieejams: <http://bti.gov.lv/lat/barintiesas/statistika/> (aplūkots 17.06.2019.).

⁶⁸⁵ Kārtība, kādā nodrošina adoptējamo bērnu un to personu uzskaiti, kuras vēlas adoptēt bērnu : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2008. 2. oktobris, Nr. 153.

ikgadējos statistikas pārskatus atbilstoši Ministru kabineta 2011. gada 4. oktobra noteikumiem Nr.763 "Noteikumi par bāriņtiesas ikgadējā pārskata veidlapas paraugu un pārskata iesniegšanas un aizpildīšanas kārtību".⁶⁸⁶

Nosauktās statistikas datu atskaites pozīcijas ir būtiskas precīzai situācijas konstatēšanai un izvērtēšanai, sekmējot pilnvērtīgu izpratni par reālo adopcijas situāciju, kā arī tās ir īpaši nozīmīgas, lai novērtētu, kā tiek ievērotas bērna tiesības uz identitātes saglabāšanu.

Laikposmā no 2012. līdz 2017. gadam katru gadu no kopējā adoptējamo bērnu skaita reāli adoptējami ir tikai aptuveni 30 % bērnu (izņemot 2017. gadu, detalizētāku informāciju skatīt 1. pielikumā), savukārt attiecībā uz pārējiem 70 % pastāv noteikti ierobežojumi, t.i., bērns pats vai viņa aizbildnis nav piekritis adopcijai. Minētais izriet no Ministru kabineta 2003. gada 11. marta noteikumu Nr. 111 "Adopcijas kārtība" 5.2. un 5.3. apakšpunktā noteiktā, kas paredz, ka bērna adopcijai piekrišanu nepieciešams saņemt no aizbildņa, ja bērnam ir nodibināta aizbildnība, un paša adoptējamā, ja viņš sasniedzis 12 gadu vecumu. Jāpiebilst, ka bērna viedoklis noskaidrojams visos gadījumos, ja vien bērns spēj to formulēt, t.i., arī pirms 12 gadu vecuma sasniegšanas.

Analizējot situāciju ar adoptētājiem, secināms, ka personu skaits, kuras vēlas adoptēt bērnu, kopumā stabili pieaug (skatīt 2. pielikumu). Kā norāda Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes lietu departamenta direktora vietniece Ivita Krastiņa, ja adoptētājiem no Latvijas nebūtu kādu īpašu prasību, piemēram, adoptējamā bērna vecums, dzimums, veselības stāvoklis, brāļu vai māsu (ne)esamība, tad adoptētāji informāciju par bērniem saņemtu maksimāli ātri, taču tādi gadījumi praksē nav bijuši, vienmēr pastāv kādi kritēriji.⁶⁸⁷ Pārsvārā adoptētāji vēlas adoptēt bērnu vecumā līdz trīs gadiem, un šāda informācija tiek saņemta vidēji gada laikā. Turklāt, ja adoptētāji izvirza citas specifiskas prasības attiecībā uz bērna dzimumu, tautību un veselības stāvokli, tad šādas informācijas saņemšanas laiks vidēji ir no 1 līdz 2 gadiem.⁶⁸⁸

Par turpmāko procesu eksperte paskaidrojusi, ka, saņemot informāciju par adoptējamo bērnu (fotogrāfiju un aprakstu par bērnu un viņa veselības stāvokli), adoptētāji izlemj, vai vēlētos iepazīties ar bērnu viņa atrašanās vietā (bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē). Pēc iepazīšanās ar bērnu adoptētāji izvērtē, vai būtu jāuzsāk pirmsadopcijas aprūpe. Ja starp adoptētāju un adoptējamo bērnu kontakts neizveidojas, adoptētāji gaida informāciju par citu bērnu. I. Krastiņa atceras gadījumu, kad adoptētāji atteicās uzsākt pirmsadopcijas aprūpi pēc iepazīšanās ar vairāk nekā

---

⁶⁸⁶ Noteikumi par bāriņtiesas ikgadējā pārskata veidlapas paraugu un pārskata iesniegšanas un aizpildīšanas kārtību : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2011. gada 14. oktobris, Nr. 162.

⁶⁸⁷ Autore telefonintervija ar Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes lietu departamenta direktora vietnieci Ivitu Krastiņu. 2017. gada 6. martā. No autore personiskā arhīva.

⁶⁸⁸ Adopcijas tendences 2016. gadā. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/adopcija_a/adopcija_2016.pdf (aplūkots 17.06.2019.).

10 bērniem. Šādos gadījumos tiek izvērtēts, vai turpmāk vispār tādiem adoptētājiem sniedzama informācija par adoptējamiem bērniem.⁶⁸⁹

Salīdzinot adoptējamo bērnu skaitu ar reāli adoptēto bērnu skaitu gan Latvijā, gan uz ārvalstīm, secināms, ka tā rezultatīvais radītājs laikposmā no 2012. līdz 2017. gadam svārstās no 14 % līdz 19 % ik gadu. Proti, 2012. gadā no reāli adoptējamiem bērniem 7 % tika adoptēti Latvijā, savukārt 9 % – uz ārvalstīm (kopā 16 %); 2013. gadā 7 % – Latvijā un 8 % – uz ārvalstīm (kopā 15 %); 2014. gadā 8 % – Latvijā un 11 % – uz ārvalstīm (kopā 19 %); 2015. gadā 8 % – Latvijā un 9 % – uz ārvalstīm (kopā 17 %); 2016. gadā 8 % gan Latvijā, gan uz ārvalstīm (kopā 16%); 2017.gadā 9 % – Latvijā un 5 % – uz ārvalstīm (kopā 14 %).⁶⁹⁰

Turpmākajā statistikas datu analīzē autore neaplūkos datus par bērniem, kas adoptēti uz ārvalstīm, jo minētais pētījums aptver tikai situāciju Latvijā, dati par adoptēto bērnu skaitu uz ārvalstīm bija nepieciešami pilnvērtīgai tendences konstatēšanai, lai noskaidrotu adoptējamo bērnu skaita īpatsvaru salīdzinājumā ar adoptētajiem bērniem.

Būtu atzīmējams, ka Latvijā laikposmā no 2012. līdz 2015. gadam visvairāk tika adoptēti bērni no bērnu aprūpes iestādēm, lai gan šis radītājs arvien samazinājās (procentuālā izteiksmē attiecībā pret visiem adoptētajiem bērniem 2012. gadā adoptēti 60 %; 2013. gadā – 51 %; 2014. gadā – 41 %; 2015. gadā – 45 %; 2016. gadā – 35%), un jau 2016. gadā visvairāk tika adoptēti no audžuģimenes (procentuālā izteiksmē attiecībā pret visiem adoptētajiem bērniem – 42 %).⁶⁹¹

Tas, pirmkārt, izskaidrojams ar apstākli, ka Latvijā, neskatoties uz to, ka bērnu aprūpes iestādēs esošais bērnu skaits katru gadu samazinās, aizvien lielam bez vecāku gādības palikušo bērnu skaitam ārpusģimenes aprūpe tiek nodrošināta bērnu aprūpes iestādēs (2015. gadā tie bija 1429 bērni no kopējā skaita – 7281; 2016. gadā 1216 bērni no kopējā skaita – 6957; 2017. gadā 1037 bērni no kopējā skaita – 6669; 2018. gadā 794 bērni no kopējā skaita – 6438).⁶⁹² Otrkārt, audžuģimene atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1. pantā sniegtajai definīcijai ir īslaicīga ārpusģimenes aprūpes forma, kamēr bērns tiek adoptēts vai viņam tiek nodibināta aizbildnība. Treškārt, lai gan visvairāk bez vecāku gādības palikušajiem bērniem ārpusģimenes aprūpe tiek nodrošināta pie aizbildņa (2015. gadā tie bija 4620 bērni; 2016. gadā – 4548 bērni; 2017. gadā – 4459 bērni; 2018. gadā – 4398 bērni),⁶⁹³ pēc savas būtības aizbildnība ir viena no vēlamajām

---

⁶⁸⁹ Autores telefonintervija ar Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes lietu departamenta direktora vietnieci Ivitu Krastiņu. 2017. gada 6. martā. No autores personiskā arhīva.

⁶⁹⁰ Detalizētākajai informācijai skatīt 3. pielikumu.

⁶⁹¹ Detalizētākajai informācijai skatīt 4. pielikumu.

⁶⁹² Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas apkopotie statistikas dati par bāriņtiesu darbu. Picejams: <http://bti.gov.lv/lat/barintiesas/statistika/> (aplūkots 17.06.2019.).

⁶⁹³ Turpat.

ārpusģimenes aprūpes formām, jo, ņemot vērā Civillikuma 252. pantā noteikto, ka aizbildņi atvieto saviem aizbilstamajiem vecākus, aizbildnība nodrošina bērnam pilnvērtīgu ģimenisku vidi.

I. Krastiņa uzsvērusi, ka bērnu aprūpes iestādēs esošais bērnu skaits katru gadu samazinās, tomēr vecākiem bērniem, kā arī nešķiramajiem brāļiem un māsām grūtāk atrast piemērotu audžuģimeni,⁶⁹⁴ jo Latvijā konsekventi saglabājas tendence, ka adoptētāji vēlas saņemt informāciju par adoptējamo bērnu vecumā līdz 3 gadiem, turklāt bez ievērojamiem veselības traucējumiem. Vecākus bērnus biežāk adoptē no audžuģimenes vai aizbildnības.⁶⁹⁵

Sākot ar 2011. gadu, tika novērots, ka Latvijas adoptētāji vēlas adoptēt konkrēta dzimuma bērnu, lielākoties meiteni. Kā pozitīvu tendenci Labklājības ministrija norāda apstākli, ka kopš 2012. gada līdz pat 2017. gadam aizvien biežāk tiek apsvērta iespēja vienlaikus adoptēt divus, trīs un pat četrus bērnus. Taču, kā atzīst Labklājības ministrija, ņemot vērā, ka lielai daļai adoptējamo bērnu ir brāļi un māsas, gadījumu skaits, kad vairāki vienas ģimenes bērni tiek adoptēti kopā, joprojām ir nepietiekams.⁶⁹⁶

Kopumā par vidusmēra adoptētāju varētu teikt, ka tas ir laulāts pāris, kam nav savu bioloģisko bērnu (šī tendence gan pēdējā laikā sāk mainīties) un kas vēlas adoptēt vienu pirmsskolas vecuma bērnu – zēnu līdz 3 gadu vecumam vai meiteni līdz 4 gadu vecumam (pēdējā laikā – līdz 5 gadiem) ar ārstējamajām veselības problēmām (jo īpaši, lai bērna bioloģiskajiem vecākiem nebūtu garīgas veselības problēmas),⁶⁹⁷ bez brāļiem un māsām un bez jebkādas piesaistes bērna iepriekšējai ģimenei, tās vēsturei un ģimenes locekļiem.

Autores ieskatā, konstatētās adopcijas tendences un dinamika, kā arī vidusmēra adoptētāja portrets skaidri apliecina autores apgalvojumu, ka adopcija Latvijā pārsvarā vispirms ir bezbērnu pāru risinājums pēcteču nodrošināšanai un tikai pēc tam altruistisks un alternatīvs risinājums bez vecāku gādības palikušo bērnu nodrošināšanai ar ģimenisku vidi. Proti, adoptētāji vispirms nodrošina savas vajadzības un tikai tad – bez vecāku gādības palikušo bērnu vajadzības.

5.2. Adoptētās personas izcelsmes noskaidrošana: Latvijas tiesiskā realitāte

Analizējot Latvijas adopcijas tiesisko regulējumu saistībā ar bērna tiesībām uz identitāti, autore secināja, ka Civillikuma spēkā esošā redakcija zināmā mērā to nodrošina, paredzot, ka, sasniedzot pilngadību, bērnam tiek sniegta iespēja apzināties savu būtību, esību, piederību, izcelsmi, dzimšanas, kā arī adopcijas apstākļus utt. Pareizi piemērojot tiesību normas, pat pastāvot adopcijas

---

⁶⁹⁴ Autores telefonintervija ar Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes lietu departamenta direktora vietnieci Ivitu Krastiņu. 2017. gada 6. martā. No autores personiskā arhīva.

⁶⁹⁵ Adopcijas tendences 2016. gadā. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/adopcija_a/adopcija_2016.pdf (aplūkots 17.06.2019.).

⁶⁹⁶ Turpat.

⁶⁹⁷ Autores telefonintervija ar Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes lietu departamenta direktora vietnieci Ivitu Krastiņu. 2017. gada 6. martā. No autores personiskā arhīva.

noslēpumam, bērnam, korekti runājot, pilngadīgam adoptētajam, ir iespējams noskaidrot gandrīz visu nepieciešamo informāciju viņa sākotnējās identitātes pilnīgai izveidošanai un izpratnei.

Pirmkārt, atbilstoši Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 6. panta sestajai daļai pilngadību sasniegušai adoptētai personai ir tiesības iepazīties ar savas dzimšanas reģistra ierakstu un pieprasīt dzimšanas apliecību, izziņu par dzimšanas reģistrāciju vai dzimšanas reģistra ieraksta kopiju.⁶⁹⁸ Dzimšanas reģistra ieraksti ir pieejami attiecīgajā dzimtsarakstu nodaļā, kas ir norādīta personas dzimšanas apliecībā kā dokumenta izdevēj institūcija, kā arī Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta arhīvā.⁶⁹⁹

Otrkārt, Fizisko personu datu aizsardzības likuma 15. panta pirmā daļa paredz, ka datu subjektam ir tiesības iegūt visu informāciju, kas par viņu savākta jebkurā personas datu apstrādes sistēmā.⁷⁰⁰

Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 13.1. apakšpunktā noteikts, ka ar bāriņtiesas lietvedībā esošās lietas materiāliem var iepazīties konkrētā administratīvā procesa dalībnieki.⁷⁰¹ Savukārt saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 24. panta 3. un 4. punktu, kā arī 27. un 28. pantu administratīvā procesa dalībnieki tostarp ir adresāts, t.i., privātpersona, attiecībā uz kuru izdots administratīvais akts vai veikta (tikš veikta) faktiskā rīcība, un trešā persona – privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts var ierobežot vai kuru var skart tiesas spriedums lietā.⁷⁰² Atbilstoši bāriņtiesas lietvedībā esošajam lietu sarakstam, ko izstrādā saskaņā ar bāriņtiesas lietu paraugsarakstu, kuru savukārt apstiprina Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas priekšnieks,⁷⁰³ uz adoptēto personu var tikt attiecinātas šādu kategoriju lietas:

- 1) lieta par aizgādības tiesību pārtraukšanu un atņemšanu un aizgādības tiesību atjaunošanu;
- 2) aizbildnības lieta;
- 3) lieta par bērna ievietošanu audžuģimenē;
- 4) lieta par bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā;
- 5) adopcijas lieta.

⁶⁹⁸ Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 14. decembris, Nr. 197.

⁶⁹⁹ Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai. Skaidrojums, Latvijas Vēstnesis. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/201258> (aplūkots 15.06.2019.).

⁷⁰⁰ Fizisko personu datu aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 6. aprīlis, Nr. 123/124.; Ziņotājs, 2000. gada 4. maijs, Nr. 9.

⁷⁰¹ Bāriņtiesas darbības noteikumi : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. 29. decembris, Nr. 207.

⁷⁰² Administratīvā procesa likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14. novembris, Nr. 164.; Ziņotājs, 2001. gada 13. decembris, Nr. 23.

⁷⁰³ Skat.: Bāriņtiesas darbības noteikumu 28.punktu, kā arī Labklājības ministrijas mājas lapā pieejamo Bāriņtiesas lietu paraugsarakstu. Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/barintiesas/informacija6.doc (aplūkots 15.06.2019.).

Līdz ar to adoptētā persona lietā par aizgādības tiesību pārtraukšanu un atņemšanu un aizgādības tiesību atjaunošanu ir trešā persona, savukārt adopcijas lietā, aizbildnības lietā, lietā par bērna ievietošanu audžuģimenē vai lietā par bāreņa un bez vecāku gādības palikušā bērna ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā – adresāts.

No minētā secināms, ka adoptētajai personai ir tiesības vērsties attiecīgajā bāriņtiesā, lai iepazītos ar konkrēto lietu materiāliem. Ja lietu materiāli to glabāšanas termiņa notecējuma dēļ ir nodoti Valsts arhīvā, tad adoptētā persona var ar attiecīgu lūgumu vērsties Valsts arhīvā. Ievērojot to, ka attiecīgajās lietās ir pievienota pēc iespējas vispusīga informācija par lietas faktiskajiem apstākļiem, autores ieskatā, ar to būtu pietiekami, lai adoptētā persona varētu izveidot pilnīgu priekšstatu par savu vēsturi, izcelsmi un citiem personas identitātes veidošanai nepieciešamajiem būtiskajiem apstākļiem. Rezumējams, ka Latvijas tiesību akti aizsargā un nodrošina bērna tiesības uz identitāti adopcijas gadījumā.

Tomēr, ņemot vērā, ka tikai adoptētājs ir tiesīgs atklāt bērnam informāciju par adopcijas faktu, rodas loģisks jautājums, kā nodrošināt, lai adoptētajai personai vispār tiktu atklāts adopcijas fakts. Autores ieskatā, Latvijas gadījumā tiesību normu kolīzija starp bērna tiesībām uz identitāti un adopcijas noslēpumu nepastāv, šie tiesību institūti eksistē harmoniski un līdzdarbojoties. Patiesā problēma slēpjas bērna tiesību uz identitāti un adopcijas fakta atklāšanas mijiedarbībā, kas attiecīgi tiks izvērtēta turpmāk.

Ievērojot minētos secinājumus un iepriekš veikto situācijas analīzi Eiropas valstīs, konstatējams, ka jautājumā par adoptētās personas tiesībām noskaidrot un zināt savu izcelsmi Latvija nav ierindojama vienā no augstākajām vietām, tomēr tā neaizņem arī pēdējās vietas. Tas ir saistīts ar to, ka Latvijā, pirmkārt, šādas tiesības vispār pastāv, personai sasniedzot pilngadību. Otrkārt, attiecīgā informācija ir pietiekami vispusīga, lai persona varētu izveidot pilnīgu priekšstatu par sevi. Treškārt, Latvijā līdz šim ne normatīvajā regulējumā, ne tiesu praksē nav novērojams, ka bērna bioloģisko vecāku interese saglabāt anonimitāti būtu pārāka par bērna interesēm.

Tomēr papildus izvērtējams, vai Latvijas tiesību aktos nebūtu jāsamazina vecuma cenzs, kad adoptētā persona var iegūt ziņas par savu izcelsmi. Kā redzams, atsevišķās valstīs šādas tiesības ir jau no 14 vai 16 gadiem. Tāpat izvērtējams, vai nav palielināms personu loks (piemēram, adoptētās personas priekšteči, pēcteči un mantinieki, bijušie bērna radnieki vai jebkura cita trešā persona), kurām varētu būt būtiska un objektīvi pamatota interese (piemēram, veselības apsvērumi) minētās informācijas noskaidrošanā.

Vienlaikus noskaidrojams, vai Dzimtsarakstu nodaļām nav uzliekams pienākums detalizētāk pārbaudīt laulības iesnieguma pieteicēju datus, konkrēti, iespējamo radniecību, tādējādi

nodrošinot Civillikuma 35. pantā minēto ierobežojumu⁷⁰⁴ ievērošanu, jo pašreizējā tiesiskā regulējuma ietvaros nav paredzēts, ka, pārbaudot dokumentus laulības noslēgšanai, tiek pārbaudīts iespējamās adopcijas fakts un līdz ar to arī potenciālo laulāto iespējamā radniecība.

Joprojām pastāv jautājums par personas tiesībām uz identitāti un adopcijas fakta atklāšanas mijiedarbību, proti, vai Latvijas tiesību aktos līdzīgi kā Itālijā nebūtu skaidri nosakāms pienākums informēt bērnu par adopcijas faktu.

Darbā pētāmā objekta ietvaros atbilde sniedzama uz pēdējo jautājumu, jo pārējie jautājumi, lai gan paši par sevi ir nozīmīgi personas identitātes veidošanā, iziet ārpus darba pamatjautājumu loka. Tāpat tie paver durvis citam patstāvīgam un apjomīgam pētījumam, ko autore nākotnē vēlētos veikt.

5.3. Adopcijas noslēpuma principa un adoptētāju atsevišķu tiesību kolīzija ar bērna tiesībām uz identitāti

Konstatējot, ka Latvijas tiesību aktos nav sniegta adopcijas legāļdefinīcija, tā tika izsecināta no adopciju reglamentējošām normām un attiecīgiem skaidrojumiem, proti, adopcija ir tāds ģimenisko attiecību nodibināšanas veids, kas paredz dabiskai radniecībai līdzvērtīgu personisko un mantisko juridisko saišu izveidi starp bērniem un vecākiem un rada ģimenisku vidi un audzināšanas apstākļus bez vecāku gādības palikušajiem bērniem, nodrošinot viņu pilnvērtīgu attīstību un augšanu.

Tomēr aplūkotā Latvijas tiesu prakse liecina par to, ka bērna intereses saglabāt savu patieso identitāti ir pakārtotas adoptētāju interesēm. Adoptētāja tiesības mainīt bērna vārdu, uzvārdu un personas koda otro daļu prevalē par bērna identitāti, kaut arī bērna identitāte kā tāda ir atzīta par aizsargājamu juridisko vērtību.

No minētā savukārt secināms, ka adopcijas un bērna tiesību uz identitāti mijiedarbības problemātiku Latvijas tiesiskajā realitātē veido divi aspekti – no vienas puses, bērna īstās vai sākotnējās identitātes saglabāšanas iespēja adopcijas gadījumā, no otras puses, pieeja informācijai par savu izcelšanos, kas izpaužas bērna tiesību uz identitāti un adopcijas fakta atklāšanas mijiedarbībā.

Adopcijas gadījumā bērna īstās vai sākotnējās identitātes saglabāšanas iespēja nav pilnībā nodrošināta, tas gan atsevišķos gadījumos tiek attaisnots ar nepieciešamību veicināt bērna iekļaušanos jaunajā ģimenē, kā arī individuālo gadījumu faktisko apsvērumu dēļ.

---

⁷⁰⁴ Civillikuma 35. panta pirmā daļa:

Aizliegta laulība radniekiem taisnā līnijā, brāļiem ar māsām un pusbrāļiem ar pusmāsām.

Skat.: Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

Savukārt attiecībā uz otro aspektu gan normatīvo aktu līmenī, gan no praktiskās piemērošanas viedokļa adoptētās personas tiesības uz identitāti, t. i., savas izcelsmes, vēstures, bioloģisko vecāku, adopcijas apstākļu un citu ar savu īsto identitāti saistīto apstākļu noskaidrošana, tiktu nodrošināta, ja vien būtu novērsta kolīzija starp vispārīgu adopcijas noslēpumu un jautājumu par adopcijas fakta atklāšanu.

Tāpēc turpmāk piedāvāti risinājumi problēmām, kas tika konstatētas, analizējot abus nosauktos aspektus, pirms tam norādot uz būtisku atkāpi problēmu risinājumā, kas būtu īpaši ņemama vērā, kā arī aplūkojot minētā konflikta alternatīvu risinājumu – atcelt adopcijas noslēpumu.

5.3.1. Būtiska piezīme adopcijas un bērna tiesību uz identitāti konflikta risinājumā

Nereti tiesību pētnieki, vispārīgi analizējot bērnu tiesības uz identitāti, mēdz apvienot adoptēto bērnu, mākslīgi ieņemto un glābējsilītē ievietoto bērnu tiesības,⁷⁰⁵ starp tām liekot vienādības zīmi. Vairāki zinātnieki mēdz automātiski bez detalizēta izvērtējuma paplašināt tiesības uz identitāti visiem – no adoptētajiem līdz mākslīgi ieņemtajiem vai citiem bērniem, kuru bioloģiskie un sociālie vecāki nav vienas un tās pašas personas.

Autores ieskatā, šādi pētījumi ir vērtējami kritiski, jo jautājuma komplicētības dēļ tiem būtu jābūt īpaši apjomīgiem un izvērštiem, pievēršot uzmanību katram tiesību aspektam. Katrai problēmsituācijai ir sava individuālā tiesību sakne un raksturs, kas rada atšķirīgas juridiskās sekas. Tomēr prakse liecina, ka minētie šķēršļi bērna tiesībām uz identitāti ir vērtēti kopumā, nevis atsevišķi. Šāda pavirša problēmjautājumu būtības izvērtēšana rada zināmas šaubas arī par piedāvāto risinājumu adekvātumu un piemērojamību. Autoresprāt, iepriekš nosaukto problēmu risinājumi, kas saistīti ar bērna tiesībām uz identitāti, ir atšķirīgi.

Tāpēc autore aicina rūpīgi izvērtēt piedāvāto risinājumu iespējamo analogisko piemērošanu citos jautājumos, kas varētu būt saistīti ar bērna identitāti, it īpaši minēto risinājumu attiecināšanu uz mākslīgi ieņemtajiem vai glābējsilītē ievietotajiem bērniem, kā arī uz paternitātes apstrīdēšanas un noteikšanas lietām utt.

Uzmanība uz analogijas iespējamiem riskiem vērsta apzināti, jo automātiska bērna tiesību uz identitāti piemērošana visiem sociālā riska bērniem nav iespējama arī tādēļ, ka, piemēram, adopcija un bērna mākslīgā ieņemšana pēc savas būtības ir divi dažādi institūti. Adopcijas mērķis ir nodrošināt ārpusģimenes aprūpē esošam bērnam ģimenisku vidi, tas ir ģimenes izveidošanas veids no jau esošiem indivīdiem. Savukārt bērna mākslīga ieņemšana ir vērsta uz jauna indivīda radīšanu nolūkā izveidot ģimeni. Citiem vārdiem sakot, adopcija ir ģimenes radīšanas substitūts, savukārt

---

⁷⁰⁵ Piemēram, skat.: Šķerberga O. Bērna tiesības zināt savu izcelsmi: tiesību apjoms un aktuālie problēmjautājumi. Socrates: Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls. Rīga, RSU, 2015., Nr. 1 (1). 64. – 69. lpp.

bērna mākslīgā ieņemšana – ģimenes radīšanas veids, darbība, kurai ir sava integritāte un specifika.⁷⁰⁶

Adopcija nodrošina bērnus ar pieaugušajiem, bet bērna mākslīgā ieņemšana – pieaugušos ar bērniem. Pārsvarā visos adopcijas gadījumos, izņemot otra laulātā bērna vai sava radnieka adopciju, abi adoptētāji ir bērna sociālie vecāki, savukārt bērna mākslīgās ieņemšanas gadījumā vismaz viens vecāks ir ģenētiski saistīts ar bērnu.⁷⁰⁷

Turklāt, ja adopcijas gadījumā, novēršot administratīvos šķēršļus, bērna iepriekšējo identitāti zināmā mērā ir iespējams atjaunot, tad glābējsilītē ievietoto bērnu patiesas identitātes noskaidrošana praktiski nav iespējama. Tātad acīmredzami šo problēmu risinājumiem jābūt dažādiem.

Jautājuma labākai izpratnei var minēt piemēru, kad atsevišķi zinātnieki, postulējot, ka bērna tiesības un brīvības nodrošināmas visiem bērniem bez jebkādas diskriminācijas, automātiski attiecinājuši adoptēto bērnu tiesības uz identitāti uz visiem bērniem, kuru izcelsmes vēsture nav zināma vai nav viennozīmīga. To piedāvātais risinājums, lai nodrošinātu visu bērnu tiesības uz identitāti, ir veikt ātru DNS paternitātes testu pirms katra bērna reģistrācijas.⁷⁰⁸ Pašsaprotami, ka šis zinātniskais raksts ne tikai neizturēja kritiku un tika pilnībā atspēkots ar citu zinātnieku pretargumentiem, bet bija arī par pamatu zinātniski akadēmiskam humoram. To pat salīdzināja ar Hārvardas Universitātes tiesību zinātnieces Glenas Kohenas (*Glenn Cohen*) populāro triviāli utopisko piemēru, ka “visiem, kas stājās dzimumattiecībās ar bērna ieņemšanas iespēju, jābūt oficiāli reģistrētiem, lai mātes un tēvi būtu ģenētiski saistīti ar bērnu pēc viņa dzimšanas”.⁷⁰⁹

Līdz šim visi mēģinājumi vispārināt bērna identitātes problēmu risinājumus ir bijuši aplami vai neefektīvi. Pēc autores domām, šajā jautājumā nav izgudrojama panaceja, bet gan katrā problēmsituācijā nepieciešams padziļināts izvērtējums ar individuāli piedāvātiem risinājumiem.

Apkopojot minēto, autore īpaši vērš uzmanību, ka turpmāk piedāvātie risinājumi ir attiecināmi tikai uz vietējās adopcijas lietām. Tie vienlaikus kalpo arī pētījuma pamatmērķa sasniegšanai – Latvijas adopcijas institūta kapacitātes izvērtēšanai, lai nodrošinātu bērna tiesības uz identitātes saglabāšanu.

---

⁷⁰⁶ Turkmendag I. The Donor-Conceived Child's "Right to Personal Identity": The Public Debate on Donor Anonymity in the United Kingdom. *Journal of Law and Society*, Vol.39, No.1, March, 2012, p. 72.

⁷⁰⁷ Van Bueren G. *The International Law on the Rights of the Child*. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998, p. 126.

⁷⁰⁸ Ravelingien A., Pennings, G. The Right to Know Your Genetic Parents: From Open-Identity Gamete Donation to Routine Paternity Testing. *American Journal of Bioethics*, Vol.13 (5), 2013, p. 33 – 41.

⁷⁰⁹ Angl.: “All people engaged in coital sex with a possibility of conception should be publicly registered, so that mothers and fathers could be genetically connected to any child upon birth”. Skat.: Cohen, I.G. Response: Rethinking sperm-donor anonymity: Of changed selves, non-identity, and one-night stands. *Georgetown Law Journal*, Vol.100 (2), 2012, p. 424 – 519.

5.3.2. Adopcijas un bērna tiesību uz identitāti konflikta alternatīvais risinājums

Diskusija par to, kā atrisināt konfliktu starp adopcijas noslēpuma principu un bērna tiesībām uz identitāti, neizbēgami noved pie jautājuma par adopcijas būtību un mērķi kā tādu. Tomēr, neiedziļinoties šīs diskusijas specifikā, jo tas nav šī darba mērķis, jāatzīmē, ka minētā konflikta atslēgas vārds ir adopcijas noslēpums. Tāpēc, pirms precizēt autores nostāju šajā jautājumā, nepieciešams minēt, ka tiesību zinātnieki nav vienisprātis par adopcijas noslēpuma būtību. Vieni uzskata, ka adopcijas noslēpums, tostarp arī adoptējamā bērna vārda maiņa, ir atbalstāma un vitāli svarīga, savukārt otri ir kategoriski pret to, norādot, ka tam nav jāietekmē bērna un vecāka tiesiskās attiecības (*parentage*).

Runājot par tiesību zinātniekiem, kas ir par adopcijas noslēpumu, kā piemēru varētu minēt zvērinātu advokātu Ievas Ramiņas un Leldes Švāģeres rakstu "Par adoptējamā bērna vārdu maiņu", kurā autores atzīst, ka adopcija, kas paredz jaunus vecākus, jaunu dzīvesvietu, iespējams, arī jaunus brāļus un māšas, būtībā ir bērna identitātes maiņas sastāvdaļa, un norāda, ka vēlme saglabāt un uzsvērt pamesta bērna identitāti ir pretēja jebkādiem morāles principiem. Turklāt aizliegums mainīt bērna vārdu varētu apdraudēt adopcijas noslēpuma saglabāšanu.⁷¹⁰

Autore nevar piekrist zvērinātu advokātu viedoklim, ka tieši ģimenei piemērots vārds palīdz bērnam integrēties jaunajā vidē un ka, nesot šo vārdu, bērns jutīsies kā daļa no ģimenes. Autores ieskatā, ģimenei atbilstoša vārda piešķiršana ļoti maz var ietekmēt bērna integrēšanos ģimenē, tas drīzāk ir atkarīgs no paša bērna psihoemocionālā stāvokļa un gatavības iekļauties jaunajā vidē, kā arī no adoptētāju prasmes un spējas sniegt bērnam atbilstošu palīdzību ienākšanai viņu ģimenē, nodrošinot psiholoģisko labsajūtu. Autore pauž neizpratni par to, kā tieši bērna vārda maiņa varētu palīdzēt bērnam iejusties jaunajā vidē, jo bērna integrēšanās ģimenē ir komplicēts process, kas ir atkarīgs no visu dalībnieku veiksmīgas līdzdarbošanās, savukārt vārda maiņa ir bērna personalizējošo datu noliegums, un šie divi aspekti nav savstarpēji saistīti.

Turpinājumā jāatzīmē, ka starp tiesību zinātniekiem ir arī tādi, kas kategoriski iebilst ne tikai pret adopciju noslēpumu, bet arī pret adopciju kā tādu. Starp šiem zinātniekiem īpaši pieminams Stratklaidas (*Strathclyde*) Universitātes Glāzgovā tiesību zinātņu profesors un bērnu tiesību eksperts Kenets Maknorijjs (*Kenneth McK Norrie*). Profesors, adopciju raksturo gan kā radošu, gan iznīcinošu, jo ar adopciju tiek nodibinātas bērna un vecāka tiesiskās attiecības, kas ne tikai aizstāj, bet būtībā arī iznīcina jau eksistējošās bērna un vecāka attiecības, proti, vienas personas vecāka

---

⁷¹⁰ Ramiņa I., Švāģere L. Par adoptējamā bērna vārdu maiņu. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/ieva-ramina-lelde-svagere-par-adoptejama-berna-varda-mainu.d?id=43445839> (aplūkots 23.03.2016.).

tiesības un pienākumi tiek nodoti citai personai. Taču tas ir izdevīgi tikai bērna jaunajiem vecākiem, jo bērns no tā praktiski neko neiegūst.⁷¹¹

K. Maknorijs, analizējot situācijas, kad tiek adoptēts otra laulātā bērns, uzskata, ka šādā veidā ar adopcijas tiesisko regulējumu bērna un vecāka tiesiskās attiecības tiek jauktas ar audzināšanu. Bērnam jau ir tiesiski izveidotās ģimeniskās attiecības ar *rezidējošo* vecāku un sociāli izveidotās ģimeniskās attiecības ar tēva vai mātes partneri – tā saucamo audžuvecāku. Lai gan bērns varētu arī iegūt kādu labumu, ja šādas sociālās attiecības tiktu pārveidotas tiesiskajās attiecībās, pēc profesora ieskatiem, tam nav jābūt sasniedzamam ar adopcijas ekstrēmismu.

Saistībā ar adopcijas noslēpumu K. Maknorijs norāda, ka, maldinot bērnu, ka viņa bioloģiskie vecāki vairs nav viņa vecāki, adoptētāji rada bērnam neskaidrību, jo viņš sava vecuma un brieduma pakāpes dēļ ļoti bieži nesaprot starpību starp tiesisko un faktisko patiesību. Adoptētājiem drīzāk vajadzētu veicināt bērnam izpratni, ka, lai gan minētās personas ir viņa vecāki, viņiem vairs nav nekādas *varas* pār bērnu. Tādējādi tā vietā, lai pārrakstītu bērna vēsturi, viens no adoptētāju primārajiem uzdevumiem būtu palīdzēt bērnam pieņemt viņa pagātni.⁷¹²

Kopumā jāatzīmē, ka profesors un bērnu tiesību eksperts K. Maknorijs, analizējot adopcijas būtību, vietām ir diezgan kardināls un kategorisks, tomēr gan viņa, gan daudzu citu tiesību zinātnieku galvenais secinājums, ka adopcijas noslēpums būtu jāizslēdz, ir samērā loģisks un adekvāts, tas ir analīzes vērts.

Tieši šo un citu iemeslu dēļ Tieslietu ministrija vēl 2012. gada februārī rosināja diskusiju sabiedrībā par to, vai būtu saglabājama tolaik spēkā esošā Civillikuma 172. panta otrās daļas redakcija, kas ļauj adoptētājam mainīt adoptējamā vārdu, ja tas neatbilst adoptētāja tautībai vai ir grūti izrunājams. Minētās diskusijas pamatā bija vēlme atrast kopsaucēju starp sabiedrībā valdošiem uzskatiem, kas, no vienas puses, atbalstīja adopcijas noslēpumu, bet, no otras puses, uzskatīja, ka no bērna psiholoģiskā viedokļa adopcijas noslēpums jau pats par sevi ir pretrunā ar bērna veiksmīgu psiholoģisku vai emocionālu attīstību.⁷¹³

Lai gan attiecīgie grozījumi Civillikumā netika atbalstīti Saeimas trešajā lasījumā, autore ieskatā, jautājums par adopcijas noslēpumu joprojām ir aktuāls, turklāt autore nesteigtos apgalvot, ka līdz ar adopcijas noslēpuma izslēgšanu tiktu atrisinātas adoptētā bērna identitātes problēmas, kā arī precīzē savu nostāju par adopcijas noslēpuma mijiedarbību ar bērna tiesībām uz identitāti, uzskatot, ka minētie jēdzieni varētu eksistēt vienlaikus, neizslēdzot viens otru.

---

⁷¹¹ Norrie K. McK. Adoption and the Child's Right to Identity. 4th World Congress on Family Law and Children's Rights. Cape Town, 20-23 March, 2005. https://www.childjustice.org/index.php?option=com_edocman&view=document&id=186&Itemid=&lang=en (accessed 12.06.2019.).

⁷¹² Turpat.

⁷¹³ Rāgs S. Vai adoptētājam būtu piešķiramas brīvas tiesības mainīt adoptējamā bērna vārdu? Latvijas Vēstneša portāls "Par likumu un valsti". Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/emuari/649-vai-adoptetajam-butu-pieskiramam-brivas-tiesibas-mainit-adoptejama-berna-vardu/> (aplūkots 15.06.2019.).

5.3.3. Bērna identitātes saglabāšana: adoptētāju atsevišķu tiesību un bērna tiesību uz identitāti konflikta risinājums

Iepriekš tika secināts, ka bērna tiesības uz savas patiesās identitātes saglabāšanu nav pilnībā nodrošinātas. Analizētā tiesu prakse adopcijas lietās liecina, ka samērā bieži bez objektīva pamatojuma tiek mainīts bērna vārds un visos gadījumos tiek mainīts bērna uzvārds un personas koda otrā daļa, kā arī mainās ieraksts par bērna vecākiem. Tas atsevišķos gadījumos ir attaisnojams ar nepieciešamību veicināt bērna iekļaušanos jaunajā ģimenē, kā arī individuālo gadījumu faktisko apsvērumu dēļ.

Tomēr, autores ieskatā, šai jaunajai identitātei nav jārodas uz vecās identitātes rēķina. Tas gan nenozīmē, ka būtu jāparedz aizliegums mainīt bērna vārdu un uzvārdu, bet gan to vajadzētu pieļaut tikai tad, kad tas ir objektīvi pamatots, nepakārtojot bērna identitāti adoptētāju interesēm. Bērna personalizējošo datu maiņa būtu jāpieļauj tikai tad, ja tā patiešām sekmēs bērna labāku iekļaušanos jaunajā vidē, ar nosacījumu, ka bērnam tiek nodrošināta iespēja zināt un izprast savu pagātņi. Būtu jāatsakās no tiesu praksē konstatētas tendences, ka adoptētāji izvēlas mainīt bērna vārdu tikai tādēļ, ka tas, viņuprāt, ir nepiemērots.

Civillikuma 171. panta pirmā daļa noteic, ka adopcija uzskatāma par notikušu, tiklīdz tiesa to apstiprina.⁷¹⁴ Tas nozīmē, ka adopcija sāk darboties no tās apstiprināšanas brīža un tai nav atpakaļejošā spēka vai rakstura. Tādēļ adopcija neizdzēš un negroza bērna pagātņi, ar adopciju nav iespējams mainīt bērna izcelšanos. Toties, adoptētājam darbojoties kopīgi ar bērnu, ir iespējams izveidot jaunu nodaļu bērna dzīvē, jaunu identitāti, kas cienītu viņa vēsturi un izcelsmi, jo bērns ir cieņas vērts.

Tāpēc pat tajos gadījumos, kad, piemēram, bērnam atradenim vārdu ir piešķīrusi iestāde, būtu īpaši jāizvērtē adoptētāju lūgums to mainīt, pamatojoties uz apsvērumu, ka tikai viņiem kā jaunajiem bērna vecākiem ir tiesības dot bērnam vārdu, nevis slimnīcai vai bāriņtiesai. Tas, ka bērnam vārdu piešķīrusi iestāde, arī ir bērna vēstures neizdzēšams un nenovēršams fakts, kas būtu jārespektē.

Ja jau tiek postulēts, ka adopcija Latvijā, pirmkārt, pastāv tāpēc, lai nodrošinātu labvēlīgu un ģimenisku vidi bez vecāku gādības palikušam bērnam, ka adopcija nozīmē “mēs – bērniem”, nevis “bērni – mums”, tad attiecīgi jāatceļ prakse, kad bērni tiek pārsaukti un viņu personalizējošie dati mainīti tikai pēc adoptētāju ieskatiem un patikas.

Rezumējot minēto, secināms, ka spēkā esošais adopcijas normatīvais regulējums lielā mērā jau paredz iespēju bērnam saglabāt viņa identitāti, ja vien adoptētāji to vēlētos. Autores ieskatā, attiecībā uz normatīvo regulējumu vienīgā problēma ir saskatāma Civillikuma 172. panta trešās

---

⁷¹⁴ Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

daļas pirmajā teikumā, t.i., “pēc adoptētāju lūguma tiesa var atļaut mainīt arī adoptējamā personas kodu”.⁷¹⁵ Tas būtu izslēdzams, jo, kaut arī no 2017. gada 1. jūlija visām personām, par kurām tiks iekļautas ziņas Iedzīvotāju reģistrā (t. i., tiks veikta personas pirmuzskaite) piešķirs individuālu personas kodu,⁷¹⁶ tas nemaina adoptētāja tiesības mainīt adoptējamā bērna personas kodu.

Lai risinātu pārējās konstatētās problēmas, jāmaina tiesu prakses tendences, kas ir īpaši komplikēts jautājums, jo saskaņā ar likuma “Par tiesu varu” 10. panta pirmo daļu, spriežot tiesu, tiesneši ir neatkarīgi un pakļauti tikai likumam. Tāpēc ne autores viedoklis, ne Tieslietu ministrijas kā vadošās valsts pārvaldes iestādes tieslietu (tiesību politikas un tiesu administrēšanas) nozarēs⁷¹⁷ apkārtraksta izplatīšana tiesām nav saistoša. Taču autore pauž cerību, ka viņas viedoklis tiks tiesnešiem vismaz pārdomāt bērna identitātes problemātiku, detalizētāk vērtēt nepieciešamību mainīt bērna personalizējošos datus, aizdomāties, kā intereses – bērna vai adoptētāja – būtu nodrošināmas vispirms.

Viens no veidiem, kā zināmā mērā varētu ietekmēt tiesnešus *no iekšpuses* un pievērst viņu uzmanību adopcijas problemātikai saistībā ar bērna tiesībām uz identitāti, ir rīkot apmācības. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta pirmajā daļā noteikts, ka speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā ir nepieciešamas arī tiesnesim.⁷¹⁸ Savukārt Ministru kabineta 2014. gada 1. aprīļa noteikumu Nr. 173 “Noteikumi par kārtību, kādā apgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu” 7. punkts paredz, ka izglītības programmas tēmas un apjomu nosaka atbilstoši konkrētajā programmā apmācāmo speciālistu profesijai un profesionālās darbības specifikai, bet tajā var iekļaut tēmu par vecāku un bērnu tiesībām un pienākumiem.⁷¹⁹ Tātad, no vienas puses, likums jau paredz, ka tiesnesim jāapgūst speciāla apmācība par ģimenes un bērna tiesībām.

Tomēr, no otras puses, saskaņā ar labklājības ministra apstiprināto profesionālās kvalifikācijas pilnveides izglītības programmu paraugu speciālo zināšanu apguvei bērnu tiesību aizsardzības jomā 40 akadēmisko stundu apmērā (tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem)⁷²⁰ un 24 akadēmisko stundu apmērā konstatēts, ka attiecīgo tēmu vidū ar bērna tiesībām uz identitāti saistītie jautājumi adopcijas gadījumā parādījās vien 2017. gadā. Tāpēc attiecīgajā izglītības

---

⁷¹⁵ Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.

⁷¹⁶ Balode L. No jūlija sāks piešķirt jaunos personas kodus. Latvijas Vēstneša portāla skaidrojumi. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/288359-no-julija-saks-pieskirt-jaunos-personas-kodus-2017> (aplūkots 15.06.2019.).

⁷¹⁷ Tieslietu ministrijas nolikums : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. 13. maijs, Nr. 70.

⁷¹⁸ Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 19. jūlijs, Nr. 199/200.

⁷¹⁹ Noteikumi par kārtību, kādā apgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2014. gada 9. aprīlis, Nr. 71.

⁷²⁰ Labklājības ministra 2015. gada 25. augusta rīkojums Nr. 70 “Par izglītības programmu paraugu apstiprināšanu speciālo zināšanu bērnu tiesību aizsardzības jomā apguvei”. Pieejams: <http://mail.lm.gov.lv/web/library.nsf/36be6e10494a87fcc2256ade00399621/1d96edab9c0238bfc2257eac00280bad?OpenDocument> (aplūkots 15.06.2019.).

programmā būtu aizvien efektīvāk iesaistāmi speciālisti, tostarp tiesneši un advokāti, kas skata bērnu lietas.

Bažas raisa arī tas, ka līdz 2015. gada jūlijam tikai neliela daļa tiesnešu bija izgājuši minēto speciālo apmācību, t.i., no vairāk nekā 500 tiesnešiem kvalifikācijas pilnveides programmu bērnu tiesību aizsardzībā izgājuši vien 100.⁷²¹ Autore pauž cerību, ka jau apzinātais risinājums, proti, nodrošināt attiecīgo kursu apguvi visiem tiesnešiem līdz 2017. gadam,⁷²² tiks īstenots un tas kopā ar minētās programmas uzlabošanu sekmēs tiesnešu izpratni par bērna tiesībām uz identitāti.

Bērna tiesības uz savas patiesās identitātes saglabāšanu var uzlabot arī no cita rakursa, proti, nodrošinot, ka visi potenciālie adoptētāji apgūst speciālo apmācības programmu, kas aptver arī bērna identitātes jautājumu, t.i., bērna identitātes nozīmi.

Pašlaik potenciālajiem adoptētājiem nav noteikts apgūt speciālo apmācības programmu, kā tas, piemēram, ir potenciālajām audžuģimenēm.⁷²³ Taču 2014. gadā nevalstiskā organizācija – centrs “Dardedze”, īstenojot Labklājības ministrijas ieceri, kā pilotprojektu izstrādāja un īstenoja apmācību programmu, kurā piedalījās gan topošie, gan esošie adoptētāji.⁷²⁴ Minētā projekta ietvaros tika iekļautas arī tēmas par bērna identitāti, viņa pagātņi.⁷²⁵

Pozitīvi vērtējams, ka 2015. gada 3. martā valdība apstiprināja Konceptiju par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu,⁷²⁶ kas tai skaitā paredz turpmāko četru gadu laikā veikt attiecīgas izmaiņas, nodrošinot visu potenciālo adoptētāju apmācības pirms statusa piešķiršanas, lai potenciālie adoptētāji iegūtu zināšanas par adopcijas procesu kopumā un turpmāko bērna audzināšanu ģimenē.⁷²⁷

Autore pauž cerību, ka intensīvāka tiesnešu iesaiste apmācības programmā, kā arī paredzētā potenciālo adoptētāju apmācības programmas izstrāde un īstenošana sekmēs bērnu tiesību ievērošanu un iespēju saglabāt savu patieso identitāti.

---

⁷²¹ Tikai neliela daļa tiesnešu izgājuši obligāto apmācību par bērnu tiesību aizsardzību. Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/568873-tikai-neliela-dala-tiesnesu-izgajusi-obligato-apmacibu-par-bernu-tiesibu- aizsardzibu> (aplūkots 15.06.2019.).

⁷²² Turpat.

⁷²³ Saskaņā ar Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumiem Nr.1036 "Audžuģimenes noteikumi" potenciālajām audžuģimenēm (personām) pirms statusa iegūšanas (bāriņtiesas pieņemtais lēmums par statusu) ir jāiziet obligātās audžuģimeņu apmācības, kopumā apmeklējot 68 akadēmiskās stundas un kursa beigās kārtojot pārbaudes darbu.

Skat.: Audžuģimenes noteikumi : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. 29. decembris, Nr. 207.

⁷²⁴ Adoptētāju apmācības joprojām atkarīgas no naudas iespējām. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/adoptetaju-apmacibas-joprojam-atkariigas-no-naudas-iespejam.a80672/> (aplūkots 15.06.2019.).

⁷²⁵ Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas iepirkuma VBTAI 2015/1-18/3 "Potenciālo adoptētāju apmācību organizēšana un vadīšana" nolikums. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Potencialo-adoptetaju-apmacibas-2015.doc (aplūkots 15.06.2019.).

⁷²⁶ Par koncepciju "Par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu" : MK rīkojums, Nr.114. Latvijas Vēstnesis, 2015. 11. marts, Nr. 50.

⁷²⁷ Koncepcija par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu, pieņemta ar MK rīkojumu Nr. 114. Latvijas Vēstnesis, 2015. 11. marts, Nr. 50.

5.3.4. Adopcijas fakta atklāšana: adopcijas noslēpuma principa un bērna tiesību uz identitāti konflikta risinājums

Iepriekšējās sadaļās tika izvērtēta personas identitātes būtība, veikta tiesību normu analīze, noskaidroti šo tiesību saturu veidojošie elementi utt., tika secināts, ka personas identitātei ir īpaša nozīme katra cilvēka dzīvē. Latvijas adopcijas tiesiskā regulējuma apskats norāda uz to, ka Latvijā tiek respektētas personas tiesības uz identitāti, arī personai (bērnam) principā ir iespēja noskaidrot savu izcelsmi, tomēr paliek atklāts jautājums – kā panākt šo bērna tiesību uz savas identitātes saglabāšanu praktisku piemērošanu, proti, reālu šo tiesību baudīšanu, ja personai (bērnam) netiek atklāts adopcijas fakts. Kā var nodrošināt personas tiesību uz identitāti ievērošanu, ja paralēli nepastāv pienākums atklāt adopcijas faktu. Šeit jāņem vērā, ka minētais attiecas tikai uz maziem bērniem vai bērniem, kuri dažādu fizioloģisku un psiholoģisko apstākļu dēļ nespēj atcerēties vai saprast adopcijas faktu.

Latvijā nav veikti pētījumi par gadījumu skaitu, kad bērniem tika atklāts adopcijas fakts, tāpēc problēmas ilustrēšanai par pamatu tiks ņemti vērā pētījumi, kas veikti citās valstīs. Proti, Lielbritānijā, kur tiesiskajā regulējumā ir iestrādātas personas tiesības saņemt identificējošu informāciju par saviem vecākiem. Izrādās, ka tikai 5 % gadījumu bērni tika informēti par viņu ģenētisko izcelsmi. Tikpat zemi rādītāji ir arī Itālijā (tuvu 0 %), Spānijā (4 %), kā arī Zviedrijā (11 %), kur attiecīgais regulējums tika iestrādāts jau 1985. gadā. Nedaudz lielāki rādītāji ir Nīderlandes Karalistē un Austrālijā – aptuveni 23 %.⁷²⁸

Latvijas adopcijas speciālisti, proti, Labklājības ministrija kā vadošā Latvijas valsts pārvades iestāde bērnu un ģimenes tiesību jomā, kā arī bāriņtiesu darbinieki norāda, ka pārrunās ar adoptētājiem gandrīz vienmēr tiek ieteikts pēc iespējas ātrāk informēt bērnu par adopcijas faktu, pirms tam pārrunājot veidu un laiku ar psihologu vai sociālo darbinieku, kā arī sagatavojot bērnu.⁷²⁹ Uz problēmām ar adopcijas noslēpuma sekām, kas tādējādi būtu pārskatāmas, norādīts arī Latvijas oficiālajā ziņojumā Eiropas Komisijai.⁷³⁰ Taču minētie viedokļi, lai gan paši par sevi tie ir nozīmīgi, nav saistoši adoptētājiem, bet drīzāk kalpo par metodiskajiem ieteikumiem vai vadlīnijām. Tāpēc tie nevar atrisināt konfliktu starp adopciju un bērnu tiesībām uz identitāti.

Atbildot uz jautājumu, kā var nodrošināt bērna tiesības uz identitāti, ja paralēli pastāv adopcijas noslēpums un attiecīgi nepastāv pienākums atklāt adopcijas faktu, cits šķietami vieglāks

⁷²⁸ Cowden M. "No Harm, No Foul": A Child's right to know their Genetic Parents. *International Journal of Law, Policy and the Family*, Vol.26 (1), 2012, p. 112.

⁷²⁹ Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai. Skaidrojums, Latvijas Vēstnesis. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/201258> (aplūkots 15.06.2019).

⁷³⁰ Comparative Study Relating to Procedures for Adoption Among the Member States of the European Union, Practical Difficulties Encountered in this Field by European Citizens within the Context of the European Pillar of Justice and Civil Matters and Means of Solving these Problems and of Protecting Children's Rights, No. JLS/2007/C4/017-30-CE-0157325/00-64. European Commission's Directorate General Justice, Freedom and Security, 2007, p. 291. Available from: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_adoption_legal_analysis_en.pdf (accessed 15.06.2019.).

risinājums būtu pilnveidot normatīvi tiesisko regulējumu un atcelt adopcijas noslēpumu, uzliekot par pienākumu adoptētājiem atklāt adopcijas faktu, kā tas, piemēram, ir iepriekš aplūkotajā Itālijas tiesiskajā regulējumā.⁷³¹ Provizorisku normatīvā tiesību akta normu varētu papildināt, norādot, ka tas ir darāms pakāpeniski, atbilstoši sagatavojot bērnu, izvēloties piemērotāko veidu un laiku, kā arī ievērojot bērna intereses.

Taču, kā tika atzīts jau 1996. gadā un uz ko norāda vairāki mūsdienu bērnu tiesību pētnieki, problēma ir tā, ka bērna tiesības uz identitāti un pienākums atklāt adopcijas faktu ir dažādu kategoriju jēdzieni.⁷³² Proti, personas tiesības uz identitāti ir juridiskā vērtība (tiesību norma), bet pienākums atklāt adopcijas faktu – morāles pienākums (morāles norma).⁷³³ Šajā gadījumā tiesību norma drīzāk ir kā prasījuma tiesības, kuras atzīst tiesiskais regulējums, savukārt morāles norma ir norma, kas eksistē neatkarīgi no tiesiskā regulējuma. Abas šīs tiesības izriet no morāles pienākuma, taču veids, kā tās ir praktiski izpildāmas, veido šo tiesību būtisku savstarpēju atšķirību.⁷³⁴ Tiesību normu īstenošanu nodrošina valsts, savukārt morāles normu piemērošanu ar morālu sankciju palīdzību sekmē pati sabiedrība.⁷³⁵

Neskatoties uz minēto, autore aizstāv viedokli, ka, iztulkojot attiecīgās tiesību normas, adoptētajai personai tomēr ir juridiski atzīstamas tiesības būt informētai par adopcijas faktu. Šīs tiesības pastāv neatkarīgi no tā, vai un kā adoptētāji ievēro savu morāles pienākumu informēt bērnu par adopcijas faktu. Minētā tēze izriet no šādiem apsvērumiem.

Iepriekš veiktā tiesību normu analīze norāda uz to, ka Latvijā, pirmkārt, ir nodrošinātas personas tiesības uz identitāti, kas ietver tiesības zināt savu izcelsmi un, izcelšanās apstākļus. Tāpat ir nodrošinātas adoptētās personas tiesības iegūt informāciju par saviem bioloģiskajiem vecākiem, kā arī citu informāciju par adopcijas apstākļiem. Tātad tiesībām zināt un tiesībām noskaidrot ir juridiskais statuss, tās ir juridiski atzītas. Būtiski, ka atšķirībā no mākslīgi ieņemtajiem, glābējsilītē ievietotajiem vai citiem bērniem, kuru bioloģiskie vecāki un sociālie vecāki nav vienas un tās pašas personas, adoptētā bērna tiesības zināt savu bioloģisko vecāku identitāti veido divas sastāvdaļas, divas juridiski atzītas tiesības, t. i., tiesības zināt savas izcelšanās apstākļus un tiesības saņemt informāciju par saviem bioloģiskajiem vecākiem.⁷³⁶

---

⁷³¹ Itālijas likuma Nr. 184/1983 par bērna tiesībām uz ģimeni 28. panta pirmajā daļā noteikts, ka adoptētāji brīvprātīgi un pēc saviem ieskatiem vislabākā veidā informē nepilngadīgo adoptēto bērnu par viņa situāciju. Skat.: Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.

⁷³² Freeman M. The New Birth Right? Identity and the Child of the Reproduction Revolution. *The International Journal of Children's Rights*, Vol. 4, 1996, p. 273 – 297.

⁷³³ Frith L. Donor Conception and Mandatory Paternity Testing: The Right to Know and the Right to be Told. *The American Journal of Bioethics*, Vol. 13 (5), 2013, p. 51.

⁷³⁴ Feinberg J. The Nature and Value of Rights. Book: *Rights, Justice, and the Bounds of Liberty: Essays in Social Philosophy*. Princeton: Princeton University Press, 1980, p. 148.

⁷³⁵ Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2010, 72.–73. lpp.

⁷³⁶ Frith L. Beneath the rhetoric: The role of rights in the practice of non-anonymous gamete donation. *Bioethics*, Vol. 15, No. 5/6, 2001, p. 479.

No minētā secināms, ka līdztekus metodiskajiem ieteikumiem un tā saucamajai labajai praksei adopcijas lietās tiesības zināt savu izcelsmi un tiesības to noskaidrot veido trešās patstāvīgās tiesības – tiesības būt informētam par adopcijas faktu. Šīs tiesības atšķirībā no adoptētāju pienākuma atklāt adopcijas faktu, nav uzskatāmas tikai par morāles normu, bet gan par tiesību normu, par kuras nodrošināšanu ir atbildīga valsts. Autore uzskata, ka tiesības būt informētam par adopcijas faktu nav nepieciešams pozitīvizēt, jo tās jau ir izsecināmas, iztulkojot tiesību normas, turklāt to ierakstīšana normatīvajā aktā neuzlabos to īstenošanu.

Minētais rada vairākus loģiskus jautājumus. Pirmkārt, vai šāds secinājums nenonāk pretrunā ar Krimināllikuma 169. pantā noteikto par adopcijas noslēpuma izpaušanu pret adoptētāja gribu.⁷³⁷ Kā jau iepriekš minēts, Civillikuma regulējums paredz, ka ziņas par adopciju nav izpaužamas bez adoptētāja piekrišanas līdz bērna pilngadībai. Tātad Krimināllikumā noteiktais aizliegums un adopcijas noslēpums izbeidzas līdz ar adoptētās personas pilngadības sasniegšanu. Autores ieskatā, tā saucamās jaunās pastāvīgās tiesības, proti, tiesības būt informētam par adopcijas faktu, sāk darboties brīdī, kad izbeidzas adopcijas noslēpums un ar to saistītais krimināltiesiski aizsargātais aizliegums.

Savukārt otrais jautājums ir, kā nodrošināt bērna tiesības būt informētam par adopcijas faktu. Tas ir komplicēts jautājums, jo ir skatāms kontekstā un sistēmiski ar Latvijas likuma noteikumu, ka ziņas par adopciju nav izpaužamas līdz bērna pilngadībai. Tātad tiesībām būt informētam par adopcijas faktu ir tā saucamais vecuma cenzs, citiem vārdiem sakot, tās piemīt adoptētajai personai, tikai sasniedzot pilngadību. Līdz ar to, piemēram, bāriņtiesai nevar uzlikt par pienākumu sekot šo tiesību ievērošanai, jo bāriņtiesa atbilstoši kompetencei ir atbildīga par bērna aprūpi ģimenē divus gadus pēc adopcijas apstiprināšanas un vispārīgi par bērna tiesību un interešu ievērošanu ģimenē.⁷³⁸

Tomēr, autores ieskatā, efektīvākai šī jautājuma risināšanai būtu iesaistāma tieši bāriņtiesa. Pirmkārt, saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 33. panta pirmās daļas 1. punktu par personas atzīšanu par adoptētāju lemj bāriņtiesa.⁷³⁹ Atbilstoši Ministru kabineta 2003. gada 11. marta noteikumu Nr. 111 “Adopcijas kārtība” 18. un 19. punktam bāriņtiesa vismaz sešus mēnešus veic ģimenes izpēti, izvērtē adopcijas motivāciju, ģimenes locekļu spējas izaudzināt bērnu, kā arī nosūta adoptētāju pie psihologa saņemt atzinumu par personas piemērotību adopcijai.⁷⁴⁰ Tātad tieši bāriņtiesa ir tā iestāde,

⁷³⁷ Krimināllikums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 8. jūlijs, Nr. 199.; Ziņotājs, 1998. 4. augusts, Nr. 15.

⁷³⁸ Bāriņtiesu likuma 4. panta otrā daļa:

Bāriņtiesa prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību. 34. panta trešā daļa:

Adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesa divus gadus pēc adopcijas apstiprināšanas uzrauga bērna aprūpi ģimenē.

Skat.: Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10. augusts, Nr. 15.

⁷³⁹ Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10. augusts, Nr. 15.

⁷⁴⁰ Adopcijas kārtības 18. punkts:

kas jau sākotnējā stadijā, vērtējot potenciālos adoptētājus, ir gan tiesīga, gan atbildīga par to, lai noskaidrotu adoptētāju attieksmi pret adopcijas fakta atklāšanu bērnam. Ja bāriņtiesa pat pēc psihologa iesaistīšanas joprojām konstatē negatīvu un noliedzošu potenciālā adoptētāja nostāju šajā jautājumā, autores ieskatā, bāriņtiesai būtu īpaši jāizvērtē adoptētāja statusa piešķiršana, jo, ja potenciālais adoptētais neizprot bērna vajadzību zināt savu izcelsmi un pieņemt savu pagātņi, rodas pamatotas šaubas par šāda adoptētāja spējām nodrošināt pilnvērtīgu bērna audzināšanu un attīstību, kas neaprobežojas tikai ar bērna pamatvajadzību apmierināšanu. Šādi ir iespējams jau sākotnēji atsijāt tos adoptētājus, kas nespēj ievērot bērna tiesības būt informētam par adopcijas faktu.

Otrkārt, Bāriņtiesu likuma 34. panta trešā daļa un 57. panta pirmā daļa paredz, ka adoptētāja dzīvesvietas bāriņtiesa lemj par bērna nodošanu adoptētāja aprūpē un uzraudzībā līdz adopcijas apstiprināšanai (pirmsadopcijas aprūpe) un adopcijas atbilstību bērna interesēm, kā arī divus gadus pēc adopcijas apstiprināšanas uzrauga bērna aprūpi ģimenē.⁷⁴¹ Līdz ar to tieši šajā periodā, kad bāriņtiesa vēl ir atbildīga par adopcijas procesa norisi, bāriņtiesai, ja tas netika darīts pirms tam, būtu jāveic pārrunas ar adoptētājiem, norādot un izskaidrojot nepieciešamību pēc iespējas ātrāk atklāt bērnam adopcijas faktu.

Diskutabls ir jautājums, vai piedāvātais risinājums iestrādājams Bāriņtiesu likumā vai metodiskajā ieteikumā bāriņtiesām. Autores pieredze bāriņtiesu uzraudzībā un metodiskajā vadībā liecina par to, ka ar attiecīgā metodiskā materiāla izstrādi principā būtu pietiekami, taču, ievērojot atsevišķu bāriņtiesu nostāju ignorēt izstrādātos metodiskos ieteikumus, atbilde uz šo jautājumu rodama bāriņtiesu un bērnu tiesību speciālistu konsijā.

Apsverot citus iespējamus risinājumus, piemēram, modelējot situāciju, kad bāriņtiesa veiktu atkārtotas pārrunas ar adoptētājiem par adopcijas fakta atklāšanu tieši pirms bērna pilngadības sasniegšanas,⁷⁴² secināms, ka šajā situācijā, kad ir beigusies bāriņtiesas uzraudzība, minētais varētu radīt privātās dzīves neaizskaramības pārkāpumu, t.i., nepastāvot tiešam formālam

---

Pēc adopcijas pieteikuma un attiecīgo dokumentu saņemšanas bāriņtiesa pārbauda iesniegtos dokumentus un veic ģimenes izpēti, to skaitā:

1. izvērtē adopcijas motivāciju, ģimenes locekļu savstarpējās attiecības un spējas izaudzināt bērnu;
2. noskaidro adoptētāja ģimenes dzīves apstākļus un izvērtē adoptētāja materiālo stāvokli;
3. pieprasa informāciju par Sodū reģistrā iekļautajām ziņām attiecībā uz adoptētāju;
4. nosūta adoptētāju pie psihologa saņemt atzinumu par personas piemērotību adopcijai.

19. punkts:

Bāriņtiesa vismaz sešus mēnešus veic adoptētāja ģimenes izpēti, ja nepieciešams, lūdzot speciālistu konsultāciju. Izņēmuma gadījumā bāriņtiesa ģimenes izpēti var veikt īsākā laikā, to īpaši motivējot lēmumā.

Skat. Adopcijas kārtība : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. 21. marts, Nr. 45.

⁷⁴¹ Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10.augusts, Nr. 15.

⁷⁴² Piemēram, Bāriņtiesu likuma 33. panta ceturtais daļa paredz, ka bāriņtiesa sešus mēnešus pirms bērna pilngadības sasniegšanas informē aizbilstamo un pašvaldības sociālo dienestu par sociālo garantiju saņemšanu. Pēc analogijas ar minēto likuma noteikumu iespējams noteikt, ka, ja bērnam līdz šim netika atklāts adopcijas fakts, bāriņtiesa sešus mēnešus pirms bērna pilngadības sasniegšanas informē adoptētājus par nepieciešamību atklāt bērnam adopcijas faktu, nepieciešamības gadījumā nodrošinot psihologa atbalstu un palīdzību.

bērna dzīvības vai veselības apdraudējumam, bāriņtiesa nepamatoti iejauktos ģimenes privātajā dzīvē.

Pārrunājot apzinātos problēmjautājumos ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības Bāriņtiesu un audžuģimeņu departamenta direktori Valentīnu Gluščenko, eksperte arī uzsvēra nepieciešamību nodrošināt pēc iespējas ātrāku un saudzējošāku informācijas atklāšanu bērnam par adopcijas faktu, vienlaikus izvērtējot adopcijas noslēpuma lietderību. Kopumā V. Gluščenko uzskata, ka minētā jautājuma risinājumā galvenā uzmanība veltāma bāriņtiesas darbībām, izskaidrojot adoptētājiem adopcijas fakta atklāšanas nepieciešamību tieši pirmsadopcijas un pēcadopcijas uzraudzībā. Līdztekus būtu jānodrošina adoptētāju apmācības programmas obligāta apguve.⁷⁴³

Apkopojot minēto, secināms, ka, lai gan bāriņtiesai nav uzliekams par tiešu pienākumu sekot, lai tiktu ievērotas bērna tiesības būt informētam par adopcijas faktu, būtībā viss šo tiesību nodrošināšanas slogs tomēr gulstas uz bāriņtiesu, sākotnēji izvērtējot adoptētāju kandidatūras, pārrunājot ar adoptētājiem adopcijas fakta atklāšanas nepieciešamību, kā arī visā pirmsadopcijas un pēcadopcijas uzraudzības periodā veikt attiecīgās pārrunas ar adoptētājiem, ja nepieciešams, nodrošinot atbilstošu bērna sagatavošanu un iesaistot psihologu un sociālo darbinieku.

Bērna tiesības būt informētam par adopcijas faktu var nodrošināt arī citādi, proti, apmācot potenciālos adoptētājus par tēmām, kas aptver bērna identitātes jautājumu, t. i., iemācot palīdzēt bērnam izveidot jaunu identitāti un vienlaikus izprast savu iepriekšējo pieredzi un pagātni.

Autore pauž cerību, ka gan iepriekš minētajā potenciālo adoptētāju apmācības programmas pilotprojektā ietvertās tēmas, kas saistītas ar bērna identitāti, gan apstiprinātajā Konceptijā par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu ietvertās izmaiņas veicinās potenciālo adoptētāju zināšanas par adopcijas procesu kopumā un turpmāko bērna audzināšanu ģimenē.⁷⁴⁴

Bāriņtiesas iesaistīšana potenciālo adoptētāju pilnvērtīgākā izvērtēšanā un adoptētāju informēšanā par adopcijas fakta atklāšanas nepieciešamību, kā arī paredzētā potenciālo adoptētāju apmācības programmas izstrāde un īstenošana sekmēs labāku bērna tiesību ievērošanu būt informētam par adopcijas faktu, tādējādi uzlabojot arī personas tiesību uz identitāti ievērošanu.

---

⁷⁴³ Autore telefonintervija ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības Bāriņtiesu un audžuģimeņu departamenta direktori Valentīnu Gorbunovu. 2017. gada 25. janvārī. No autore personiskā arhīva.

⁷⁴⁴ Konceptija par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu, pieņemta ar MK rīkojumu Nr. 114. Latvijas Vēstnesis, 2015. 11. marts, Nr. 50.

KOPSAVILKUMS

Promocijas darba gaitā autore nonākusi pie šādiem secinājumiem:

1. Lai runātu par personas tiesībām uz identitāti, jāsāk ar personas identitātes definējumu gan vispārīgi sociālajās zinātnēs, gan tiesībās. Turklāt jēdziens “personas identitāte” tā mūsdienu izpratnē pirmo reizi tiek lietots tikai, sākot ar XX gadsimta trīsdesmitajiem gadiem.

1.1. Ar personas identitāti sociālajās zinātnēs kopumā saprot personā nepārtraukti notiekošu procesu, kas balstās tikai uz personīgo pieredzi, savu sajūtu uztveri un saskarsmi ar citiem, procesu, kura gaitā notiek personas pašidentificēšanās, savas individualitātes un unikalitātes apzināšanās, kā arī veidojas indivīda priekšstats par savu pagātņi, tagadni un vēlamo nākotni. Personas identitāte nav skatāma ārpus konteksta vai izolēti, bet vienmēr mijiedarbībā un saskarsmē ar citām personām.

1.2. Ar personas identitāti tiesībās saprot procesu, kas transformē cilvēku no bioloģiskas radības sociālā būtnē un arī tiesību subjektā.

2. Personas identitātes ideoloģiskā izpratne, jo īpaši tās aizsardzības nepieciešamība, kaut arī netieši ir pastāvējusi jau no cilvēces pirmsākumiem. Būtībā, pateicoties Rietumu tiesību filozofu ieguldījumam, tādu jēdzienu kā cilvēka cieņas, personas individualitātes, personības un personas autonomijas ģenēzei, kā arī to mijiedarbībai jēdziens “personas identitāte” attīstījies un izveidojies kā patstāvīgs termins. Nosauktie jēdzieni ir nesaraujami saistīti, tāpēc to simbioze kalpo par personas identitāti vērtējošām mērauklām.

3. XX gadsimta astoņdesmitie gadi ir uzskatāmi par atskaites punktu, kad tiesības sāk aizstāvēt personas identitāti kā patstāvīgu juridisko vērtību. Tas ir izskaidrojams ar apstākli, ka šajā laikposmā par tiesībām zināt savu izcelsmi sāk runāt kontekstā ar DNS analīzēm paternitātes noteikšanai. Tiek parakstīta arī Konvencija par bērna tiesībām (1989. gads), kurā pirmo reizi lietots jēdziens “tiesības uz savu identitāti”. Turklāt šai laikā ECT un Vācijas konstitucionālās tiesas praksē rodas pirmie spriedumi, atzīstot personas tiesības uz identitāti, tostarp tiesības uz savas izcelsmes zināšanu.

4. Cilvēka cieņa ir cilvēktiesību faktiskais pamatojums, līdz ar to arī universāli aizsargājama vērtība. Taču cilvēka cieņa nav uzskatāma par pārāku pamattiesību, jo tā ir katras pamattiesības sastāvdaļa. Tādējādi personas identitātes saistīšana ar cilvēka cieņu vien nav pietiekama, lai nodrošinātu personas identitātes automātisku tiesisko aizsardzību. Neskatoties uz minēto, tieši personas identitātes ciešā saikne ar cilvēka cieņu kā vienu no tās izpausmēm veido personas tiesību uz identitāti tiesiskās aizsardzības pamatu. To iespējams nodrošināt, izveidojot personas tiesības uz identitāti ar pamattiesību rangū.

5. Definējot personas tiesības uz identitāti, tiesību zinātnieki ir vienisprātis, ka tās ir saistītas ar cilvēka cieņu, tādēļ tās uzskatāmas par pamattiesībām. Tomēr joprojām norit zinātniska diskusija, vai šīs tiesības ir uzskatāmas par pilnīgi autonomām un no citām tiesībām neatkarīgām,

vai tomēr (lai gan šīs tiesības ir fundamentālas) tās izriet no indivīda tiesībām uz privāto dzīvi un ir izveidojušās šo tiesību interpretācijas rezultātā. Mēģinot rast atbildi uz šo zinātnisko diskusiju, autore argumentē, ka abi viedokļi ir racionāli un nav savstarpēji izslēdzoši, jo problēmas saknē ir katras valsts unikālā vēsturiskā attīstība un līdz ar to arī atšķirīgā izpratne, kas balstās uz katras valsts unikālajām juridiskajām metodēm, kultūru un tradīcijām.

6. Ar personas tiesībām uz identitāti jāsaprot indivīdam piemītošas pamattiesības pastāvēt, izpausties un līdzdarboties sociālajā dzīvē, ievērojot individuālās īpašības atbilstoši savam priekšstatam par personību. Personas identitātes tiesiskā aizsardzība adopcijas gadījumā aptver tādus aspektus kā personas veselība, asinsgrēka iespējamība, psiholoģiskais kaitējums, valstiskā elementa klātesamība bērna dzimšanas fakta reģistrācijas un adopcijas procesā, kā arī mantiskie apsvērumi.

7. Personas tiesības zināt un noskaidrot savu izcelsmi vairākās Eiropas valstīs ir noteiktas dažāda rakstura un līmeņa normatīvajos aktos. Aplūkoti piemēri liecina, ka minētās tiesības ir nostiprinātas attiecīgo valstu adopcijas (Nīderlande, Šveice, Lielbritānija, Austrija, Īrija, Lietuva, Grieķija), personas datu piekļuves (Zviedrija, Lielbritānija, Igaunija, Malta, Čehija), bērnu tiesību aizsardzības (Šveice, Itālija) vai pat speciālajā (Francija) normatīvajā regulējumā. Atsevišķās valstīs (Vācijā, Portugālē un Spānijā) šīs tiesības nav noteiktas tieši, bet gan izriet no valsts pamatlikuma.

8. Jautājumā par bērnu tiesībām uz identitāti Latvija ierindojama vienā no augstākajām vietām Eiropas valstu vidū, jo bērna tiesības uz identitāti ir skaidri noteiktas gan nacionālajā regulējumā, gan Latvijai saistošajā starptautiskajā regulējumā. Otrkārt, vismaz sasniedzot pilngadību, bērnam tiek dota iespēja apzināties savu būtību, esību, piederību, izcelsmi, dzimšanas un citus adopcijai būtiskus apstākļus.

9. Bērna intereses kā nenoteiktais juridiskais jēdziens ir vadošais bērna tiesību vērtēšanas kritērijs, kas pieprasa, lai ikvienā uz bērnu tiesībām attiecināmā lietā, ievērojot būtiskos tiesiskos un faktiskos apstākļus, bērna intereses tiktu vispusīgi izvērtētas katrā atsevišķā situācijā, tādējādi nodrošinot pēc iespējas labāku to ievērošanu.

10. Neskatoties uz bērna interešu šķietamu pašsaprotamību, tās īstenojamas ar īpašu piesardzību, ņemot vērā tiesību normas piemērotāja neizbēgamu subjektīvu vērtējumu, kā arī apstākli, ka bērna interešu automātisks pārākums var sagrozīt bērna tiesību aizsardzības būtību un mērķi.

11. Teorētiskā līmenī nav iespējams atbildēt, kurām interesēm dodama priekšroka vai kā panākt interešu taisnīgu līdzsvarošanu. Tas ir nosakāms, tikai izvērtējot kolidējošo interešu saturu. Katrā konkrētā gadījumā jāveic detalizēta un rūpīga interešu salīdzināšana atbilstoši visiem lietas īpašajiem apstākļiem, tādējādi saskaņojot un līdzsvarojo pretstatā esošās intereses. Izsverot kolidējošās intereses, vienlaikus jāatceras, ka katras personas atsevišķajām interesēm ir vienāds

“svars” jeb nozīme, tāpēc risinājumam jābūt ne tikai kompromisam, bet arī jāparedz pēc iespējas minimāls personas tiesību ierobežojums.

12. Attiecībā uz ECT praksi ir atzīmējami šādi secinājumi:

12.1. Personas tiesības uz identitāti tiek atvasinātas no personas tiesībām uz privāto dzīvi, turklāt to saturs ir dinamisks, iekļaujot tādus aspektus kā tiesiskā noteiktība, kas savukārt ietver personas tiesības uz savas izcelsmes un tās vēstures noskaidrošanu, kā arī tiesības uz tiesisku personību – tiesības būt tiesību subjektam. Līdztekus personas identitātei juridiskajā vērtējumā ietverama arī personas sociālā identitāte, reputācija, reliģiskā pārliecība, etniskā identitāte, dzimums, seksuālā identitāte, t.sk. seksuālā orientācija un seksuālo attiecību esība, kā arī personas vārds, uzvārds, attēls, fiziskā identitāte, t.sk. personas ķermenis, ārējais izskats un personu apliecinoši dokumenti.

12.2. Personas identitāte ir nesaraujami saistīta ar personības attīstību un izpausmi, personas fizisko un morālo integritāti, kā arī personas autonomiju un tiesībām dibināt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārējo pasauli. Lai gan nosaukto aspektu saraksts nav izsmeļošs, jebkurš nākamais personas identitāti iespējami veidojošais aspekts ir rūpīgi un kritiski izvērtējams kopsakarā ar personas identitātes būtību un nozīmi.

12.3. ECT liek valstīm pārskatīt tajās līdz šim īstenoto tiesu praksi attiecībā uz bērna tiesībām uz identitāti. Tās valstis (jo īpaši Francija), kurās priekšroka tiek dota citu personu tiesībām, spiestas pilnveidot tiesisko regulējumu, lai ievērotu bērna tiesības. Savukārt valstis (jo īpaši Šveice) ar bērna tiesību absolūto raksturu ir aicinātas pārskatīt attiecīgās tiesību normas, nodrošinot citu personu ne mazāk svarīgās pamattiesības. Tādējādi ECT, apzinoties, cik nozīmīgas ir bērna tiesības uz identitāti, cenšas harmonizēt Eiropā pastāvošo tiesisko regulējumu.

13. Satversmes tiesa atzīst personas tiesības uz identitāti un nosauc atsevišķus to veidojošos elementus. Latvijas konstitucionālās tiesas un vispārējās jurisdikcijas tiesu prakse liecina, ka personas tiesības uz identitāti nav pakārtotas tikai tiesībām uz privāto dzīvi, tās ir vērtējamas arī citu tiesību kontekstā. Līdz ar to personas identitāte kā tāda ir saistīta ar privāto dzīvi, taču ne visos gadījumos starp personas tiesībām uz identitāti un tiesībām uz privāto dzīvi liekama vienādības zīme.

14. Analizējot Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu praksi kontekstā ar bērna tiesībām uz identitāti, secināts, ka identitāti veidojošie elementi, proti, bērna uzvārds, vārds, pilsonība, dzimšanas reģistrācija un tiesības zināt savus vecākus, kā arī aizgādības tiesību aspekti (bērna izcelšanās, uzturlīdzekļi, aizbildnība) lielākoties tiek vērtēti bērna interešu gaismā. Latvijas tiesas skrupulozi izvērtē katru individuālo gadījumu ne tikai personas identitātes kontekstā, bet arī kopsakarā ar citiem būtiskiem jautājumiem un principiem, piemēram, samērīguma principu, valsts interesi saglabāt latviešu valodu u.c..

15. Aplūkotā Latvijas vispārējās jurisdikcijas tiesu prakse adopcijas lietās liecina par to, ka spēkā esošais adopcijas tiesiskais regulējums, kas aizsargā arī adoptējamās personas intereses, realitātē ir vērsts uz adoptētāju interešu aizsardzību. Bērna intereses saglabāt savu patieso identitāti ir pakārtotas adoptētāju interesēm.

16. Adopcijas un bērna tiesību uz identitāti mijiedarbības tiesisko realitāti Latvijā veido divi aspekti: pirmkārt, bērna īstās vai sākotnējās identitātes saglabāšana, otrkārt, pieeja informācijai par savu izcelšanos. Latvijā tiesību normu kolīzija starp bērna tiesībām uz identitāti un adopcijas noslēpumu nepastāv, šie tiesību institūti eksistē harmoniski un līdzdarbojoties. Patiesā problēma slēpjas bērna tiesību uz identitāti un adopcijas fakta atklāšanas mijiedarbībā.

17. Bērna tiesības zināt savu izcelsmi un tiesības to noskaidrot veido trešo patstāvīgo tiesību normu – tiesības būt informētam par adopcijas faktu, kas līdz ar to arī ir bērna tiesību uz identitāti pastāvēšanas priekšnosacījums adopcijas gadījumā, jo šo tiesību reālā baudīšana nav iespējama bez adopcijas fakta atklāšanas, kas gan veicama bērnu saudzējošā formā. Jāpiebilst, ka tiesības būt informētam par adopcijas faktu nekolidē ar Krimināllikuma 169. pantā noteikto aizliegumu izpaust adopcijas noslēpumu, jo šīm tiesībām atbilstoši Civillikumā noteiktajam ir zināms vecuma cenzs – tās piemīt adoptētajai personai, tikai sasniedzot pilngadību, proti, brīdī, kad krimināltiesiski aizsargātais adopcijas noslēpums beidz darboties.

18. Lai tiktu ievērotas tiesības būt informētam par adopcijas faktu, nepieciešama sistēmiska un kompleksa pieeja, primāru uzmanību veltot preventīvajiem pasākumiem, kas, pirmkārt, varētu izpausties bāriņtiesu aktīvākā iesaistīšanā nepiemērotu potenciālo adoptētāju atsijāšanā un adoptētāju informēšanā par adopcijas fakta atklāšanas nepieciešamību. Otrkārt, īpaša nozīme ir potenciālo adoptētāju mācību programmas izstrādei un īstenošanai. Treškārt, zināma pozitīva ietekme varētu būt intensīvākai tiesnešu iesaistei noteiktajā mācību programmā.

ANOTĀCIJA

Promocijas darbs sniedz padziļinātu ieskatu bērnu tiesību uz identitāti un adopcijas mijiedarbības problemātikā Latvijā, izvērtējot adopcijas institūta kapacitāti Latvijā nodrošināt bērnu tiesību uz identitāti ievērošanu, konkrēti, saglabāt vai noskaidrot savu izcelsmi, zināt un piekļūt jebkādai informācijai, kas nepieciešama sevis izprašanai un savas identitātes izveidošanai.

Nosakot pētījuma atskaites punktus, autore noskaidro personas identitātes būtību, secinot, ka personas identitātes kā pastāvīga jēdziena rašanos sekmējusi cilvēka cieņa, personas individualitāte, personības un personas autonomijas ģenēze. Tieši cilvēka cieņa, kuras izpausme tostarp konstatējama personas identitātē, veido tās tiesiskās aizsardzības pamatu, pārveidojot personas identitāti juridiskā vērtībā un attiecīgi izveidojot personas tiesības uz identitāti.

Turpinājumā promocijas darbs sniedz ne vien personas tiesību uz identitāti vēsturisko apskatu, bet arī piedāvā salīdzinošu pētījumu par minēto tiesību vēsturisko attīstību un aktuālo situāciju lielākajā Eiropas valstu daļā, nodrošinot pēctecīgu pāreju atbilstošā starptautiskā, Eiropas Savienības un Latvijas tiesiskā regulējuma analīzē.

Atsevišķa uzmanība promocijas darbā veltīta bērna interešu aspektam kā bērna tiesību uz identitāti noteicošajam vērtēšanas kritērijam, akcentējot bērna interešu pārkuma īstenošanas problēmas adopcijas gadījumā un aplūkojot situācijas iespējamus risinājumus.

Līdztekus problēmjaudājuma doktrinālai analīzei un tiesiskā regulējuma izvērtējumam personas un arī bērna identitātes tiesiskie aspekti tiek aplūkoti Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Latvijas tiesu tvērumā, nosaucot gan to veidojošos elementus, gan apskatot to reālu piemērošanu praksē.

Ņemot vērā, ka bērna tiesību uz identitāti problemātika promocijas darba ietvaros ir reducēta līdz to iespējamam apdraudējumam adopcijas gadījumā, pētījums ietver adopcijas statistiskas datu analīzi pieteiktā problēmjaudājuma skatījumā.

Kopumā autore secinājusi, ka bērna tiesības uz identitāti adopcijas kontekstā Latvijā veido divi aspekti: pirmkārt, iespēja saglabāt savu patieso identitāti, otrkārt, pieeja informācijai par savu izcelšanos. Promocijas darbā argumentēti pierādīts, ka sākotnēji šķietamā tiesību normu kolīzija starp bērna tiesībām uz identitāti un adopcijas noslēpumu, kā arī bērna tiesībām uzaugt ģimenē nepastāv, atbilstošas tiesību normu interpretācijas gadījumā minētie tiesību institūti Latvijas situācijā var eksistēt harmoniski un līdzdarbojoties. Bērna tiesību uz identitāti un adopcijas mijiedarbības problēma galvenokārt izpaužas adopcijas fakta atklāšanas aspektā. Sniedzot apzinātās problēmas risinājumu, pētījums analīzē bērna tiesību uz identitāti pastāvēšanas priekšnosacījumus adopcijas gadījumā, piedāvājot arī attiecīgas sistēmiskas un kompleksas rīcības priekšlikumus.

ANNOTATION

The dissertation provides an in-depth insight into the problem of the children's rights to identity and intercourse of adoption in Latvia, assessing the capacity of the adoption institute in Latvia to ensure the implementation of children's rights to identity and, in particular, to preserve or clarify their origins, to know and access any information necessary for self-understanding and establishing own identity.

While determining reference points of the research, the author ascertains the essence of a person's identity, concluding that the development of a person's identity as a permanent concept has been promoted by the human dignity, individuality of a person, the genesis of the autonomy and personality of a person. It is a human dignity, the manifestation of which, *inter alia*, is to be found in the person's identity, forms the basis of its legal protection, transforming the identity of a person into legal value and, accordingly, creating the right of a person to an identity.

In addition, the dissertation provides not only an historical review of a person's right to identity, but also holds a comparative study on the historical development of this right and the current situation in the majority of European countries, ensuring a smooth transition into the analysis of the relevant international, European Union and Latvian legal framework.

A particular attention in the dissertation is devoted to the aspect of children's interests as a criterion for evaluating the children's right to identity, emphasizing the problems of implementation of children's interests in the event of adoption, and considering possible solutions to the situation.

Along with the doctrinal analysis of the issue and the evaluation of the legal framework, the legal aspects of the identity of the person, as well as the child, are discussed in the context of the European Court of Human Rights and the Latvian courts, naming both the elements that form it and assessing its real application.

Considering that the problem of the child's right to identity in the framework of the doctoral thesis has been reduced to their potential risk in the event of adoption, the study includes an analysis of the adoption of statistical data in the application filed in the questionnaire.

In general, the author has concluded that the right to a child's identity in the context of adoption in Latvia consists of two aspects, namely, the ability to maintain his true identity on the one hand and, on the other hand, the access to information about his or her origin. The dissertation argues that the initially supposed collusion of legal norms between the child's right to identity and the secrecy of adoption, as well as the right of the child to grow up in the family, does not exist, in the case of the interpretation of relevant legal norms, these legal institutes in a Latvian situation can exist harmoniously and in co-operation. The problem of the child's right to identity and the adoption of intercourse is mainly manifested in the aspect of the adoption of the fact of disclosure. By providing the solution to the problem, the study analyzes the preconditions for the existence of the child's right to identity in the event of adoption, proposing appropriate systemic and complex actions.

ANNOTATION

Die Dissertation gibt einen tieferen Einblick in die Interaktion der Problematik der Rechte der Kinder auf Identität und Adoption in Lettland und bewertet die Fähigkeit des Kapazitäts des Adoptionsinstitutes in Lettland, die Rechte der Kinder auf Identität zu beachten und insbesondere ihre Herkunft zu klären oder zu bewahren, als auch – den Zugriff an die Information für das Selbstverständnis zu wissen und zu haben, was für die Herstellung von Identität notwendig ist.

Bei der Bestimmung der Forschungsreferenzpunkte, klärt die Autorin das Wesen der Identität einer Person und stellt fest, dass die Entwicklung der Identität einer Person als autonomer Begriff durch die Menschenwürde, die Individualität einer Person, die Genese der Autonomie einer Persönlichkeit und Person gefördert wurde. Es ist die Menschenwürde, deren Äußerung unter anderem in der Identität der Person zu finden ist, die Grundlage ihres Rechtsschutzes bildet, die Identität einer Person in einen rechtlichen Wert verwandelt und dementsprechend das Recht einer Person auf Identität schafft.

Darüber hinaus bietet die Dissertation nicht nur einen historischen Überblick über das Identitätsrecht einer Person, sondern bietet auch eine vergleichende Studie über die historische Entwicklung dieses Rechts und den aktuellen Stand der Situation in den meisten europäischen Ländern, um einen reibungslosen Übergang in der Analyse des relevanten internationalen, europäischen und lettischen Rechtsrahmens zu gewährleisten.

In der Dissertation wird der Aspekt der Interessen der Kinder als entscheidendes Kriterium für die Bewertung des Rechts der Kinder auf Identität zu beachten, mit dem Schwerpunkt auf die Betonung der Probleme der Umsetzung der Interessen der Kinder im Falle der Adoption und - mögliche Lösungen der Situation zu finden.

Neben der lehrmäßigen Doktrinalanalyse der Problemfrage und der Bewertung des rechtlichen Rahmens werden die rechtlichen Aspekte der Identität der Person sowie des Kindes im Kontext des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte und der lettischen Gerichte angesprochen, wobei sowohl die Voraussetzungen, als auch ihre tatsächliche Anwendung in der Praxis beschrieben werden.

Unter Berücksichtigung der Tatsache, dass das Problem des Identitätsrechts des Kindes im Rahmen der Dissertation auf das potenzielle Risiko im Falle einer Adoption reduziert wurde, umfasst die Studie eine Analyse der statistischen Daten im Hinblick auf das angemeldete Problem.

Im Allgemeinen hat die Autorin festgestellt, dass das Recht auf die Identität eines Kindes im Rahmen der Adoption in Lettland aus zwei Aspekten besteht, nämlich der Fähigkeit, einerseits seine wahre Identität zu bewahren, und andererseits - dem Zugang zu Informationen über seine Herkunft. Vorgeschlagene Dissertation argumentiert, dass die anfänglich angenommene Kollision

von Rechtsnormen zwischen dem Recht des Kindes auf Identität und dem Adoptionsgeheimnis sowie das Recht des Kindes, in der Familie aufzuwachsen, nicht existiert, im Falle der Interpretation relevanter Rechtsnormen können diese Rechtsinstitute in lettischer Situation harmonisch und in Kooperation existieren. Das Problem des Rechts des Kindes auf Identität und die Interaktionsproblematik äußert sich hauptsächlich im Aspekt der Annahme der Tatsache der Offenlegung. Mit der vorgeschlagene Lösung des Problems, analysiert die Studie die Voraussetzungen für die Existenz des Rechts des Kindes auf Identität im Falle der Adoption und schlägt geeignete systemische und komplexe Maßnahmen der Handlung vor.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS, NORMATĪVO AKTU UN JURIDISKĀS PRAKSES SARAKSTS

Izmantotā literatūra

1. Adopcija – soli pa solim. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/adopcija/adopcija_2013.pdf.
2. Adopcijas noslēpums – bērna un adoptētāju aizsardzībai. Skaidrojums, Latvijas Vēstnesis. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/skaidrojumi/201258>.
3. Adopcijas tendences 2012. gadā. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/adopcija/adopcija_2012_2.pdf.
4. Adopcijas tendences 2013. gadā. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/adopcija/adopcija_2013.pdf.
5. Adopcijas tendences 2014. gadā. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/adopcija/adopcija_2014.pdf.
6. Adopcijas tendences 2015. gadā. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/adopcija/adopcija_2015.pdf.
7. Adopcijas tendences 2016. gadā. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati. Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/adopcija_a/adopcija_2016.pdf.
8. Adoptētāju apmācības joprojām atkarīgas no naudas iespējām. **Latvijas Televīzijas un Latvijas Radio vienotais ziņu portāls.** Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/adoptetaju-apmacibas-joprojam-atkariigas-no-naudas-iespejam.a80672/>.
9. Arājs O. [u.c.]. Daktiloskopija [zin. red., priekšv. aut. A. Kavalieris]. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2005.
10. Aristotelis. Nikomaha ētika. Rīga : Zvaigzne, 1985.
11. Ārvalsts adoptētāju biežāk uzdotie jautājumi. Labklājības ministrijas informācija par adopciju. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/1680>.
12. Balode L. No jūlija sāks piešķirt jaunus personas kodus. Latvijas Vēstneša portāla skaidrojumi. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/288359-no-julija-saks-pieskirt-jaunos-personas-kodus-2017>.
13. Balodis K. Labas ticības principa loma mūsdienu Latvijas civiltiesībās. Likums un Tiesības, 2002, 4. sēj., Nr. 37.

14. Balodis R. Par likumprojektu "Grozījums Latvijas Republikas Satversmē". Jurista Vārds, Nr.11 (813), 2014. gada 18. marts. Pieejams elektroniski: <http://www.juristavards.lv/doc.php?id=263999>.
15. Bībele un tās izpētes materiāli. Pieejams: <http://www.bibele.lv/index.php>.
16. Centrālās statistikas pārvaldes dati: Adoptēto bērnu skaits no ārpusģimenes aprūpes (no audžuģimenēm, aizbildnības un aprūpes iestādēm). Pieejams: https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_socdr_aprupe/SDG100.px/.
17. Danovskis E., Ruķers M., Lībiņa-Egner I. 96.Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Grām.: Balodis, R., Endziņš A., Jundzis T. u.c. Latvijas Republikas Satversmes komentāri: VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Rīga : Latvijas Vēstnesis, 2011.
18. Daugule S. Bērna interešu principa būtība, piemērošana un realizācija. Constitutional Values in Contemporary Legal Space II : collection of research papers in conjunction with the 6th international scientific conference of the Faculty of Law of the University of Latvia, 16-17 November, 2016. Rīga : University of Latvia Press, 2016.
19. Glābējsilišu pieredze pasaulē. Projekts *Glābējsilīte – vieta bērna dzīvībai*. Pieejams: <http://babybox.lv/pieredze-pasaule/>.
20. Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. Likums un Tiesības, 2002, 2. sēj., Nr. 8 (12).
21. Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga : Ratio iuris, 2005.
22. Īss ieskats Argentīnas vēsturē. Diena ziņu portāls. Pieejams: <https://www.diena.lv/raksts/pasaule/krievija/argentinas-vesture-11208277>.
23. Kāpēc Latvijā jāievieš jauni personas kodi? Pieejams: <https://ir.lv/2015/07/30/kapec-latvija-jaievies-jauni-personas-kodi/>.
24. Katoliskās baznīcas katehisms. Pieejams: http://www.vatican.va/archive/catechism_lv/Katehisms/index.html.
25. Kļave E., Zepa āB. Modernisma un postmodernisma nacionālisma diskursi nacionālās identitātes skaidrojumā. Grām: Identitātes kopienas diskursi. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2012.
26. Kovaļevska A. Personas tiesības uz savu attēlu. Valsts Cilvēktiesību birojs, 2005. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1583/original/attel_tiesib.pdf?1332251075.
27. Kučs A. Tiesības ierobežot citvalodu personvārdu atveidi ANO Cilvēktiesību komitejas un ECT praksē. Jurista Vārds, Nr.31 (782), 2013. gada 30. jūlijs. Pieejams arī elektroniski: http://www.juristavards.lv/body_print.php?id=258547.
28. Kūle M., Kūlis, R. Filosofija. Rīga : Zvaigzne ABC, 1998.

29. Labklājības ministrijas apkopotie statistikas dati par adopciju. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/1052>.
30. Labklājības ministrijas apraksts par adopciju. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/1550>.
31. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Laulības un ģimenes kodekss : ofic. teksts ar piel., kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti mater. Latvijas PSR Tieslietu ministrija. Rīga : Liesma, 1977.
32. Levits E. Cilvēktiesības un valsts drošība: aktuālās problēmas privātās dzīves aizsardzības jomā Eiropā tiesu spriedumu gaismā: Eiropas Savienība un tiesiska valsts: Latvijas pieredze. Rīga : Rīgas Juridiskā augstskola, 2009.
33. Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība (I). Likums un Tiesības, 2003, 6. sēj., Nr. 46.
34. Levits E. Latvijas tiesiskā iekārta transformācijas procesā. Likums un Tiesības, 1999. septembris, 1.sēj., Nr.1.
35. Lībiņa I. Personības tiesību aizsardzība un civiltiesiskā atbildība to aizskāruma gadījumā: promocijas darba kopsavilkums. Latvijas Universitāte, Juridiskā fakultāte, 2006.
36. Melķis E. Attīstības tendences dažos tiesību teorijas un prakses jautājumos. Rīga : Latvijas Universitāte, 2000.
37. Melķis E. Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga : TNA, 1999.
38. Metodiskie ieteikumi "Bērna vislabākās intereses". Rīga : Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, 2015. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/barintiesas/metodiskie_ieteikumi_/?doc=4063&page.
39. Mihailova A. Personas identitāte pamattiesību skatījumā. Grām.: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Latvijas Universitātes 71.zinātniskās konferences rakstu krājums, Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
40. Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga : Tiesu nama aģentūra, 2010.
41. Osipova S. Tautas gars, pamatnorma un konstitucionālā identitāte. Grām.: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Latvijas Universitātes 71.zinātniskās konferences rakstu krājums, Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
42. Osipova S. Vēsture, tiesību vēsture un nacionālā identitāte Latvijā XX gadsimtā. Jurista Vārds, Nr. 46 (589), 2009. gada 17. novembris.
43. Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālās tiesību komisijas viedoklis. Pieejams: http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2017/03/17092012_Viedoklis_2.pdf.

44. Pēlmane L. Vecāku varas ģenēze un attīstība Latvijā. Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā pēc ES paplašināšanās: 2007. gada starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Latvijas Universitātes Akadēmiskais apgāds, 2012, 372. lpp.
45. Pēlmane L. Vecāku varas institūta transformācija vecāku aizgādības tiesībās. Jurista Vārds, Nr.29 (624), 2010. gada 20. jūlijs. Pieejams elektroniski: <http://www.juristavards.lv/doc/213400-vecaku-varas-instituta-transformacija-vecaku-aizgadibas-tiesibas/>.
46. Preses relīze par Satversmes tiesas spriedumu. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/06/2015-18-01_PR_par_spriedumu.pdf.
47. Rāgs, S. Vai adoptētajam būtu piešķiramas brīvas tiesības mainīt adoptējamā bērna vārdu? Latvijas Vēstneša portāls "Par likumu un valsti". Pieejams: <http://www.lvportals.lv/visi/emuari/649-vai-adoptetajam-butu-pieskiramam-brivas-tiesibas-mainit-adoptejama-berna-vardu/>.
48. Ramiņa I., Švāgere L. Par adoptējamā bērna vārdu maiņu. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/ieva-ramina-lelde-svager-par-adoptejama-berna-varda-mainu.d?id=43445839>.
49. Rokasgrāmata "Konvencijas par bērna tiesībām ieviešana praksē". UNICEF, Bērnu un ģimenes lietu ministrijas oficiālais tulkojums. [B.v.] : Apvienoto Nāciju Bērnu fonds, 2002.
50. Ruķers M. Fizisko personu datu aizsardzības likuma komentāri. Rīga : SIA "E-Sabiedrības risinājumi", 2008.
51. Svešvārdu vārdnīca. Trešais izdevums, [red.: Juris Baldunčiks un Kornēlija Pokrotniece]. Jumava, 2007.
52. Šķerberga O. Bērna tiesības zināt savu izcelsmi: tiesību apjoms un aktuālie problēmjaucājumi. Socrates: Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls. Rīga : RSU, 2015., Nr. 1 (1).
53. Šūpule I. Etniskās un nacionālās identitātes sociālā konstruēšana mijiedarbībā: Latvijas gadījuma izpēte: promocijas darbs. Latvijas Universitāte, Sociālo zinātņu fakultāte, 2012, 23-25. lpp. Pieejams: https://www.szf.lu.lv/fileadmin/user_upload/szf_faili/Petnieciba/promocijas_darbi/Inese_Su_pule_Promocijas%20darbs_aizsargats.pdf.
54. Teroraktos gāja bojā un tika ievainoti vairāki desmiti cilvēku. Delfi ziņas. Pieejams: <http://www.delfi.lv/temas/anderss-breiviks/#ixzz37cwaDZqo>.
55. Tieslietu ministrijas izstrādātais pētījums ģimenes tiesībās, 2008, 144. lpp. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/files/archieve/lv_documents_petijumi_petijums_gimenes_tiesibas_12.doc.

56. Tikai neliela daļa tiesnešu izgājuši obligāto apmācību par bērnu tiesību aizsardzību.
Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/568873-tikai-neliela-dala-tiesnesu-izgajusi-obligato-apmacibu-par-bernu-tiesibu-aizsardzibu>.
57. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas apkopotie statistikas dati par bāriņtiesu darbu.
Pieejams: <http://bti.gov.lv/lat/barintiesas/statistika/>.
58. Valsts tiesājas pret vienu “t” burtu bērna vārdā. TVnet ziņas. Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/351253-valsts-tiesajas-pret-vienu-t-burtu-berna-varda>.
59. Vārda Miron dēļ vecāki gatavi tiesāties. TVnet ziņas. Pieejams: <http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/461226-varda-miron-del-vecaki-gatavi-tiesaties>.
60. Vēbers J. Ģimenes tiesības Latvijā. Grām.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ģimenes tiesības. Rīga : Mans īpašums, 2000.
61. Vēbers J. Latvijas PSR Ģimenes tiesības. Rīga : Zvaigzne, 1984.
62. Vildbergs H.J., Messeršmits K., Niedre L., Pilsonis tiesiskā valstī. Vācijas konstitucionālo un administratīvo tiesību pamati. Rīga : LU, 2004.
63. 100 Judges now Members of the International Hague Network of Judges. <https://www.hcch.net/en/news-archive/details/?varevent=426>.
64. Alexy R. Discourse Theory and Fundamental Rights. Book: Arguing Fundamental Rights. Edited by: A. J. Menéndez and E. O. Eriksen. The Netherlands: Springer, 2006.
65. Arten der Adoption. Verfügbar: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/72/Seite.720002.html>.
66. Apfelbaum L., Bracciaforte S., Boye C. El Derecho a la Identidad: Un Derecho inalienable. Derecho Familiar, Unidad y Acción para el siglo XXI. 9th World Congress on Family Law. The Republic of Panama: September, 1996.
67. Archard D., Skivenes M. Balancing a Child’s Best interests and a Child’s Views. The International Journal of Children’s Rights, Vol.17, 2009.
68. Arndt M. Severed Roots: The Sealed Adoption Records Controversy, Comment. Northern Illinois University Law Review, 6, 1986.
69. Baird F.E, Kaufmann, W. From Plato to Derrida. New Jersey : Upper Saddle River, Pearson Prentice Hall, 2008.
70. Bayertz K. Human Dignity: Philosophical Origin and Scientific Erosion of an Idea. Philosophy and Medicine, Vol. 52, 1996.
71. Bernstein L. The Evolution of Soviet Adoption Law. Journal of Family History, Vol. 22, No. 2, April 1997.
72. Besson S. Das Grundrecht auf Kenntnis der eigenen Abstammung. Zeitschrift für Schweizerisches Recht, 2005.

73. Besson S. Enforcing the Child's Right to Know her Origins: Contrasting Approaches under the Convention on the Rights of the Child and the European Convention on Human Rights. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.21, 2007.
74. Blair D.M.B. The Impact of Family Paradigms, Domestic Constitutions, and International Conventions on Disclosure of an Adopted Person's Identities and Heritage: A Comparative Examination. *Michigan Journal of International Law*, 22, 2001.
75. Blauwhoff R.J. Foundational facts, relative truths: A comparative law study on children's right to know their genetic origins. Antwerp: Intersentia, 2009, p. 110-111. Pieejams arī elektroniski: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/34380>.
76. Blyth E. Donor Assisted Conception and Donor Offspring Rights to Genetic Origins Information. *The International Journal of Children's Rights*, Vol.6, 1998.
77. Bonasso A. The Right to an Identity. Permanent Seminar on Human Rights Education. The School of Law of the University of the Republic of Uruguay: 20th June, 2001. Available from: http://www.iin.oea.org/ponencia_derecho_a_la_identidad_ingles.htm.
78. Brockmeier J., Carbaugh D. *Narrative and Identity: Studies in Autobiography, Self and Culture*. Vol, 1. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2001.
79. Brodzinsky D.M., Schechter M.D., Hening R.M. *Being Adopted: The Lifelong Search for Self*. New York: Doubleday, 1992.
80. Brubaker R., Cooper F. Beyond "Identity". *Theory and Society*, Vol. 29, No.1, 2000.
81. Burman E. Local, Global or Globalized? Child Development and International Child Rights Legislation. *Childhood: A Global Journal of Child Research* 3, 1996.
82. Caballero R., *Open Records Adoption: Finding the Missing Piece*. Southern Illinois University Law Journal, Vol.30 Winter, 2006,.
83. Cantwell N. *The Best Interest of the Child*. Conference on Separated Children in Europe. Copenhagen: Save the Children Denmark, 2002.
84. Carp E.W. Adoption, Blood Kinship, Stigma, and the Adoption Reform Movement: A Historical Perspective. *Law & Society Review*, Vol.36, No.2, 2002.
85. Cerda J.S. The Draft Convention on the Rights of the Child: New Rights. *Human Rights Quarterly*, 12, 1990.
86. *Child Adoption: Trends and Policies*. United Nations Publications, New York, 2009.
87. Clarke Hall W., Morrison ACI. *Clarke Hall and Morrison on children*. London: Butterworths, 10th edition, 2003.
88. Cohen C.P. Elasticity of Obligation and the Drafting of the Convention on the Rights of the Child. *Connecticut Journal of International Law*, No. 71. 1987.

89. Cohen C.P. Introductory Note to the United Nations Conventions on the Rights of the Child. *International Legal Materials*, 28, 1989.
90. Cohen I.G. Response: Rethinking sperm-donor anonymity: Of changed selves, non-identity, and one-night stands. *Georgetown Law Journal*, Vol.100 (2), 2012.
91. Comparative Study Relating to Procedures for Adoption Among the Member States of the European Union, Practical Difficulties Encountered in this Field by European Citizens within the Context of the European Pillar of Justice and Civil Matters and Means of Solving these Problems and of Protecting Children's Rights, No. JLS/2007/C4/017-30-CE-0157325/00-64. European Commission's Directorate General Justice, Freedom and Security, 2007. Available from: http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_adoption_legal_analysis_en.pdf.
92. Confucius Analects: With Selections from Traditional Commentaries. Indianapolis, Cambridge : Hackett Publishing Company, 2003.
93. Cote J. E., Levine Ch. G. Identity, Formation, Agency, and Culture: A Social Psychological Synthesis. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 2002.
94. Cowden M. "No Harm, No Foul": A Child's right to know their Genetic Parents. *International Journal of Law, Policy and the Family*, Vol.26 (1), 2012.
95. Czech Republic. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/%20Czech%20republic.pdf.
96. De Anrade N. N. G. Human Genetic Manipulation and the Right to Identity: the Contradictions of Human Rights Law in Regulating the Human Genome. *SCRIPT-ed*, Volume 7, No. 3: December, 2010. Available also from: <http://ssrn.com/abstract=1726130>.
97. De Anrade N. N. G. Right to Personal Identity: The Challenges of Ambient Intelligence and the Need for a New Legal Conceptualization. *Computers, Privacy and Data Protection: An Element of Choice*. Edited by Gutwirth, S., Poulet, Y. and others. Dordrecht : Springer, 2011.
98. De Hert P. A Right to Identity to Face the Internet of Things? UNESCO, Tilburg : Tilburg University, 2008. Available from: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/a-right-to-identity-to-face-the-internet-of-things>.
99. Dennison M. Revealing Your Sources: the Case for Non-Anonymous gamete donation. *Journal of Law and Health*, Vol.21, 2007, p. 15.

100. Description about academic work of Jill Marshall. Available from: https://www2.le.ac.uk/acl_users/credentials_cookie_auth/require_login?came_from=https%3A//www2.le.ac.uk/departments/law/people/jill-marshall.
101. Emerging Guidance regarding the development of the International Hague Network of Judges and General Principles for Judicial Communications, including commonly accepted safeguards for Direct Judicial Communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judge. The Hague: The Hague Conference on Private International Law Permanent Bureau, 2013. Available from: <https://assets.hcch.net/docs/634ffb35-e1ce-4baf-aac2-439853478d74.pdf>.
102. Encyclopaedia Britannica Online. Available at: <https://www.britannica.com/topic/taboo-sociology>.
103. Enders C. Die Menschenwürde in der Verfassungsordnung: Zur Dogmatik des Art 1 GG. Tübingen : Mohr Siebeck, 1997.
104. Enders C. The Right to have Rights: The concept of human dignity in German Basic Law. Revista de Estudos Constitucionais, Hermenêutica e Teoria do Direito, Vol. 2, Nº. 1, 2010, Available from: <http://revistas.unisinos.br/index.php/RECHTD/article/view/4770/2023>.
105. Erikson E. H. Identity and the life cycle: Selected papers. Psychological Issues, 1, 1959.
106. Erikson E. H. Identity: Youth and Crisis. New York : Norton, 1968.
107. Estonia. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Estonia.pdf.
108. Explanatory Report on European Convention on the Adoption of Children. Treaty Office of Council of Europe. Available from: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/058.htm>.
109. Feinberg J. The Nature and Value of Rights. Book: Rights, Justice, and the Bounds of Liberty: Essays in Social Philosophy. Princeton: Princeton University Press, 1980.
110. Forder C. Legal Establishment of the Parent-child Relationship: Constitutional Principles in Dutch, English and German Law, Having Regard to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Other Applicable International Instruments. Rijksuniversiteit Limburg, 1995.
111. France. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/France.pdf.
112. Freeman M. The New Birth Right? Identity and the Child of the Reproduction Revolution. The International Journal of Children's Rights, Vol. 4, 1996.

113. Freud S. Totem and Taboo: Some Points of Agreement Between the Mental Lives of Savages and Neurotics. Psychology Press, 1999.
114. Frith L. Beneath the rhetoric: The role of rights in the practice of non-anonymous gamete donation. *Bioethics*, Vol. 15, No. 5/6, 2001.
115. Frith L. Donor Conception and Mandatory Paternity Testing: The Right to Know and the Right to be Told. *The American Journal of Bioethics*, Vol. 13 (5), 2013.
116. Frith L. Gamete donation and anonymity: The ethical and legal debate. *Human Reproduction*, Vol.16, 2001.
117. Greece. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Greece.pdf.
118. Greer S. 'Balancing' and the European Court of Human Rights: A Contribution to the Habermas – Alexy Debate. *Cambridge Law Journal*, Vol. 63, 2004.
119. Greer S. Constitutionalizing Adjudication under the European Convention on Human Rights. *Oxford Journal of Legal Studies* , 23 (3), 2003.
120. Greer S. *The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
121. Grotevant H.D., Dunbar N., Kohler J.K., Lash Esau A.M. Adoptive Identity: How Contexts within and beyond the Family Shape Developmental Pathways. *Family Relations*, Vol.49 (4), October, 2000.
122. Habermass J. The Concept of Human Dignity and the Realistic Utopia of Human rights. Book: *Философия в диалоге культур. Всемирный день философии. Материалы*. Москва: Прогресс-Традиция, 2010.
123. Habermass J. *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*, trans. Rehg, W. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
124. Heidt-Forsythe E., McGowan M. Whose Right to Know? The Subjectivity of Mothers in Mandatory Paternity Testing. *The American Journal of Bioethics*, Vol.13 (5), 2013.
125. Heimerle N. International Law and Identity Rights for Adopted Children. *Adoption Quarterly*, Vol. 7 (2), 2003.
126. Hodgson D. The International Legal Protection of the Child's Right to a Legal Identity and the Problems of Statelessness. *International Journal of Law, Policy and the Family*, No.7 (2). 1993.
127. Huard L.A. The Law of Adoption: Ancient and Modern. *The Vanderbilt Law Review*, Vol. 9, 1956.

128. Italy. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Italy.pdf.
129. Jenkins R. Social Identity, Third Edition. London and New York: Routledge, 2008.
130. Koffeman N.R. (The right to) personal autonomy in the case law of the European Court of Human Rights. Leiden, 2010.
131. Kohm L.M. Tracing the Foundations of the Best Interests of the Child Standard in American Jurisprudence. *Journal of Law & Family Studies*, Volume 10.
132. Kothari J. The Child's Right to Identity: Do Adopted Children have the Rights to know their Parentage? NCRRF Report, 2009. Available from: http://www.cry.org/resources/pdf/NCRRF/NCRRF_ReportBy_Jayna.pdf.
133. Lamport A.J. The Genetics of Secrecy in Adoption, Artificial Insemination and In Vitro Fertilisation. *American Journal of Law and Medicine*, Vol.14, 1988.
134. Leary M. R., Tangney, J. P. Handbook of self and identity. New York: Guilford Press, 2003.
135. Lind J., Johansson S. Preservation of the Child's Background in In- and Intercountry Adoption. *International Journal of Children's Rights*, Vol.17, 2009.
136. Lithuania. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Lithuania.pdf.
137. Lucena R.M.S. Derecho a una identidad. Available from: <https://www.humanium.org/es/derecho-identidad/> (accessed 16.09.2019.).
138. Locke J. An Essay Concerning Human Understanding, Book II. Toronto : Penguin Classic, 1998.
139. Mabry R.C. Guardians ad Litem: Should the Child's Best Interests Advocate Give More Credence to
140. Malešević S. Identity as Ideology. Understanding Ethnicity and Nationalism. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
141. Malta. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from: www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Malta.pdf.
142. Marshall J. Concealed Births, Adoption and Human Rights: Being Wary of Seeking to Open Windows into People's Souls. *Cambridge Law Journal*, Vol.71 (2), July, 2012.
143. Marshall J. Personal freedom throughout Human Rights Law: Autonomy, Identity and Integrity under the European Convention on Human rights. *International Studies in Human Rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

144. Maurer H.-U. Annahme Minderjähriger. Buch: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: BGB Band 8: Familienrecht II (§§ 1589-1921), SGB VIII – Schwab, Maurer, Olzen, et al. München : Beck, 2012.
145. McCombs T., Gonzalez J. S. Right to Identity. International Human Rights Law Clinic, University of California, Berkeley School of Law: November, 2007. Available from: <http://scm.oas.org/pdfs/2007/CP19277.PDF>.
146. McCrudden C. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. The European Journal of International Law, Vol. 19, No, 4, 2008.
147. McGillivray A. Childhood in the Shadow of Parens Patriae. Book: Multiple Lenses, Multiple Images: Perspectives on the child across time, space, and disciplines. Edited by H. Goelman, S. Marshall and S. Ross. Toronto : University of Toronto Press , 2004.
148. Merriam-Webster's Online Dictionary, 11th Edition. Available at: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/taboo>.
149. Miller G..H. The Psychological Best Interest of the Child is not the Legal Best Interest. The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 2002, Volume 30, No. 2.
150. Mirandola P. On The Dignity of Man. [Translated by Ch.G. Wallis, P.J.W. Miller]. Indianapolis/ Cambridge: Hackett Publishing Company, 1998.
151. Noonan H. W. Personal Identity. London, New York: Routledge, 1991.
152. Norrie K. McK. Adoption and the Child's Right to Identity. 4th World Congress on Family Law and Children's Rights. Cape Town, 20-23 March, 2005. Available from: https://www.childjustice.org/index.php?option=com_edocman&view=document&id=186&Itemid=&lang=en.
153. O'Donovan K. “Real” mothers for Abandoned Children. Law and Society Review, Vol. 36, No.2, 2002.
154. Overview of Austrian Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-austria.pdf.
155. Overview of Dutch Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-netherlands.pdf.
156. Overview of English Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-england.pdf.
157. Overview of French Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-france.pdf.
158. Overview of German Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-germany.pdf.

159. Overview of Irish Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: <http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-ireland.pdf>.
160. Overview of Italian Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-italy.pdf.
161. Overview of Portuguese Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-portugal.pdf.
162. Overview of Swedish Adoption Law. Survey of Adoption Laws in Selected Countries within the European Union. Available from: www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-sweden.pdf.
163. Panikkar R. Is the notion of Human Rights a Western Concept? in Alston, P (ed) Human Rights Law. New York : New York University Press, 1995.
164. Parra-Aranguren G. Explanatory Report on the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention. Available from: <https://www.hcch.net/en/publications-and-studies/details4/?pid=2279>.
165. Past Adoption information & Services. The Government of Western Australia, Department for Children Protection. Available from: <https://www.dcp.wa.gov.au/FosteringandAdoption/Pages/PastAdoptionInfo.aspx>.
166. Pereira Coelho F., De Oliveira, G. Curso de Direito da Família, 2.ª Edição, vol. 1. Coimbra : Coimbra Editora, 2001.
167. Pino G. The Right to Personal Identity in Italian Private Law: Constitutional Interpretation and Judge-Made Rights. The Harmonization of Private Law in Europe. Edited by Van Hoecke, M. and Ost, F. Oxford : Hart Publishing, 2000.
168. Popović D. Access to One's Origins as s Fundamental Right. Challenges in Adoption Procedures in Europe: Ensuring the Best Interests of the Child. Joint Council of Europe and European Commission Conference: Strasbourg: 1 December, 2009.
169. Preus A. Historical Dictionary of Ancient Greek Philosophy. United States of America: Scarecrow Press, 2007.
170. Ravelingien A., Pennings G. The Right to Know Your Genetic Parents: From Open-Identity Gamete Donation to Routine Paternity Testing. The American Journal of Bioethics, Vol.13 (5), 2013.
171. Roffee J. A. Lifting the Veil on Incest: The Historical Development of the Offence. The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences, Vol. 5(10), 2011.
172. Ronen Y. Redefining the Child's Right to Identity. International Journal of Law and the Family, Vol.18, 2004.
173. Rossolillo G. Personal Identity at a Crossroad Between Private International Law, International Protection of Human Rights and EU Law. Yearbook of Private International

- Law, Volume 11. Germany : European law publishers & Swiss Institute of Comparative Law, 2009.
174. Rousseau J. J. The Social Contract and The First and Second Discourses. [Edited by Susan Dunn]. New York: Yale University Press, 2002.
  175. Rummens J. Personal Identity and Social Structure in Sint Maartin/Saint Martin: A Plural Identities Approach. Unpublished Thesis/ Dissertation. York University: 1993.
  176. Russell J.C. Population in Europe. Book: The Fontana Economic History of Europe, Vol. I: The Middle Ages, edited by Carlo M. Cipolla. Glasgow : Collins/Fontana, 1972.
  177. Sabatello M. The Politics of the Child's Right to Identity in a Disability-Free Society. International Journal of Children's Rights, Vol.17, 2009.
  178. Sadler T. Nietzsche: Truth and Redemption: Critique of the Postmodernist Nietzsche. The Athlone Press, 2001.
  179. Sants H.J. Genealogical Bewilderment in Children with Substitute Parents. British Journal of Medical Psychology, Vol.37, 1964.
  180. Schäfer F. Human Dignity: Key Principle of the German Constitution? Constitutional Values in Contemporary Legal Space II : collection of research papers in conjunction with the 6th international scientific conference of the Faculty of Law of the University of Latvia, 16-17 November, 2016. Riga : University of Latvia Press, 2016.
  181. Scolnicov A. The Child's Right to Religious Freedom and Formation of Identity. International Journal of Children's Rights, Vol.15, 2007.
  182. Shatter A.J. Shatter's Family Law, 4th edition. Dublin : Butterworths, 1997.
  183. Smith C.R., Logan J. After Adoption: Direct Contact and Relationships. London : Routledge, 2003.
  184. Snow R., Covell K. Adoption and the Best interests of the Child: the Dilemma of Cultural Interpretations. The International Journal of Children's Rights, Vol.14, 2006.
  185. Spain. Form for the compilation of good practises in the post adoption phase for the Seminar on post adoption Art. 9 c) Hague Convention. Available from http://www.childoneurope.org/issues/adoption/post_adoption_seminar/Spain.pdf.
  186. Status of ratification, reservations and declarations: Convention on the Rights of the Child. Available from: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en.
  187. Stewart G..A. Interpreting the Child's Right to Identity in the U.N. Convention on the Rights of the Child. Family Law Quarterly, Vol.26, 1992 – 1993.

188. Suche nach den leiblichen Eltern. Verfügbar: <https://www.help.gv.at/Portal.Node/hlpd/public/content/72/Seite.720007.html>.
189. The Child's Best Wishes in Custody Cases. *American Journal of Family Law*, Vol.27, 2013.
190. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Edited by van Dijk, P., van Hoof, F., van Rijn, A., Zwaak, L. and others. Antwerpen – Oxford : Intersentia, 2006.
191. Thomas N., O'Kane C. When Children's Wishes and feelings clash with their "best interests". *The International Journal of Children's Rights*, Vol.6, 1998.
192. Turkmendag I. The Donor-Conceived Child's "Right to Personal Identity": The Public Debate on Donor Anonymity in the United Kingdom. *Journal of Law and Society*, Vol.39, No.1, March, 2012.
193. Turner A.J., Coyle A. What does it mean to be a donor offspring? The identity experiences of adults conceived by donor insemination and the implications for counselling and therapy. *Human Reproduction*, Vol.15, 2002.
194. UN Children's Fund (UNICEF), Judicial Implementation of Article 3 of the Convention on the Rights of the Child in Europe : The case of migrant children including unaccompanied children, June 2012. Available from: <http://www.refworld.org/docid/5135ae842.html>.
195. Unruh P. Die Menschenwürde als Grundlage des freiheitlich-demokratischen Verfassungsstaats. Göttingen/Kiel, 08.06.2007. Verfügbar: <http://home.lu.lv/~tschmit1/Downloads/BDHK-Themenabend-Menschenwuerde-Unruh.pdf>.
196. Utilitarianism. On Liberty. Essay on Bentham together with selected writings of Jeremy Bentham and John Austin. [Edited with an Introduction by Mary Warnock]. Cornwall : Blackwell: Publishing.
197. Van Bueren G. Child Rights in Europe: Convergence and Divergence in Judicial Protection. Council of Europe, 2007.
198. Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. [B.v.]: Kluwer Law International, 1998.
199. Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. *International Studies in Human Rights*, Vol.35. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1995.
200. Weinreich P. The operationalisation of identity theory in racial and ethnic relations, in J.Rex and D.Mason (eds). *Theories of Race and Ethnic Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
201. Wellisch E. Children Without Genealogy – A Problem of Adoption. *Mental Health*, Vol. 13, 1952.
202. Westphal K. The Blackwell Guide to Hegel's Phenomenology of Spirit, Blackwell Guides to Great Works. Blackwell Publishing, 2009.

203. White R. Nietzsche and the Problem of Sovereignty. USA : The Board of Trustees of the University Illinois, 1997.
204. Williams M. Mediators and Their Language: Best Interests of Children? ADR Bulletin, 2005, Volume 7, No. 9.
205. Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances. Available from: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Disappearances/Pages/DisappearancesIndex.aspx>.
206. Zermatten J. The Best Interest of the Child: Literal Analysis, Function and Implementation. Institut International Des Droits des L'enfant: 2010. Available from: https://www.researchgate.net/publication/268041329_The_Best_Interests_of_the_Child_From_the_Literal_Analysis_to_the_Philosophical_Scope.
207. Антисери Д., Реале, Дж. Западная философия от истоков до наших дней. Том 2. Средневековье. [Пер. с итал. С. Мальцевой; Науч. ред. Э. Соколов]. Петрополис, 1994.
208. Багенц Д. С. Право на индивидуальность – естественное право человека. II Общероссийская студенческая электронная научная конференция, "Студенческий научный форум": 15 – 20 февраля 2010 года. Доступно: <http://www.rae.ru/forum2010/51/753>.
209. Гаскарова М. Правовая защита чести и достоинства личности (Вопросы теории) : Дис. ... канд. юрид. наук. Москва: 1999. Доступно: <http://www.dslib.net/teoria-prava/pravovaja-zawita-chesti-i-dostoinstva-lichnosti.html#965981>.
210. Гегель Г. В. Ф. Философия права. [Автор вступительной статьи и примечаний В.С. Нерсеянц]. Москва : Мысль, 1990.
211. Гулиев В., Рудинский Ф. Демократия и достоинство личности. Москва: Наука, 1983.
212. Дробышевский С., Протопопова Т. Идея человеческого достоинства в политико-юридических доктринах и праве: монография. Красноярск: ИПК СФУ, 2009.
213. Иванов В.Г. История этики средних веков. Лань, 2002.
214. Изензее Й., Кирххоф П. Государственное право Германии. Том 1 . Москва : Институт государства и права (РАН), 1994.
215. История политических и правовых учений. Учебник для вузов. Под общей редакцией В. С. Нерсеянца. Москва : Норма, 2003.
216. Кант И. Собрание сочинений в восьми томах, том 4. [Под общ. ред. А.В.Гулыги]. ЧОРО, 1994.
217. Ковлер И. Антропология права. Москва : НОРМА, 2002.
218. Кокотов А. Достоинство человека в ретроспективе философско-правовой мысли. Книга: Конституционное право России [отв. ред. А.Н. Кокотов и М.И. Кукушкин]. Москва: Норма, 2003.

219. Культура Возрождения. Энциклопедия в двух томах. Том 1. [Отв. ред. Ревякина, Н.]. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2007.
220. Нерсесянц В. Философия права. Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 1998.
221. Никитяева В. Достоинство личности – основополагающий признак социального государства. Доступно: <http://cyberleninka.ru/article/n/dostoinstvo-lichnostiosnovopolagayuschiy-priznak-sotsialnogo-gosudarstva.pdf>.
222. Платон. Диалоги. Москва: Мысль, 1986.
223. Плетенёв Д., Стаханова Е. Достоинство личности. Доступно: www.law.bsu.by/pub/26/Pletenev_9.pdf.
224. Ренан Э. Жизнь Иисуса. Москва: Амрита-Русь, 2004, 107.
225. Рулан Н. Юридическая антропология. Москва : Норма, 2000.
226. Спиркин А. Философия: Учебник для технических вузов. Москва: Гардарики, 2000.
227. Фихте И. Г. О достоинстве человека. Сочинения в двух томах. Том 1. Сост. и примеч. В. Волжского. Санкт –Петербург, Мифрил, 1993.
228. Хабермас Ю. Расколотый Запад. [Пер. с нем.] Москва: Весь мир, 2008.
229. Шиллер Ф. Собрание сочинений в семи томах. Том 6. Статьи по эстетике. Москва : Гослитиздат, 1957.
230. Эльфонд И. Цивилизация Возрождения. Серия: Великие цивилизации. [Перевод с фран.; отв. ред. Харитонов, В.]. Екатеринбург: У-Фактория, 2006.
231. Энциклопедия мысли: сборник мыслей, изречений, афоризмов, максимов, парадоксов, эпиграмм. [Сост. Н. Хоромин]. Харьков : Прапор, 2001.

Normatīvie akti

1. 1951. gada 28. jūlija Konvencija par bēgļa statusu. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 1997. 4. jūlijs, Nr. 171/174.
2. Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālas Asamblejas 1959. gada 20. novembra Bērnu tiesību deklarācija. Pieejams: http://www.ugf.gov.lv/lat/normativie_akti_un_attistibas_planosanas_dokumenti/bernu_tiesibu_deklaracija/.
3. Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās Asamblejas 1979. gada 18. decembra Konvencija par jebkuras sieviešu diskriminācijas izskaušanu. Pieejams: <https://www.mfa.gov.lv/ministrija/latvijas-parstavis-starptautiskajas-cilvektiesibu-institucijas/latvijas-republikas-nacionalie-zinojumi-par-starptautisko-konvenciju->

[izpildi/1979-gada-konvencija-par-jebkuras-sieviesu-diskriminācijas-izskausanu/1979-gada-konvencija-par-jebkuras-sieviesu-diskriminācijas-izskausanu.](#)

4. Bērna tiesību konvencija. Starptautisks līgums : Ziņotājs, 1991. 26. septembris, Nr. 37.
5. Eiropas Konvencija par bērnu adopciju. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2000. 30. marts, Nr. 115/116.
6. Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2001. 9. novembris, Nr. 162 (2549).
7. Konvencija par cilvēktiesību un cilvēka cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2009. 30. decembris, Nr. 205.
8. Konvencija par starptautiskās bērnu nolaupīšanas civiltiesiskajiem aspektiem. Starptautisks līgums: Latvijas Vēstnesis, 2001. 23.oktobris, Nr. 151.
9. Konvencija par tiesas un ārpustiesas dokumentu izsniegšanu civillietās vai komercietās. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 2009. 18. marts, Nr. 43.
10. Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām : Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, 2003. 23. aprīlis, Nr. 61.
11. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/lat.pdf.
12. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Starptautisks līgums : Latvijas Vēstnesis, 1997. gada 13. jūnijs, Nr. 143/144.
13. Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 326, 26.10.2012, 391.–407. lpp.
14. Paskaidrojumi attiecība uz Pamattiesību hartu. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 303, 14.12.2007, 17.–35. lpp.
15. Padomes 2001. gada 28. maija Regula (EK) Nr. 1206/2001 par sadarbību starp dalībvalstu tiesām pierādījumu iegūšanā civillietās un komercietās, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 174, 27.6.2001, 1.–24. lpp.
16. Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 338, 1.–29. lpp.
17. Padomes 2004. gada 29. aprīļa direktīvas 2004/83/EK par obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā bēgļus vai kā personas, kam citādi nepieciešama starptautiska aizsardzība, šādu personu statusu un piešķirtās aizsardzības saturu, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 304, 30/09/2004 12.–23. lpp.
18. Latvijas Republikas Satversme : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, Nr. 43.

19. Latvijas Republikas Augstākās Padomes Deklarācija par Latvijas Republikas pievienošanas starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos: Ziņotājs, 1990. 24. maijs, Nr. 21.
20. Administratīvā procesa likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001 14. novembris, Nr. 164.; Ziņotājs, 2001. 13. decembris, Nr. 23.
21. Bāriņtiesu likums : LR likums. Ziņotājs, 2006. 10. augusts, Nr. 15.
22. Bērnu tiesību aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 19. jūlijs, Nr. 199/200.
23. Biometrijas datu apstrādes sistēmas likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 10. jūnijs, Nr.90/4076.
24. Civilprocesa likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3. novembris, Nr.326/330, Ziņotājs, 1998. 3. decembris, Nr.23.
25. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 14. decembris, Nr. 197.
26. Fizisko personu datu aizsardzības likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 6. aprīlis, Nr. 123/124.; Ziņotājs, 2000. gada 4. maijs, Nr. 9.
27. Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 28. marts, Nr.11/112 (2022/2023).
28. Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 30. jūnijs, Nr. 75.
29. Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 1. janvāris, Nr. 187.
30. Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 24. marts, Nr. 49.
31. Grozījumi Civillikumā : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 20. decembris, Nr.200 .
32. Iedzīvotāju reģistra likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 10. septembris, Nr. 261/264; Ziņotājs, 1998. gada 1. oktobris, Nr. 19.
33. Krimināllikums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. gada 8. jūlijs, Nr. 199.; Ziņotājs, 1998. 4. augusts, Nr. 15.
34. Latvijas Republikas Civillikums : LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. gada 20. februāris, Nr. 41; Ziņotājs, 1993. 10. jūnijs, Nr. 22.
35. Par Eiropas Padomes Konvenciju par bērnu tiesību piemērošanu : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 18. aprīlis, Nr. 60, Ziņotājs, 2001. 17. maijs, Nr. 10. 60.
36. Par Hāgas konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. gada 31. oktobris, Nr. 158, Ziņotājs, 2002. 28. novembris, Nr. 22.
37. Patvēruma likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2016. 5. janvāris, Nr.2.
38. Satversmes tiesas likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14. jūnijs, Nr. 103.

39. Statistikas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015. 18. jūnijs, Nr. 118.
40. Valsts sociālo pabalstu likums : LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 19. novembris, Nr. 168.
41. Audžuģimenes noteikumi : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. 29. decembris, Nr. 207.
42. Adopcijas kārtība : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. 21. marts, Nr. 45.
43. Bāriņtiesas darbības noteikumi : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. 29. decembris, Nr. 207.
44. Kārtība, kādā nodrošina adoptējamo bērnu un to personu uzskaiti, kuras vēlas adoptēt bērnu : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2008. 2. oktobris, Nr. 153.
45. Konceptija par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu, pieņemta ar MK rīkojumu Nr. 114. Latvijas Vēstnesis, 2015. 11. marts, Nr. 50.
46. Noteikumi par bāriņtiesas ikgadējā pārskata veidlapas paraugu un pārskata iesniegšanas un aizpildīšanas kārtību : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2011. 14. oktobris, Nr. 162.
47. Noteikumi par bāriņtiesas priekšsēdētāja, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieka un bāriņtiesas locekļa mācību programmas saturu un apmācības kārtību : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2006. 7. decembris, Nr. 195.
48. Noteikumi par kārtību, kādā apgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2014. 9. aprīlis, Nr. 71.
49. Noteikumi par Latvijas iedzīvotāju reģistrācijas sistēmas klasifikatoru : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2009. 6. februāris, Nr. 21.
50. Par koncepciju "Par adopcijas un ārpusģimenes aprūpes sistēmu pilnveidošanu" : MK rīkojums, Nr.114. Latvijas Vēstnesis, 2015. 11. marts, Nr. 50.
51. Tieslietu ministrijas nolikums : MK noteikumi. Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 13. maijs, Nr.70.
52. Bāriņtiesas lietu paraugsaraksts, Labklājības ministrijas mājaslapa. Pieejams: www.lm.gov.lv/upload/barintiesas/informacija6.doc.
53. Labklājības ministra 2015. gada 25. augusta rīkojums Nr. 70 "Par izglītības programmu paraugu apstiprināšanu speciālo zināšanu bērnu tiesību aizsardzības jomā apguvei". Pieejams: <http://mail.lm.gov.lv/web/library.nsf/36be6e10494a87fcc2256ade00399621/1d96edab9c0238bfc2257eac00280bad?OpenDocument>.
54. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas iepirkuma VBTAI 2015/1-18/3 "Potenciālo adoptētāju apmācību organizēšana un vadīšana" nolikums. Pieejams:

- http://www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Potencialo_adoptetaju_apmacibas_2015.doc.
55. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Verfügbar: https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01/245122
56. Spanish Constitution. Available from: http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso/Hist_Normas/Norm/const_espa_texto_ingles_0.pdf.
57. The Constitution of 1976 of the Portuguese Republic and subsequent revisions. Available from: <http://www.en.parlamento.pt/Legislation/CRP/Constitution7th.pdf>.
58. Adoption (Amendment) Act 1976. Available from: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1976/act/29/enacted/en/print.html>.
59. Adoption Act 1952. Available from: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/1952/act/25/enacted/en/print#sec22>.
60. Adoption Act, 1976 of England. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1976/36/section/51>.
61. Bürgerliches Gesetzbuch (BGB). Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/BJNR001950896.html>.
62. Civil Code of France. Available from: www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/.../Code_22.pdf.
63. Civil Code of the Republic of Lithuania. Available from: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495>.
64. Decreto-Lei n.º 131/95, de 06 de Junho (Código do Registo Civil). Disponível a partir de: http://www.irn.mj.pt/sections/irn/legislacao/docs-legislacao/codigo-do-rc/downloadFile/file/Codigo_do_Registo_Civil-Set09.pdf?nocache=1252073052.76.
65. Decreto-Lei n.º 47344/66, de 25 de Novembro (Código Civil). Disponível a partir de: http://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=775&tabela=leis&.
66. France, Law No. 2002-93 of 22 January 2002. Available from: www.legifrance.gouv.fr/WAspad/UnTexteDeJorf?numjo=MESX0205318L.
67. Legge 28 marzo 2001, n. 149. Gazzetta Ufficiale, No. 96, 2001. 26 aprile.
68. Legge 4 maggio 1983, n. 184 - Diritto del minore ad una famiglia. Gazzetta Ufficiale, No. 133, 1983. 17 maggio.
69. Marriage Act, 1949 of England. Available from: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/76/contents>.
70. Personal Data Protection Act of the Republic of Estonia. Available from: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/509072014018/consolide>.

71. Personenstandsgesetz (PStG). Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/pstg/BJNR012210007.html>.

72. Svensk lag. Justitiedepartementet L6, 2009-05-20. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Offentlighets--och-sekretessla_sfs-2009-400/.

Juridiskās prakses materiāli

Tiesu prakse (nolēmumi)

1. ECT spriedums lietā 10454/83 *Gaskin v. United Kingdom*.
2. ECT spriedums lietā 12556/03 *Pfeifer v. Austria*.
3. ECT spriedums lietā 14793/08 *Y.Y. v. Turkey*.
4. ECT spriedums lietā 16213/90 *Burghartz v. Switzerland*.
5. ECT spriedums lietā 18131/91 *Stjerna v. Finland*.
6. ECT spriedums lietā 20531/06 *Ion Cârstea v. Romania*.
7. ECT spriedums lietā 20578/07 *Anayo v. Germany*.
8. ECT spriedums lietā 2346/02 *Pretty v. United Kingdom*.
9. ECT spriedums lietā 23890/02 *Phinikaridou v. Cyprus*.
10. ECT spriedums lietā 26111/02 *Mizzi v. Malta*.
11. ECT spriedums lietā 26828/06 *Kurić and others v. Slovenia*.
12. ECT spriedums lietā 27138/04 *Ciubotaru v. Moldova*.
13. ECT spriedums lietā 28859/11 *Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*.
14. ECT spriedums lietā 33783/09 *Godelli v. Italy*.
15. ECT spriedums lietā 36498/05 *Backlund v. Finland*.
16. ECT spriedums lietā 37873/04 *Konovalova v. Russia*.
17. ECT spriedums lietā 40454/07 *Couderc un Hachette Filipacchi Associés v. France*.
18. ECT spriedums lietā 40660/08 *Von Hannover v. Germany No.2*.
19. ECT spriedums lietā 42326/98 *Odièvre v. France*.
20. ECT spriedums lietā 42758/98 un 45558/99 *K.A. and A.D. v. Belgium*.
21. ECT spriedums lietā 42973/98 *Catharina C.J.H. Bijleveld v. the Netherlands*.
22. ECT spriedums lietā 43547/08 *Stübing v. Germany*.
23. ECT spriedums lietā 43835/11 *S.A.S. v. France*.
24. ECT spriedums lietā 45071/09 *Ahrens v. Germany*.
25. ECT spriedums lietā 46133/99 un 48183/99 *Smirnova v. Russia*.
26. ECT spriedums lietā 46185/08 *Krušković v Croatia*.

27. ECT spriedums lietā 48494/06 *Krisztián Barnabás Tóth v. Hungary*.
28. ECT spriedums lietā 49327/11 *Gough v. the United Kingdom*.
29. ECT spriedums lietā 51/06 *Caragea v Romania*.
30. ECT spriedums lietā 51151/06 *Küchl v. Austria*;
31. ECT spriedums lietā 53176/99 *Mikulić v. Croatia*.
32. ECT spriedums lietā 58757/00 *Jäggi v. Switzerland*.
33. ECT spriedums lietā 59631/09 *Verlagsgruppe News GmbH and Bobi v. Austria*.
34. ECT spriedums lietā 61496/08 *Bărbulescu v. Romania*.
35. ECT spriedums lietā 61960/08 *Emel Boyraz v. Turkey*.
36. ECT spriedums lietā 6339/05 *Evans v. United Kingdom*.
37. ECT spriedums lietā 6490/07 *Rothe v. Austria*.
38. ECT spriedums lietā 70434/12 *Sousa Goucha v. Portugal*.
39. ECT spriedums lietā 7361/05 *Laakso v. Finland*.
40. ECT spriedums lietā 8777/79 *Rasmussen v. Denmark*.
41. ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 18806/91 *K.B. v. the Netherlands*.
42. ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 27809/08 *Friend and Others v. the United Kingdom*.
43. ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 36797/97 *G.M.B. and K.M v. Switzerland*.
44. ECT lēmums par pieteikuma pieļaujamību lietā 71074/01 *Mentzen alias Mencena v. Latvia*.
45. EST spriedums, 2004. gada 14. oktobris, Omega, C-36/02, EU:C:2004:614.
46. Par Civillikuma 155. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110. panta pirmajam teikumam un Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra spriedums lietā Nr. 2004-02-0106. Latvijas Vēstnesis, 2004. 12. oktobris, Nr. 161.
47. Par Civillikuma 156. panta otrās daļas vārdu "divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.un 96.pantam un 1975.gada 15.oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4.pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 3. jūnija spriedums lietā Nr. 2008-43-0106. Latvijas Vēstnesis, 2009. 5. jūnijs, Nr. 88.
48. Par Civilprocesa likuma 78. panta trešās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam un 96.pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 20. oktobra spriedums lietā Nr. Nr.2010-72-01. Latvijas Vēstnesis, 2011. 21. oktobris, Nr. 167.
49. Par DNS nacionālās datu bāzes izveidošanas un izmantošanas likuma 1. panta 2. un 6. punkta, 4. panta, 10. panta, 18. panta pirmās daļas, kā arī Ministru kabineta 2005. gada 23.

- augusta noteikumu Nr. 620 "DNS nacionālajā datu bāzē iekļaujamo ziņu sniegšanas, kā arī bioloģiskā materiāla un bioloģiskās izcelsmes pēdu izņemšanas kārtība" 2. un 13. punkta tiktāl, ciktāl tie attiecas uz aizdomās turētajām personām, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 12. maija spriedums lietā Nr. 2015-14-0103. Latvijas Vēstnesis, 2016. 13. maijs, Nr. 92.
50. Par Latvijas Republikas Krimināllikuma 253.2 panta pirmajā daļā iekļautās normas "narkotisko un psihotropo vielu lietošana bez ārsta nozīmējuma" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra spriedums lietā Nr. 2004-17-01. Latvijas Vēstnesis, 2005. 28. janvāris, Nr.16.
51. Par Operatīvās darbības likuma 7. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 13. pantam un Operatīvās darbības likuma 35. panta pirmās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2011. gada 11. maija spriedums lietā Nr.2010-55-0106. Latvijas Vēstnesis, 2011. 13. maijs, Nr. 74.
52. Par Pilsonības likuma 3. panta pirmās daļas 2. punkta un 9. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2007. gada 21. augusta lēmums lietā Nr. 2007-07-01. Latvijas Vēstnesis, 2007. 28. augusts, Nr. 138.
53. Par Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma 5.1 panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2016. gada 16. jūnija spriedums lietā Nr. 2015-18-01. Latvijas Vēstnesis, 2016. 20. jūnijs, Nr. 118.
54. Par Valsts sociālo pabalstu likuma 4. panta piektās daļas 2. punkta vārdu "un Latvijas Republikā nodzīvojis kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešus nepārtraukti" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 110.pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2005-19-01. Latvijas Vēstnesis, 2005. 29. decembris, Nr. 209.
55. Par Valsts valodas likuma 19. panta un Ministru kabineta 2000. gada 22. augusta noteikumu Nr.295 "Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam : Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2001-04-0103. Latvijas Vēstnesis, 2001. 22. decembris, Nr. 187.
56. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2011. gada 16. novembra spriedums lietā Nr. SKC-347/2011.

57. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2008. gada 23. septembra spriedums lietā Nr. 42572706.
58. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 9. marta spriedums lietā Nr. A42441608.
59. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 17. novembra spriedums lietā Nr. A420613110.
60. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr. 42572706.
61. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2012. gada 9. jūlija spriedums lietā Nr. A420598410.
62. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 24. janvāra rīcības sēdes lēmums lietā Nr. A420368313.
63. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2009. gada 13. maija spriedums lietā Nr. SKC-107.
64. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada anonimizēts spriedums. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5149>.
65. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada anonimizēts spriedums. Pieejams: www.at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2013/skc-2013.doc.
66. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013. gada 7. februāra lēmums lietā Nr. C33390310.
67. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 22. jūlija lēmums lietā Nr. C33390310.
68. Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 10. marta spriedums lietā Nr. A42572706.
69. Administratīvās apgabaltiesas 2008. gada 26. septembra spriedums lietā Nr. A42441608.
70. Administratīvās apgabaltiesas 2009. gada 3. jūlija spriedums lietā Nr. A42532008
71. Administratīvās apgabaltiesas 2009. gada 31. marta spriedums lietā Nr. A42572706.
72. Administratīvās apgabaltiesas 2010. gada 4. septembra spriedums lietā Nr. A42441608.
73. Administratīvās apgabaltiesas 2012. gada 16. maija spriedums lietā Nr. A420767110.
74. Administratīvās apgabaltiesas 2013. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. A420368313.
75. Administratīvās apgabaltiesas 2014. gada 25. septembra spriedums lietā Nr. A420459413.
76. Administratīvās apgabaltiesas 2014. gada 4. marta spriedums lietā Nr. A420383312.
77. Administratīvās apgabaltiesas 2015. gada 11. februāra spriedums lietā Nr. A420220814.
78. Rīgas apgabaltiesas 2014. gada 22. janvāra lēmums lietā Nr. C33390310.
79. Administratīvās rajona tiesas 2006. gada 24. novembra spriedums lietā Nr. A42572706.

80. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 30. decembra spriedums lietā Nr.A42694808.
81. Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 7. maija spriedums lietā Nr.A42441608.
82. Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 20. februāra spriedums lietā Nr.A42532008.
83. Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 23. decembra spriedums lietā Nr.A42926809.
84. Administratīvās rajona tiesas 2009. gada 24. septembra spriedums lietā Nr.A42791109.
85. Administratīvās rajona tiesas 2010. gada 20. aprīļa spriedums lietā Nr. A421011009.
86. Administratīvās rajona tiesas 2010. gada 7. maija spriedums lietā Nr. A420613110.
87. Administratīvās rajona tiesas 2011. gada 12. aprīļa spriedums lietā Nr.A420443111.
88. Administratīvās rajona tiesas 2011. gada 24. janvāra spriedums lietā Nr. A420767110.
89. Administratīvās rajona tiesas 2012. gada 7. novembra spriedums lietā Nr. A420487912.
90. Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 2. oktobra spriedums lietā Nr. A420419313.
91. Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 25. aprīļa spriedums lietā Nr. A420554312.
92. Administratīvās rajona tiesas 2013. gada 5. aprīļa spriedums lietā Nr. A420586212.
93. Administratīvās rajona tiesas 2014. gada 13. jūnija spriedums lietā Nr.A420220814.
94. Administratīvās rajona tiesas 2014. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. A420225914.
95. Aizkraukles rajona tiesas 2008. gada 12. maija spriedums lietā Nr. C07031308.
96. Dobeles rajona tiesas 2008. gada 1. aprīļa spriedums lietā Nr. C13043007.
97. Gulbenes tiesas 2014. gada 2. jūnija spriedums civillietā Nr. C14030714.
98. Jēkabpils rajona tiesas 2013. gada 19. novembra spriedums lietā Nr. C16045413.
99. Liepājas tiesas 2013. gada 23. jūlija spriedums civillietā Nr. C20283613.
100. Liepājas tiesas 2013. gada 29. novembra spriedums civillietā Nr.C20306813.
101. Ludzas rajona tiesas 2014. gada 4. jūnija spriedums civillietā Nr. C22022214.
102. Ogres rajona tiesas 2014. gada 15. janvāra spriedums civillietā Nr. C24181613.
103. Ogres rajona tiesas 2014. gada 17. marta spriedums civillietā Nr. C24104814.
104. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013. gada 1. oktobra spriedums civillietā Nr. C29703013.
105. Rīgas pilsētas Zemgales priekšpilsētas tiesas 2013. gada 28. februāra spriedums lietā Nr. C31536911.
106. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2013. gada 6. novembra spriedums lietā Nr. C3237812.
107. Rīgas rajona tiesas 2012. gada 19. janvāra spriedums lietā Nr. C33390310.
108. Rīgas rajona tiesas 2012. gada 8. oktobra spriedums civillietā Nr. C33430512.
109. Rīgas rajona tiesas 2012. gada 18. oktobra blakus lēmums civillietā Nr. C33430512.
110. Rīgas rajona tiesas 2013. gada 27. septembra spriedums lietā Nr. C33390310.
111. Rīgas rajona tiesas 2015. gada 1. oktobra spriedums lietā Nr. C33390310.

112. BVerfG, 2 BvR 392/07 vom 26.2.2008, Absatz-Nr. (1 - 128). Verfügbar: http://www.bverfg.de/entscheidungen/rs20080226_2bvr039207.html.
113. BVerfG,E, 1 BvR 1589/87 vom 18.01.1988, FamRZ, S. 147.
114. BVerfGE 79, 256. Verfügbar: <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv079256.html>.
115. BVerfGE 115, 118, 152 vom 15.02.2006.
116. BVerfGE 2 BvR 2029/01, 109, 133, vom 05.02.2004.
117. BVerfGE 6, 32, 36 vom 16.01.1957.
118. Īrijas Augstās tiesas 1998. gada 3. aprīļa spriedums lietā *I. O' T. v B.* Pieejams: <http://www.adoptionrightsalliance.com/IOT%20v%20B%201998.pdf>.

Citi prakses materiāli

1. Concurring Opinion of Judge Yudkivska ECHR judgement 28859/11 *Dubská and Krejzová v. the Czech Republic*.
2. Dissenting Opinion of Judge Vučinić ECHR judgement 26828/06 *Kurić and others v. Slovenia*.
3. Joint Dissenting Opinion of Judges Wildhaber, Sir Nicolas Bratza, Bonello, Loucaides, Cabral Barreto, Tulkens and Pellonpää ECT spriedums lietā 42326/98 *Odièvre v. France*.
4. Likuma "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā" 1. lasījums. Latvijas Republikas 7. Saeimas rudens sesijas vienpadsmitā sēde. Saeimas arhīvs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/steno/1999/st2810.html>.
5. Likuma "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā" 2. lasījums. Latvijas Republikas 7. Saeimas rudens sesijas deviņpadsmitā sēde. Saeimas arhīvs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/steno/1999/st1612.html>.
6. Likuma "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā" 3. lasījums. Latvijas Republikas 7. Saeimas ziemas sesijas vienpadsmitā sēde. Saeimas arhīvs. Pieejams: <http://www.saeima.lv/steno/2000/st0903.html>.
7. Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijas 1999. gada 30. novembra projekts 2. lasījumam "Priekšlikumi likumprojektam "Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā"". Pieejams: http://helios-web.saeima.lv/bin/lasa?LP0381_2.
8. Tiesu prakse adopcijas jautājumos. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2014, 11. lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Adopcija_2014_redig.doc.

9. Tiesu prakse civillietu izskatīšanā par bērna izcelšanās noteikšanu, adopcijas apstiprināšanu un atcelšanu, uzturlīdzekļu piedziņu no vecākiem bērna uzturēšanai, laulības šķiršanu un neesamību. Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2004. septembris. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2004/Apkopojums_Berna_izcelsanas_u%5b1%5d.c.doc.

Likumprojekts

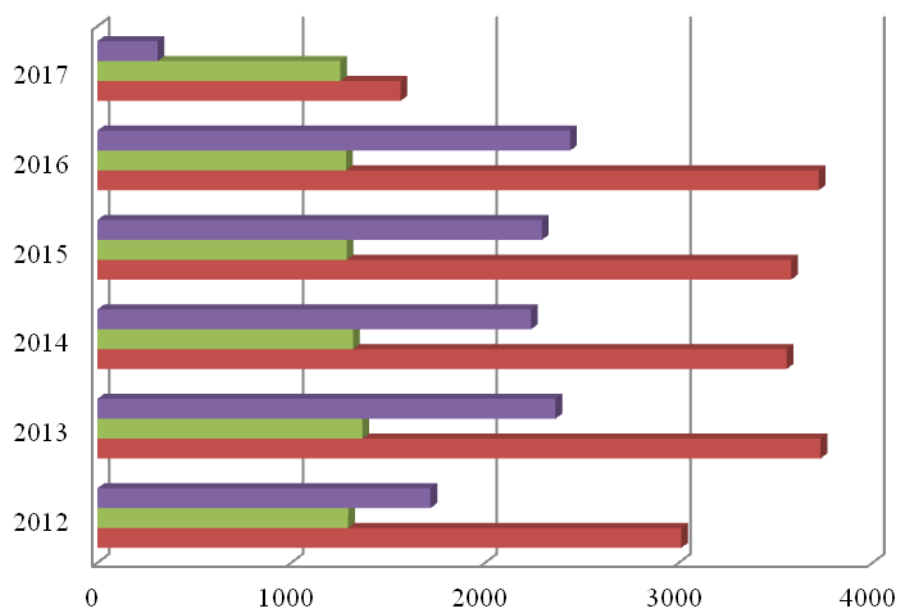
Likumprojekts “Grozījumi Civillikumā (Nr.53/Lp11)”, kurā iekļauts likumprojekts Nr.65/Lp11 un priekšlikumu tabula. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/9C8E549181F9F755C2257A1D004CAF93?OpenDocument>

Arhīva materiāli

1. Intervija ar Dr. iur. h.c. Egilu Levitu. Konstitucionālā identitāte atšķir valsti no valsts. Jurista Vārds, Nr. 40 (739), 2012. gada 2. oktobris. Pieejams arī elektroniski: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=251758>.
2. Intervija ar Rīgas arhibīskapu metropolītu Stankeviču Zbigņevu. Satversmes preambulas teksts nedrīkst būt akadēmisks un sarežģīts. Jurista Vārds, Nr. 43 (794), 2013. gada 22. oktobris. Pieejams arī elektroniski: <http://www.juristavards.lv/index.php?menu=DOC&id=261079>.
3. Intervija ar Bērnu slimnīcas ārsti ģenētiķi Dr. Z. Krūmiņu par Hantera sindromu un Fabrī slimību. Biedrības "Saknes" videoarhīvu materiāli. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=cqZSmiF67LE&t=184s>.
4. Autores telefonintervija ar Labklājības ministrijas Bērnu un ģimenes lietu departamenta direktora vietnieci Ivitu Krastiņu. 2017. gada 6. martā. No autores personiskā arhīva.
5. Autores telefonintervija ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības Bāriņtiesu un audžuģimeņu departamenta direktori Valentīnu Gorbunovu. 2017. gada 25. janvārī. No autores personiskā arhīva.

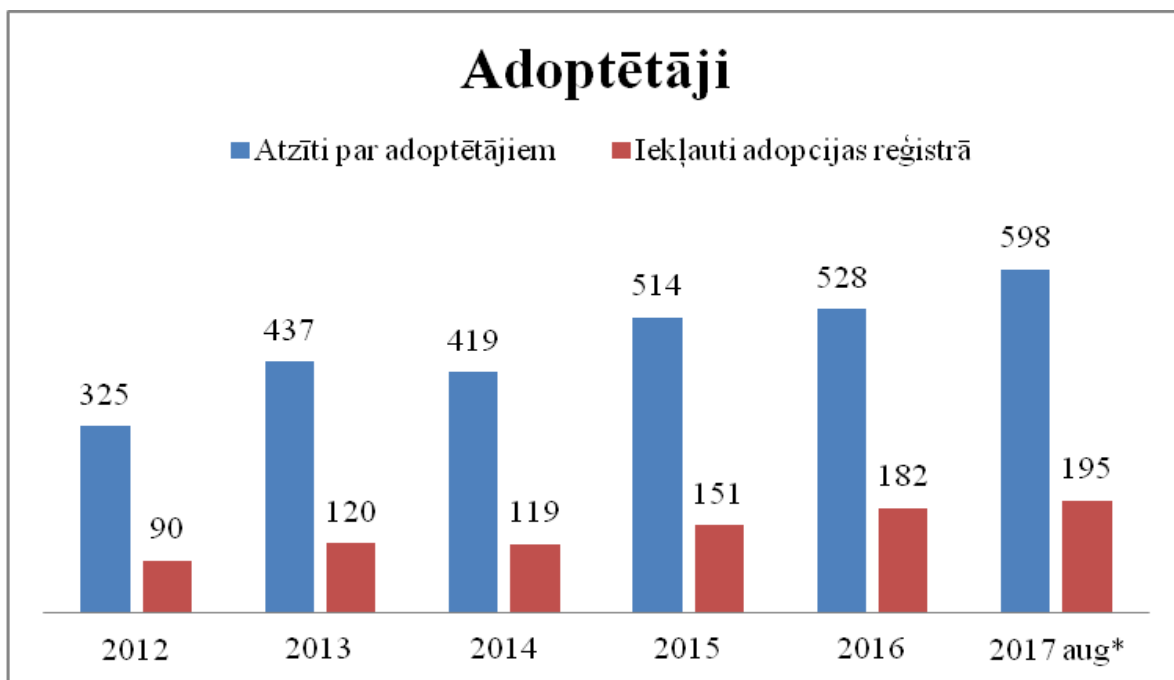
PIELIKUMS NR.1.

Adoptējamo bērnu skaits

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nav adoptējamie	1719	2364	2238	2294	2440	311
Reāli adoptējamie	1294	1368	1319	1286	1283	1254
Kopējais skaits	3013	3732	3557	3580	3723	1565

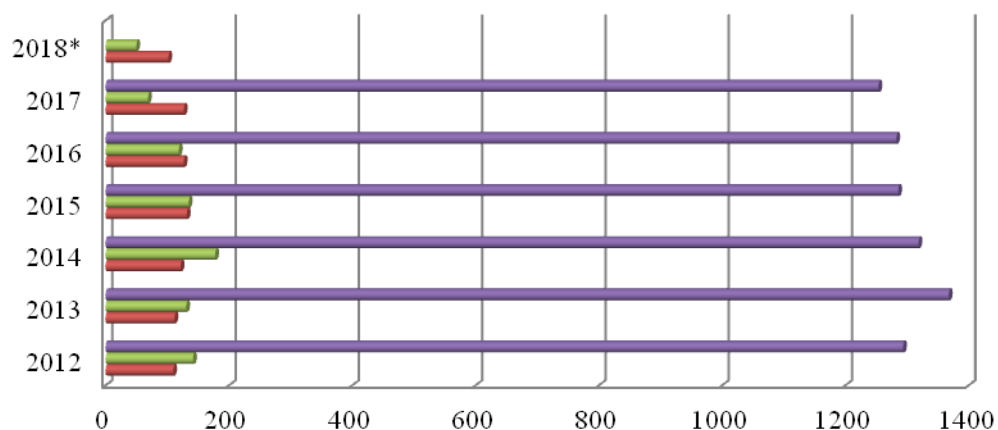
PIELIKUMS NR.2.

* Sagatavotais statistikas pārskats aptver laika periodu no 2012. tikai līdz 2017. gada augustam, jo, lai gan promocijas darbs pilnībā tika pabeigts 2019. gada jūnijā, Labklājības ministrija adopcijas detalizētus statistikas datus pēc 2016. gada nav publicējusi oficiālajā mājaslapā; atsevišķās pozīcijās pieejami dati uz 2017. gada augustu vai 2018. gada 31. janvāri.

PIELIKUMS NR.3.

Adoptējamo un adoptēto bērnu skaita analīze

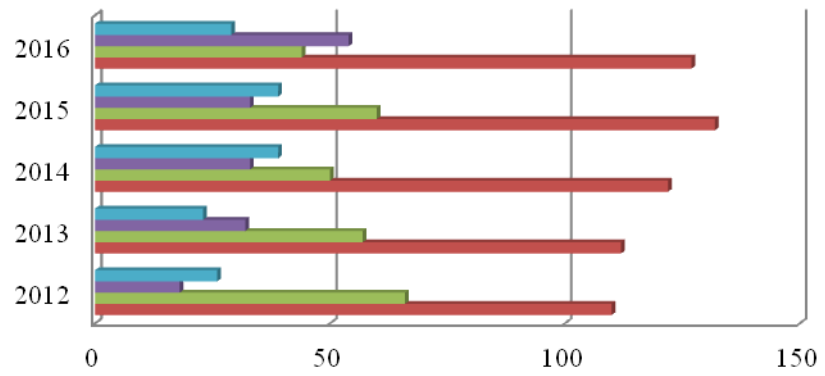
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018*
■ Adoptējamie	1294	1368	1319	1286	1283	1254	
■ Adoptēti uz ārvalstīm	142	131	178	135	119	69	50
■ Adoptēti Latvijā	110	112	122	132	127	127	102

* Sagatavotais statistikas pārskats aptver laika periodu no 2012. līdz 2017. gadam un daļēji līdz 2018. gadam, jo, lai gan promocijas darbs pilnībā tika pabeigts 2019. gada jūnijā, Labklājības ministrija adopcijas detalizētus statistikas datus pēc 2016. gada nav publicējusi oficiālajā mājaslapā; atsevišķās pozīcijās pieejami dati uz 2017. gada augustu vai 2018. gada 31. janvāri. Dati par 2018. gadu iegūti, balstoties uz Centrālās statistikas pārvaldes publiski pieejamajiem statistikas datiem.

PIELIKUMS NR.4.

Adoptēto bērnu skaits

	2012	2013	2014	2015	2016
■ No audžuģimenes	26	23	39	39	29
■ No aizbildnības	18	32	33	33	54
■ No bērnu aprūpes iestādes	66	57	50	60	44
■ Kopējais skaits	110	112	122	132	127